

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

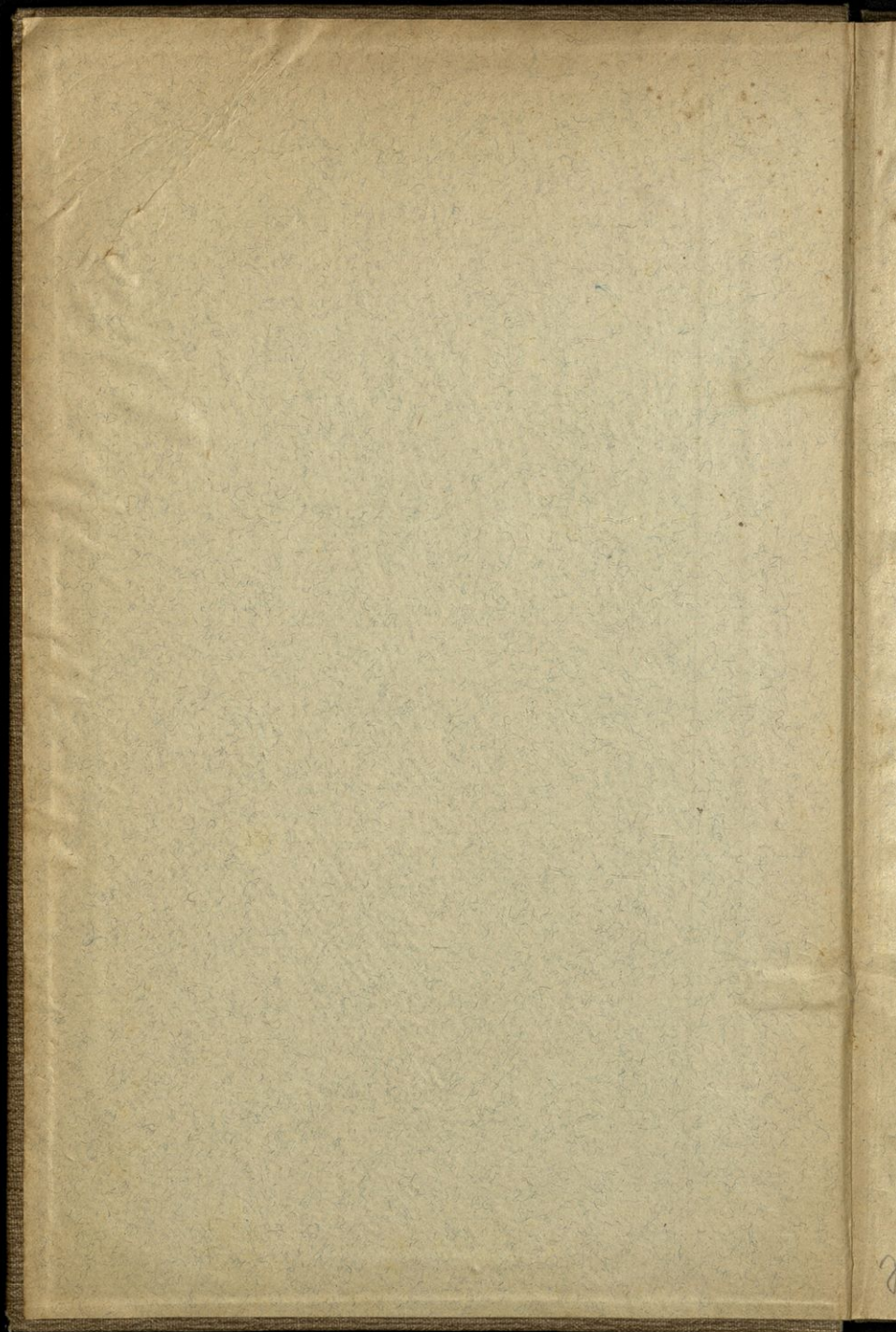
115228

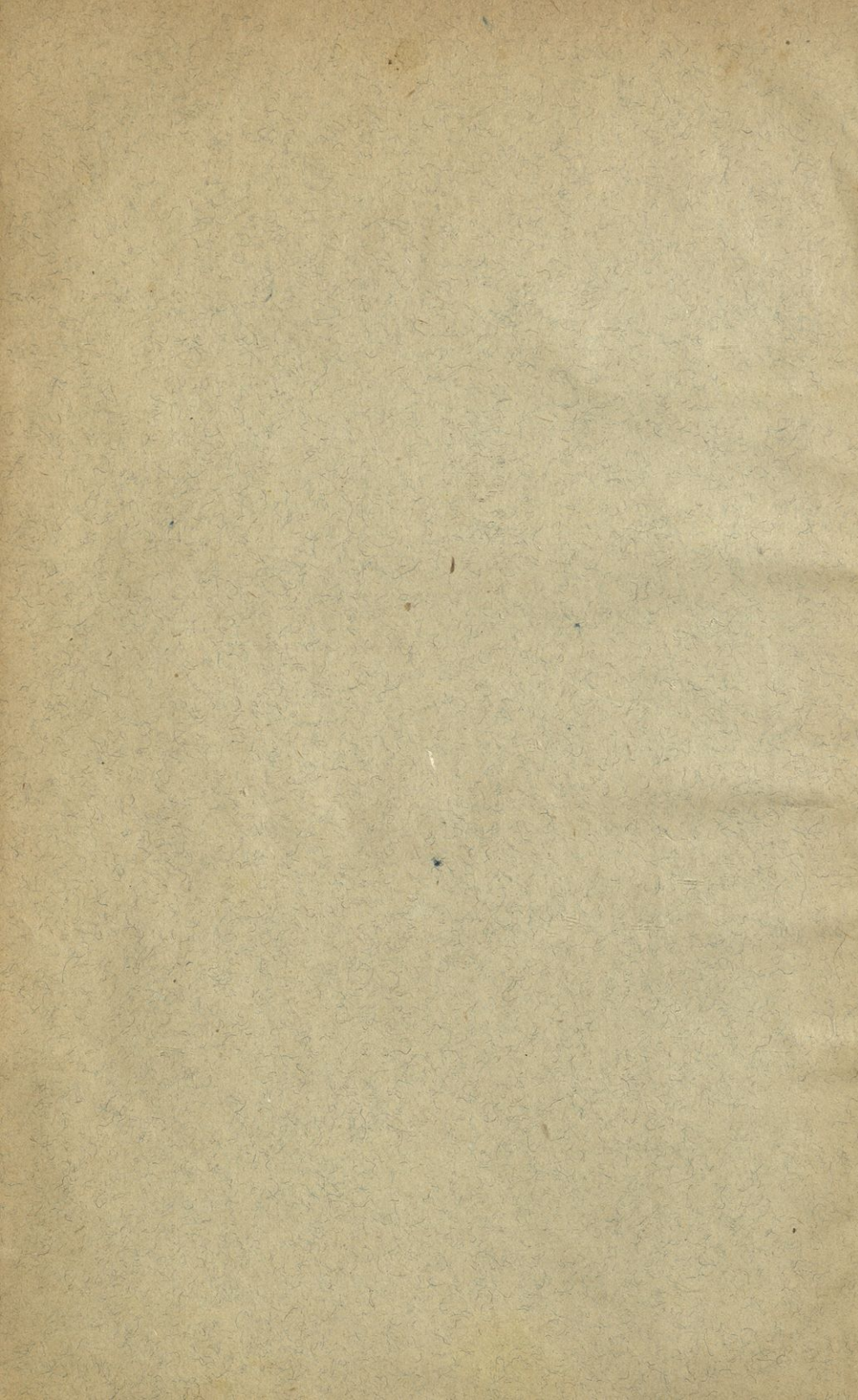
Katoliška — — liturgika

za

šolski in domači pouk.

Katoliška liturgika

za

šolski in domači pouk.

Spisal

Jakob Kavčič.

Kot učna knjiga pripuščena po vis. ukazu c. kr. ministerstva za bogočastje in pouk
z dné 17. svečana 1905, št. 3345.

Knezoškofijski ordinariat lavantinski je odobril knjigo z odlokom
dné 17. aprila 1904, št. 1191.

— Cena v platno vezani knjigi 2 K. —

MARIBOR, 1904.

Natisnila in založila tiskarna sv. Cirila v Mariboru.

207

115228

115228

030050783

of text

Predgovor.

Navzočo „Katoliško liturgiko“ sem sestavil, da bi podal potrebni nauk o bogočastju sv. katoliške cerkve na podlagi **novega** katekizma. Opredelbe in izraze sem vzel iz katekizma in zato na obrobkih postavil številke, ki zaznamenjajo katekizmov vprašanja, katera pripadajo tamkajšni liturgični razpravi.

V razpravi sem se oziral na sveto pismo stare zaveze, posebno na predpodobe ter dostavil potrebne podatke iz cerkvene zgodovine.

Razun slovenskih izrazov, sem pridjal na robu tudi latinske, ker so liturgični. Ravnal sem se po Levčevem pravopisu.

Božji blagoslov spremljaj to knjigo, da bo vnemala gorečnost za čast božjo in ljubezen do edino zveličavne cerkve.

Pisatelj.

Uvod.

I. O službi božji sploh.

Bog je človeka ustvaril, da ga spoznava in časti, ga ljubi in mu služi ter se tako večno izveliča. Katek. 92.

Da se človek more izveličati, je toraj potrebno, da Boga spozna ter mu po tem spoznavanju posveti svoje misli, besede in dejanja. Boga pa spoznava človek iz vidnega sveta in iz glasu vesti (naravno razodetje božje) in zlasti iz nadnaravnega razodetja božjega, kakor se je razodel po očakih in prerokih, poslednjič pa po svojem Sinu Jezusu Kristusu in po apostolih. Kat. 58.

Naravno in nadnaravno razodetje božje uči človeka, da je Bog sam od sebe in neskončno popolno bitje, ki ima vse dobre lastnosti v najvišji meri, ki je vse stvaril, vse vlada in ohranjuje. To spoznanje vzbuja v človeku notranje češčenje do Boga, ki se kaže v veri, upanju in ljubezni do njega ter v molitvi. Kat. 8.

Ker pa je človek iz duše in telesa, ki sta tako tesno spojena, da, kar on po notranje spoznava in čuti, tudi po zunanje kaže in izrazuje, zato izraža čustva notranjega češčenja božjega z zunanjimi znamenji, z besedami in dejanji, in to je vnanje češčenje božje. Kat. 350.

Vse besede in dejanja, po katerih se razodeva notranje češčenje božje tudi po zunanje, imenujemo **vnanje češčenje božje**.

Bog je učil že prvega človeka vnanjega češčenja, in zgodovina nam poroča, da je bilo vnanje češčenje božje pri vseh narodih v navadi.

II. Vnanja služba božja svete katoliške cerkve.

V stari zavezi je Bog sam uredil za izraelsko ljudstvo vnanje češčenje božje; dal mu je natančne določbe o duhovništvu in daritvah, o svetih časih in krajih. Ker pa je stara zaveza le predpoda nove zaveze, potemtakem tudi vnanje češčenje božje stare zaveze le predpoda onega v novi zavezi, zato je Jezus Kristus, v katerem so se vse predpode dopolnile, uredil v novi zavezi popolno

vnanje češčenje božje za vse čase, kraje in ljudstva, in sicer v bistvenih delih sam, v nebistvenih delih pa je pooblastil sv. katoliško cerkev, da je uredi.

Vsa vidna in čutna znamenja, katera je Jezus Kristus sam postavil ali pa je sveta cerkev po njegovem pooblaščenju upeljala, da zadobiva po njih kristjan milost božjo in spoznava sveto vero, imenujemo **vnanjo službo** božjo sv. katoliške cerkve.

Vnanja
služba božja.
Cultus
externus.

K. 753.
Obred.
Ritus.

Urejen opis vnanje službe božje je **liturgika**. Zunanja dejanja in znamenja, katera rabi sveta cerkev pri sv. maši, pri sv. zakramentih in pri drugih svetih opravilih zató, da izraža in vzbuja verske misli in čustva, imenujemo **cerkvene obrede**.

Urejen opis vseh obredov vnanje službe božje pa se zove **obredoslovje**.

III. Ali je vnanja služba božja potrebna?

Vnanja služba božja je potrebna, ker jo zahteva

1. človeška narava. Kar namreč človek čuti v svojem srcu, to izraža zunanj na svojem telesu, bodisi veselje ali žalost, strah ali pobožnost i. t. d. na primer, ako napolnjujejo njegovo dušo čustva pobožnosti, nehote roke sklene, oči povzdigne, poklekne in drugo.

2. pravičnost. Naše telo bo z dušo vred poveljčano v večnosti, zato mora z dušo vred na tem svetu poveljčevati Boga.

3. izgled Kristusov. Božji Zveličar je zvesto opravljal a) obredne postave starozakonske, na primer hodeč v tempelj k prazniku, posteč se, moleč na kolenih i. t. d. b) Z vnanjimi znamenji je delil duhovne in telesne dobrote, ko je na primer otroke blagoslavljal, z dotikanjem ozdravljaj bolnike i. t. d. c) Navezal je milosti, katere nam je zaslužil, na vidna znamenja, na primer pri sv. zakramentih. d) Sprejemal pa je tudi sam očitno češčenje, tako je na primer dovolil, da ga je Magdalena mazilila, da so oblačila razgrinjali pred njim ter ga slovesno spremljali pri vhodu v Jeruzalem, da so ga molili.

4. zapoved Kristusova. Postavil je novozakonsko daritev z vidnimi znamenji in naročil apostolom: »To delajte v moj spomin.« Učil je apostole moliti »Oče naš« in priporočal skupno molitev. Dal je svojim apostolom in toraj tudi njihovim naslednikom oblast in naročilo, potrebno v čast božjo in blagor duš urejevati, rekoč: »Kakor je oče mene poslal, pošljem tudi jaz vas« Jan. 20, 21 — in »Karkoli bodete na zemlji zavezali, bo zavezano tudi v nebesih, in karkoli bote na zemlji razvezali, bo razvezano

tudi v nebesih.« Mat. 18, 18. Zatoraj je cerkev, katero uči in vodi sv. Duh, po apostolih in njih naslednikih vpeljala nebstvene obrede v vnanjo službo božjo, iz katerih odseva Duh resnice in milosti v takšni lepoti in takem veličastvu, da ganejo tudi najbolj trdega nevernika.

Iz vseh teh razlogov pa sledi, da je ostra dolžnost za vsakega kristjana, da se udeležuje javne službe božje, ker s tem posnema božjega Učenika in skazuje njemu in njegovi namestnici, sveti cerkvi, pokorščino. Poleg tega pa spoznava s tem, da se udeležuje vnanje službe božje, očitno svojo vero, kakor to terja od nas Jezus z besedami: »Kdor bo mene spoznal pred ljudmi, tega bom tudi jaz spoznal pred svojim Očetom, ki je v nebesih.« Mat. 10, 32.

IV. Kdo čuva in razlaga vnanjo službo božjo?

Kristus je postavil sv. cerkev za svojo namestnico; njej je izročil svojo trojno službo: učeniško, duhovniško in kraljevsko ter jo obenem obdaroval z darom nezmotljivosti. Zato ima tudi sv. cerkev oblast in dolžnost, vnanjo službo božjo čuvati, vrejevati in razlagati. To nalogo pa izvršuje po svojih predstojnikih: papežu in škofih.

Da se služba božja v bistvenih delih čisto in nespremenjeno obhaja, na to ima paziti in v dvomih nezmotljivo določevati papež za celo sv. cerkev. V nebstvenih delih ima papež oblast po potrebi obrede spreminjati ali odstranjevati ali nove uvajati. V tem ga podpira družba obredov, katero je vpeljal papež Sikst V. leta 1588.

Za posamezne škofije so škofje varihi, ki dajejo po cerkvenem koledarju posebno navodilo, po katerem se naj vnanja služba božja v škofiji opravlja.

Družba
obredov.
Congregatio
rituum.

Cerkveni
koledar.
Directorium
officii divini.

V. Kolikera je vnanja služba božja v sv. katoliški cerkvi?

Apostoli in njihovi nasledniki so po naročilu Gospodov: »Pojdite in učite vse narode« (Mat. 28, 19) neumorno oznanjevali božjo besedo. Kjerkoli so ustanovili krščansko občino, tam so uredili tudi božjo službo in delili sv. zakramente.

Veliko rimsko cesarstvo, v katerem so zvečinoma delovali, je obsegalo izhodne in zahodne dežele in je zajemalo v sebi dvoje poglavitne narode: izhodne in zahodne. Izhodni se imenujejo sploh Grki po jeziku, katerega so skoraj vsi omikani izmed njih umeli in govorili, zahodni pa Latinci po jeziku, ali pa Rimljani po glavnem mestu Rimu. Tem narodom so apostoli in njihovi nasledniki uredili vnanjo službo božjo in sicer izhodnim z grškim

Obrednik.
Rituale.

in zahodnim z latinskim obredom. To velja seveda le za poglobitve dele vnanje službe božje; v manj poglobitvenih so v izhodni in zahodni cerkvi po raznih škofijah mnogo-vrstne razlike. Zato ima tudi skoraj vsaka škofija svoj poseben od papeža potrjen obrednik, ki obsega nekatere natančnejše, manj važne obredne določbe za zakramente in zakramentale na primer za pogrebe, blagoslavljenja vode i. t. d.

VI. V katerih jezikih se je opravljala služba božja in se še opravlja?

Cerkveni jeziki so jeziki tistih narodov, v katere se je sv. pismo najprej prestavilo in vernim bralo, in ti narodi so na izhodu grški, sirski, koptiški, arabski, etijopski in armenski, na zahodu pa latinski in staroslovenski. V vseh teh jezikih se opravlja služba božja, vendar glavni liturgični jezik je latinski.

Slovani so dobili svoj cerkveni jezik po sv. Cirilu in Metodu. Papež Janez VIII. je dovolil leta 880. sv. Metodu, da v staroslovenskem jeziku opravlja službo božjo.

Z dovoljenjem Inocencija IV. iz leta 1248. smejo rabiti škofije, kjer se je ohranila glagoliška abeceda, torej tržaška, koperska, krška, zaderška, spletska in sebeniška škofija in poleg teh še osem frančiškanskih samostanov, staroslovenski jezik z rimskim obredom. Le škofiji barski (Antivari) je Leon XIII. leta 1886. s posebnim pismom dovolil, da sme božjo službo obhajati v staroslovenskem jeziku in z rimskim obredom, če tudi se tamkaj rabi nekaj premenjena cirilica (Grazdanska). Vsi drugi Slovani, ki rabijo cirilico, obhajajo pa službo božjo v grškem obredu.

Da pa cerkev rabi v bogočastju mrtve jezike, to je, take jezike, ki se med ljudstvom več ne govoré, ima v tem svoj razlog, ker se ti jeziki več ne spreminjajo, besede svojega prvotnega pomena ne zgubljajo in se toraj ni bati, da bi se molitve in izrazi za razne verske skrivnosti kedaj v drugem pomenu tolmačile ali umele, kakor so bile zložene. Iz tega razloga je cerkev na tridentinskem vesoljnem cerkvenem zboru odklonila prošnjo nemškega cesarja in francoskega kralja, da bi se v službo božjo vpeljal obče-valni jezik kot obredni.

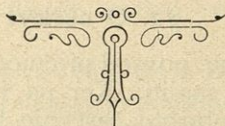
Sicer pa je latinski jezik, ki se razlega skoraj povsod po katoliški cerkvi, živi izraz edinosti sv. vere, ker govori skupna mati z vsemi narodi v istem jeziku. V tem jeziku občuje papež s škofi in narobe in na tem jeziku se spoznavajo ljudje raznovrstnih narodov in krajev kot udje ene cerkve, kot otroci ene matere. Pravzaprav pa je obredni latinski jezik le za tistega, ki svete skrivnosti za ljudstvo

in mesto ljudstva opravlja; zakaj, kolikor je ljudem treba vedeti o vnanji službi božji, se jim razlaga v pridigi in krščanskem nauku, poleg tega pa še papež dovoli obredne knjige v domačem jeziku, kjerkoli je potrebno.

VII. Razdelitev liturgike.

Vnanja služba božja obsega sveta opravila. Zato je treba svetih prostorov, kjer se bogoslužna opravila opravljajo; potrebne so svete reči, s katerih pomočjo se opravljajo; svete osebe, katere jih opravljajo in sveti časi, ob katerih se vršé. — Liturgika, ki opisuje in razlaga vnanjo službo božjo, mora toraj dosledno razpravljati v

- I. delu o svetih prostorih;
- II. » o bogoslužnih rečeh;
- III. » o svetih opravilih in cerkvenih osebah;
- IV. » o svetih časih.

I. DEL.

O svetih prostorih.

Sveti prostori so torišča, katera odločuje sveta katoliška cerkev s posvečevanjem v službo božjo. Takšni prostori so cerkve, pokopališča in križevi poti.

Cerkev.
Ecclesia.

O katoliški cerkvi ali hiši božji.

§ 1. O cerkvi sploh.

Ker je Bog povsod pričujoč, ga moremo na vsakem kraju častiti in moliti. Ker pa vsak prostor ni pripraven za mirno in pobožno češčenje božje, zato so postavljali častivci božji daritvene altarje na prostem polju, kakor to vidimo pri Abelu in Kajnu, še rajši pa na gorah, kakor na primer Abraham na gori Moriji, kamor ga je Gospod sam poklical.

Skozi 2000 let je bil altar jedini prostor vnanje službe božje, še le na potovanju Izraelcev skozi puščavo je napravil Mozes na božje povelje sveti šotor, prvo svetišče. Dokler je izvoljeno ljudstvo potovalo v obljubljenno deželo, je nosilo sveti šotor s seboj. Bog je zapovedal, da so se smele le v njem daritve opravljati. Ko so pa Izraelci stalno posedli obljubljenno deželo, je postavil njihov tretji kralj Salomon krasen tempelj na gori Moriji. Gospodu je bilo to svetišče tako prijetno, da je rekel: »Jaz sem posvetil to hišo, katero si postavil. Svoje ime hočem tje postaviti na veke in moje oči in moje srce bodo vedno tamkaj«. III. Kralj. 9, 3. Gospod je bil res v njem navzoč v skrivnostnem oblaku. Ta tempelj je bil prva zidana hiša božja, kjer se je služba božja vedno opravljala pravemu Bogu in se je ljudstvo zbiralo, da skupno časti pravega Boga.

Ko je babilonski kralj Nabuhodonozor ta tempelj leta 588. porušil, sezidal je Zorobabel leta 516. drugega, ki pa

ni dosegal lepote Salamonovega. V ta tempelj je hodil tudi Jezus molit, plačal je zanj tempeljski davek in izgnal je iz njega prodajavce in menjavce z besedami: »Moja hiša je hiša molitve!« Luk. 19, 46. Razdejal ga je Tit leta 70. po Kristusu.

Ako pa so imeli Judje v stari zavezi, ki je le bila predpodoba nove, posebno hišo božjo, koliko bolj bo toraj terjal Bog v novem zakonu svoje svetišče, da prebiva tamkaj ne samo v oblaku, ampak bistveno kot Bog in človek v svetem Rešnjem Telesu, da se opravlja tamkaj ne daritev živali, ampak nekrvava daritev Jezusa Kristusa ter se vernim naklanjajo sadovi krvave daritve na križu.

Prva hiša božja novega zakona je bila dvorana na sijonski gori, kjer je služil Kristus prvo sv. mašo na veliki četrtek in kjer so opravljali tudi apostoli z vernimi svete skrivnosti.

Ko se je začela sveta vera širiti na vse strani, so bile pač zasebne hiše odločene za službo božjo. (Ap. dj. 2, 46.) Ob času preganjanja so verni službo božjo obhajali po skrivnih prostorih, po kletah, gozdih, katakombah, to je, pódzemeljskih grobiščih, in še tamkaj so jih mnogokrat zasačili neverniki.

Prvo cerkev v pravem pomenu nam zgodovina omenja leta 222. pod cesarjem Aleksandrom Severom, ki je bil kristjanom prijazen. Od tega časa naprej so kristjani, kadar jih niso preganjali, stavili cerkve, katere pa so neverniki ob času preganjanja oskrunili in rušili. Tako nam zgodovina poroča, da je bilo za cesarja Diokleciana samo v Carigradu 28 cerkvá in v maloazijskem mestu Nikomediji taka cerkev, da je bila čudež lepote. In vse so porušili neverniki. Ko pa je sv. cerkev pod cesarjem Konstantinom Velikim leta 313. zadobila prostost, ni bilo le dovoljeno, da se stavijo cerkve, ampak cesar in njegova mati sv. Helena sta jih stavila na lastne stroške. Kristjani so gradili hiše božje z veliko požrtvovalnostjo, z duševnimi in telesnimi močmi, to je, z umetnostjo in z delom, kakor to pričajo pohvalne pridige svetih škofov iz one dobe. Od tistega časa naprej so cerkve neovrgljive priče po vsem svetu se razširjajoče sv. vere, kakor tudi darežljive krščanske ljubezni in razvijajoče se krščanske umetnosti.

Aleksander
Sever
(221—245).

Dioklecian
(284—306).

Konstantin
Veliki
(306—337).

§ 2. Kolikere cerkve razločujemo?

Razločujemo sledeče cerkve: a) nadškofijske ali metropolitanske, b) škofijske ali stolne in c) župnijske.

Nadškofijska cerkev. Nadškofijska cerkev je tista, kjer ima nadškof svoj sedež; imenuje se tudi metropolitanska, ker so take cerkve zvečinoma v glavnih ali bivših glavnih mestih metropolis = materinsko ali glavno mesto).

Škofijska cerkev. Škofijska ali stolna cerkev je tista, kjer ima škof svojo stolico (sedež ali katedro) kot prvi učenik cele škofije. Nadškofijske in škofijske cerkve imajo prednost pred drugimi cerkvami.

Župnijska cerkev. Župnijska cerkev se imenuje tista, kjer je nastavljen župnik kot duhovni pastir cele župnije.

Ecclesia parochialis. Poleg teh glavnih cerkvá še imamo podružnice ali filialke in kapele.

Podružnica. Podružnice so cerkve, v katerih se oskrbuje služba božja po duhovnikih župne ali materinske cerkve. Zato se tamkaj ne sme služba božja obhajati, dokler se opravlja v župni cerkvi.

Kapela. Kapele imenujemo manjše cerkvene stavbe ali pa samo dele cerkvenega poslopja, odločene za to, da se tam opravlja javna služba božja, vendar ne župnijska, ali pa samo zasebna pobožnost.

Kapele se delé v javne in domače ali zasebne.

Javna kapela. Javne kapele se postavijo z dovoljenjem škofovim in imajo vrata s ceste, bodisi da stojé ob cesti, bodisi da se posestnik tistega poslopja, v katerem je kapela, pismeno zaveže, da bo ob času božje službe vhod odprt. Javnim kapelam se prištevajo kapele v škofovskih hišah, po semeniščih, samostanih, bolnišnicah, sirotiščih, jetnišnicah in odgojevališčih. Kdor je v takih kapelah pri nedeljski službi božji, zadostuje cerkveni zapovedi.

Zasebna kapela. Domače ali zasebne kapele so v zasebnih hišah. Da se tam sme maševati, dovoljuje le papež ali izredno za nekaj časa tudi škof. Osebe, katerim se domača kapela dovoli, se v papeževem pismu posebej imenujejo. V pričo tistih se sme maševati in le tiste in njih sorodniki in družina zadostujejo cerkveni zapovedi. Ob velikih praznikih se ne sme tamkaj maševati in ob drugih dnevih je le ena sveta maša dovoljena. Pravica do domače kapele preneha s smrtjo tistega, na katerega ime je bila dana.

Poleg teh še imamo poljske kapelice, ki so postavljene po vaseh, poljih, na križpotjih v spodbudo pobožnosti, kjer pa se ne sme maševati.

§ 3. Zunanost cerkve.

Katoliške cerkve imajo podobo ladje ali križa, ker se v njih oznanjuje tisti nauk, katerega je Jezus učil iz Petrovega čolna in se opravlja ona daritev, katero je Kristus daroval na križu.

Kristjani so od nekdaj stavili svoje cerkve ali na vzvišenih krajih ali pa sredi sel in mest. — Na vzvišenih krajih so jih stavili zato, ker je bilo običajno v starem zakonu, da so se opravljele daritve po gorah,

tako je na primer daroval Noe na gori Ararat, Abraham na gori Moriji, Elija na Karmelski gori, in ker je tempelj stal na gori, posebno pa, ker je Kristus opravil nekrvavo daritev na sijonski gori in na gori Kalvariji krvavo. Saj so ravno vzvišeni kraji najbolj pripravi, da človek odločen od svetnega hrupa zbere svoje misli ter jih z željami vred v tihi pobožnosti povzdiguje k nebesom.

Stavili so cerkve sredi sel in mest, da bi stanoval Jezus kot dobri pastir sredi svojih ovčic, katere ga obiskujejo in se veselé njegove pričujočnosti, on pa jih blagoslavlja in tolaži. Da pa svetni hrup ne bi motil svete tišine, zato so obdajali cerkve z zidom in v tem ograjenem prostoru pokopavali mrtve.

Obrnjene bi naj bile cerkve tako, da leži glavni altar na izhodni strani, ker nam je od te strani došlo odrešenje in ker je po izročilu Zveličar na križu visel obrnjen proti zahodu.

Ako se kakšni cerkvi bližamo, nas že od daleč pozdravlja zvonik. Ko so prišli pri cerkvi zvonovi v rabo, so začeli staviti zvonike, kateri molijo kakor božji prst v zrak opominjajoč nas: »Iščite to, kar je zgoraj, kjer je Kristus v časti svojega Očeta!« Kol. 3, 1.

Zvonik.
Turris.

Zvonik nosi na svojem vrhu križ v znamenje, da ni v drugem odrešenja kakor v Kristusu križanem. Nad križem se vrti tu in tam petelin, kot spomin na besede Zveličarjeve, katere je govoril Petru: »Čujte in molite, da v skušnjavo ne padete« (Mark. 14, 38), ali zvezda, ker je Kristus luč sveta. Križ je zasajen v pozlačeno jabelko, kar pomeni po križu odrešeni svet.

V zvoniku je ura, ki kaže in glasno oznanjuje ure in nam na srce polaga besede Jobove: Porabi modro čas; kajti kakor ure »pretečejo tudi bežeča leta in greš po poti, s katere se ne vrneš več.« Job 16, 23. Tam, kjer visé zvonovi, so line, da se glas prosto razlega čez hribe in doline.

V cerkev vodi navadno več vhodov. Glavni vhod, ki je glavnemu altarju nasproti, pomeni Kristusa, ki sam sebe imenuje vrata, skozi katera je edino možno priti k Očetu. Jan. 10, 9. Stranski vhodi, ki so manjši od glavnega, nas spominjajo Gospodovih besed: »Tesna so vrata in ozka je pot, ki pelje v življenje.« Mat. 7, 14.

§ 4. Znotranjost cerkve.

Notranji cerkveni prostor se je prvotno delil v tri glavne dele: 1. v prezbiterij ali prostor za duhovščino, 2. ladjo ali prostor za verne in 3. lopo ali prostor za spokornike; dandanes imamo le prezbiterij in ladjo.

Prezbiterij je nekoliko vzvišen prostor in ločen od ladje z železnim omrežjem ali s kameneno ali z leseno zagrajo.

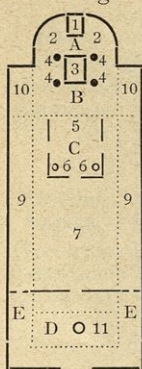
Ladja. Iz prezbiterija stopimo črez eno ali več stopnjic v ladjo, to je, na tisti podolgovati prostor, kjer naj verno ljudstvo prisostuje božji službi. Ta prostor delé v večjih cerkvah vrste stebrov po dolgosti v tri, pet, redko v več oddelkov, katerih srednji se imenuje srednja ladja, drugi pa stranske ladje. Na spodnjem koncu cerkve je kor, kjer so postavljene orglje in se zbirajo pevci. V nekaterih cerkvah se nahaja nad stranskima ladjama mostovž za vernike.

§ 5. Cerkvvena zidava.

V cerkveni zidavi razločujemo: 1. starokrščanski ali bazilični slog, 2. bizantinski, 3. romanski, 4. gotski, 5. renesanški in 6. baroški slog.

1. Prvotna cerkvvena zidava je rimska in se imenuje starokrščanski ali bazilični slog.

Starokrščanski slog.

Oder.
Ambon,
lectorium.

Lopa.
Atrium.
Hodnik.
Porticus.

Grob sv.
mučnikov.
Confessio.
Krypta.

Za vzorec, po katerem so uravnali prvi kristjani stavbo svojih cerkv, so bile velike dvorane v večjih zasebnih hišah, kjer so obhajali božjo službo. Imenovali so jih bazilike, ker so bile v istem slogu zidane kakor rimske tržne hiše ali bazilike. Rimska bazilika je bilo podolgovato, pravokotno poslopje, katero je imelo na enem ali tudi na obeh koncih polkrožni prizidek. To zidavo so prvi kristjani uporabili za cerkev in sicer takole: Glavnemu vходу nasproti, redno na izhodni strani bil je polkrožni prizidek (A), apsida, konha ali tribuna imenovan. Tamkaj je bil postavljen na vzvišenem prostoru (2) skofov sedež ali katedra (1); na obeh straneh ob zidu (3) so bili sedeži za višjo duhovščino (prezbiterij). Pred apsidjo je stal altar (3), in nad njim se je vzdigovala strešica ali baldahin, sloneč na štirih stebrih (4). Ta celi prostor je bil nekoliko vzvišen in je nosil ime svetišče (sanctuarium) (B). Od drugih prostorov ga je ločila pregraja (5). Za svetiščem je bil drug ograjen prostor s sedeži za nižjo duhovščino in pevce, kor ali pevališče imenovan (C). Ob vsaki strani kora je stal oder ali pult (6), raz katerega se je bral list in evangelijs. Od kora naprej se je raztezala srednja ali glavna ladja (7), in ob njenih straneh stranski ladji (9), severna za ženske, južna za moške. Na obeh straneh svetišča je še bil poseben prostor za osebe moškega in ženskega spola (10), kakor pri nas stenski oratoriji. Pred vhom v cerkev je bila lopa (D), in sredi je stala velika posoda z vodo za očiščenje rok (11). Ta lopa je imela tudi s stebri ločen hodnik (E), kjer so stali spokorniki, ki niso smeli v cerkev. Zval se je »raj«, ker so bile tamkaj navadno slike o prvem grehu v raju. Bazilike niso imele stropa, ampak videli so se strešni stoli, ki so bili okusno izdelani, ali pa je bilo podstrešje zaprto z lesenimi ploščicami. Bazilike so bile postavljene nad grobovi mučnikov. Pozneje so pod svetiščem sezidali male kapele, kamor so polagali ostanke svetnikov tako, da je altar ravno nad njimi stal. Imenovali so te kapelice krypte. Najlepša bazilika je cerkev sv. Pavla zunaj Rima. Bazilični slog je bil na zahodu v rabi do leta 1000.

V izhodno-rimskem cesarstvu se je razvil orientalskim običajem in okolščinam primeren slog, ki se imenuje bizantinski. Bizantinski slog.

Ta slog je osrednja stavba s kupolami, to je: okoli glavne kupole se vrsté v redu vsi drugi prostori. Glavna kupola sloni na štirih ali osmih slopih, ki so z lokom zvezani, in na mesto voglov so vstavljeni obočni zaklinčki tako, da stoji kupola na okrogli podstavi. Na glavno kupolo se naslanjajo drugi prostori v polkupolah. Obočni zaklinček. Pendentif. Osnovni lik cerkve je kvadraten čveterokotnik. Zunanost teh cerkvá je brez olupšave, znotraj pa so z okraski preobložene. V tem slogu je najlepša cerkev sv. Sofije v Carigradu, katero je dal cesar Justinian postaviti leta 530—537. Justinian (527—565).

Druga vrsta bizantinskega sloga ima za osnovni lik enako-ročni grški križ. Tukaj ima glavna kupola svoje središče nad prekrizjem. Na štirih koncih križa je po ena kupola ali pa so podolgovati obloki. V tem slogu je znamenita cerkev sv. Marka v Benetkah (976—1071). Ta način zidave je zvečinoma v rabi le v grški cerkvi.

3. Iz rimskega starokrščanskega sloga se je v srednjem veku na zahodu razvil romanski ali krožno-obločni slog. Romanski slog.

Glavni deli take stavbe so sledeči: 1. podolžna ladja; 2. poprečna ladja; 3. prezbiterij, v starejših in večjih cerkvah s kripto; 4. eden ali več zvonikov, ki so s cerkvijo zvezani. Če ima cerkev tri ladje, so razdeljene po dveh vrstah stebrov, ki so zvezani med seboj s krožnimi obloki. Srednja ladja je za polovico širja in višja od stranskih. Vse tri se stekajo v poprečno ladjo, ki ima isto visokost in širokost kakor srednja. Na poprečno ladjo je kot zaključek osrednje prizidan prezbiterij. Obloki pri svodih in oknih so polukrožni. Krožni ali arkadni obloki. Strop je bil v začetku ploščnat, pozneje pa so ga začeli obokati s križnim svodom. Okna so majhna in zgoraj polukrožna in obdana s poševnim zidom. Tako je izdolbina okna od zunaj in od znotraj večja kakor okno samo, vsled česar more več luči v cerkev. Glavna vrata so pravokotna, in nad njimi je polukrožni prostor, nad dverniki; Križni svod. Naddverniki. Tympanon. stranice se poševno na zunaj večajo in so okrašene s stebriči. Nad glavnim vhodom je navadno kolesno okno ali Katarinino kolo. Po zunanosti so stavbe, ki so v tem slogu stavljene, brez posebne olupšave. Doba romanskega sloga traja od leta 1000 do 1250. Kolesno okno. Stavbarji so bili skoraj izključno duhovniki. Lepe stavbe v tem slogu so n. pr. krška stolna cerkev na Koroškem, cerkev cistercijancev v Lilienfeldu, frančiškanska v Mariboru, spirska, monguntska in vormska cerkev na Nemškem in druge.

4. V drugi polovici 12. stoletja se je razvil na severnem Gotski slog. Francoskem gotski slog.

Za njega je značilno: 1. da ima rtast ali zlomljen lok; 2. da je celi svod vkljenjen med pase in rebrovje, ki sloné na stebrih in opornicah, vsled česar je zid med stebri lahko tenek in z visokimi okni predelan; 3. da se rabi le navpična smer. Cela stavba je izraz pobožnega, kvišku hrepenečega krščanskega duha. Ta slog so gojili svetni stavbarji stavbarskih ceh, katere so imele svoje glavne sedeže v Štrasburgu, Kolinu, na Dunaju in v Bernu. Gotske cerkve imajo Opornica. Stavbarska ceha. ladje, ki jih obdaje in deli gosto stebrovje. Stebri so valjasti, in navadno obdani s polstebri, na katere se opirajo pasi in rebra. Za vsakim stebrom je na zunanjem zidu opornica. Okna so visoka in z drobnimi sohami razdeljena v več oddelkov. Te sohe so zgoraj, kjer se začne gotski oblok, spojene in nad njimi je nadoknjak z geometričnimi liki. Okna krasé slikarije na steklo. Obdurni zid glavnih

Pridvižna podoba (Relief). Grba, bročnica, (Krabbe). Križnica. Koničasti steber. (Fiale.)

vrat se na zunaj razširja in je okrašen s sohami in kipi. Naddvernik ima navadno pridvižno podobo. Okna in vrata imajo slemenu podobno pročelje, ki je ob straneh z grbami in na vrhu s križnico oplešano. Na obeh spodnjih koncih pročelja in nad upornicami se vzdigujejo koničasti štirivoglata stebri. Cerkvena streha je strma, in iz strešnih žlebov teče voda po izlivnjakih, ki imajo podobo raznih istinitih ali le domišljenih živali. Zvoniki so v spodnjem delu čvetero, potem navadno osmerovoglata in imajo piramidast krov. Stene v takih cerkvah niso poslikane, temveč so okrašene s kipi, nad katerimi se dvigajo baldahini. Mogočen vtis pa napravijo na človeka slike na steklo v oknih, ki so večkrat vprav umetniške vrednosti. Gotski slog je imel svojo slavno dobo od leta 1250 do 1500. Imenitne stavbe v tem slogu so na Avstrijskem cerkev sv. Štefana na Dunaju, sv. Vida v Pragi, in na Nemškem kolinska, štrasburška in freiburška stolnica in druge.

Preporodni slog. (Renaissance.)

5. Renesanški ali preporodni slog.

Renesanca pomeni preporod ali ožvljenje klasične (grške in rimske) vede in umetnosti. Ko so l. 1453. Turki s silo vzeli Carigrad, in uničili izhodno rimsko cesarstvo, so se učenjaki preselili v Italijo ter tamkaj nadaljevali preučevanje in podučevanje grških in rimskih klasikov. Tedaj se je tudi vnelo navdušenje za rimsko in grško umetnost ter se je razodevalo v stavbah preporodnega sloga.

Glavni znaki tega sloga so: 1. podolgovati svodi, 2. kupola, ki sedi na valjastem podstavku (Tambour) in ima na vrhu majhen nastavek z okni, ki se imenuje svetilnica. 3. Svod je bogato okrašen z malčevimi ali pridvižnimi okraski ali slikami. Okna so štirivoglata, redkeje óbla, zgoraj z okrajki, ki slone na vitkih stebrih ali podstavkih in nad okrajki je trivoglato ali ravno ali obločno sleme. Okraski sestoje iz vencev ali cvetličnega vitja, ki se iz posodic vije, iz obeliskov in domišljenih živali. Največja stavba v tem slogu je cerkev sv. Petra v Rimu.

Baročni slog.

6. Zadnja doba renesančnega sloga je baročni slog.

Označen je s širokim podolžnim svodom, ki je s slikami ali z raznimi mavčnimi podobami in liki nakičen, dočim so stene prazne. Prostor je močno razsvetljen in ima to prednost, da se od vseh strani vidi na altar in pridvižnico. Okraski so preobilni. Pročelje je veliko in s kipi preveč zastavljeno. Vsaka cerkev ima manjšo ali večjo kupolo. Stolpi so štirivoglata, z dolgo bokasto streho. Ta slog so gojili posebno jezuiti.

Necerkven slog je »Rokoko slog«, kateri se je za Ludovika XIV. vika XIV. na Francoskem razvil. Ta slog je zgolj ornamentičen ter je označen po likih, ki so polžinam in školjkam podobni, po zavatinah in sploh krivih črtah.

§ 6. Notranja oprava cerkve.

Altare.

Najvažnejši in bistveni del cerkve je altar. Prvi altar nekrvave daritve novega zakona je bila miza zadnje večerje, medtem ko je bil altar krvave daritve sv. križ. Altarji prvih kristjanov so bili lesene, štirivoglate mize. V katakombah, kjer so se posebno ob času preganjanja kristjani zbirali, so iz kamena izklesavali grobove, kamor so polagali mučeniška trupla in jih zakrivali s kamenimi ploščami. Krog grobov, posebno imenitnih mučenikov, so

napravljali večjo izdolbino, da so dobili prostor za moleče vernike, in na obletnico mučenikove smrti so darovali na njegovem grobu daritev sv. maše. Ob drugih dneh pa so obhajali sv. mašo na mizi, postavljeni pred škofovim sedežem.

V prvih krščanskih časih so stavili cerkve nad grobovi sv. mučenikov; pozneje pa so prenesli sv. mučeniške ostanke v novo postavljene cerkve in jih tako pokopali, da se je vzdigoval altar nad mučeniškim grobom. Cerkev strogo zapoveduje, da se v vsakem altarju, na katerem se opravlja daritev sv. maše, nahajajo sv. mučeniški ostanke.

Altarji so dvojni, nepremakljivi in premakljivi.

Nepremakljivi altar.
Altare fixum.

Nepremakljivi morajo imeti podstav, ki je cel iz kamena ali opeke močno zidan, in na ta podstav je prizidana altarska miza, to je, plošča, ki je izklesana iz jednega kamena. V podstavku ali pa v sredini mize je napravljena štirivoglata jamica, kamor škof vzida sv. ostanke. Ta jamica s sv. ostanki se imenuje grob.

Grob.
Sepulchrum.

Premakljivi altarji pa so štirivoglate kamene plošče, ki morajo biti tako velike, da ima na vsaki kelih s hostijo dovolj prostora. Take altarje posveti tudi škof. Tudi te plošče imajo v sredini jamico, kamor škof vzida sv. ostanke. Taka plošča leži na kamenih in lesenih altarjih v cerkvah, ki niso od škofa posvečene; rabijo jo tudi misijonarji in vojaški duhovni, ko jim je treba na raznih krajih maševati.

Premakljivi altar.
Portatile.

Altarska miza mora biti pokrita s tremi platnениmi prti. Spodnji je navadno z voskom prevlečen, drugi iz debelega platna in tretji je iz tankega platna; vsi trije se blagoslovijo. Dejanski pomen teh prtov je v tem, da popijejo presv. Rešnjo krv, če bi se po povzdigovanju kelih prevrgel; v višjem smislu pa pomenijo one prte, v katere sta Nikodem in Jožef arimatejski zavila Jezusovo telo. V prvih časih krščanstva je bil v cerkvi le en altar, kjer se je darovala na dan le ena sv. maša, pri kateri so navzoči pristopili k sv. obhajilu. V začetku petega stoletja so začeli postavljati več altarjev v cerkev.

Da se na altarju sme maševati, je treba 1. sv. ostankov, 2. voščenih sveč in 3. razpela.

Na glavnih altarjih mora stati šest svečnikov; ako pa tamkaj škof mašuje, sedem. Pri peti sv. maši naj gorijo štiri sveče, pri tihi pa le dve. Pri slovesnih sv. mašah se sme število sveč pomnožiti.

Sveče morajo biti voščene. Take so namreč najbolj pripravna podoba Kristusova, in sicer pomeni vosek nje-

Sveča.
Candela.

govo čisto telo, stenj njegovo dušo in plamen pa njegovo božjo naravo.

Luč pri sv. maši nas spominja na prve čase krščanstva, ko so morali verniki obhajati božjo službo po noči in v temnih podzemeljskih prostorih; to je zgodovinski pomen. V višjem smislu pa pomeni luč 1. Jezusa, ki se imenuje »luč sveta« (Jan. 8, 12); 2. apostole, ki so nauk sv. vere oznanjevali (Mat. 5, 16); 3. gorečo pobožnost srca; 4. dobra dela (Mat. 5, 16); 5. sv. nebesa, kakor želi cerkev rajnim, da bi jim svetila večna luč.

Razpelo.
Crucifixum. Na altarju mora biti tudi sv. razpelo, ker se na njem nekrvavo ponavlja Jezusova daritev na križu. Postavljeno mora biti razpelo tako, da ga vidita duhovnik in ljudstvo.

Če se v cerkvi shranjuje sv. Rešnje Telo, se nahaja na altarju tudi tabernakelj, to je, omarica, v katero se postavijo posode s sv. Rešnjim Telesom.

Zakramen-
tne hišice. Predpodoba tabernaklja je škrinja zaveze v starem zakonu. V starih časih je bilo sv. Rešnje Telo shranjeno v posodi podobni golobu, ki je visela nad altarjem; od dvanajstega stoletja naprej pa v varni omarici na evangelijski strani, ki je bila pritrjena ali vzdana. Od štirinajstega do šestnajstega stoletja so rabili na nekaterih krajih na stebrih stoječe, navadno gotično izdelane tabernaklje, zване zakramentne hišice. Tridentinski cerkveni zbor (1545–1563) pa je zapovedal, da se morajo tabernaklji postavljati na altar in močno nanj pritrditi.

Tabernakelj sme biti napravljen iz lesa, kovine ali kamena in znotraj naj bo z belo svilo prevlečen ali močno pozlačen. V tabernaklju se smejo hraniti le posode s sv. Rešnjim Telesom, na njem pa ne sme stati nobena reč. Pač pa sta naj ob straneh klečeča angela, obrnjena z obrazi k Najsvetejšemu. Ta običaj je vzet iz stare zaveze. Bog je namreč zapovedal Mozesu, napraviti dva keruba, stoječa ob straneh škrinje zaveze, ki sta bila obrnjena z licem k njej in sta jo pokrivala s perutnico (Eksod. 26, 20; 37, 9), kar pomeni vedno češčenje božje.

Večna luč. Pred altarjem, na katerem je sv. Rešnje Telo, mora vedno goreti luč, ki pomeni vedno pričujočnost Kristusovo; zato se imenuje večna luč. Saj je tudi v stari zavezi »Najsvetejše« razsvetljeval svetel oblak in v »Svetem« so gorele svetilke na sedmeroročnem svečniku v znamenje božje pričujočnosti.

Na glavnih altarjih, in tuintam tudi na stranskih, se nahajajo v steklenih omaricah ali posodicah še posebej ostanki svetnikov.

Nad vsakim altarjem je podoba ali kip, ki predstavlja kakšno versko skrivnost ali katero božjo osebo, Mater božjo, angela, svetnika ali svetnico, ki jim je altar posvečen. Nad glavnim altarjem je podoba cerkvenega patrona, pri župnih cerkvah pa variha cele župnije.

Svete podobe se v cerkev postavljajo, da nas spominjajo verskih skrivnosti in nam predočujejo vzglede pobožnega življenja. Mi pa te podobe slobodno častimo, ker čast, katero jim skazujemo, ni namenjena samo podobi, ampak v prvi vrsti temu, kar podoba predstavlja. Cerkvene podobe morajo biti blagoslovljene. Kat. 372-381.

K altarju še spadajo blazinice ali pa podstavec za mašno knjigo in kanonske tablice z molitvami. Na listovi strani ob steni stoji miza s svečnikoma in križem na sredi, da se tja devajo za sv. mašo potrebne reči. V škofovskih cerkvah je na evangelijski strani škofovski sedež z baldahinom, v župnih cerkvah pa so na listovi strani postavljeni sedeži za duhovščino. Škofovski
sedež.
Cathedra;
faldistorium.

Za olupšavo altarjev se rabijo cvetlice, bodisi naravne ali napravljene, ki pomenjajo krščanske čednosti; tako na primer pomeni vijolica ponižnost, ščipek ljubezen, lilija čistost i. t. d. Na koncu prezbitorija je zagraja, na katero je obešen bel prt, če se pri glavnem altarju deli sv. obhajilo. Ta prt razprostre namreč vsak obhajenec pred se, da bi na njem obležala sv. hostija, če bi po naključju odpadla duhovniku ali obhajancu.

Pridižnica. V začetku krščanstva so bili škofje jedini razlagatelji sv. evangelija in so podučevali ljudstvo s svojega sedeža (cathedra, učilna stolica). Pozneje so postavljali ob ograji v prezbitoriju premično pridižnico. Od trinajstega stoletja naprej se nahaja pridižnica ob steni ali stebru sprednjega dela ladje in sicer navadno na evangelijski strani. Da bi se spoštovanje do božje besede tudi po zunanje izražalo, izdelovale so se pridižnice z veliko umetnostjo. Nad pridižnico je streha, da se glas ne razleti, in na to streho je od spodaj pritrjena podoba goloba kot znak sv. Duha, kateri sveto cerkev vodi in po njej uči; zato se mu pred pridigo duhovnik in ljudstvo v molitvi priporočata. Na pridižnici je navadno tudi razpelo v znamenje, da se s tega mesta mora oznanjevati Kristus križani. Ograja.
Cancelli.

Krstni kamen je posoda, v kateri se hrani krstna voda. Ta posoda je iz kamena ali kovine, sploh iz tvarine, v kateri se voda ne izkviri. Da se voda ne onesnaži, mora biti posoda dobro zakrita. Podoba krstnega kamena bodi imenitnosti sv. zakramenta primerna. Na vrhu se navadno vidi kip Jezusovega krsta. Tudi na krstnih kamenih je krščanska umetnost kaj rada pokazala čiščenje do tega sv. zakramenta. Krstni kamen stoji zvečinoma v kakem zatišču cerkve, da se more tudi med božjo službo krščeati. Krstni
kamen.
Baptisterium.

V prvih časih so slovesni sv. krst delili samo škofje, zato je bil krstni kamen samo v škofijskih cerkvah. Pozneje so ga stavili le v imenitnejših župnijskih cerkvah, dandanes pa ga ima vsaka župnijska cerkev. Ker so v prvih časih zdravim delili sv. krst s potapljanjem,

so postavljali h glavnim cerkvam krasno opravljene krstne kapele; tako na primer še danes slovi krstna kapela sv. Janeza v Lateranu ali pa pri stolnici v Florenciji. Krstni kamen nas spominja krstne obljube.

Spovednice so za spovedovanje odločeni prostori. Med spovednikom in spovedencem je mreža, da sta ločena drug od drugega in se vendar razumejo besede. V žagradu je spovednica za gluhe.

Cerkvena
zastava.

Zastave. Cerkvene zastave sestojе iz ročaja, ki ima na zgornjem koncu križ ali pa sladko ime, obdano z žarki. Pod tem okrasom visi poprečna palica z zastavno ruho, na kateri je kakšna sveta podoba z napisom. Na-
pravljajo se zastave v vseh cerkvenih barvah, izvzemši črno.

Prapor.

V cerkvi se tudi rabijo prapori, to so zastave, pri katerih je ruha pritrjena na ročaj (praporišče). Take prapore imajo samo posebne družbe in zavodi. Zastave so v cerkvi v rabi že iz časa Konstantina Velikega, ki je bil pred bitko z Maksencijem po prikazni opomnjen, naj napravi zastavo v podobi križa in bo zmagal. To se je tudi zgodilo. Cerkvena zastava spominja toraj na boj, katerega ima kristjan biti na svetu; obenem pa je tudi znamenje zmage in večnega veselja. Zato se vstali Zveličar upodablja z zastavo v roki.

Kropilnik je kamena posoda za blagoslovljeno vodo, stoječa na stebriču ali vzdana v steno blizu vrat, da se verniki gredé v cerkev ali iz cerkve pokropijo.

Do devetega stoletja je v predvoru cerkve stala velika posoda, da so si verniki, predno so stopili v cerkev, roke umili v opomin, naj bi bili čistega srca. Že v starem zakonu je bilo zapovedano, da so se morali duhovni umiti, preden so stopili v svetišče, in to je bil znak očiščenja grehov. (2. Moz. 40, 29.) Katoličani se pokropijo gredé v cerkev in iz cerkve z blagoslovljeno vodo proseč Boga, naj bi jih očistil grehov ter jim dal moč vedno in povsod živeti neomadeževano.

Darilnica je omarica, v katero devajo verni darove za cerkvene potrebe. Tudi v starem zakonu nahajamo v templju škrinjico za témpeljske potrebe. Mark. 12, 41.

Križev pot. (Glej § 90.)

Apostolski križi. (Glej § 79.)

Sacrarium.

Vsaka župna cerkev ima tudi podzemeljsko, veliki posodi podobno votlino, kamor se spravi neporabljena blagoslovljena voda, sol in drugo.

7. Kako nam predočuje krščanska umetnost v slikah in kipih verske skrivnosti, angele in svetnike?

Kat. 123.

Prve sledove krščanskih slik in kipov nahajamo v katakombah, in sicer predstavljajo deloma predpodebe Kristusove in njegove sv. cerkve, ki so vzete iz starega zakona, deloma podelbe in znake verskih resnic v novi zavezi, na primer dobrega pastirja, angelovo označenje, tri modre in druge, deloma podelbe Matere božje in prvih mučnikov. Ko je sv. cerkvi v rimski državi zasvetila prostost, je krščanska umetnost porabila vse svoje moči v slavo Boga in svetnikov.

Presv. Trojica se tako-le upodablja: Oče je starček, kakor ga je gledal sv. Janez v skrivnem razodetju. Nad glavo ima trikotni

sij, znak trojedinega Boga. V roki drži žezlo in pred seboj ali pa v drugi roki ima svetovno kroglo, ker ves po svoji vseomogočnosti ustvarjeni svet vlada in ohranjuje. Bog Sin ima križ v roki ter stoji ali sedi na Očetovi desnici, Bog sv. Duh pa v golobji podobi plava nad Očetom in Sinom.

Jezus Kristus se predstavlja po različnih dobah življenja kot dete, kot deček v templju, kot trpeč in vstali Zveličar; dalje se nam kaže kot učenik z apostoli, kot ljubitelj otrok in dober pastir. V povečanju se nam predločuje kot kralj svetnikov, obdan od angelov in svetnikov, ali kot sodnik. Predstavlja se tudi kot jagnje božje, ležeče na knjigi s sedmerimi pečati. Ta knjiga pomeni božje skrivnosti, katere je razodel Jezus. (Skr. r. 5, 8.)

Devica Marija se upodablja: 1. kot mati z detetom v naročji (že v katakombah); 2. kot brezmadežno spočeta, deloma po prikazni, katero je videl sv. Janez v skrivnem razodetju (1, 2), z dvanajstimi zvezdami okrog glave, stoječa na zemeljski krogli in z eno nogo na glavi kače, ki se ovija okoli krogle, in pred nogama polumesec, deloma kot lurska Mati božja v beli obleki z modrim pasom in z rožnim vencem v sklenjenih rokah, na nogah rdeči ščipek, kakor se je leta 1858. prikazala Bernardiki; 3. kot kraljica rožnega venca, obdana s petnajstimi skrivnostmi; 4. kot kraljica nebeška, kronana od presv. Trojice; 5. kot Mati sedem žalosti z v srce zabodenim mečem, kakor je prerokoval stari Simeon. (Luk. 2, 35.)

Sveta družina obsega vse tri sv. osebe: Marijo, sv. Jožefa, in sredi med njima je sv. otrok Jezus. Včasih je zraven tudi sv. Janez Krstnik kot otrok, oblečen v spokorno obleko in v roki držeč križ, na katerem so besede: »Ecce agnus Dei«. (Glej, jagnje božje.)

Angeli se predločujejo kot mladeniči s perutmi ali pa samo kot glava s perutmi, kar pomeni, da so duhovi, ki imajo um in voljo ter so pripravljeni vsak čas izpolniti božja povelja. V posameznem se upodablja sv. Mihael v oklopih z mečem v roki, stoječ na peklenškem zmaju, katerega je premagal, in noseč na ščitcu napis: »Quis ut Deus« (Kdo je kakor Bog). Gabriel je mladenič z limbarjem, Rafael pa s popotno palico in z ribo v roki (zgodovina Tobijevega). Angel varih se predstavlja, ko vodi otroka za roko ali ga varuje pred prepadom ali pred zalezujočo kačo; to pomeni, da nas angeli varuhi varujejo pred dušnimi in telesnimi nevarnostmi.

Sv. Jožef se upodablja z božjim detetom v naročji in z lilijo v roki ali pa kot tesar pri delu, kjer mu Jezus pomaga.

Apostoli se nam predločujejo z znamenji svojega mučeništva. Sv. Peter s ključi, ki pomenijo njegovo najvišjo oblast, in z narobe obrnjenim križem, ker je bil s k zemlji obrnjeno glavo križan, in s petelinom, v spomin na svoj greh in pokoro. Sv. Pavel s knjigo in mečem. Sv. Andrej s poševnim križem. Sv. Simon z žago. Sv. Tomaž s sulico. Sv. Jernej z nožem. Sv. Janez s kelihom, iz katerega se vije kača. Malikovavec Aristodem je obljubil, da postane kristjan, če apostol z zastrupljenim vinom napolnjen kozarec izpije ter mu ne bo škodovalo. Sv. Janez napravi križ črez kozarec in vino mu res ni škodovalo.

Evangelisti so označeni po začetku svojih evangelijev. Sv. Matev začne svoj evangelij s Kristusovim rodovnikom ter ima poleg sebe znak človeka. Sv. Marko ima leva, ker začne svoj evangelij z Janezom Krstnikom, ki ga prerok Izaija imenuje »glas vpijočega v puščavi«, v puščavi pa je lev oblastnik. Sv. Luka pripoveduje v začetku svojega evangelija o daritvi Caharijevi. Ker je bila goveda najimenitnejša daritvena žival, zato ima on kot znak govedo. Sv. Janez dokazuje v svojem evangeliju zoper krivoverce, da je Jezus pravi Bog in človek in ker se že v začetku povzdigne v neskončno visoko skrivnosti božje narave, ima orla kot svoj znak. Mnogokrat se

ta znamenja sama nahajajo in takrat imajo poleg sebe perutnice in knjigo, da jih spoznamo kot znake sv. evangelistov.

Sv. mučeniki imajo 1. palmove veje v roki v znamenje zmage čez svet in 2. orodje, s katerim so bili mučeni, na primer meč, križ, puščico in drugo.

Sv. spoznavci, to so tisti, ki so s čednostnim življenjem zaslužili čast, da so bili proglašeni svetnikom, imajo pri sebi znamenja svojega stanu ali znak tistih čednosti, po katerih so se izredno odlikovali. Papeži imajo papeško krono ali tiaro, škofje mitro in pastirsko palico, cerkveni učeniki knjigo in tako dalje.

Spokorniki imajo križ, mrtvaško glavo in bič, sv. device pa lilijo kot znamenje nedolžnosti.

Pri svetih podobah, posebno če so slikane, se rabi sveti sij ali žar, ki pomeni božanstvenost ali svetost, in sicer kot oblak, ki obdaja celo osebo, ali pa le kot sij, ki obdaja glavo svete osebe. Sveti sij. Oblak, ki obdaja celo osebo, se nahaja le pri treh božjih osebah in pri Mariji. Ako pa je pri božjih osebah sij samo okoli glave, se v njem navadno blesti križ.

II. DEL.

O bogoslužnih rečeh.

Bogoslužne reči so tiste reči, katere cerkev rabi pri svetih opravilih, ter jih v ta namen navadno tudi blagoslavlja ali posvečuje.

K tem rečem pripadajo:

1. cerkvena oblačila,
2. cerkvene posode,
3. cerkvene knjige.

I. Cerkvena oblačila.

§ 8. O cerkvenih oblačilih sploh.

Cerkvena oblačila so tista, katera nosi duhovnik, ko opravlja božjo službo. Že v stari zavezi je Bog zapovedal, da morajo duhovniki in leviti služiti pred altarjem v to odločenih svetih oblačilih. Tudi v novi zavezi je cerkev že v prvih časih rabila posebna oblačila, ki pa so se od vsakdanjih razločevala le bolj po

imenitnem blagu. Lajiška obleka se je po šegi spreminjala, cerkev pa je ohranila prvotno obliko, in tako je razloček med vsakdanjo obleko in med cerkveno postajal vedno večji. Rabijo pa se pri bogoslužju posebna oblačila iz naslednjih vzrokov: *a)* iz spoštovanja do svetih skrivnosti, ki se v cerkvi vršé; *b)* v znamenje, da je duhovnik namestnik Kristusov in *c)* v opomin duhovniku, da ga morajo dičiti čednosti, ki so prevzvišeni službi primerne in potrebne.

Duhovščini sploh lastna oblačila (pri službi božji in zunaj nje) so:

1. Talar. To je oblačilo, ki sega od vrata do gležnjev in je pri svetni duhovščini črne barve, pri redovnikih pa barve in oblike, kakor zapovedujejo redovniška pravila. Škofje nosijo vijoličen, kardinali škrlaten in papež bel talar.

2. Ovratnica ali kolar.

3. Mašna kapa ali biret. Biret ima tri ali štiri kvišku moleče robe; trije pomenijo presveto Trojico, štirje sveti križ. Škofje še imajo na temenu majhno čepico, ki se imenuje »Solideo«, to je, »samemu Bogu«, ker jo samo pred sv. Rešnjim Telesom odložijo.

§ 9. Mašna oblačila.

Oblačila, ki jih nosi duhovnik, ko opravlja daritev sv. maše, so: 1. naramnica, 2. alba, 3. pas, 4. naročnica, 5. štola, 6. mašni plašč.

1. Naramnica je štirivoglat prtič iz belega platna, s katerim si mašnik ovije vrat, rame in pleča. Redovniki, ki imajo pri svojem oblačilu kapuco, potegnejo tisto čez glavo, jo ovijejo z naramnico in jo potem spustijo zopet na rame. Naramnica pomeni, kakor za njo odločena molitev izraža, čelado zveličanja, to je, zaupanje v božjo pomoč; z ozirom na trpljenje Kristusovo pa pomeni ruho, s katero so zakrivali obraz Gospodov.

Naramnica.
Humeralc,
amictus.

2. Alba je dolga, platnena srajca z zobci, ki sega do gležnjev in pomeni dušno čistost ter spominja oblačila, s katerim je Herod Jezusa zasramoval.

3. Pas je motvoz ali tudi trak z dvema čopoma, da si ž njim duhovnik podpaše albo. Barve je bele ali pa vsakdanje mašne barve. Pomeni sveto čistost in gledé na Kristusovo trpljenje tiste vezi, s katerimi je bil Jezus zvezan.

Pas.
Cingulum.

4. Naročnica je bila nekdanj platnen robec na levi roki, da si je ž njim duhovnik brisal pot ali solze. Sedaj je iz tiste robe kakor mašno oblačilo. Pomeni gorečnost v

Naročnica.
Manipulus.

apostolskem delovanju in obenem nas spominja one rute, katero je Veronika podala Zveličarju, da si je obrisal obraz.

V prejšnjih časih si je duhovnik to oblačilo nataknil po dokončani očitni izpovedi, kar pa se sedaj zgodi le pri škofovskih in slovesnih mašah tistih duhovnikov, ki smejo nositi škofovska mašna oblačila; izvzete so v tem oziru le črne svete maše.

Štola.
Stola.

5. Štola je širokemu traku podobno oblačilo, ki se dene okoli vratu navskriž čez prsa in ima v sredini in na vsakem koncu znak sv. križa. Pomeni tisto pravičnost, ki smo jo po Kristusu zopet dobili in je hkrati znamenje mašniške oblasti; zato mora mašnik pri vseh liturgičnih dejanjih nositi štolo.

Štolo smejo nositi tisti, ki so že red dijakonata sprejeli, in sicer jo nosijo diakoni čez levo ramo tako, da se na desnem kolku križa, duhovniki tako, da se na prsih križa, škof pa čez prsa visečo. Papež nosi štolo vedno, če ima oblečen roket, škof jo nosi v svoji škofiji pri vseh cerkvenih opravilih, duhovnik pa le pri tistih svetih opravilih, katera izvršuje vsled mašniške oblasti. Ker je štola znamenje duhovne oblasti in sodnosti, ne sme mašnik vpričo škofa štole nositi, preden mu je škof ne dovoli, oziroma položi okoli vratu.

Mašni plašč.
Casula.

6. Mašni plašč. Mašni plašč je bil nekdanj široko, dolgo oblačilo brez rokavov, ki je ogrinjalo celega duhovnika. Če je moral pri svetem opravilu rabiti roke, morala sta diakon in subdiakon oblačilo vzdigniti; odtod je še dandanes navada, da strežniki pri povzdigovanju vzdignejo mašni plašč. Da bi imel mašnik proste roke, so začeli v desetem stoletju plašč ob straneh izrezavati, in v sedemnajstem stoletju je dobil sedanjo obliko. Pomeni stanovske dolžnosti, katere mora duhovnik spolnjevati z veseljem in iz ljubezni do Boga.

Poleg teh mašnih oblačil se še rabijo pri slovesni sveti maši in pri drugih cerkvenih slovesnostih sledeča oblačila:

Roket.
Superpelliceum.
Pluviale.

1. Kratka srajca ali roket, ki je prikrajšana alba z rokavi, in sicer s širokimi za mašnike, z ozkimi za škofo.

2. Pluvial ali dežni, tudi večerni plašč, je širok plašč brez rokavov, ki pokriva celo telo, spredaj je odprt in se z zaponko zapne.

Nekdanj je bilo to oblačilo za dež, zato je imelo tudi kapuco. Duhovniki so si ogrnili tak plašč čez druga cerkvena oblačila, kedar so šli na spoved ali pa s procesijo. Pozneje je prišlo to oblačilo popolnoma v cerkveno rabo, in namesto kapuce se je privesil majhen plašček s čopkom. Rabi se tak plašč pri slovesnih večernicah, procesijah in pri sv. opravilu za mrtve. Pri slovesnih škofovskih mašah ga nosi arhidijakon, škof pa, ko deli sveto birmo in izvršuje slovesna posvečevanja.

Dalmatica.
Tunicella.

3. Dalmatika in tunicela za diakona in poddiakona.

Komod
(180—192).

To oblačilo ima svoje ime od nekdanje noše v Dalmaciji, ki jo je uvedel cesar Komod v Rimu in je prišla polagoma tudi v

cerkveno rabo. Široki rokavi pomenjajo službo dijakonov, ki morajo z radostnim srcem skrbeti za uboge. Dalmatiko in njej podobno tuniko nosita dijakon in subdijakon, ko pri slovesni sv. maši škofu ali mašniku strežeta. Tupatam imenujejo to oblačilo tudi levitno, ker dijakon in poddijakon zavzemata službo levitov v stari zavezi.

Poramno ogrinjalo.
Velum humerale seu oblongum.

4. Poramno ogrinjalo je tisto ogrinjalo, s katerim drži duhovnik posodo s sv. Rešnjim Telesom, ko deli slovesno blagoslov. Biti mora bele barve.

Nebo.
Umbella.

5. Nebo ali baldahin je bila dragocena streha nad altarjem, kjer je bilo shranjeno sv. Rešnje Telo. Tekom časa je prišlo v rabo pri procesijah s sv. Rešnjim Telesom. Nebo je štirivoglata ravna streha na štirih drogih, ki ima na stropu podobo sv. Rešnjega Telesa, navadno monštranco s keruboma ob strani. Raz streho visé na vseh štirih straneh lepe proge iz dragega blaga z zlatimi zarobi ali prami. Na nekaterih krajih, posebno na jugu, se rabi malo nebo, ko duhovnik nese sveto popotnico.

§ 10. Škofovska oblačila in znamenja škofovske časti.

Ker združuje škof v sebi vsa duhovna posvečenja, zato nosi pri sv. maši oblačila vseh duhovnih redov, namreč kratko srajco, humeral, albo, pas, manipel, štolo, dalmatiko zjedinjeno s tunicelo, in mašni plašč.

Izven teh oblačil še ima sledeča znamenja škofovske časti:

1. Posebne črevlje ali sandale, ki so iz svile, z vezeno olepšani in pomenijo, da mora biti škof neutrudljiv oznanjevalec sv. evangelija. Efež. 6, 15.

Sandalia.

2. Naprsni križ je iz plemenite kovine napravljen križec, v katerem so shranjeni navadno sveti ostanki; nosijo ga na verižici kardinali, škofje in opati. Predpodobljen je ta križ v zlatem obroču, ki ga je nosil veliki duhovnik stare zaveze okoli čela in pomeni čast visokega duhovništva v novi zavezi. Kadar se dene krog vrata ali pa odloži, se poljubi v spomin, da je treba Kristusa križanega vedno pred očmi imeti in srčno oznanjevati.

Naprsni križ.
Pectorale.

3. Rokavice, katere škof obleče pri slovesni sv. maši, pomenijo čisti namen pri opravljanju dobrih del.

Rokavice.
Chirotecae.

4. Škofovska kapa je pokrivalo, katero nosi škof pri slovesnih opravilih, in pomeni učeniško službo. Dva kvišku moleča konca sta znamenje stare in nove zaveze, ki jo mora škof kot najvišji učenik dobro poznati. Papež nosi trojno krono ali tiaro, pa le o posebnih slovesnostih.

Škofovska kapa.
Mitra.
Infula.

Tiara.

5. Pastirska ali škofovska palica je iz boljše kovine in umetno izdelana palica, na spodnjem koncu ostna, na zgornjem koncu pa zakrivljena v znamenje vla-

Škofovska palica.
Pastorale.

Poramno ogrinjal. Mappa serica oblonga. darske in sodnijske oblasti črez duhovščino in verne. Med opraviom držé škofovsko kapo in palico strežniki, ogrnjeni s poramnim ogrinjalom. Papež ima namesto zakrivljene palice križ s tremi prečniki v znamenje trojne najvišje službe, namreč učeniske, duhovniške in kraljevske.

Prstan. Annulus. 6. Prstan, kateri se natakne pri škofovem posvečenju novoposvečencu na desno roko, je znamenje tesne zveze s cerkvijo, za katero mora biti vsak čas pripravljen, svojo kri preliti. Prstan mora biti iz zlata z dragim kamnom, ki ne sme imeti ne napisa in ne podobe. Pri slovesnem opraviu si ga še le takrat natakne, ko ima mitro na glavi, in ga nosi nad rokavicami. Kadar se ima škofu roka poljubiti, poljubi se prstan.

Ribičev prstan. Annulus piscatoris. Papež ima ribičev prstan, ki se tako imenuje, ker nosi v kamen vrezano ime papeževu in Petra sedečega v čolnu, kako nastavlja mrežo.

Krilnik. Gremiale. 7. Krilnik se imenuje tista svilnata ruha, katero ima škof, če pri slovesnem opraviu sedi, črez krilo razprostrto, da si ne zamaže mašnega plašča, posebno, kadar mu je s sv. oljem opraviti.

Palium. Palij je tri prste široka, belovolnena ovratnica, v katero je v črni svili vtkanih šest križcev. To ovratnico podeli papež nadškofom, ki morajo za njo prositi v prvih treh mesecih po imenovanju ali posvečenju. To oblačilo nosijo nadškofje vrh mašnih in nadškofovskih oblačil v znamenje polne škofovske oblasti. Ob smrti se z nadškofom vred zakoplje. Napravljajo se paliji iz volne dveh belih jagnjet, ki se vsako leto v Rimu darujeta na praznik sv. Neže v njej posvečeni cerkvi. Blagoslavljajo se tako, da ležé vsaj eno celo noč na grobu sv. Petra.

§ 11. Barva mašnih oblačil.

Cerkev rabi za različne čase in razne praznike oblačila različnih barv, da s tem izražuje čustva, ki bi nas naj navdajala v tistem času ali ob tistem prazniku.

Cerkvene barve so sledeče: 1. bela, 2. rdeča, 3. zelena, 4. vijolična, 5. črna.

Bela barva.
Color albus
(c. a.).

1. Bela (srebrna, zlata) je znak a) večne luči, v kateri prebiva Bog, in zato se rabi na praznik sv. Trojice in ob vseh praznikih Gospodovih, izvemši tiste, ki jim je predmet krvavo trpljenje Kristusovo; b) znak čistosti in nebeškega izpremenjenja, zato se rabi ob praznikih Marijinih, angelov, spoznavavcev, devic in vdov in v drugem delu obredov sv. krsta; c) znak veselja, zato se rabi pri procesiji na Telovo, pri posvečenju cerkvá, pri nekaterih slovesnih posvečevanjih in blagoslavljanjih.

2. Rdeča je znak božje ljubezni in se rabi ob praznikih trpljenja Kristusovega, ob praznikih sv. Duha, ki je prišel v ognjenih jezikih nad apostole ter izliva božjo ljubezen v srca vernikov, in ob praznikih mučenikov, ki so umrli iz ljubezni do Jezusa.

Rdeča
barva.
Color ruber
(c. r.).

3. Zelena je znamenje krščanskega upanja, ki je utemeljeno v vstajenju Kristusovem (I. Kor. 15) in v vstajenju vernikov s Kristusom pri sv. krstu. (Rim. 6, 4). Tega dvojnega vstajenja se spominja cerkev, ko rabi zeleno barvo ob nedeljah in delavnikih po Razglašenju Gospodovem do tretje predpostne nedelje (Septuagesima) in od tretje pobinkošne nedelje do adventa, če ni kakega praznika.

Zelena
barva.
Color viridis
(c. vir.).

4. Vijolična barva pomeni pokoro ter se rabi ob nedeljah v adventu in postu, ob delavnikih v teh dobah in kvaternih dneh, če se ne obhaja poseben praznik; dalje je tudi v rabi pri procesijah ob Markovem in Križevem, ob biljah, v prvem delu obredov sv. krsta, pri zakramentu sv. pokore in sv. poslednjega olja, pri nekaterih blagoslavljanjih in na praznik nedolžnih otročičev.

Vijolična
barva.
Color
violaceus
(c. viol.).

5. Črna barva izražuje žalost in zato se rabi na veliki petek in pri opravi za mrtve, izvzemši nedolžne otroke, ki se še niso zavedali pameti.

Črna barva.
Color niger
(c. n.).

Mašna oblačila in altarski prti morajo biti blagoslovljeni, in sicer od škofa ali pa duhovnika, katerega je škof v to pooblastil.

§ 12. Cerkvena posoda in njena oprava.

Cerkvena posoda je tista, ki se rabi pri liturgičnih obredih, namreč pri daritvi sv. maše, pri delitvi sv. zakramentov, za shrambo posvečenih hostij in posvečenega olja.

Cerkvena
posoda.
Vasa sacra.

A. Najimenitnejše cerkvene posode, ki so neobhodno potrebne pri vsaki sv. maši, so: a) kelih; b) patena; c) posodici za vino in vodo.

a) Kelih ima tri dele, in sicer α) kupo, to je zgornji del, ali pravo posodo, β) držalo, γ) stojalo. Keliha se je poslužil Kristus pri zadnji večerji, v njem je podaril apostolom svojo sveto kri; tudi apostoli so rabili kelih pri sv. maši. (I. Kor. 10, 16.)

Kelih.
Calix.
Cuppa.
Držalo.
Nodus.
Stojalo. Pes.

Kelihi so bili napravljeni iz različne tvarine, posebno iz stekla ali pa iz dragocenih kovin. Dandanašnji sme biti kelih iz zlata, srebra ali kositerja, ne pa iz bakra, ker se volk napravi, tudi ne iz kakšne druge tvarine, na primer iz stekla ali lesa. Če kupa ni zlata, mora biti znotraj dobro pozlačena in kakor hitro se pozlatilo izdraga ali dobi poke, mora se na novo pozlatiti. Kelih posveti škof s tem, da

med molitvami kupo znotraj mazili s krizmo in nazadnje z blagoslovljeno vodo pokropi. Neduhovnik sme kelih samo z rutico prijeti; izvzet je tisti, ki ima dovoljenje od škofa. Kelih se izdelujejo v raznih slogih.

Patena. b) Patena je plitva skledica iz zlata ali pozlačene kovine kakor kelih, na katero se položi hostija za sv. daritev. Na pateni se Bogu daruje pri darovanju hostija; po očenašu se na njo položi sv. Rešnje Telo, nad njo se mašnik obhaja in ž nje obhaja med sv. mašo vernike. Kakor kelih, posveti tudi pateno škof s tem, da jo mazili s krizmo in pokropi z blagoslovljeno vodo.

Purifikatorium. Kelih se za sv. mašo takole opravi: Črez kelih se položi purifikatorij, to je platnena brisačica. Purifikatorij ima v sredini vшит križec, da se razločuje od drugih rutic, in služi za to, da se ž njim izbriše kelih, očisti patena in si duhovnik po svetem obhajilu otare prste. Ker pride v dotiko s sv. Rešnjo Krvjo, mora ga duhovnik ali v to pooblaščen samostanska oseba v vodi ožeti, preden se da v pranje, in ta voda se potem vlije v sakrarij.

Na purifikatorij se položi patena s hostijo.

Palla. Na pateno se dene palla, to je štirivoglato pokrivalo, ki je napravljeno celo iz platna ali pa je zgornji del iz istega blaga, kakor mašno oblačilo (izvzemši črno), in na to se pritrdi platno. To platno se mora blagosloviti, in le v to pooblaščen osebe ga smejo oprati. S palo se pokriva kelih od darovanja do sv. obhajila.

Kelihovo ogrinjalo. Velum sericum. Kelih je do darovanja in od obhajila do konca sv. maše ogrnjen s štirivoglatim plaščekom, ki se latinski imenuje velum. Napravljen je iz istega blaga kakor mašno oblačilo in ima v sredini prišit križec.

Burza. Bursa. Nad plašček se dene burza, to je štirivoglata torbica, ki je prevlečena zgoraj z istim blagom, iz katerega je mašno oblačilo; znotranji in spodnji del pa sta podložena ali s svilo ali z drugim različnobarvnim platnom. Burza ima zgoraj našit križ in se rabi za to, da se v njej hrani telesnik ali korporale.

Telesnik. Corporale. Korporale je štirivoglat prtič, ki se da v štiri gibe zložiti. Na korporale, ki se na altarju razgrne, se postavi v začetku sv. maše kelih, pri darovanju se nanj položi hostija, in pri povzdigovanju se dene nanj sv. Rešnje Telo in kelih s sv. Rešnjo Krvjo. Sploh sme sv. Rešnje Telo, naj si bo že v monštranci ali v obhajilnem kelihu, stati le na korporalu.

Nekdaj so z zadnjo gibo korporala pokrivali kelih, kar še je dandanes v navadi pri kartuzijanih in deloma na Francoskem; drugod se je ta giba odločila in iz nje je nastala palla. Zato se obadva prtiča po istem obredu blagoslavljata, in prati ju sme le pooblaščen oseba.

Korporale spominja na prt, v katerega je bilo zavito Kristusovo telo, pala pa na potni prt, ki so mu ga bili djali čez obraz.

Kelih in pateno smejo škofje, drugo cerkveno opravo pa pooblaščen mašnik blagosloviti.

Pri sv. maši se še potrebujeta posodici za vodo in vino. Ti posodici naj sta stekleni, ako pa sta iz kakšne kovine, morata imeti na pokrovu črki V (vinum=vino) in A (aqua=voda). Postavita se na krožnik, ki se tudi rabi pri umivanju rok. Zadelani sta z zatrcema ali pa pokriti z rutico, s katero si duhovnik obriše prste.

Mašna
vrčka.
Ampula,
urceolus.

B. Druga cerkvena posoda, ki se rabi pri vnanji božji službi.

Pri vnanji službi božji se še rabijo:

a) Obhajilni kelih, ki je mašnemu kelihu podobna posoda iz kovine s prostorno kupo, katera mora biti znotraj pozlačena. Kupa ima pokrivalo s križcem na vrhu. V tem kelihu se shranjujejo posvečene hostije za sv. obhajilo. Kadar so posvečene hostije v njem, mora ga ogrinjati bel svilnati plašček (velum). Ciborija, v katerem so že bile sv. hostije, ne sme nemašnik prijemati. Če je obhajilni kelih izpraznjen, se pri sv. maši, in sicer po sv. obhajilu očisti svetih drobtinic. Tudi ti kelihi so izdelani v raznih slogih. Ciborij posveti škof ali v to pooblaščen mašnik. Predpodoba obhajilnega keliha je bila v stari zavezi posoda z mano.

Obhajilni
kelih.
Pixis, ciborium.

b) Monštranca je posoda, v kateri se sv. Rešnje Telo izpostavlja pri sv. maši, pri večernicah, pri štirideseturni molitvi in se nosi pri procesiji. Kakor kelih, ima tudi monštranca stojalo in držalo; mesto kupe pa je steklena hišica, v kateri stoji lunica s sv. hostijo. Lunica so srpu ali polumesecu podobne kleščice, v katere se dene sv. hostija, da ravno stoji. Lunica je iz zlata ali druge plemenite kovine, ki mora biti močno pozlačena ter se mora posvetiti, kakor ciborij. Okoli steklene hišice so žarki, ki pomenjajo milosti. Na žarkih je večkrat videti oblake, grozde in pšenične klase, angele in druge okraske; na vrhu stoji križ, pri gotiških pa križnica.

Monštranca.
Osten-
sorium.

Lunica.
Lunula.

Monštranca se rabi za sv. Rešnje Telo od štirinajstega stoletja, odkar je bil postavljen praznik sv. Rešnjega Telesa. Prej se je monštranca rabila le za svete ostanke, in steklena hišica je bila podobna valčku, ki je slonel na kelihovem držalu ter na vrhu imel čelado iz kovine, izdelano v različnih slogih.

Iz spoštovanja do sv. Rešnjega Telesa je mašnik s poramnim ogrinjalom ogrnjen, ko daje s sv. Rešnjim Telesom blagoslov ali pa ga nosi v procesiji.

c) Posode za sv. olja.

Cerkev rabi pri delitvi sv. zakramentov trojno sv. olje, in sicer krstno (oleum catechumenorum), bolniško (oleum infirmorum) in krizmo (chrisma); zato je tudi treba trojne posode, ki mora biti iz srebra ali kositerja in za vsako olje razločno zaznamovana z začetnicami (O. C. = krstno olje, O. I. = bolniško, Chr. = krizma). Posode za sv. olja so čveterne velikosti. Največje so tiste, v katerih škof na veliki četrtek posvečuje olja za celo škotijo; ognjene so s plaščekom (velum). Dosti manjše so tiste, v katerih se za vsako dekanijo prinese sv. olje iz škofovske cerkve. Potem ima vsaka župnija svojo posodo, v kateri se olja hranijo, in dostikrat ima tudi duhovnik, ki je v dušoskrbju, tako posodico.

Vsaka posoda mora imeti pokrov, ki dobro zapira in mora biti shranjena na snažnem in varnem prostoru v žagradu ali v cerkvi. Le duhovnik, ki ni blizu cerkve, sme imeti sv. olje v svojem stanovanju na čistem in spodobnem prostoru. Take posode morajo vse biti blagoslovljene.

Kadilnica. d) Kadilnica je posoda, v kateri se kadilo zažiga
Thuribulum. pri cerkvenih slovesnostih.

Napravljena je iz kovine in ima dva dela. Spodnji del je posoda, v katero se dene ponvica z žrjavico. Na tej posodi so pritrjene tri verižice, ki vise zgoraj na okroglem držaju. Črez posodo je napravljeno premakljivo pokrivalo, viseče na četrti verižici, katera je napeljana skozi držaj in ima na vrhu majhen obroček, da se more pokrivalo kvišku potegniti ali pa dol spustiti. Pokrivalo ima luknjice, da se skozi nje dim kadi. Pri kajenju mora pokrivalo ležati na spodnjem delu, in mašnik drži z levico držaj na prsih, z desnico pa drži verižice in maha s kadilnico.

Ladjica. e) H kadilnici spada ladjica, to je ladji podobna poso-
Navicula. dica za kadilo. Napravljena je iz iste tvarine, kakor kadilnica
Žličica. in, da se more kam postaviti, ima stojalo. V njej je žličica,
Cochlear. s katero se kadilo grabi in na žrjavico polaga. Kadilnica
in ladjica se moreta izvršiti v raznih slogih. Strežnik naj
nosi ladjico v desnici, kadilnico pa za držaj v levici.

Posodica f) Poleg tabernaklja, kjer se shranjuje ciborij, je
za vodo. postavljena posodica s pokrivalom, v kateri je
Vasculum. voda, da si mašnik potem, ko je obhajal vernike, oplahne
prste, ker na njih lahko obvisi kakšna drobtinica.

Zvončki. g) Zvončki se rabijo pri božji službi, da naznanjajo
Cymbalum, glavne dele sv. maše in drugih sv. dejanj in da povišujejo
campana. slovesnost.

V stari zavezi je imel veliki duhoven na krajnikih vrhnjega oblačila obešene zlate zvončke, ko je šel v Najsvetejše. Tudi v katakombah so rabili bakrene in srebrne zvončke. V cerkvi so se jih najprej posluževali menihi, da so dajali znamenja za dnevne ure. Pri sv. maši so začeli zvončke rabiti v dvanajstem stoletju. Pri slovesnih sv. mašah se zvončka s harmonično združenimi zvončki.

Zvoniti je treba razven sv. maše, ko se nese sv. popotnica, pri procesijah s sv. Rešnjim Telesom, ko se da blagoslov v Najsvetejšim, preden se deli sv. obhajilo, ko se zapoje Te Deum, na veliki četrtek in na veliko soboto, ko duhovnik zapoje »Gloria in excelsis.« Če pa je sv. Rešnje Telo izpostavljeno ali je procesija v cerkvi, se naj pri privatnih mašah ne zvoni.

Mirovni križ. h) Križec s sv. ostanki (mirovni križ), ki ga verniki
Pacifical. poljubljajo, posebno takrat, ko je darovanje okrog altarja.

- i) Varovalo je omarica, kamor se dene lunica s sv. hostijo, ako se monštranca ne pusti v tabernaklju. Varovalo. Custodia.
 k) Škropilnica s škropilom se rabi za blagoslov- Škropilnica. Aspergilum.
 ljeno vodo.

§ 13. Cerkvene knjige.

K cerkvenim knjigam pripadajo :

1. Mašne bukve, v katerih se nahajajo za celo cerkveno leto molitve in berila za sv. mašo in druga cerkvena opravila, ki so združena s sv. mašo, vrh tega so še pridjana pravila in navodila za sv. mašo sploh, kakor tudi za posebne čase in priložnosti. Mašno knjigo v današnji obliki je izdal papež Pij V. leta 1570. V knjigi morajo biti znaki, to je, traki za razne dele knjige. Mašne knjige so lepo okrašene, posebno z lepimi začetnimi črkami (iniciali); nekateri misali so v tem oziru prave umetnine. Mašne bukve. Missale.
 Pij V. (1566–1572).
2. Obredne bukve, v katerih so zaznamovani obredi, ki se jih morajo držati duhovniki v dušoskrbju, ko delijo sv. zakramente in opravljajo druga cerkvena opravila. Obrednik. Rituale.
 Glavni obrednik je rimski, objavljen in potrjen od Pavla V. leta 1614. Imajo pa tudi škofje svoje obrednike, ki morajo biti od rimske stolice potrjeni. Rituale romanum. Pavel V. (1605–1621).
3. Škofovski obrednik, obsegajoč obrede, po katerih opravlja škof njemu lastna cerkvena opravila. Pa- Škofovski obrednik. Ceremoniale episcoporum.
 pežev obrednik se imenuje Ceremoniale romanum.
4. Brevir ali dnevnice, to je zbirka psalmov, molitvic in beril, katere mora duhovnik vsak dan ob določenem času opraviti. Brevir. Breviarium.
5. Evangelijske bukve, v katerih so odlomki listov in evangelijev, ki se berejo pri božji službi. Pri pridigi rabi duhovnik evangeliarij, ki je pisan v domačem jeziku. Evangelij-ske bukve. Evangelarium.

III. DEL.

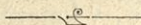
Sveta opravila in cerkvene osebe.

§ 14. O svetih opravilih sploh.

Sveta opravila so tista opravila, po katerih kristjan svojo vero očitno razodeva in

spoznava ter prejema milost božjo. K tem sv. opravilom prištevamo:

- A. simbolična dejanja,
- B. daritev sv. maše,
- C. sv. zakramente,
- D. zakramentale,
- E. cerkvene pobožnosti.

I. oddelek.

§ 15. O simboličnih dejanjih.

Simbolična dejanja imenujemo vsa tista od Kristusa in njegove cerkve zaukazana očutna dejanja, ki izražujejo krščanske misli in bogoljubna čustva ter spremljajo vnanjo službo božjo. Takšna dejanja so naslednja: 1. da se prekrižamo, 2. da molimo gologlavi, 3. klečé, 4. stojé, 5. na obrazu ležeč, 6. s sklenjenimi rokami, 7. da med molitvijo priklanjamo glavo, 8. da trkamo na prsi.

Znamenje
sv. križa.
Signum
crucis.
(Kat. 33—35).

1. Mi se prekrižamo, da častimo Boga in se hvaležno spominjamo ljubezni Jezusa Kristusa, ki nas je na sv. križu odrešil. Znamenje sv. križa so uvedli apostoli, in prvi kristjani so to znamenje tako pridno gojili, da so jih neverniki zaničljivo imenovali častivce križa (crucicolae).

Cerkveni pisatelj Tertulian piše: »Mi zaznamujemo čelo z znamenjem sv. križa ob prihodu in izhodu, pri oblačenju in obuvanju, ko se vmivamo in obedujemo, ko prižgemo luč in se podamo spat, ko nam je sesti ali kakršno drugo opravilo začeti.« (Ad uxor. 2, 5).

Cerkev rabi znamenje sv. križa pri vseh svetih opravilih. V tem svetem znamenju deli sv. zakramente, začenja in končuje svoje molitve, blagoslavlja in izganja hudobne duhove. Sveto cerkev posnemajo tudi verniki, ki svoje vsakdanje delo s prekrižanjem začenjajo in končujejo, ki napravijo znamenje sv. križa čez kruh, preden ga načnejo in se prekrižajoč podajajo na pot. S prekrižanjem spravljajo sebe in otroke spat, preganjajo skušnjave in se oborožujejo zoper nesreče bliska in hudega vremena.

Po načinu prekriževanja razločujemo trojni križ, in sicer: a) veliki križ, b) mali križ, c) blagoslovni križ.

Veliki ali latinski križ delamo tako, da se s koncem prstov desne roke dotaknemo čela, prs na sredi, potem na levi in na to na desni strani. Ta križ rabijo duhovniki pri vseh obrednih molitvah, pa tudi romanski narodi in nekateri Jugoslovani v svojih vsakdanjih molitvah. Peteri prsti pomenijo petere rane Kristusove, iz katerih nam prihajajo vse milosti.

Jutrovcí, Grki in Rusi, delajo križ s palcem, kazalcem in sredincem v spomin sv. Trojice, med tem ko sta prstanec in mezinec

sključena v znamenje božje in človeške narave v Kristusu, in sicer se najprej dotaknejo čela, potem v sredini prs, nato na desni in še le potem na levi strani.

Mali križ se dela tako, da se s palcem desnice na čelu, ustih in prsih prekrizamo. S tem križem prekriza na čelu in prsih duhovnik krščenca pri sv. krstu, na čelu škof birmanca pri sv. birmi, mašnik evangelij pri sv. maši, tako se tudi pokrižajo verniki pri svojih pobožnostih.

Blagoslovni ali grški križ duhovnik napravi tako, da malo skrčeno desnico potegne pred seboj od zgoraj dol in potlej od leve na desno. S tem križem blagoslovi duhovnik ljudstvo slovesno ob koncu pridige in svete maše, neslovesno pa osebe in reči ob drugih priložnostih. Pri vseh treh križih se drži levica med prekrizanjem na prsih in izgovarjajo se besede: »V imenu Očeta in Sina in sv. Duha. Amen.«

Z velikim križem spoznavamo, da so tri božje osebe, pa le en Bog; zato rečemo, doteknivši se čela »v imenu Očeta«, kojega otroci smo vsi, in doteknivši se prs izgovorimo »in Sina«, katerega je Oče na zemljo poslal, da se je včlovečil, in doteknivši se leve in desne strani z besedo »in sv. Duha« naznamimo, da nas je po smrti Jezusovi milost sv. Duha postavila z levece jeze in pogubljenja na desnico milosti in otrok božjih.

Mnogovrstne so milosti, ki jih prejemamo po znamenju sv. križa; to sveto znamenje odtegne osebe in reči vplivu hudega duha, napolni nas z zaupanjem v Boga, nas potrdi zoper skušnjave ter nam prinese blagoslov.

2. Molimo gologlavi, da kažemo spoštovanje in ponižnost. Ženske so pri molitvi in v cerkvi pokrite v znamenje podložnosti. (I. Kor. 11, 10.)

3. S poklekovanjem in klečanjem izražujemo božje češčenje. Poklekujemo pa le z enim in sicer z desnim ali z obema kolenoma; na eno koleno, kadar stopimo v cerkev, kjer je sv. Rešnje Telo, ali preden cerkev zapustimo, kolikorkrat gremo mimo oltarja, kjer se shranjuje sv. Rešnje Telo v zaprtem tabernaklju. Na obe koleni poklekujemo pred izpostavljenim Najsvetejšim bodisi v cerkvi, bodisi zunaj cerkve, na primer, ko se nese bolniku sveta popotnica.

S poklekovanjem so že Abraham in Izraelci častili Boga. (Gen. 17, 39. Num. 16, 22.) O Danielu se bere, da je na Babilonskem trikrat na dan pripogibal kolena in molil obrnjen proti Jeruzalemu (Dan. 6, 10). Sv. trije kralji so pred Jezusa pokleknili in ga molili; isto beremo o sleporojenem, o Mariji Magdaleni in drugih. Kristus je klečel molil na Oljski gori. Po izgledu božjega Učenika so se tudi ravnali apostoli. Tako je sv. Peter klečel molil za umrlo Tabito; sv. Pavel je na kolenih molil z zbrano množico v Miletu, ko se je poslavljaj. To so posnemali tudi prvi kristjani. Cerkveni pisatelj Tertulian spričuje o njih (de cor. mil. c. 3), da so pri celi božji službi klečel molili, izvzemši nedelje in čas od Velike noči do Binkošti.

Poklekovanje in klečanje je pa tudi znamenje ponižnosti, s katero se v spoznanju svoje pregrešnosti Bogu približujemo; zategadelj so morali katehumeni in očitni spokorniki med božjo službo klečati, če so tudi vsi drugi stali.

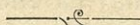
4. Pri molitvi stojimo, da kažemo nepremakljivo zaupanje v Boga in stanovitnost v dobrem. Zato so prvi kristjani med molitvijo stali od Velike noči do Binkošti, v znamenje, da so vstali iz groba greha in da se nočejo več h grehu povrniti, kakor se tudi vstali Kristus ne vrne več v grob.

5. Moliti na obrazu ležeč pomeni poniževanje in spokornost; zato so očitni spokorniki v prvih časih krščanstva na obrazih ležeč prosili v cerkev gredoče vernike, naj za nje molijo. Dandanašnji je še ta obred v navadi na veliki petek in pri mašniškem posvečenju.

6. Pri molitvi sklepamo roke, da izražamo pobožnost. Duhovnik pri sv. maši in redovniki pri nekaterih molitvah molijo s kvišku povzdignjenimi in razprostrtimi rokami; s tem posnemajo Kristusa na križu, kateri je premagal hudega duha, in izražajo nado, da bodo v zaupanju na Križanega premagali dušne sovražnike, kakor so Izraelci premagali Amalečane, ko je Mozes molil na gori z razprostrtimi rokami. (2. Moz. 17, 8.)

7. Med molitvijo priklanjamo glavo v znamenje spoštovanja, posebno, ko izgovarjamo ime »Jezus« ali mali slavospev »Čast bodi Očetu i. t. d.«

8. Moleč trkam o na prsi, da kažemo kes in stud nad grehi, ki imajo v srcu svoj začetek. Tako je trkal na prsi skesani cestinar v templju. (Luk. 23, 48.) Na prsi se trka s štirimi prsti in upognjenim palcem.

II. oddelek.

Daritev.
Sacrificium.

O daritvi svete maše.

§ 16. O daritvah sploh.

Kat. 590.

Daritev je videndar, kiga Bogu darujemo tako, da ta dar uničimo ali spremenimo, ter tako priznamo Boga za najvišjega Gospoda.

Ni vere brez daritve. Človek spozna, da je od Boga odvisen, kakor je stvar odvisna od svojega stvarnika. On pa tudi čuti, da je to versko razmerje dostikrat pretrgal,

zato skuša ta greh popraviti. Glavni namen vsake daritve je torej sprava in zedinjenje z Bogom.

Neverniki so žrtvovali razne daritve, za Izraelce pa je Bog zapovedal trojno daritev, in sicer 1. žgavno daritev, s katero so Boga častili in molili; 2. mirovno daritev, s katero so zahvaljevali Boga za prejete dobrrote ali ga prosili novih dobrot; 3. spravno daritev, s katero so prosili odpuščenja grehov. V daritvi je človek dal Bogu mesto sebe žival, prenesel na njo svoje grehe, jo umoril ter ji odvzel krv, s katero je v spravo pokropil altar ali Najsvetejše.

Namen daritev stare zaveze je bilo češčenje božje in posvečevanje ljudstva. Daritev živali seveda ni mogla spraviti človeka z Bogom, moč je imela le kot predpodoba pravne daritve Kristusove. »Ni mogoče«, pravi sv. Pavel (Hebr. 10, 4), »da bi kri volov in kozlov odvzela grehe«, ker živali ne morejo namestovati človeka; zato so neverniki v stiskah darovali človeške daritve, posebno nedolžne otročiče. Bog je bil z grehom neskončno razžaljen, dati se mu je torej moralo zadoščenje. Zadoščenja neskončne vrednosti pa ne more nobena stvar Bogu dati.

§ 17. Daritev Jezusa Kristusa.

Človeštvo je potrebovalo za spravo z Bogom človeka, ki je bil popolnoma svet in pravičen, ki je daroval prostovoljno in katerega življenje je bilo neskončne vrednosti: to je bil Jezus Kristus. On je mogel Bogu dati popolno zadoščenje, ker ni samo človek, temveč tudi Bog; zato ima njegova smrt neskončno vrednost. Bil je darovan, ker je sam hotel. (Iz. 53, 7.) Predpodobljena je ta daritev v daritvi Abrahamovi na gori Moriji, predpodobo njenih milosti pa vidimo v bronasti kači. Kat. 156.

Na križu je Kristus stopil na mesto visokega duhovnika; še več; on je duhovnik in dar v eni osebi. Kristus se je enkrat daroval; njegova daritev pa ima večni pomen, ker se je po njej do cela zadostilo božji pravici in ker Kristus kot dar in darovavec ostane večno na desnici božji, kakor psalmist pravi: »Ti si duhovnik po Melkizedekovem redu na večno.« (Ps. 109, 4). Kat. 597.

Starozakonske daritve so pred novozakonsko izginile kakor senca pred solncem, paganske daritve so pred praviim Bogom brezpomembne, Kristusova daritev pa ostane vselej, ona je za vse ljudi hvalna in zahvalna, spravna in prosilna daritev. Kat. 606.

Ker je Kristus umrl za vse ljudi in ker ima njegova daritev neskončno vrednost in pa se v tej obliki ne more

več ponoviti, zato je naš Zveličar svojo krvavo daritev in Sv. maša. njene milosti uvekovečil v nekrvavi daritvi novega zakona: Sacra missa. v sveti maši.

§ 18. Nekrvava daritev Kristusova ali sveta maša.

Sveta maša je vedna daritev nove zaveze, pri kateri se Jezus Kristus nekrvavo daruje Kat. 595. svojemu nebeškemu Očetu pod podobama kruha in vina.

Predpodobljena je bila sv. maša v daritvi Melkize-dekovi (I. Moz. 14) in napovedovana po preroku Mala-hiju (1, 11).

Kristus je na veliki četrtek pri zadnji večerji postavil daritev sv. maše, ko je spremenil kruh in vino v svoje telo in svojo kri, obenem pa tudi daroval samega sebe nebeškemu Očetu pod podobama kruha in vina; takrat je božji Zveličar kot najvišji duhovnik služil prvo sveto mašo vpricho svojih apostolov. Ravno ob isti priložnosti je z besedami: »To delajte v moj spomin« pooblastil apostole ter jim zapovedal, naj delajo ravno to, kar je storil on sam, naj namreč spreminjajo kruh v njegovo najsvetejše telo in vino v njegovo najsvetejšo kri. Kar je Kristus apostolom naročil, to so apostoli in njih nasledniki zvesto spolnjevali, kakor nam to spričuje »dejanje apostolov« in cerkvena zgodovina.

Že pri prvi nekrvavi daritvi nove zaveze nahajamo glavne dele sv. maše, in sicer: 1. darovanje; vzel je Kristus v roke kruh in vino, zahvalil nebeškega Očeta in oboje blagoslovil. 2. Izpremenjevanje; z vsemogočnimi besedami: »To je moje telo«, »To je moja kri« je spremenil kruh in vino v svoje telo in svojo kri. 3. Zavzivanje; z besedami: »Vzemite in jejte«, »Vzemite in pijte« je dal oboje zavžiti apostolom.

Preden je Jezus sv. mašo postavil, pripravil je apostole na to skrivnost s tem, da je za zadnjo večerjo izbral krasno dvorano, da je umil apostolom noge, da je z njimi molil in prepeval psalme in jim dajal svete opomine. Cerkev pa tudi v tem svojega božjega Učenika posnema; pripravljamo namreč mašnika in vernike z molitvami, z branjem lista in evangelija in s pridigo na sv. daritev. Zato se ta del sv. maše imenuje predmaša ali pripravljavna maša. Ker so morali po pridigi, ki jo je duhovnik imel med daritvijo po prebranem evangeliju, neverniki, katehumeni in očitni spokorniki zapustiti cerkev, je dobil ta del, pri katerem so bili navzoči, ime maša katehumenov ali nevernikov.

Od darovanja naprej do konca pa je maša vernikov, ker so se je smeli udeleževati samo verniki.

Maša katehumenov.
Missa catechumenorum.
Maša vernikov.
Missa fidelium.

Sveta maša ima torej štiri dele: predmašo, darovanje, izpremenjevanje ali povzdigovanje in obhajilo.

Ime »maša« pride od latinske besede »missa« ali »missio« to je izpustitev, odpuščanje. Bila je namreč navada, da so se katehumeni, neverniki in očitni spokorniki po pridigi z blagoslovom odpustili, vernike pa je diakon ob koncu prave sv. maše slovesno odpustil z besedami: »Ite, missa est«, to je, smete iti, sedaj ste odpuščeni. Ob času preganjanja je bilo treba braniti svete skrivnosti in tudi tiste, ki so se jih udeleževali; zato so kristjani besedo missa, ki prav za prav pomeni sklep sv. daritve, rabili za celo daritev.

Po slovesnosti, s katero se obhaja sv. maša, razločujemo:

1. Slovesno ali veliko mašo, če strežeta pred altarjem diakon in subdiakon, če mašnik poje, pokaja altar in tako dalje.

Slovesna
maša.
Missa
solemnis.

2. Peto mašo, če mašnik poje in mu pevci odpevajo.

Peta maša.
Missa
cantata.

3. Tiho mašo, če mašnik ne poje, najsi tudi ljudstvo popeva. Ako se tiha maša obhaja ob gotovi uri in k nji prihaja dokaj ljudstva, se imenuje očitna, vse druge pa so zasebne ali privatne maše.

Tiha maša.
Missa
secreta.

§ 19. O tvarini sv. maše.

Tvarina sv. maše sta kruh in vino.

Kristus je izvolil kruh in vino za tvarino sv. maše iz naslednjih razlogov:

1. Izpolnil je s tem predpodobo starega zakona.

Ko je Abraham rešil Lota iz sovražnikovih rok in se vračal domu kot zmagovavec, mu blizu Kalvarske in Sijonske gore pride nasproti Melkizedek, kralj salemski in obenem duhovnik Najvišjega, in daruje kot zahvalno daritev za Abrahama kruh in vino. Melkizedek je bil predpoda Kristusa kot velikega duhovnika, zato pravi psalmist: »Ti si duhovnik na večno po Melkizedekovem redu.« (Ps. 109.) Red in značaj duhovništva se ravna po daritvi; ako je torej Kristus duhovnik po Melkizedekovem redu, mora tudi on darovati kruh in vino.

2. Kruh in vino sta najblažji sad zemlje in človeškega truda, pa tudi najimenoitnejše živilo za telo. Zrno se mora zmleti in grozd zmečkati, preden postaneta jed in pijača, tako je tudi Kristus le po svojem trpljenju postal jed in pijača naših duš.

3. Neznatna je podoba kruha in vina. Pod temi neznatnimi podobami je zakril Kristus svoje veličastvo, da bi se ga ne bali, ampak da bi se mu bližali z zaupanjem.

Kruh mora biti iz pšenične moke, v vodi umešen in v cerkvi latinskega in armenskega obreda nekvašen. Ve-

ljavna je sicer sv. maša, če se rabi prekvašen kruh, kakor je v grški cerkvi v navadi. Vendar pa je v cerkvi latinskega obreda strogo zapovedano rabiti le nekvašen kruh, in sicer iz teh-le razlogov: 1. ker je Jezus obhajal zadnjo večerjo prvi dan opresnih kruhov, ko je bilo prepovedano imeti kaj kvašenega kruha v hiši; 2. ker je nekvašen kruh lepa podoba čistega jagnjeta Jezusa Kristusa in sv. obhajila, medtem ko se kvas večkrat navaja kot znamenje pregrešnosti; 3. ker je živi opomin za duhovnika in vernike, naj sv. Rešnje Telo prejemajo s čistim srcem.

Hostija je tanka in nežna in tako predočuje poveljčanega Kristusa. Njena okrogla podoba pomeni neskončnost in njena bela barva čistost svete daritve. Na hostiji je upodobljen Križani ali božje jagnje ali presveto ime; vse to nas živo spominja tistega, ki se na altarju daruje. — Grška cerkev rabi prekvašen kruh v štirivoglatih koščekih.

Da pa je možno dobiti pristno tvarino, zato so na več krajih takšni trgovci z moko in z vinom, ki so s prisego vpričo cerkvene oblasti obljubili, da bodo samo pristno pšenično moko in naravno vino prodajali za cerkvene potrebe.

§ 20. Sad sv. maše.

Vrednost sv. maše je neskončna, ker se v njej daruje sam Bog in človek Jezus Kristus. Učinek vsake sv. maše je v tem, da je hvalna, zahvalna, pravna in prosilna daritev; ker je v vsaki sv. maši Kristus najvišji duhovnik in obenem daritev, zato doseže vsaka sv. maša svoj namen, naj si je duhovnik, ki mašuje, vreden ali ne. Ta učinek vsake sv. maše se imenuje pravi in bistveni sad sv. maše. V koliki meri pa se mašnik in verniki tega sadu udeležujejo, je odvisno od njihove vrednosti in pobožnosti.

Kat.
607—609.

V tem oziru razločujemo dvojni sad sv. maše: 1. splošni sad, ki je neposrednje v prid vsem vernikom, zlasti navzočim, seveda po vrednosti in pobožnosti; posrednje pa se ga udeležujejo vsi drugi ljudje, neverniki, krivoverci i. t. d., kolikor jim milost božja ta sad naklanja, ker nimajo nobene pravice do njega. 2. Posebni sad, katerega mašnik naklanja živim ali mrtvim, ko za nje mašuje in se njih spominja pri spominu živih in mrtvih. (Memento.) [Od tod besede: Napravite za mene memento]. Prav posebnega sadu pa se udeleži duhovnik sam.

Sv. mašo je zapustil božji Zveličar svoji cerkvi, da jo ona opravlja do konca svetá, zato samo sv. cerkev more določiti, komu se sme posebni sad sv. maše nakloniti ali za koga se sme maševati.

Maševati se sme 1. za vse žive ude sv. cerkve ali za pravoverne kristjane, in sicer za pravične, da bi jih Bog ohranil v pravičnosti, za grešnike, da bi jim dal milost resničnega spokorjenja; 2. za žive neude sv.

cerkve (razkolnike, krivoverce, neverce), z namenom, da bi se spreobrnili, ravno tako tudi za katehumene. Nikakor pa se ne sme maševati za tiste, ki so imenoma izobčeni iz sv. cerkve, čeravno se jih sme mašnik za sé spominjati pri sv. daritvi. 3. Za tiste mrtve, ki so umrli v občestvu sv. cerkve. Izključeni so torej vsi nekatoličani, izobčenci in otroci, ki so brez sv. krsta umrli, kajti po smrti se ne more več izprositi milost spreobrnitve.

Opomba. Že v prvih časih krščanstva so verniki donašali razne darove k sv. maši, ne le toliko, kolikor je bilo potrebno za daritev in obhajilo vernikov, ampak tudi več; to so podarili duhovnikom, da so se jih še posebej spominjali pri sv. daritvi. Mesto teh darov je pozneje prišel denar v navado; kdor torej hoče, da se sad sv. maše nakloni po njegovem namenu, naj za določeno vsoto najme sv. mašo. Ta vsota pa ni morebiti cena ali plačilo za sv. mašo, ampak le darilo. Ponekod pa se še dandanes darujejo prirodni pridelki, na primer za vremenske sv. maše.

§ 21. Kedaj, kolikokrat in kje se sme maševati?

Maševati se sme od jutranje zarje pa do poldne. Iz pametnih razlogov pa je dovoljeno tudi prej maševati in nekaj slej. O Božiču je dopuščena ena slovesna sv. maša o polnoči.

Vsak duhovnik sme vsak dan, izvemši veliki petek, enkrat maševati. Na veliki petek se ne mašuje, ker je takrat božji Sin opravil svojo krvavo daritev. Na veliki četrtek in na veliko soboto se redno bere samo ena sv. maša, in sicer po župnijskih cerkvah.

Na božični praznik sme vsak duhovnik brati tri sv. maše. — S posebnim škofovim dovoljenjem sme ob nedeljah in zapovedanih praznikih duhovnik, ki ima oskrbovati dve samostalni župniji, in tudi iz drugih važnih razlogov, dvakrat maševati.

Maševati je dovoljeno samo v cerkvah in javnih kapelah, in sicer na posvečenih altarjih, naj že bodo nepremakljivi ali premakljivi. Zunaj cerkve ali pod milim nebom se opravlja sv. daritev ob času posebne potrebe ali sile, seveda tudi takrat le na posvečenem altarju in s škofovim dovoljenjem. Tudi na ladjah, plavajočih po morju, se sme maševati, če je papež dal dovoljenje.

A. Predmaša.

Razdelitev.

Predmaša ima sledeče dele:

1. predstopnjiška ali nastopna molitev;
2. vhod;

3. kyrie;
4. gloria;
5. kolekte;
6. list;
7. vmesne molitve;
8. evangelij.

§ 22. Predstopnjiška molitev.

Duhovnik, ki mora biti od polnoči tešč, se z molitvami pripravi na sv. mašo in obudi namen, na kateri hoče maševati. V žagradu poišče v mašni knjigi za tisti dan zapovedani mašni obrazec in predpisane molitve in si umije roke, kar pomeni dušno čistost, s katero bi naj opravil sv. daritev. Nato pripravi kelih ali vsaj hostijo položi na pateno ter si obleče mašna oblačila.

Z biretom na glavi in s kelihom v levici, držeč desnico na burzi se prikloni z gornjim telesom pred križem v žagradu in gre za strežnikom, ki nese mašno knjigo. Pri vratih, ki peljajo iz žagrada v cerkev, strežnik pozvoni, da opozori vernike na začetek sv. maše. Ko prideta do altarjevih stopnjic, se duhovnik odkrije in odda biret strežniku, potem se oba globoko priklonita ali pa, če je sv. Rešnje Telo v altarju, na eno koleno poklekne. Potem pristopita k altarju, mašnik postavi kelih na levo stran, vzame telesnik (corporale) iz burze, ga razgrne na sredini altarja nad sv. ostanki in postavi nanj kelih. Priklonivši se pred križem, ki stoji nad altarjem, kar vsakokrat stori, ko od sredine odide ali se zopet vrne, odpre knjigo, katero je strežnik položil na blazinico. Potem gre doli pred altarjeve stopnice, se prikloni in prekriža ter začne s strežnikom, ki odgovarja v imenu pričujočega ljudstva, predstopnjiško molitev.

Predstopnjiška molitev je sestavljena iz treh delov:
 1. iz 42. psalma, 2. iz očitne spovedi in 3. iz medsebojnih molitev.

42. psalm. 1. 42. psalm je zložil kralj David, ko je bežeč pred svojim sinom Absalomom bival na tujem. Obdan od nevarnosti, vzdihuje po jeruzalemskem svetišču, v katerem bivati je bilo zanj veselje. V spoznanju svoje pregrešnosti moli duhovnik z ljudstvom vred ta psalm, hrepeneč po božji milosti in zaupajoč v božjo pomoč ter ga sklene s slavospevom »Čast bodi Očetu i. t. d.«

2. Edino sredstvo, da smo deležni milosti božje, je skesano srce, ker tega Bog ne zavrne; zategadelj moli mašnik globoko priklonjen očitno spoved za se, in potem stori to strežnik v imenu ljudstva. Pri besedah »moja krivda« (mea culpa) se trikrat na prsi potrka v znamenje kesa. Svoje pregrešnosti se duhovnik ne izpove samo pred Bogom, ampak tudi pred Devico Marijo, svetniki in verniki na zemlji, ker greh ne žali le Boga, ampak celo občestvo svet-

nikov. Zato prosi priprošnje in pomoči zlasti blaženo Devico Marijo kot kraljico vseh angelov in svetnikov, sv. Mihaela kot glavarja angelov, sv. Janeza Krstnika kot zastopnika svetnikov stare zaveze in sv. Petra in Pavla kot prvaka svetnikov nove zaveze.

3. V medsebojnih molitvah prosi mašnik za ljudstvo in strežnik v imenu ljudstva za mašnika odpuščenja grehov. Medsebojne
molitve.

Po opravljeni predstopnjiški molitvi gre mašnik k altarju in gredé prosi dušnga očiščenja za se in za pričujoče. Dospevši do altarja se prikloni, položi sklenjeni roki na altar in prosi vse svetnike, posebno pa tiste, katerih ostanki so v altarju, priprošnje, poljubi altar, da skaže čast svetim ostankom, pred vsem pa Jezusu, začetniku vse svetosti, katerega pomeni altar.

§ 23. Vhod.

Vhod.
Introitus.

Mašnik gre na listovo stran altarja, ki se tako imenuje, ker se tam list bere, ali na levo stran, ker je na levici sv. razpela, stoječega na altarju; ko pride k mašni knjigi, se prekriža in začne brati vhod svete maše.

Vhod obstoji iz predpevka, ki je vzet iz sv. pisma ter se ujema s praznikom, in iz ene vrste kakšnega psalma ter se sklene z malim slavospevom. Nekdaj so peli ves psalm, ko je mašnik stopal k altarju. Po začetnih besedah vhoda imajo nekatere maše tudi svoje ime, na primer Requiem, Rorate, Laetare i. t. d. Predpevek.
Antiphona.

§ 24. Kyrie.

Kyrie.

Po dokončani vhodni molitvi gre mašnik s sklenjenima rokama na sredino altarja, se ozre na križ in moli menjaje se s strežnikom trikrat »Kyrie eleison = Gospod, usmili se nas«, trikrat »Christe eleison = Kristus, usmili se nas« in zopet trikrat »Kyrie eleison« proseč, naj se nas usmili trojedini Bog Oče, Sin in sveti Duh.

§ 25. Gloria.

Gloria.
Veliki
slavospev
ali velika
doksologija.

Pogled na razpelo spominja mašnika na neskončno ljubezen nebeškega Očeta, ki je dal svojega Sina, da bi se nihče ne pogubil, in ga napolni z zaupanjem, da bo Bog njegovo prošnjo uslišal, ter mu bo milostljiv, zato zakliče vesel in s hvaležnim srcem: »Gloria in excelsis Deo = Slava Bogu na višavah.«

Ta slavospev sestoji iz besed, ki so jih angeli peli pri rojstvu Jezusovem, in iz besed sv. cerkve, v katerih se izražujejo prošnje in zahvalnice do presv. Trojice.

Gloria se ne moli ob spokornih dnevih, ker izražuje veselje, tudi ne pri mrtvaških mašah, v obče takrat ne, ko se rabi vijolična ali črna barva.

§ 26. Kolekte.

Po gloriји ali, če ta izostane, po kyrie poljubi mašnik altar, da se združi s Kristusom in svetniki, ter se obrne k ljudstvu s pozdravom: »Dominus vobiscum = Gospod k vami.« S temi besedami prosi duhovnik kot srednik med Bogom in ljudmi, naj bi Bog blagoslovil pričujoče, jih napolnil z milostjo in mirom ter jih varoval vsega hudega.

Ta pozdrav je zelo star in lep. Ž njim je pozdravil angel božji sodnika Gedeona (Kn. sod. 6, 12), Bôc svoje ženjce (Rut. 2, 4), in odzdrav: »Et cum spiritu tuo=in s tvojim duhom« rabi sv. apostel Pavel v listu do Galačanov (6, 18), da izražuje ž njim željo, naj Bog vernike s svojo milostjo vedno spremlja, razsvetljuje in kreпча. Škof reče: »Pax vobis = mir vam bodi« kot pravi namestnik Kristusov, ker je vstali Zveličar tako pozdravljal svoje apostole.

Zbirne
molitve.
Collectae.

Po pozdravu stopi mašnik k mašni knjigi, razprostre roke govoreč: »Oremus = molimo«, nagne glavo proti križu ter začne moliti kolekte ali zbirne molitve.

Imenujejo se zbirne molitve, ker združujejo vse želje in prošnje sv. cerkve in vernega ljudstva. Kolekte se sklepajo v imenu Jezusovem, ki je naš srednik in priprošnik pri Očetu. Navadni sklep, ki obenem izražuje skrivnost sv. Trojice, je ta-le: »Per Dominum nostrum Jesum Christum = po Gospodu našem Jezusu Kristusu, kateri živi in kraljuje v edinosti sv. Duha, Bog od vekomaj do vekomaj.« Zbirna molitev je pravzaprav vsak dan samo jedna, ki se ujema z značajem dneva; če se pa še pridevajo druge molitve, se opravljajo v čast svetnikov, katerih spomin cerkev tisti dan obhaja, ali pa se ozirajo na kakšno posebno ali splošno potrebo. Ob velikih praznikih pa je le ena kolekta, ker navdaja takrat vse le eno čuvstvo hvale in veselja.

Mašnik moli kolekte z razprostrtimi in nekaj povzdignjenimi rokami, posnemajoč Mozesa na gori, Salomona v templju in Kristusa, ki je z razpetimi rokami na križu visel in s povzdignjenimi rokami v nebese šel. In psalmist pravi: »Povzdigovanje mojih rok bodi večerna daritev.« (Ps. 40.) Strežnik odgovarja »Amen«, to je, naj se zgodi, kakor smo prosili.

List, berilo.
Lectio.

§ 27. List ali berilo.

Na kolekte sledi branje lista, ki je vzet iz sv. pisma, in sicer večinoma iz listov sv. apostola Pavla, zato ima ime list.

Iz starega zakona je berilo le takrat vzeto, ako sta bila praznik ali cerkveno opravilo predpodobljena v stari zavezi. Tudi berilo se ozira na praznik, ki se tisti dan obhaja.

Ob nekaterih dnevih se bereta dva lista, ob kvaternih sobotah pa šest, ker je takrat delil škof mašniško posvečenje.

Med branjem drži mašnik roke na knjigi in s tem pokaže, da hoče po svetih naukah tudi živeti.

Po dokončanem berilu reče strežnik: »Deo gratias = Bogu hvala«, in se tako zahvali v imenu ljudstva za razodetje božje, ki smo ga sprejeli po prerokih in apostolih.

§ 28. Vmesne molitve.

Zvezo lista z evangelijem delajo »vmesne molitve«, katerim se prišteva 1. nastopnjiška molitev; 2. podaljšana molitev in 3. naslednica.

Vmesne
molitve.

Da bi ljudje imeli čas slišane nauke premišljevat in se na sv. evangelij in pridigo pripraviti, peli so pevci psalm med tem, ko je šel diakon na bralnico (ambon), raz katero je bral evangelij. Dandanes se moli le nekoliko vrstic svetopisemskih, katerim se pridene »alleluja« to je »hvalite Gospoda«.

Nastopnjiška molitev.
Graduale.

Od tretje predpostne nedelje do Velike noči, kakor pri sv. mašah ob križevih procesijah in pri mrtvaških mašah se mesto »alleluja« moli podaljšana molitev. Na veliki petek, dan prave žalosti, je dvojna podaljšana molitev.

Podaljšana
molitev.
Tractus.

Ob nekaterih dnevih so pevci melodijo nastopnjiške molitve raztegnili v brezbesednih glasovih, da so izražali neizrekljivo nebeško veselje, in to je dobilo ime »naslednica«. Od devetega stoletja naprej pa so tej melodiji pridjali besede, in tako imamo dandanes pet sekvenc. (Glej § 87.)

Naslednica.
Sequentia.

§ 29. Evangelij.

Evangelium.

Po vmesnih molitvah stopi mašnik v sredo altarja, se ponižno prikloni in prosi s sklenjenima rokama milosti, da bi vredno oznanjeval sv. evangelij. Strežnik prinese med tem knjigo na desno ali evangelijsko stran. Ta običaj nas spominja tistih krščanskih časov, ko so verniki prinašali darove k altarju in zato se je moral napraviti prostor. Po sv. obhajilu, ko so se darovi odstranili, se je knjiga zopet prenesla na levo stran. Knjiga se postavi pošev na altar, in duhovnik gleda beroč evangelij proč od sredine altarja ter s tem označi, da je sv. evangelij namenjen vsem ljudem po besedah Kristusovih: »Pojdite in učite vse narode.« (Mat. 28, 19.)

Duhovnik gre na desno stran altarja, opozori vernike s pozdravom »Dominus vobiscum«, da naj pazno poslušajo besedo božjo, prekriža knjigo in sebe ter začne z besedami »Initium ali sequentia sancti evangelii = začetek ali nadaljevanje sv. evangelija« brati odlomek, ki je vzet iz enega

izmed štirih evangelijev. Navzoči vstanejo in se prekrižajo na čelu, ustih in prsih. Ko mašnik evangelij prebere, poljubi knjigo rekoč: »Po besedah sv. evangelija nam Bog odpusti grehe« in strežnik reče: »Laus tibi Christe = hvala tebi Kristus!«

Anastazij I. (398—491). Papež Anastazij I. je zapovedal, da bi naj sv. evangelij stojé poslušali v znamenje, da spoštujemo božjo besedo in smo pripravljeni za vero se tudi vojskovati. Že v stari zavezi beremo, da je ljudstvo vstalo, ko je duhovnik Ezdra prinesel knjigo postave. (2. Esd. 8, 1—5). Duhovnik prekriža knjigo, ker oznanjuje besede Križanega. Mašnik in ljudstvo pa se prekrižata v znamenje in v opomin, da hočeta vse verovati, kar je Bog razodel, in hočeta to vero z besedami pričati ter po njej živeti. Knjiga se poljubi, ker je Jezus kralj miru, in iz hvaležne ljubezni, da nam je prinesel zveličavni nauk.

Maša
vernikov.
Missa
fidelium.

Z evangelijem se konča predmaša. Udeležiti so se je tudi smeli očitni spokorniki, katehumeni in obsedeni. Cerkvena vrata so bila odprta, da so bili lahko navzoči tudi judje in neverniki. Po evangeliju je sledila pridiga, kakor še je to dandanes po nekaterih krajih v navadi. Po pridigi so na opomin dijakonov vsi, ki se niso smeli udeleževati sv. daritve, zapustili cerkev, vrata so se zaklenila in začela se je maša vernikov.

B. Maša vernikov.

Glavni deli sv. maše vernikov so sledeči: I. darovanje; II. izpremenjevanje; III. obhajilo.

I. glavni del.

Darovanje.

Darovanje ima nastopne dele: a) vero; b) darovanje kruha in vina in c) predglasje.

Vera.
Credo.

§ 30. Vera.

Glavni sad, ki ga prinaša oznanjevanje sv. evangelija, je vera v razodete resnice.

Nicejsko-carigrajska veroizpoved. Zato je cerkev v sv. maši postavila po evangeliju »credo«. Veroizpoved, ki se pri sv. maši moli, se imenuje nicejsko-carigrajska, ker je bila zložena v četrtem stoletju na vesoljnih cerkvenih zborih v Niceji in v Carigradu.

Od apostolske veroizpovedi se le v tem loči, da so nekateri verski členi, na primer o Kristusu, o sv. Duhu i. t. d., bolj natanko razloženi.

Veroizpoved pa se ne moli vsak dan, ampak le o praznikih, ki so v posebni zvezi z vero, namreč 1. ob nedeljah, 2. ob praznikih Gospodovih, 3. ob praznikih Marijinih, 4. angelskih, 5. sv. apostolov in evangelistov, 6. na praznik vseh svetnikov, 7. na praznik sv. Marije Mag-

dalene, ker je prva oznanjevala Kristusovo vstajenje, 8. ob posebnih svečanostih, kakor na praznik posvečevanja cerkvā in župnijskega in deželnega patrona.

Duhovnik stopi v sredino altarja, pogleda na križ in glasno reče ali zapoje »Credo in unum Deum = verujem v enega Boga.« Pogled na križ spominja, da moramo gledati na Kristusa, ki je začetnik in dovršitelj naše vere. Mašnik razprostre roke ter jih zopet sklene in moli stojé vero v znamenje, da hoče zaklad sv. vere, ki ga je z nebes sprejel, v srcu čuvati in če treba, za njega umreti. Pri besedah »Et incarnatus est = in se je včlovečil«, duhovnik na desno koleno poklekne, da počasti Jezusovo skrivnostno včlovečenje. Izgovarjajoč zadnje besede vere se prekriža v znamenje, da upa le po smrti Jezusovi na križu doseči častljivo vstajenje in večno življenje.

§ 31. Darovanje kruha in vina.

Darovanje.
Offertorium.

V predmaši sta se mašnik in ljudstvo na pravo daritev pripravljala, v maši vernikov pa se pri darovanju daritev pripravi, pri povzdigovanju se daritev izvrši in pri sv. obhajilu se konča.

Ko duhovnik evangelij, oziroma »Credo« izmoli, poljubi altar in se obrne k ljudstvu s pozdravom: »Dominus vobiscum«. S tem pozdravom vernike opominja, naj se v ljubezni do Gospoda zedinjeni sv. daritve udeležijo.

Potem reče k altarju obrnjen: »Oremus« in moli predpevek, ki se strinja s praznikom.

V prvih časih so prinašali verniki darove k sv. maši; ubogi so bili sicer oproščeni, za bogate pa je bila to častna dolžnost. Darove je prejemal škof ali duhovnik pri ograji v koru ali pa so jih pobirali diakoni. Najprej so darovali moški, potem ženske, k altarju samem pa je smel le cesar svoj dar prinesiti. Spokorniki, očitni grešniki in izobčeni niso smeli darovati. Ta darovanja so bila v tako veliki časti, da je papež Nikolaj I. celo za pokoro nalagal, da so smeli spokorniki sicer k sv. obhajilu pristopati, pa darovati niso smeli. Najboljši darovi so se odločili za izpremenjevanje in se položili na altar. Drugi pa so se porabili za »agape«, to je, obede ljubezni, katere so obhajali po svetem pravilu, ali pa za uboge in za duhovnike, včasih tudi za »evlogije«, to je, posvečene kruhe, od katerih so jedli tisti, ki niso šli k sv. obhajilu ali pa so jih nesli doma ostalim. (Od tod na nekaterih krajih pozdrav od sv. maše prihajajočih: »Bog ti daj delež sv. maš.«) Verniki niso prinašali le vina in kruha, ki se potrebujeta za sv. daritev in sv. obhajilo, ampak vse, kar je bilo potrebno za cerkev, za službo božjo, za duhovnike in uboge. Dandanes še nas spominjajo na ta nekdanji običaj darovanja okoli altarja za papeža, za cerkvene potrebe, za pogorelce i. t. d.

Nikolaj I.
(858—867).

Med tem darovanjem se je pel predpevek s psalmom. Ko pa je to darovanje prišlo iz navade, je tudi petje odpadlo s psalmom in ostal je samo predpevek, ki se imenuje ofertorij ali molitev k darovanju.

Po dokončani molitvi odkrije mašnik kelih, ga postavi na listovo stran, vzame pateno s hostijo v roki, povzdigne oči h križu in daruje hostijo Bogu v dar za grehe človeštva, za žive in mrtve. Po opravljeni darilni molitvi prekriža s pateno altar na istem mestu, kamor potem položi hostijo. Križ in altar sta dva kraja, kjer se ista daritev daruje na različen način.

Sprejmi
sveti Oče.
Suscipe
sancte Pater.

Pateno dene mašnik pod telesnik, kar pomeni beg apostolov, ki so se poskrili, ko je bil Jezus darovan, vendar se patena popolno ne skriva, ker Marija in Janez nista bežala in se nista skrila.

Nato stopi mašnik za eno stopinjo na listovo stran, prime za kelih, ga izbriše z otiralom, vlije vanj vina, potem blagoslovi vodo v vrčku in prilije vode k vinu, in sicer najmanj tri kapljice, pa tudi ne več, ko eno tretjino vina.

Vode prilije k vinu, 1. ker je, kakor cerkveni očetje spričujejo, tudi Jezus isto storil pri zadnji večerji; 2. ker je iz Jezusove srčne rane pritekla kri in voda, znak sv. zakramentov ali sploh milosti sv. cerkve, ki so se porodile v Kristusovi srčni rani; 3. da se izražuje zedinjenje ljudstva s Kristusom pri sv. maši, kakor se vino neločljivo združi z vodo. Vino pomeni namreč Kristusa, voda pa verno ljudstvo, zaradi tega mašnik le vodo blagoslovi, ker ljudstvo potrebuje božjega blagoslova. 4. S tem se tudi izražuje združitev božje in človeške narave v Kristusu in nadnaravno združenje duše z Bogom tukaj v milosti, tamkaj v nebeški slavi.

Mašnik vzame kelih v roke in držeč ga nad korporalom, povzdigne oči h križu ter daruje kelih s pobožno molitvijo nebeškemu Očetu proseč, da bi ga sprejel kot kelih zveličanja za celi svet. Pri zadnjih besedah naredi s kelihom znamenje križa nad altarjem, ga postavi na korporale in pokrije s palo. Tako so darovi za daritev, ki se ima v izpremenjenju izvršiti, pripravljeni.

Darujemo
Ti.
Offerimus
Tibi.

V duhu
ponižnosti.
In spiritu
humilitatis.

S Kristusom kot glavo se morajo darovati tudi verniki kot udje. V podobi se je to že zgodilo, ko se je voda primešala k vinu; zgoditi pa se mora tudi v resnici s skesanim srcem in s pokornim duhom, in to stori mašnik v molitvi, katero sredi altarja s sklenjenima rokama in priklonjen moli: »V duhu ponižnosti . . .«

Pridi po-
svečevalec.
Veni sancti-
ficator.

Nato povzdigne mašnik svoje oči, razprostre roke in prekriža kruh in vino, proseč Boga z molitvijo: »Pridi posvečevalec . . .«, naj blagoslovi to daritev, ki je pripravljena in namenjena njegovemu sv. imenu.

Umijem.
Lavabo.

Po tej molitvi gre mašnik na levi konec altarja in si umije prste, moleč 25. psalm: »Umijem si z nedolžnimi roke . . .«. Svoj začetek ima ta obred v prvih krščanskih časih, ko si je mašnik moral zopet očistiti roke, ker si jih je

umazal pri odločevanju prinesenih darov. Dandanašnji je umivanje znak dušne čistosti. Umijejo pa se samo prsti v opomin, da bi naj bil duhovnik očiščen tudi najmanjših grehov.

Duhovnik se vrne v sredino altarja, se prikloni in moli: »Sprejmi presv. Trojica...« V tej molitvi se cerkev obrača do presv. Trojice, da bi sprejela to daritev, ki se daruje v spomin trpljenja, vstajenja in vnebohoda Kristusovega in v čast svetnikov božjih.

Sprejmi
sveta
Trojica.
Suscipe
sancta
Trinitas.

Po dokončani molitvi poljubi mašnik altar in se obrne k ljudstvu z besedami: »Molite bratje.« Navzoče vernike, ki so mu bratje v Kristusu, povabi naj molijo, da bi daritev, katero on z verniki v duhu združen v svojem in njihovem imenu opravlja, Bogu dopadla. Strežnik mu odgovori z molitvijo, v kateri prosi, naj bi Bog iz mašnikovih rok sprejel daritev v čast svojega imena, v hasek vernikov in cele sv. cerkve; ko se duhovnik zopet obrne k altarju, odgovori: »Amen.«

Molite
bratje.
Orate
fratres.

Mašnik moli slednjič »tihe« molitve. Zovejo se »tihe« molitve, ker jih mašnik tiho moli posnemajoč Jezusa na Oljski gori, ki se je za lučaj kamena oddalil od apostolov ter se je pripravljaj na molitvi na krvavo daritev. Te molitve sklene na isti način kakor kolekte: »Per Dominum nostrum«; potem položi roke na altar in reče glasno »Per omnia saecula saeculorum = od vekomaj do vekomaj«, in strežnik odgovori: »Amen.« Potem se začne predglasje.

Tihe
molitve.
Secreta.

§ 32. Predglasje.

Predglasje.
Praefation.

Predglasje je prehod v tretji del sv. maše. Svoj začetek ima v apostolskih časih in je gotovo najstarejša krščanska pesem. Nekdaj je imel vsak praznik svoje predglasje, sedaj pa jih je ednajstorica, jedno je za navadne dni, deset pa za posebne praznike in čase.

Uvod v predglasje se začne z besedami: »Dominus vobiscum«. S temi besedami hoče duhovnik vernike opomniti na imenitnost tega, kar se ima na altarju vršiti. Sedaj se ne obrne več, kakor navadno prej pri tem reku k ljudstvu, ampak ostane obrnjen k altarju. Kakor je namreč Mozes, ko je imel na Sinajski gori z Gospodom govoriti, stopil v temen oblak, v katerem je bil Bog, tako tudi mašnik sedaj nekako stopi v oblak božjih skrivnosti in se ne obrne k ljudstvu, dokler ni daritev opravljena. Nato povzdigne roke in oči ter reče »Sursum corda = kvišku srca« v opomin, da bi svojo dušo odtrgali od posvetnega in jo posvetili nebeškim skrivnostim, na kar strežnik odgovori: »Habemus ad Dominum = imamo jih povzdignjena h Gospodu«, to je, že mislimo na skrivnosti, ki se imajo

goditi. Mašnik nadaljuje: »Gratias agamus Domino Deo nostro = zahvalimo Gospoda, svojega Boga« ter sklence roke in prikloni glavo. Naša srca so pri Bogu, dajmo mu toraj hvalo zaradi ljubezni in dobrotljivosti njegove. Strežnik odgovori: »Dignum et iustum est = spodobno in prav je.« S tem je uvod končan.

Svet.
Sanctus.

Mašnik nadaljuje prefacijo s strežnikovimi besedami in našteva razloge, zaradi katerih se spodobi in je prav, da se Bogu povsod in vselej zahvaljujemo, in sicer po Kristusu Gospodu in Sredniku. Nato prosi, da bi se smeli pridružiti nebeškim duhovom in z njimi peti: »Sanctus = svet, svet, svet, Gospod Bog vojnih trum. Nebo in zemlja sta polna tvoje slave. Hozana na višavah. Bodi češčen, ki pride v imenu Gospodovem. Hozana na višavah.«

Trikratsvet.
Trisagium.

Prvi del tega slavospeva se imenuje trikratsvet, kakor sta prerok Izaja in sv. Janez v razodetju gledala in slišala peti angele in proslavljati največjo božjo lastnost: »svetost«, katere sta nebo in zemlja polna. Ta slavospev velja trojedinemu Bogu.

Drugi del je zmago slavni spev Zveličarjev, ko je šel slovesno v Jeruzalem. Kakor je na cvetno nedeljo šel v Jeruzalem, da bi se krvavo daroval na križu, tako ima sedaj iz nebes priti na altar, da se daruje nekrvavo.

Dokler moli mašnik prefacijo, drži roke razprostrte, ko pa začne »Sanctus«, sklence roke in se globoko prikloni v znamenje počesčenja trikratsvetega Boga in na koncu molitve se prekriža.

Po dokončanem predglasju, pozvoni strežnik in prižge na strani altarja svečo tihe maše ali kanonsko svečo, ki pomeni Kristusa.

II. Glavni del.

Izpremenjevanje.

Tiha maša.
Canon.

§ 33. Kanon ali tiha maša.

»Kanon« je grška beseda in pomeni ravnilo ali pa oni motvoz, za katerim se teše, nadalje pa nepremakljivo pravilo. Ta del sv. maše se zove kanon, ker se vrši vedno na isti nepremakljivi način in je sestavljen iz lastnih Gospodovih besed, iz apostolskih izročil in iz pobožnih naredb papežev. (Trid. sess. 22. c. 4.) Kanon obsega vse molitve po predglasju do »Očenaša«.

Prva molitva so začne s črko T, ki ima podobo križa, zato so začeli staviti v začetku te molitve križ, pozneje pa so pridjali poseben list s podobo Križanega, katerega daritev se na altarju ponavlja. Strežnik v kanonu nič ne odgovarja. Kakor je Mozes šel na goro in ga je oblak zagrnil in kakor je veliki duhovnik stopil za zagrinjalo v Najsvetejšem, da bi ljudstvo spravil z Bogom, tako se tudi mašnik nekako od ljudstva odloči, ker nadomestuje Kristusa, ki je na križu sam molil in se sam daroval.

Kanon mora mašnik tiho moliti, kakor so to prvi kristjani delali, zato se imenuje »tiha maša«, in s tem se izraža globočina neizrekljive skrivnosti. V nočni tihoti je bil Kristus rojen, v tišini je trpel in umrl in tihota ga je obdajala v grobu in vse to se ponavlja na altarju.

Kanon se deli v tri dele: 1. Kanon pred izpremenjevanjem; 2. kanon med izpremenjevanjem 3. kanon po izpremenjevanju.

§ 34. 1. Kanon pred izpremenjevanjem.

Mašnik prične tiho mašo s tem, da razprostré svoje roke, ker predstavlja Kristusa v trpljenju in povzdigne svoje oči, potem pa zopet sklene roke in je položi globoko priklonjen na altar iz spoštovanja do najsvetejših skrivnosti. Nato poljubi altar in prekriža dari.

Med kanonom se petindvajsetkrat darovi prekrižajo. Pred izpremenjevanjem pomenijo križi posvečevanje darov, po izpremenjevanju pa označuje resnico, da je sv. maša ponavljanje daritve na križu. Duhovnik poljubi večkrat altar, kar pomeni združenje duhovnika in vernikov s Kristusom.

V kanonu pred izpremenjevanjem imamo tri glavne molitve. Prva teh molitev je sestavljena zopet iz treh delov.

V prvem delu se obrača mašnik do nebeškega Očeta, da bi blagoslovil navzoče darove, katere darujemo za sv. cerkev, za papeža, škofa, za cesarja (v Avstriji) in za vse pravoverne kristjane.

I. molitev:
a) Te igitur=
tebe toraj.

V drugem delu se vrši spomin živih.

b) Memento
Domine=
spomni
Gospod.

Pri prvih kristjanih so zabeležili imena tistih, ki so sv. vero sprejeli; ako je kateri odpal, so ga izbrisali. Zapisali so tudi imena mrtvih, in posebno velikih dobrotnikov sv. cerkve. Dijakon je ali od altarja ali pa s pridiznice prebral imena in priporočal v molitev. Ko pa je število kristjanov narastlo, je le najimenoitnejše imenoval. Pozneje pa tudi to ni bilo več mogoče in zato je djal list z imeni na altar in duhovnik je rekel: »Gospod spomni se teh, ki so zapisani,« in slednjič je še to odpadlo in ostal je samo »Memento«, to je, duhovnik se spomni v molitev priporočenih.

Pri »Memento« vzdigne in sklene roke na prsih, nagne glavo in stoji nekaj trenutkov mirno spominjajoč se tistih, za katere hoče moliti. Spominja se nekaterih imenoma, potem pa še vseh navzočih in tistih, ki želé navzoči biti, da bi jim bilo v dušni in telesni blagor.

Ko je tako mašnik priporočil vojskujočo cerkev božjemu usmiljenju, se obrne do poveljčane cerkve, da zedinjajoč bi svetniki v nebesih njegovo prošnjo podpirali.

c) Commu-
cantes=
se.
zedinjajoč

Nato razprostre mašnik roke črez da-
rove.

II. molitev:
Hanc igitur
oblati-

Razprostitanje rok nad kruhom in vinom nas spominja na stari zakon, kjer je darovavec pri spravi daritvi

onem = to
daritev toraj.

položil roke na daritveno žival, da bi daritvena žival v predpodobi s svojo smrtjo zadoščevala za grehe, s katerimi je on zaslužil smrt. Tako je Kristus nosil naše grehe na križu in še vedno za nas posreduje pri sv. maši. Zato prosi v tej molitvi mašnik, da bi nam Gospod po sv. daritvi podelil mir na zemlji, da bi nas rešil pogubljenja in nam podelil večno zveličanje.

III. molitev:
Quam oblationem =
to daritev.

Mašnik sklene roke in prekriža petkrat darove.

Približal se je najsvetejši trenutek, zato prosi med tem, ko napravi pet križev črez darove, da bi bila sv. daritev studenec blagoslova za nas vse, da bi bili po njej zapisani med otroke božje in bi naša služba bila Bogu dopadljiva, ne pa nam v prokletstvo, kakor Judu Iškarjotu, kateremu je bilo odvzeto apostolstvo. Peteri križi pomenijo petere rane Jezusove, iz katerih vse milosti izvirajo. (Strežnik pozvoni in ljudstvo poklekne.)

Izprenjevanje.
Consecratio.

§ 35. Kanon med izprenjevanjem.

Do zdaj je mašnik govoril in delal v imenu vernega ljudstva, od zanaprej pa govori in dela v imenu Jezusa Kristusa, čigar namestnik je. Zato govori in dela ravno to, kar je govoril in delal Jezus pri zadnji večerji.

On vzame hostijo v roke, povzdigne oči k nebesom, jo blagoslovi in ob enem prikloni glavo ter reče izprenjevalne besede Kristusove: »Vzemite in jejte vsi od tega, kajti **to je moje telo.**« In glej čudež večji, ko je stvarjenje! Mašnik ne drži več v roki kruha, ampak Kristusa kot Boga in človeka. Zato poklekne, da skaže Jezusu božje počeščenje, potem pa povzdigne sv. Rešnje Telo, da tudi klečeče ljudstvo Jezusa moli in trkaje na prsa prosi odpuščenja grehov. (Med tem strežnik zvoni.)

Kat. str. 213.
št. 12.

Nato položi mašnik sveto hostijo na korporale, poklekne na eno koleno, vstane in odkrije kelih. Po vzgledu božjega Zveličarja vzame kelih z vinom v roke, ga blagoslovi in reče: »Vzamite in pijte vsi iz njega, zakaj, **to je kelih moje krvi**, nove in večne zaveze, skrivnost vere, ki bo za vas in za njih veliko prelita v odpuščenje grehov. To storite v moj spomin.« S temi besedami se je vino spremenilo v Jezusovo kri; pod podobo vina je celi Kristus pričujoč kot Bog in človek.

Tudi sedaj mašnik na eno koleno poklekne, da moli Jezusa pod podobo vina in potem kelih povzdigne, da bi ga tudi verniki molili. (Strežnik med tem zvoni). Kelih postavi na korporale, ga pokrije s palo in zopet poklekne na eno koleno v znamenje božjega počeščenja.

Po izpremenjevanju ima mašnik prsta: palec in kazalec, sklenjena, da bi si jih ne onesnažil, ker ž njima prejema sv. Rešnje Telo, in da bi ne raztrosil posvečenih drobtinic.

§ 36. Kanon po izpremenjevanju.

Slično kanonu pred izpremenjevanjem, ima tudi kanon po izpremenjevanju tri molitve in prva teh obstoji iz treh delov.

Ker je Kristus zapovedal, da bi se ta daritev opravljala v njegov spomin, zaradi tega omenja v prvem delu molitve, da darujemo to daritev v spomin trpljenja, vstajenja in vnebohoda Gospodovega. Med tem prekriža posvečene darove petkrat v znamenje žive vere, da je pod podobama kruha in vina pričujoč tisti Jezus, ki je bil za nas darovan na križu.

V drugem delu te molitve prosi, da bi Gospod z daritvijo božjega Sina sprejel tudi našo pobožnost z istim dopadanjem, kakor nekdanj daritve očakov Abela, Abraham in Melkizedeka, ki so bili predpode Kristusove.

V tretjem delu pa prosi mašnik globoko priklonjen s sklenjenimi rokami na altarju, da bi ljubi Bog po daritvi Jezusovi sprejel tudi naš dar, da dosežemo milost in božji blagoslov, kakor se udeležujemo tukaj svete večerje.

Mašnik sklone roki na prsih, nagne glavo te se spominja tistih rajnih, katerim hoče posebno nakloniti sad sv. maše.

Do dvanajstega stoletja je bilo v navadi, da so se prebrala imena vseh tistih, katere je imel mašnik posebno priporočiti Bogu. Dandanes našteva v duhu vse tiste, katerim je namenjen nakloniti sad sv. maše, potem razprostire roke in še moli za vse verne duše.

Pač lepo je uredila sv. cerkev, da se pred povzdigovanjem spominja živih, da bi se osebno udeleževali sv. maše. Duše v vicah ne morejo več sodarovati, ampak se udeležujejo sadu sv. maše, kolikor jim ga mi obračamo v prid in kolikor so si same zaslužile v življenju z milosrčnostjo.

Ko je mašnik tako priporočil duše v vicah božjemu usmiljenju, gleda v duhu, kako tiste angeli peljajo v nebeško veselje, zato se tudi v njem zbudi želja po nebeški domovini. Lahno se udari na prsi govoreč: »Tudi nam grešnikom« in prosi s skesanim srcem, da bi tudi mi, ne sicer po svojem zasluženju, ampak po božjem usmiljenju imeli delež na veselju božjih svetnikov v nebesih. Molitev sklone z besedami: »Po Kristusu Gospodu našem. Amen.«

I. molitev:
a) Unde et memores = spominjajoč se toraj.

b) Supra quae = na katere.

c) Supplices te rogamus = ponižno te prosimo.

II. molitev:
Spomin mrtvih.
Memento defunctorum.

III. molitev:
Nobis quoque peccatoribus = tudi nam grešnikom.

Per quem = Nato moli blagoslovno molitev, katero vidno iz-
po katerem. razuje s tremi križi čez posvečene podobe.

Ta obred je še ostal iz prvih krščanskih časov, ko je bila samo ena sv. maša, h kateri so verniki prinašali kruhe (eologije) in različne poljske pridelke, da bi se blagoslovili in mašnik jih je blagoslovil z omenjeno molitvijo. Ko pa je z osmim stoletjem prišlo v navado, da se je bralo več sv. maš na dan in se je tudi več altarjev postavilo v cerkev, niso več nosili kruhov in pridelkov blagoslavljal, ker se je vsak lahko udeležil sv. maše same. Na prejšnji običaj še nas spominja blagoslovljenje bolniškega olja na veliki četrtek. Sicer pa je molitev ostala, in mašnik v podobah kruha in vina, ki nadomestujeta takorekoč vse poljske pridelke, blagoslavlja vso naravo, kajti po Kristusu je vse stvarjeno.

Po tem mašnik kelih odkrije, se pobožno na eno koleno prikloni, prime s kazalcem in palcem desnice sveto hostijo, z levico pa kelih ter prekriza s sveto hostijo trikrat kelih, dvakrat pa napravi križ med kelihom in svojimi prsi. Nato povzdigne, držeč sv. hostijo nad kelihom, oboja nekoliko.

Molitev, ki se med tem obredom moli, izražuje željo, da bi po Kristusu kot sredniku, ž njim kot glavo, in v njem kot vinski trti, dohajala vsa čast in slava presv. Trojici.

To molitev sklene mašnik z besedami: »Per omnia saecula saeculorum,« odgovor: »Amen« in s tem je končan kanon.

III. glavni del.

Sv. obhajilo.
Communio.

Sveto obhajilo.

Sveto obhajilo je zavživanje telesa in krvi Jezusa Kristusa. Namen in sad vsake Bogu opravljene daritve je združenje darovavca z Bogom in to se zgodi v zavživanju darovanega. (Od tod ime communio = zedinjenje). Pri sv. maši se to vrši z zavživanjem presv. telesa in presv. krvi. »Kdor je moje meso in pije mojo kri, ostane v meni in jaz v njem.« Jan. 6, 57. Zato je bilo dolgočasa v navadi, da so verniki le pri sv. maši prejeli sv. obhajilo. Dandanes pa želi cerkev, da bi kristjani pri vsaki sv. maši vsaj duhovno prejeli sv. obhajilo, to je, obudili vero, upanje, ljubezen in kes s srčnim poželenjem po Kristusu.

V tretjem glavnem delu razločujemo a) pripravo na sv. obhajilo; b) sv. obhajilo; c) zahvalo za sv. obhajilo.

§ 37. a) Priprava za sv. obhajilo.

Po daritvi Jezusovi na križu smo postali otroci božji. Oče naš. Zato je cerkev odredila, da se z »Očenašem«, katerega Paternoster je Jezus učil in zapovedal moliti, obračamo z otroškim zaupanjem do svojega nebeškega Očeta. V sedmerih proš-

njah očenaša je vse zapopadeno, česar koli potrebujemo za dušo in za telo, zato je ta molitev gotovo najlepša priprava na sv. obhajilo.

Zadnjo prošnjo: »Sed libera nos a malo = temveč reši nas hudega« moli strežnik v imenu vernega ljudstva in mašnik odgovori izredno »Amen«, ker je moč očenaša odvisna od Kristusa, čigar namestnik je mašnik. Pri zadnji prošnji vzame pateno izpod korporala, jo obriše in držeč jo v desnici navpik naslonjeno na altar nadaljuje nekako sedmo prošnjo proseč, da bi nas Bog rešil vsega hudega preteklega, to je, nasledkov greha, hudega sedanjega, namreč trojnega poželenja in telesnih nesreč, hudega prihodnjega na duši in na telesu in nam podelil po priprošnji svojih svetnikov mir. Pri besedi »mir« se s pateno prekriža in jo poljubi iz spoštljivosti, ker nam je po križu, katerega tukaj predočuje patena, došel mir, potem položi na njo sv. hostijo ter nasloni pateno na kelihovo stojalo.

Nato odkrije kelih, vzame hostijo s patene ter jo nad kelihom čez sredino prelomi, položi polovico, katero drži v desnici na pateno, od druge polovice pa odlomi na spodnjem koncu majhen košček, drugo pa dene na pateno.

Majhni košček drži med palcem in kazalcem desnice nad kelihom in moli na glas »Per omnia saecula saeculorum«, strežnik odgovori »Amen« in nato »Pax † Domini sit † semper vobis † cum = mir Gospodov bodi vselej z vami« in strežnik odgovori »Et cum spiritu tuo.« In med tem napravi mašnik z ostalim koščekom tri križe nad kelihom. Po teh besedah spusti košček v kelih in po kratki molitvi se zopet prikloni in pokrije kelih.

Navada lomiti sv. hostijo sega v apostolske čase, kakor nas na to spominja izraz za sveto daritev: »Lomljenje kruha«. (Dejan. ap. 2, 4.) Razlogi za ta obred pa so sledeči: 1. Kristus sam je razlomil pri zadnji večerji posvečeno podobo kruha in učenca vrnivša se iz Jeruzalema v Emavs sta spoznala Gospoda na lomljenju kruha. (Luk. 24, 35.) 2. Pomeni silno smrt Jezusovo, po besedah sv. Pavla: »To je moje telo, ki je bilo za vas zlomljeno.« (I. Kor. 11, 24.) 3. Nam v opomin, da je tukaj za naše duše pripravljena jed.

Sv. hostijo prelomi nad kelihom v znamenje, da je v kelihu kri, ki je tekla iz ranjenega telesa Jezusovega in da tvorita združena daritev. Križi s koščekom sv. hostije pomenijo, da je Kristus s svojo smrtjo na križu in s svojim vstajenjem postal vir vsega miru.

Zmešanje podobe kruha s podobo vina v kelihu označuje, 1. da telo Kristusovo ni brez krvi in kri ni brez telesa, da je toraj pod vsako podobo celi Kristus in vendar obe podobi skupaj le en zakrament; 2. da se je med trpljenjem prelita kri Kristusova združila v grobu s telesom k častitljivemu vstajenju; 3. da se združi Kristus z nami v sv. obhajilu; 4. da se zedini poveličana cerkev z Jezusom v nebesih, na kar nas pripravlja sv. obhajilo na zemlji.

Agnus Dei.
(Bližnja
priprava.)

Mašnik nasloni sklenjeni roki na altar, vpre oči v sv. hostijo ter moli trikrat, trkajoč se na prsi, besede: »Jagnje božje, ki odjemlješ grehe sveta« ter dostavi dve-krati: »Usmili se nas« tretjekrat pa: »Podeli nam mir«, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis (dona nobis pacem).

Nato moli tri molitve pred sv. obhajilom.

Prva je za mir in edinost sv. cerkve, pa tudi za medsebojni mir, kajti sv. obhajilo je »znamenje edinstva, vez ljubezni, znak vzajemnosti« (Trid. sess. XII. c. 8.), toraj zakrament miru.

V dokaz te ljubezni so se nekdanj verniki poljubovali pred sv. obhajilom, pozneje se je ta navada opustila in ostal je le obred pri slovesnih sv. mašah, da se duhovniki objamejo govoreč besede: »Pax tecum = mir s teboj« in odgovoreč »Et cum spiritu tuo«, želeč si tistega miru, katerega je Jezus prinesel na svet. (Jan. 14, 27.)

V drugi molitvi prosi reči, ki so potrebne za vredno sv. obhajilo in sicer a) da bi ga Gospod rešil greha in vsega hudega; b) da bi mu dal milost zvesto izpolnjevati božje zapovedi; c) da bi bil stanovitven v Kristusu do konca.

V tretji molitvi prosi, da bi mu Gospod odvezl vse nedostatke na duši, da bi sv. obhajilo mu ne bilo, kakor Judu Iškarjotu, v pogubljenje, ampak po božjem usmiljenju v dušno in telesno okrepčilo.

§ 38. b) Sv. obhajilo.

Kat. 630.

Po dokončanih pripravnih molitvah se mašnik prikloni pred sv. Rešnjim Telesom na eno koleno, vzame obe polovici sv. hostije med palec in kazalec levice in držeč jih nad pateno, udari trikrat ponižno na prsi, rekoč: »Gospod nisem vreden, da greš pod mojo streho, ampak reči le z besedo in ozdravljena bo moja duša,« (»Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.«) Strežnik pozvoni, da opomni navzoče, naj bi se duhovno udeležili sv. obhajila.

Nato zavžije mašnik sveti zakrament pod podobo kruha in vina in sicer na sledeči način: Z desnico prime sv. hostijo, stori ž njo črez sebe križ v znamenje žive vere, da je ves Kristus pod podobo hruha pričujoč ter reče: »Telo našega Gospoda Jezusa Kristusa ohrani mojo dušo v večno življenje. Amen« in ponižno naslonivši se na altar zavžije sveti zakrament pod podobo kruha. Po tem se zravnja, sklene roki in stoji nekaj trenutkov mirno, zatopljen v premišljevanje božje ljubeznivosti in dobrote.

Potem odkrije kelih, pobere s pateno skrbno drobtinice sv. hostije s korporala in jih postrže v kelih moleč nekaj vrstic 115. psalma, nato prime za kelih in ž njim naredi križ črez sebe v znamenje žive vere, da je pod podobo vina presv. kri Jezusova, rekoč: »Kri našega Gospoda Jezusa Kristusa ohrani mojo dušo v večno življenje. Amen« in jo z največjo spoštljivostjo zavžije.

Z zavžívanjem je končan četrti in glavni del sv. maše. Ker je pod vsakim najmanjšim delom svetih podob celi Kristus pričujoč, zato cerkev strogo pazi, da se ne onečasti sv. zakrament. Mašnik mora od izpremenjevanja pa do zavžívanja držati prsta, s katerima se dotika sv. hostije, sklenjena, in kolikorkrat se sv. hostije dotakne, mora si prste otresti v kelih; ravno tako mora pobrati drobtinice na korporalu in na pateni. In iz istega razloga si da sedaj nekaj vina vliti v kelih, da ga oplakne in potem na prste vina in vode, da jih očisti tudi vsakega prahu sv. hostije ter prosi, da bi moč sv. zakramenta v njem obilen sad rodila.

Mašnik si prste obriše v purifikatorij, izbriše ž njim tudi kelih, ga pokrije in pospravi, kakor je bil v začetku sv. maše, med tem pa prenese strežnik knjigo na listovo stran.

§ 39. c) Zahvala za sv. obhajilo.

Mašnik gre k mašni knjigi in moli iz nje »obhajilno molitev«, ki se strinja s skrivnostjo praznika.

Nekdaj so namreč verniki pristopali hitro po mašnikovem obhajilu k mizi Gospodovi, kakor se to danes godi le o posebnih priložnostih, na primer pri prvem sv. obhajilu ali pri skupnem obhajilu cerkvenih društev in bratovščin, in med tem so pevci peli ta predpevek s psalmom. Ko pa je ta navada v teku srednjega veka začela pojemati, je psalm izpal in ostal je le predpevek, ki se imenuje »communio«, to je, obhajilna molitev.

Mašnik opravi po vzgledu Kristusovem, ki je pri zadnji večerji pel z apostoli zahvalno pesem (Mat. 26, 30), poobhajilne molitve v zahvalo za milosti sv. maše in prosi, da bi jih nikdar ne zgubili. On gre na sredo altarja, ga poljubi ter se obrne k ljudstvu rekoč: »Dominus vobiscum«, strežnik odgovori: »Et cum spiritu tuo.« Potem gre na listovo stran in moli »poobhajilne molitve« v tistem številu in redu, kakor kolekte in sekreta, potem navadno zapré knjigo.

Poobhajilne
molitve.
Post-
communio.

§ 40. Sklep sv. maše.

Po dokončanih poobhajilnih molitvah se vrne mašnik na sredino altarja, ga poljubi, se obrne k vernikom z besedami: »Dominus vobiscum.« Strežnik po navadi odgovori in mašnik napove navzočim konec sv. maše, rekoč: »Ite, missa est« to je, »idite, odpuščanje je« ali »odpuščeni ste.« Strežnik izreče zahvalo v imenu vernikov za srečo, da so se mogli udeležiti sv. maše, z besedami »Deo gratias« = »Bogu bodi zahvala.« Kakor so šli apostoli razveseljeni z Oljske gore po vnebohodu Gospodovem, tako bi naj

Ite, missa
est.

tudi verniki s hvaležnim srcem zapustili cerkev. (Zato prelepe melodije za »ite, missa est«, če se poje).

O spokornih dnevih, ko je vijolična barva, reče mašnik k altarju obrnjen: »Benedicamus Domino«, to je, »hvalimo Gospoda«, v spomin na nekdanje šege, ko so še verniki ob takih dnevih ostajali v cerkvi in opravljali posebne molitve. Strežnik odgovori: »Amen.«

Placeat
tibi sancta
Trinitas =
naj ti bo
dopadljivo.

Naslonivši sklenjeni roki na altar moli mašnik uklonjen k sveti Trojici, da bi trojedini Bog spregledal njegove in vseh navzočih slabosti in bi zaradi zaslužnja Jezusovega ne odtegnil milosti.

Blagoslov.
Benedictio.

Preden se ljudstvo razide, blagoslovi mašnik pri-
čujoče. On poljubi altar v znamenje, da je s Kristusom združen in da Kristus po njem blagoslavlja, zato tudi ljudstvo poklekne, potem povzdigne oči in razprostre roke, rekoč: »Blagoslovi vas vsemogočni Bog« in proti vernikom obrnjen prekriža ljudstvo z grškim križem izgovarjajoč besede: »Oče † in Sin in sv. Duh« (= benedicat vos omnipotens Deus, Pater † et Filius et Spiritus sanctus), med tem se tudi navzoči prekrižajo, strežnik pa odgovori: »Amen«, to je, »naj se zgodi.«

Tako je tudi v stari zavezi duhovnik blagoslavljal ljudstvo po opravljeni vsakdanji daritvi in božji Zveličar je blagoslovil apostole, ko je po dovršenem odrešenju šel slovesno v nebesa.

Mašnik stopi na evangelijsko stran in moli zadnji evangelij in sicer začetek evangelija sv. Janeza, v katerem opisuje ta evangelist skrivnost včlovečenja Sinu božjega, kakor se tisto redno ponavlja pri sv. maši. Ko izgovarja besede: »In Beseda je meso postala« (= et Verbum caro factum est) se prikloni na eno koleno, da počasti skrivnost včlovečenja božjega. Na koncu reče strežnik: »Deo gratias.«

Evangelij sv. Janeza se pa ne moli vsakokrat. Nedelje, vsi dnevi v postu in nekateri predprazniki imajo svojo mašo. Ako se takrat obhaja kak višji praznik, se bere sv. maša tistega praznika, onih dni pa se mašnik spominja le v zbirnih, tihih in poobhajilnih molitvah in v tem, da bere tudi zadnji evangelij tistega dne. Takrat mašnik po poobhajilni molitvi ne zapre knjige v znamenje, da jo naj prinese strežnik na evangelijsko stran.

Leon XIII. je določil, da se po vsaki tihi maši še molijo klečé posebne molitve, ki so zvezane z odpustki, katerih se udeležijo tisti, ki so bili pri sv. maši prisotni.

Po dokončani sv. maši vzame mašnik kelih v levico in položi desnico na burzo, se prikloni z glavo pred križem in gre pred altarske stopnjice. Strežnik se postavi s knjigo in biretom na njegovo desnico. Mašnik vzame bired in priklonivša se gresta mirno in pobožno v žagrad. Gredé

moli mašnik hvalni psalm »Benedicite = hvalite.« V žagradu se priklonita pred križem, mašnik sleče mašna oblačila, si umije prste in opravi zahvalne molitve.

To so obredi sv. maše, kakor se rabijo in se morajo rabiti po zapovedi sv. cerkve. Vendar se tem obredom dodene še nekaj drugih, ako se obhaja slovesna sv. maša.

§ 41. Slovesna ali velika sv. maša.

Slovesnost velike sv. maše je v tem:

I. da razven drugih luči, gori na altarju vsaj šest sveč.

II. da strežeta celebrantu, to je mašniku, ki opravlja sv. daritev, dva mašnika kot dijakon in subdijakon, (subdijakona sme v sili nadomestovati nemašnik, vendar pa bi naj imel štiri nižje redove) oblečena v oblačila, ki so zapovedana za ti službi. Strežnika opravljata molitve v imenu ljudstva.

Slovesna
ali velika
sv. maša.
Missa
solemnis.

Strežnika.
Assistentes.

III. da subdijakon bere list, dijakon pa poje evangelij in »ite missa est.«

IV. da se zažiga kadilo.

Kadilo je dišeča smola, ktero so že od nekdaj zažigali le v božje češčenje. V svetem šotoru, kakor poznej v templju, je stal kadilni altar, na katerem se je vsak dan zažigalo kadilo. Tudi malikovavci so zažigali kadilo edino le malikom. Zato je ob času preganjanja veljal za odpadnika, kateri je potrosil malikom kadila na ogenj. Trije modri so s kadilom počastili Jezusa kot pravega Boga.

Kadilo.
Thus.

Kristjani so sicer za čas preganjanja, ko so morali svete skrivnosti obhajati na skrivnih krajih, po kleteh, podzemeljskih votlinah in katakombah, zažigali kadilo zato, da so si čistili zrak. Da pa so ga rabili tudi pri službi božji, se razvidi iz tega, da je cesar Konstantin Veliki podaril nekaterim cerkvam zlate kadilnice za obhajanje svetih skrivnosti. Sploh pa rabi od četrtega stoletja cerkev latinskega in grškega obreda kadilo pri službi božji.

Kadilo ima pri vnanji službi božji trojni pomen in sicer pomeni a) pobožne molitve.

Kakor se iz kadilnice vzdiguje lepo dišeči dim na kviško, tako bi naj tudi puhtela naša molitev iz bogaljubečega srca k nebu. Sv. Janez je gledal v »Skrivnem razodetju« molitve svetnikov v podobi kadila, katero je angel polagal na žgavni altar pred sedežem božjim (Sk. raz. 8, 3).

b) čednostno življenje.

Dišava pomeni čednosti, s katerimi bi se naj razširjal prijetni duh lepega vzgleda. (2. Kor. 2, 15.) Nato meri blagi duh, kateri je mnogokrat puhtel iz grobov svetnikov ali je obdajal njihova sveta telesa.

c) milost božjo.

Kakor oblaki dadó dežja, tako bi naj tudi naša molitev nam naklonila božje usmiljenje.

Kadilo se zažiga pri slovesni sv. maši: 1. po predstopnjiški molitvi, 2. pri evangeliju; 3. pri darovanju, 4. med povzdigovanjem.

Hitro po predstopnjiški molitvi, toraj pred vhomom. Subdijakon drži kadilnico, dijakon pa ladjico in zadnji prosi celebranta, ki trosi z žličico kadilo na žrjavico, da bi kadilo blagoslovil, kar stori s tem, da ga moleč prekriža. Na to pokadi altarski križ trikrat in sv. ostanke, če so na altarju, dvakrat in potem celi altar. Nadalje vzame dijakon kadilnico in pokadi celebranta kot namestnika Kristusovega iz spoštovanja.

Pri evangeliju. Subdijakon drži evangelijske bukve in ob njegovi desnici in levisi stojita strežnika z gorečima svečama. Goreči sveči pomenita stari in novi zakon, po katerih je Bog razsvetil človeštvo. Med tem, ko dijakon poje evangelij, stoji celebrant na listovi strani k njemu obrnjen, kar pomeni, da Kristus podpira oznanjevalce sv. evangelija. V začetku evangelija pokadi dijakon evangelijske bukve v znamenje spoštovanja do božje besede.

Pri darovanju. Mašnik pokadi najprej darove kruha in vina, ker je tudi v starem zakonu bil vsak jedilen dar darovan s kadilom. Potem pokaja celi altar kakor v začetku, kar pomeni prošnjo, da bi Bog milostno sprejel to daritev.

Med povzdigovanjem. Subdijakon pokaja na evangelijski strani klečeč sv. Rešnje Telo in sv. Rešnjo Kri, med tem ko mašnik oboje kaže vernikom v počeščenje.

Opazka. Kedar je sv. Rešnje Telo izpostavljeno, pokadi mašnik na spodnji stopnjici klečeč najprej sv. zakrament, potem še-le altar.

§ 42. Črna sv. maša.

Črna se imenuje tista sv. maša, ki se opravlja za rajne v črni obleki in ima poseben mašni vzorec, to je, posebne mašne molitve.

Tudi črne sv. maše so ali tihe ali pete.

Črna
sv. maša.
Missa pro
defunctis;
missa de
Requiem.

Črne sv. maše se berejo 1. na dan vseh vernih duš, 2. na dan pogreba, 3. na tretji, sedmi in trideseti dan po smrti ali po pogrebu in ob obletnicah; 4. ob praznikih nižje vrste.

Vsaka sv. maša, naj se opravlja v katerikoli barvi, ima neskončno ceno, ker se pri vsaki daruje Jezus Kristus za žive in mrtve; toda pri črni sv. maši se obrne sad daritve in zraven tudi sad molitev rajnim v prid. Od tod izhajajo premembe v obredu črne sv. maše; izpuščajo se namreč vse molitve in dejanja, ki izražujejo veselje ali ki se opravljajo za vernike in sicer:

1. V predstopnjiških molitvah se izpusti 42. psalm.

2. V vhomu mašnik ne prekriža sebe, ampak knjigo in namesto malega slavospeva moli: »Večni mir jim daj o Gospod in večna luč naj jim sveti.«

3. Veliki slavospev se ne moli.

4. V vmesnih molitvah izostane »alleluja« in moli se podaljšana molitev z naslednico: »dan jeze« (dies irae).

5. Pri evangeliju se ne prosi za blagoslov, knjiga se ne poljubi in pri slovesni črni maši se ne prinesó luči in ne kadilo in na koncu se ne reče hvala v znamenje, da še rajni ne uživajo nebeškega veselja.

6. Credo izostane.

7. Pri darovanju se ne blagoslovi voda, ki pomeni vernike in mali slavošpev se izpusti pri umivanju rok.

8. Pri »Agnus Dei« se ne trka na prsi in reče se na mesto: »Usmili se nas« in »Daj nam mir« »Daj jim pokoj« (dona eis requiem) in »Daj jim večni pokoj« (dona eis requiem sempiternam) in obenem izostane prva molitev pred sv. obhajilom, ki se moli za mir sv. cerkve.

9. Na mesto »ite missa est« se reče: »Requiescant in pace = naj počivajo v miru!« Odgovor: »Amen.«

10. Zadnji blagoslov se ne dá, ker je namenjen navzočim.

III. oddelek.

O svetih zakramentih.

Sacra-
mentum.

§ 43. O svetih zakramentih sploh.

Zakrament je vidno in podelilno znamenje nevidne milosti, postavljeno od Jezusa Kristusa v naše posvečenje. Kat. 523.

Zakrament je toraj vidno in podelilno znamenje, ki ne kaže samo notranje milosti, ampak jo tudi deli; tako na primer ne kaže polivanje z vodo in istočasno izgovarjanje besed le očiščenja izvirnega greha in drugih pred krstom storjenih grehov, ampak v resnici tudi podeli to očiščenje.

Znamenja so bistvena in nebistvena. Bistvena znamenja je postavil Jezus Kristus in se ne smejo opustiti in ne spremeniti, na primer polivanje z vodo in istočasno izgovarjanje besed: »Jaz te krstim...« Nebistvena znamenja je postavila sv. cerkev in se smejo v sili opustiti, ker je brez njih zakrament veljaven.

Cerkev je sv. zakramentom pristavila nebistvena znamenja iz sledečih razlogov: a) da napolnjuje vernike z večjim spoštovanjem do sv. zakramentov in budi v njih pobožnost; b) da predočuje jasneje milosti sv. zakramentov in s tem budi željo tiste večkrat prejemati in se na prejem vredno pripravljati.

Zakramentov je sedem in imajo svoje predpodebe v starem zakonu. Zakramenti starega zakona so le zunanje očiščevali in le kazali na prihodnje milosti, zakramenti novega zakona pa očiščujejo notranje in delijo milosti.

Da se zakramenti zvršijo veljavno, je treba veljavne tvarine, zapovedanih besed ali oblike in namena usposobljenega delivca, storiti to, kar dela sveta cerkev. (Instr. florentina.) Seveda mora tudi prejemavec usposoben biti, da sv. zakrament prejme.

Sv. krst.
Baptismus.

§ 44. Sveti krst.

Kat.
542—555.

Sv. krst je prvi in najpotrebnejši zakrament, ki človeka z vodo in božjo besedo očisti izvirnega greha in vseh pred krstom storjenih grehov ter ga v Jezusu Kristusu prerodi in posveti za večno življenje.

Glavne predpodobe sv. krsta so: prehod Izraelcev skozi rdeče morje, obrezovanje, Naamanova kopelj in različna očiščevanja. Podoba sv. krsta pa je ozdravljenje sleporojenega in gluhomutca. Krst sv. Janeza krstnika je le pripravljal ljudi na Jezusov krst.

Bistvena znamenja sv. krsta so: polivanje z vodo in istočasno izgovarjanje božjih besed.

Tvarina.
Materia.

Tvarina sv. krsta je prava prirodna voda (daljna tvarina), bodisi morska ali rečna ali deževna ali slatina, bodisi čista ali kalna, mrzla ali topla, da je le možno ž njo umivati, toraj ne led ali sneg. Cerkev vendar veleva, da se pri slovesnem sv. krstu iz spoštovanja do sv. zakramenta, rabi le blagoslovljena voda, ki se blagoslovi na veliko in binkoštno soboto in se imenuje krstna voda.

Krstna
voda. Aqua
lustralis.

Jezus je odločil za vidno znamenje sv. krsta vodo, ker je bila voda v starem zakonu v rabi pri različnih očiščevalnih obredih in ker voda jasno naznanja milosti sv. krsta. Kakor voda čisti naše telo, tako očiščuje krstna voda dušo. Kakor je voda pogoj življenja, rasti in rodovitosti, tako dá sv. krst naši duši življenje milosti božje in jo stori pripravno, da napreduje v dobrem, donaša cvet krščanskih čednosti in blagi sad dobrih del.

Z vodo se zmoči (bližnja tvarina) ali celo telo, kar bi se zgodilo s potapljanjem in tako je bilo v latinski cerkvi v navadi do dvanajstega stoletja, v grški pa še je sedaj, ali da se zmoči glavni del telesa, to je glava, kar se zvrši s polivanjem, kakor je v rimski cerkvi sedaj v navadi, ali s poškoppljenjem, kar se je nekdanj rabilo pri bolnikih in pri veliki množici katehumenov, na primer na binkoštni praznik, ko so apostoli krstili 3000 ljudi. Polije se trikrat v čast treh božjih oseb in v spomin tridnevnega Jezusovega počitka v grobu. Vendar je trojno polivanje smatrati za eno in za veljavo zakramenta zadostuje tudi le eno.

Oblika.
Forma.

Oblika so besede, katere izgovarja krščevec med oblikanjem ali potapljanjem: »Jaz te krstim v imenu Očeta in Sina in sv. Duha.«

Vsak človek more veljavno krstiti bodisi Delivec.
stanu, spola, vere katerekoli, če le rabi veljavno stvarino Kat. 537.
in obliko in ima pravi namen ter stori tako, kakor je zapovedal Kristus.

Redni delivci sv. krsta so vsled mašniške oblasti Kdo sme
škofje in mašniki, izredni pa diakoni, in sicer škofje krstiti?
za svoje škofljane, župniki za svoje župljane in drugi
duhovniki pa smejo krstiti le s privoljenjem ali po-
oblaščenjem. — Ker je krst neobhodno potreben za
zveličanje, sme tudi vsak drugi krstiti, če je otrok v
smrtni nevarnosti.

Sv. krst more veljavno prejeti vsak nekrščen Prejemavec.
človek, da je le živ. Ustno izročilo nam poroča, da
so že v prvih krščanskih časih imeli navado kršče-
vati otroke in sv. cerkev strogo opominja, da preskrbijo
stariši otrokom, kakor hitro je mogoče, ta sv. zakrament.
Odrasli se morajo na sv. krst pripravljati in morajo imeti
voljo in namen, ta zakrament prejeti. V prvih časih se je
imenovalo to pripravljanje katehumenat in pripravljeni
katehumeni.

Sv. krst se veljavno deli vsak čas in na vsakem Čas in kraj.
kraju. Katehumene so slovesno krščevali na veliko in
binkošno soboto, v grški cerkvi pa na dan sv. Treh
kraljev, otroke pa ob vsakem času. Sv. krst naj bi se
dosledno delil v cerkvah, v katerih je krstni
kamen. Na domu se sme krščevali le v nevarnosti, sicer
pa le s škofovim dovoljenjem in iz tehtnih razlogov.

K sv. krstu se jemljejo že od starodavnih časov Boter.
botri. Cerkveni pisatelj Tertulian († 240) omenja botre Patrinus.
kot nekaj navadnega. Kat. 554, 555.

Botri držijo otroka med krščenjem, odgovarjajo
mesto otroka in storijo za njega krstno obljubo; pri
odraslih pa so priče podeljenega krsta. V prvih časih
krščanstva so pomagali krščencu v krstni studenec in po
krstu pa zopet iz njega in so mu oblekli belo oblačilo.

Botri prevzamejo strogo dolžnost, skrbeti za krščan-
sko izrejo svojih krščencev, zlasti, če tem stariši pomrjo
ali zanemarjajo svojo dolžnost. Ob enem pa stopijo s
krščencem in njegovimi stariši v duhovno sorodstvo. Sv.
cerkev dovoljuje v občem Tridentinskem cerkvenem
zboru le jednega botra ali k večjemu dva, toda nikoli dva
istega spola. Ako jih je več prisotnih, veljajo tisti le za
priče podeljenega sv. krsta in ne prevzamejo nikakoršnih
dolžnosti in ne stopijo v duhovno sorodstvo.

Ker je botrina velikega pomena, zato pripušča sv.
cerkev le tiste za botre, ki so sposobni in vredni,
da to službo opravljajo.

Nesposobni so za botre: 1. nekrščeni; 2. krivo-verci; 3. ki niso pri zdravi pameti; 4. ki v poglavitnih resnicah sv. vere niso poučeni; 5. redovniki.

Nevredni so očitno izobčeni in očitni grešniki.

§ 45. Obred sv. krsta.

I. Pred krščevanjem.

Botri pričakujejo s krščencem pred cerkvenimi durmi ali v predvoru duhovnika. Kdor še namreč ni krščen, nima pravice do svetišča Gospodovega.

1. Duhovnik pride tja v roketu in z vijolično štolo ter vpraša botra: »Kaj bo otroku ime?« in boter imenuje ime kakega svetnika.

V stari zavezi so dajali pri obrezovanju otroku ime. Z obrezovanjem je postal otrok Izraelec, to je, sprejet je bil v zvezo, katero je Bog sklenil z ljudstvom, bil je posvečen in štet med izvoljeno ljudstvo. Ko je Bog sklenil z Abrahamom zavezo in postavil obrezo za znamenje zaveze, je spremenil njegovo ime iz Abram v Abraham.

S sv. krstom se sprejme človek v novo zavezo in dobi novo ime, katero nosi kot otrok božji in ud Kristusovega telesa. Ker pa se obenem pridruži tudi vojščakom Kristusovim, zato sprejme ime že venčanega vojščaka to je, svetnika, da bi ga imel za vzgled čednosti in za priprošnika. Dobro je toraj, da se izvoli tak svetnik, katerega življenje je znano.

2. Na to vpraša mašnik z imenom: »I. kaj želiš od cerkve božje?« Boter (ali odrasli krščenec) odgovori: »Vero« to je, krščanstvo z vsemi pripomočki.

Mašnik nadaljuje: »Kaj ti dá vera?« Boter odgovori: »Večno življenje!« Na to mašnik: »Ako hočeš v življenje iti, spolnuj zapovedi: ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca in iz vse svoje duše in iz vse svoje misli in svojega bližnjega kakor samega sebe!«

3. Duhovnik dihne krščencu trikrat v obraz v podobi križa rekoč: »Hodi iz njega nečisti duh in daj prostor posvečevalcu sv. Duhu!«

Kakor je Bog prvemu človeku vdihnil življenje in Kristus apostolom sv. Duha, tako podeljuje sv. krst človeku nadnaravno življenje milosti božje.

4. Mašnik zaznamena krščencu čelo in prsi z znamenjem sv. križa.

Križ označi pogoje, katere mora krščenec izpolnjevati, ako hoče postati kristjan, in sicer ga opominja križ na čelu, da mora vse verske resnice verovati in se ne sme vere nikdar sramovati in na prsih, da mora po njih živeti.

5. Mašnik položi desnico na glavo krščencevo.

S tem izraža, da ga odtegne oblasti hudega duha in ga postavi pod varstvo božje.

6. Duhovnik dene krščencu nekaj blagoslovljene soli v usta,

Sol pomeni modrost.

Krščanska modrost je v tem, da s pomočjo sv. Duha spoznavamo Boga, ga ljubimo in mu po tej ljubezni služimo. Kakor dela sol jedila okusna, in varuje gnjilobe, tako dela tudi krščanska modrost človeka Bogu prijetnega in ga varuje gnjilobe greha. Zato se imenuje sol modrosti. Kat. 186.

7. Duhovnik zarotuje hudobnega duha, pod katerega oblastjo je krščenec vsled izvirnega greha, v imenu presv. Trojice, da ga zapusti, ker je ta poklican v sv. cerkev in med otroke božje.

8. Ker se hudi duh ne more zoperstavljeni moči sv. križa, zato prekriža mašnik s palcem otroka na čelu in mu položi roko na glavo.

Z dozdajnimi obredi se je pripravljala krščenec, da se sprejme kot ud v občestvo vernikov in zato se vršé obredi zunaj cerkve.

9. Nato položi mašnik konec štole na krščenca ter ga pelje v cerkev rekoč: »I., pojdi v cerkev božjo, da boš s Kristusom deležen večnega življenja!«

Štola je znak mašniške oblasti in se toraj položi na otroka v znamenje, da ga mašnik sprejme kot namestnik Kristusov v sv. cerkev.

10. Ko pride h krstnemu kamnu, moli mašnik z botrom »Vero« in »Očenaš«, ker sta ti dve molitvi poglavitna dela krščanske vere in krščanskega upanja.

Ta obred spominja na prve krščanske čase, ko so katehumeni ti molitvi glasno in očitno molili.

11. Nato duhovnik moli zopet zarotovalne molitve in pomoči krščencu ušesi in nosnici s slinami rekoč: »Efeta«, to je, »odpri se!«

Ta obred nas spominja na čudež, s katerim je ozdravil Jezus gluhomutca, doteknivši se s prsti njegovih ušes in s slinami njegovega jezika (Mark. 7, 33) ter naznanja, naj krščenec rad posluša besedo božjo in si prizadeva s pobožnim življenjem biti »lepa dišava« pred Bogom. (2. Kor. 2, 15.)

12. Sedaj sledi krstna obljuba, v kateri oblubi Bog krščencu po sv. cerkvi milost božjo in večno življenje, ako bo spolnjeval zapovedi.

Krstna
obljuba.
Kat.
550—553.

Ker bi se naj sv. krst sprejel prostovoljno in dobro premišljeno, zato vpraša mašnik krščenca: »Ali se odpoveš hudemu duhu? — in vsemu njegovemu dejanju? — in vsemu njegovemu napuhu?« Na vsako vprašanje odgovori boter v otrokovem imenu (ali odrasli krščenec sam:): »Se odpovem!«

13. Nato mazili mašnik krščenca na prsih in na medplečju s krstnim oljem v podobi križa.

Olje krepí, zato so se boritelji nekdaj mazilili z oljem; olje je mastno in se rabi za svečavo. Tako naznanja krstno olje duhovno

moč, s katero sv. Duh razsvetljuje in potrjuje človeka v sv. krstu, da se more ustavljati lastnemu hudemu poželenju na prsih) in zapeljevanju sveta in hudobnega duha (na medplečju) in spolnjevati božje zapovedi.

14. Krščevavec premeni sedaj vijolično štolo spokornosti z belo štolo veselja, ker se bliža trenutek, da bo otrok prerojen za nebesa. Mašnik vpraša krščenca: »I., ali veruješ v Boga Očeta, vsemogočnega stvarnika nebes in zemlje? Veruješ v Jezusa Kristusa, Sina njegovega edinega, Gospoda našega, kateri je bil rojen in je trpel? Veruješ tudi v sv. Duha, sveto katoliško cerkev, občestvo svetnikov, odpusčenje grehov, vstajenje mesa in večno življenje?« Na to trojno vprašanje odgovori boter (odrasli pa sam): »Verujem!«

Kat. 553. Prej omenjeno odpoved hudemu duhu in sedanje spoznavanje poglavitnih verskih resnic imenujemo krstno obljubo. Botri so jo v našem imenu obljubili, mi pa jo moramo radovoljno spolnjevati in da se jej ne izneverimo, jo večkrat v življenju ponavljati.

II. Pri krščevanju.

1. Ker se človek udeleži krstnih milosti, če prejme sv. krst prosto in radovoljno, zato vpraša duhovnik trikrat krščenca: »I., hočeš krščen biti?« in boter (odrasli sam) odgovori trikrat: »Hočem!«

2. Sedaj polije mašnik trikrat z vodo krščencu glavo v podobi križa in govori med oblivanjem: »I., jaz te krstim v imenu Očeta † in Sina † in svetega † Duha.« Če pa je veljavnost že prej podeljenega krsta iz katerega koli razloga dvomljiva, se govori: »Če še nisi krščen, te krstim v imenu i. t. d.«

V podobi križa se poliva otrok v znamenje, da nam je Kristus na križu zaslužil milosti sv. krsta.

III. Po krščevanju.

1. Duhovnik mazili krščenca na temenu v podobi križa s sv. krizmo.

Kat. 565. Krizma je oljčno olje, kateremu je primešan balzam. Z maziljenjem se je že v starem zakonu podeljevala najvišja čast in oblast. Tudi krščenec prejme delež Jezusove trojne časti, in sicer duhovniške, da se udeležuje sadov sv. maše in da sam sebe daruje Bogu z radovoljno pokorščino; kraljevske, da je postal dedič nebeškega kraljevstva in učeniske, da oznanjuje z besedo in dejanjem Kristusa. To trojno čast in častno nalogo označuje ime kristjan.

2. Mašnik položi na krščenca belo oblačilo rekoč: »Sprejmi belo oblačilo, katero prinesi neomadeževano pred sodni stol Gospoda našega Jezusa Kristusa, da imaš večno življenje!« Oblačilo pomeni oblačilo božje milosti. (Kraljeva ženitnina.)

3. Duhovnik da krščencu (botru) prižgano svečo v roko z besedami: »Sprejmi gorečo svečo in ohrani neoskrunjen svoj krst. Spolnjuj zapovedi božje, da mu moreš iti nasproti, ko pride Gospod k ženitnini, z vsemi svetniki v nebeškem dvoru in imaš večno življenje in živiš na vekov veke. Amen.« (Pametne in nespametne device.) Mašnik novokrščenega odpusti z besedami: »Hodi v miru in Gospod bodi s teboj!«

Popisane obrede smejo opravljati le mašniki. Kedar se deli sv. krst v sili, se rabijo samo bistvena znamenja; če pa otrok ne umre, še se morajo nebishvena dostaviti. Ker pa se bistvena znamenja ne smejo nikdar ponavljati in se vendar mnogokrat dvomi, ali je bil sv. krst v sili ali po krivovercih veljavno podeljen, za to se pogojno ponavlja: »Če še nisi krščen, te krstim i. t. d.«

§ 46. O sv. birmi.

Sv. birma.
Confirmatio.

Sv. birmaje zakrament, v katerem krščeni človek s pokladanjem škofovih rok, z maziljenjem s sv. krizmo in s škofovo besedo prejme posebno milost sv. Duha, ki ga v veri potrdi, da jo more stanovitno pričati in po njej živeti. Kat. 559.

Predpodobljen je ta sv. zakrament v stvarjenju: Duh božji plava nad vodami, in v duhovništvu stare zaveze. Apostoli so prejeli sv. Duha na Binkoštno nedeljo s posebnimi darovi in delili so sv. Duha vernikom z molitvijo in polaganjem rok. Tako sta sv. Peter in Janez birmovala kristjane v Samariji, katere je krstil dijakon Filip. (Dej. ap. 8, 14); tako sv. Pavel Janezove učence v Efezu. (Dj. ap., 19.)

Bistvena znamenja sv. birme so: maziljenje s krizmo, pokladanje škofovih rok in molitve.

a) Tvarina je sv. krizma (daljna tvarina), posvečena po škofu na veliki četrtek, ki jasno kaže milosti sv. birme. Tvarina.

Krizma je zmes olja in balzama. Olje daje luč in moč, ter je znamenje veselja, zato je na jutrovem navada maziliti goste; olje je mastno in tekoče, kar kaže na obilnost milosti. Balzam je debelo tekoča drevesna smola, ki daje olju prijeten duh in varuje gnjilobe ter pomeni moč sv. Duha, ki človeka potrjuje v milosti, da more krstno obljubo spolnjevati, se greha varovati in razširjati prijetni duh krščanskih čednosti. Zato ime »potrdba« (confirmatio) ali »dopolnitev« (perfectio) krstnih milosti. Kat. (565—567).

S krizmo mazili škof birmanca na čelu in položi med maziljenjem levico na glavo. (Bližnja tvarina.) Kat. 564, 568.

b) Oblika so škofove molitve, posebno ona, katero moli med maziljenjem posameznih birmancev. Oblika.

Redni delivec sv. birme je škof, izredni pa tudi mašnik, če ga v to iz važnih razlogov pooblasti papež; Kat. 562.

na primer misionarji v krajih, kjer ni škofov, vendar pa morajo rabiti le po škofu posvečeno krizmo.

Prejemavec.

Veljavno prejeti more sv. birmo vsak krščeni človek. Primerno je, da otroci prejemajo ta sv. zakrament, ko pridejo k pameti in so že o njem podučeni, toraj ne pred sedmim letom.

Ker je sv. birma zakrament živih, morajo biti birmanci v milosti božji, da ta zakrament vredno prejmejo; treba pa je tudi, da so dobro podučeni vsaj v glavnih resnicah sv. vere in da se pripravljajo z molitvijo in dobrimi deli.

Čas.

Sv. birma se lahko deli o vsakem času; pri nas navadno v drugi polovici velikonočne in v prvi polovici binkoštno dobe.

Botri.

Ker se je v prvih krščanskih časih sv. birma delila hitro po sv. krstu, je bil krstni boter obenem tudi birmški boter. Sedaj pa, ko se ta sv. zakramenta posebej delita, se jemljejo za sv. birmo tudi posebni botri, ki imajo dolžnost, birmancem pomagati v nevarnostih duhovnega boja in jih potrjevati z besedo in vzgledom v krščanskem življenju.

Kat.
572, 573.

Pri sv. birmi se dá birmancu ime kakšnega svetnika, in sicer navadno ime krstnega patrona botrovega; ako pa imata boter in birmanec istega patrona, si lahko izvoli ime škofovo ali tudi katero drugo.

§ 47. Obred sv. birme.

Kat. 563.

Na dan birmovanja pridejo botri z birmanci ob napovedanem času v cerkev. Birmanci prinesejo s seboj birmanski listek, ki svedoči, da so zadosti podučeni za ta zakrament in da jih je podpisani katehet tudi na duši vestno pripravil, da prejmejo vredno sv. birmo.

Po dokončani sv. maši in pridigi si škof obleče humeral, albo, štolo in pluviale, med tem se birmanci postavijo v red po cerkvi in, če tam ni prostora, tudi zunaj cerkve, dečki na moški, dekleta na ženski strani in za njimi pa botri.

1. Škof stopi pred altar in se obrne s pastirsko palico v roki k ljudstvu. Birmanci pokleknejo in za to odločen duhovnik moli glasno pripravne molitve. Nato moli škof najprej s sklenjenimi rokami, da bi prišel sv. Duh nad birmance in jih obvaroval vsakega greha; potem z razprostrtimi za sedmere darove sv. Duha rekoč:

»O Bog, pošlji sv. Duha z njegovimi sedmerimi darovi!« Odgovor: »Amen.« »Duha modrosti in umnosti;« O. »Amen.« »Duha

svetovanja in moči;« O. »Amen.« »Duha učenosti in pobožnosti;« O. »Amen.« »Napolni jih s svojimi strahom!«

Nato napravi znamenje sv. križa nad birmanci. To je prvi blagoslov.

2. Po tej molitvi gre z mitro na glavi k vsakemu birmancu posebej. Birmanci drže birmske listke, na katerih so zapisana birmska imena, v sklenjenih rokah in botri položijo desnico na desno ramo birmančevo. Škof pomoči palec desne roke v krizmo in mazili vsakega birmanca na čelu v podobi križa, rekoč: »I., zaznamenjam te z znamenjem križa in te potrjujem z mazilom zveličanja v imenu Očeta † in Sina † in sv. † Duha.« Odgovor: »Amen.« Med tem pa drži levo roko na glavi birmančevi.

Birmanec se mazili na čelu v znamenju križa. V starih časih so nosili zunanja znamenja, s katerimi so se razločevali spoznovavci različnih ver. Veliki duhovnik je imel na čelu zlat obroč z neizrekljivim božjim imenom. Sv. Janez gleda v »skrivnem razodetju« na čelu izvoljenih vpisano ime božjega jagnjeta in njegovega Očeta. (Skr. raz. 14, 1.) Čelo je sedež sramežljivosti, za to bi se naj birmanec nikdar ne sramoval pričati vere v križanega Jezusa z besedo in dejanjem in, ako bo to storil, hudi duh ne bo imel moči do njega, kakor angel morivec ne do Izraelcev, ki so s krvjo jagnjetovo poškopili obdurje.

Kat. 568.

Boter položi desnico na ramo v znamenje, da hoče birmancu biti pomočnik in varih v duhovnem boju. Po maziljenju udari škof birmanca rahlo na lice, rekoč: »Pax tecum = mir s teboj!«

Kat. 569.

V prejšnjih časih so sprejemali tisti, ki so se hoteli bojevati za vero in braniti vdove in sirote, tako imenovani viteški udarec. Tudi birmanec prevzame nalogo, da se bo za Jezusa bojeval, če treba tudi do mučeniške smrti in to mu prinese pravi mir, katerega svet dati ne more.

Med birmovanjem bi se naj glasno molilo in, če mogoče, vmes prepevalo.

Po dokončanem birmovanju se z velikim zvonom pozvoni, da se iz cerkve odišli birmanci vrnejo k zadnjemu blagoslovu. Škof gré k altarju, si umije roke, med tem pa molijo navzoči duhovniki k sv. Duhu, da bi potrdil to, kar je storil škof. Končno še škof moli nad birmanci ter jih blagoslovi z besedami: »Blagoslovi † naj vas Gospod s Siona, da bodete gledali jeruzalemske blagre vse dni svojega življenja in imeli večno življenje. Amen.« S tem je končan zadnji blagoslov.

Dan sv. birme bi si naj birmanci dobro zapomnili in ga slavili vsako leto s posebnim češčenjem sv. Duha, na primer z devetdnevnic; sploh pa bi naj vsak dan s posebno molitvijo k sv. Duhu oživljali v sv. birmi podeljene milosti.

Botri obdarujejo birmance s posebnimi darili, ki pa bi naj bila takšna, da budé v otroku stalno spomin na sv. birmo.

Zakrament
sv. Rešnjega
Telesa.

§ 48. Zakrament sv. Rešnjega Telesa.

Sacra-
mentum
sanctissimae
Eucharistiae.

Zakrament sv. Rešnjega Telesa je najsvetejši zakrament, je pravo telo in prava kri našega Gospoda Jezusa Kristusa pod podobama kruha in vina.

Kat. 574.

Sv. Rešnje Telo je ona velika skrivnost, po kateri je Jezus Kristus resnično, dejansko in bistveno pričujoč pod podobama kruha in vina in sicer zato, da se nam po ločenih podobah predstavlja njegova krvava smrt na križu, kjer se je ločila duša od telesa, (to je sv. maša) in da daje zavživati svoje telo in kri, (to je sv. obhajilo).

Skrivnost sv. Rešnjega Telesa ima različna imena in sicer 1. od načina, kako je bila postavljena, se imenuje z grškim imenom »Eucharistia«, to je, zahvala in milost (Mat. 26, 26); zahvala, ker je Jezus to skrivnost zahvalivši nebeškega Očeta postavil in ker se moremo le edino po njej Bogu vredno zahvaliti; milost pa, ker je Jezus, studenec vseh milosti pričujoč; 2. od časa, ko je bila postavljena, »sveta večerja«; 3. od pričujočnosti Kristusove »sv. Rešnje Telo«; 4. od neskončne časti »Najsvetejše«; 5. od učinkov »nebeški kruh, angelski kruh, dušna hrana, sveta popotnica«; 6. kot daritev »sv. maša«; 7. kot zakrament »sv. obhajilo«.

Sveto Rešnje Telo je kot daritev in zakrament predpodobljeno v velikonočnem jagnjetu, katero so Izraelci kot daritev in zakrament darovali in zavživali. Kot zakrament ima svojo predpodobo v mani in v svetih kruhih, ki so bili v svetišču.

Bistvena znamenja so kruh in vino pri izpremenjevanju in izpremenjevalne besede.

Tvarina.

Tvarina (daljna) je pšenični kruh, neprekvašen po latinskem, prekvašen po grškem obredu, in pristno vino. Oblika so besede, s katerimi je bil ta najsvetejši zakrament postavljen, namreč: »To je moje telo, to je moja kri.« Po teh besedah se pri izpremenjevanju izpremenita kruh in vino (bližnja tvarina) v telo in kri Jezusa Kristusa tako, da le podobe ostanejo, in Jezus je od tistega trenutka tako dolgo resnično, dejansko in bistveno pričujoč, dokler se podobi bistveno ne izpremenita, na primer, da bi začela podoba kruha plesniti.

Češčenje.

Ker je toraj Jezus v zakramentu sv. Rešnjega Telesa resnično pričujoč kot Bog in človek, mu moramo skazovati božjo čast s tem, da ga molimo in pred njim poklekujemo.

Sv. cerkev nas navaja k češčenju sv. Rešnjega Telesa, da 1. pred tabernakljem zažiga večno luč; 2. da posode, ki pridejo s sv. zakramentom v dotiko, napravlja iz dragih kovin in jih posvečuje; 3. da rabi dragocena oblačila, kadilo in večje število luči; 4. da izpostavlja sv. Rešnje Telo in ga nosi v slovesnih obhodih; 5. da zapoveduje, naj se poklekuje pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom na obe kolena.

Vidno in podelilno znamenje milosti sta Posebnost.
vidni podobi in v tistih meso in kri Jezusa Kristusa.
Zakrament sv. Rešnjega Telesa se toraj razločuje od
drugih zakramentov v tem, 1. da se tvarina bistveno
izpremeni; 2. da ostane zakrament po izpremenjenju in
tudi, preden se prejme; 3. da ne daje duši le milosti,
ampak začetnika vseh milosti.

Zakrament sv. Rešnjega Telesa je redilni in Delavnost.
živilni zakrament. V njem prejmemo Jezusa, živega Kat. 619.
Boga in se združimo z Bogom k božjemu življenju. Milosti
vseh drugih že prejetih zakramentov se v nas pomnožijo
in poživijo, kakor tudi dejanske milosti. Izbriše nam
male grehe in nas varuje smrtnih. Daje pa nam tudi
dopolnilno milost, da zmanjšuje v nas hudo nagnjenje
in nas potrjuje v ljubezni do Boga. Dá nam poroštvo
častitljivega vstajenja mesa in večnega življenja. »Kdor je
moje meso in pije moje kri, ima večno življenje in jaz
ga bom obudil poslednji dan.« (Jan. 6, 55.)

Prvi delivec zakramenta sv. Rešnjega Telesa je Delivec.
mašnik, ki kruh in vino posveti, potem pa vsi drugi du-
hovniki in diakoni, ki delé sv. obhajilo. V sili, kakor ob času
preganjanja, smé tudi neduhovnik sv. Rešnje Telo deliti
bodisi sebi ali drugim, katerim ga nese na dom ali v ječo.

Vsi, ki so krščeni, so sposobni, da prejmejo Prejemavec.
zakrament sv. Rešnjega Telesa. Vredno pa morejo Kat.
prejeti vsi nedorasli in dorasli, če nimajo smrtnega greha. (621—627).
Nikakor pa bi ne smel pristopiti tisti, ki se spominja
kakšnega smrtnega greha, dokler se ga ni spovedal, če
bi tudi mislil, da ima popolni kes, izvzemši, da se v tistem
trenotku spovedati ne more; dolžen pa je to storiti, kakor
hitro je mogoče. Čistosti srca se mora tudi pridružiti po-
božnost.

Neizrekljiva častitljivost tega zakramenta terja tudi
posebno pripravo na telesu.

Kdor hoče sv. Rešnje Telo vredno prejeti, mora biti
od polnoči naprej tešč, izvzemši bolnike. Le, če bi se
bilo bati onečeščenja sv. Rešnjega Telesa ali velikega
pohujšanja, bi smel netešč ta zakrament prejeti, ali, če bi
duhovnik med povzdigovanjem ali hitro potem naglo zbolel,
bi drug duhovnik, če tudi netešč, dokončal sv. mašo. Tudi
snažnost telesa in spodobno oblačilo naj razodeva spošto-
vanje do presvete skrivnosti.

§ 49. Ali smo dolžni sv. obhajilo prejemati in pod katero podobo?

Božji Zveličar je postavil zakrament sv. Rešnjega Kat.
Telesa, ne samo, da se pri sv. maši neprenehoma daruje 615, 619.

za nas svojemu nebeškemu Očetu, ampak, da bi bil v svetem obhajilu naša dušna hrana. Da prejemamo sv. Rešnje Telo kot dušno hrano, nas strogo veže božja in cerkvena zapoved.

I. Božja zapoved.

Kristus je namreč rekel, ko je obljubil ta sv. zakrament: »Ako ne boste jedli mesa Sinu človekovega in pili njegovi krvi, ne boste imeli življenja v sebi« to je, ne boste imeli nadnaravnega življenja milosti božje v sebi. Jan. 5, 54. Pri zadnji večerji pa, ko je postavil ta zakrament, je zapovedal apostolom: »To storite v moj spomin!« (Luk. 22, 19; I. Kor. 11, 24.) S temi besedami jim je naročil, to delati, kar je on storil, namreč izpremenjati kruh in vino v njegovo telo in kri in dajati vernikom zavžiti, kakor jim je on dal.

Dolžnost, prejemati ta sv. zakrament pa nam nalaga II. tudi cerkvena zapoved, ki zapoveduje vsaj o velikonočnem času prejeti sv. Rešnje Telo.

V prvih časih krščanstva pač te cerkvene zapovedi ni bilo treba, kajti, kakor nam »dejanje apostolov« pripoveduje (2, 46), so vsi pri sv. maši navzoči pristopili k sv. obhajilu. V poznejših časih je začela ta gorečnost pojemat, dokler se ni tako daleč ohladila, da kristjani v celem letu še tudi enkrat niso pristopili k sv. obhajilu. Zato je cerkev na četrtem vesoljnem cerkvenem zboru v Lateranu Inocencij III. leta 1215. za velikega papeža Inocencija III. dala četrto cerkveno (1198-1216). zapoved, ki se glasi: »Spovej se svojih grehov postavljenemu spovedniku vsaj enkrat v letu, in o velikonočnem času prejmi sv. Rešnje Telo!« S to zapovedjo je cerkev ob enem zapretila vsem tistim, ki bi iz lastne krivde in trdovratno zanemarjali prejemati ta sv. zakrament, da se morejo izobčiti iz cerkvenega občestva in da se jim more odreči cerkveni pogreb.

Ta zapoved je pravzaprav le za mlačne kristjane, kajti pridni kristjani se bodo potrudili, da izpolnijo vsak čas željo sv. cerkve, ki želi, da bi verniki večkrat prejemali ta zakrament, ker je dušna hrana in poseben pripomoček k bogoljubnemu življenju.

Ker pa se sv. obhajilo lahko tudi samo duhovno prejme, to je, da imamo pobožno hrepenenje prejeti Jezusa Kristusa, velja četrta zapoved samo za dejansko sv. obhajilo, da ga namreč v resnici prejmemo.

Pod katero podobo.

Blizu do dvanajstega stoletja so verniki prejemali sv. obhajilo pod obema podobama, pod podobo kruha in vina, vendar zapovedano to ni bilo. Pozneje pa se je sv. obhajilo delilo pod podobo kruha. Razlogi za to so različni in sicer 1. podobo vina je težko hraniti in nevarno deliti, ker se lahko razlije; 2. mnogim se je tudi studilo iz istega keliha za drugimi piti, posebno ob času nalezljivih bolezni; 3. nekateri zopet, posebno bolniki, vina niso mogli prenašati; 4. cerkveni zbor v Kostnici leta 1415. je zapovedal sv. obhajilo deliti le pod podobo kruha zaradi krivoverskih husitov in tridentinski zbor pa zaradi protestantov.

Sicer so že v prvih krščanskih časih bolniki, otroci in tisti, katerim se je sv. obhajilo pošiljalo v ječo ali v puščavo, prejemali le pod eno podobo, ker so verovali, da tudi pod eno podobo prejmejo celega Kristusa, kakor je sam rekel: »Kdor je od tega kruha, bo živel vekomaj.« Jan. 6, 59.

Do trinajstega stoletja so zdrave obhajali le med sv. mašo, pozneje pa tudi zunaj sv. maše.

Dandanašnji se sme deliti sv. obhajilo v tistem času, v katerem je dovoljeno maševati, le na veliki petek in pri polnočnici mora biti za to posebno dovoljenje. Bolniki se smejo obhajati vsak čas.

§ 50. Obred, kako se sv. obhajilo v cerkvi deli.

Kedar se sv. obhajilo deli, morata goreti dve voščeni sveči. Če se vrši sv. obhajilo zunaj sv. maše, si mašnik umije prste in se poda, oblečen v roket in štolu barve mašnega oblačila za tisti dan, s strežnikom k altarju, kjer se hrani sv. Rešnje Telo v ciboriju. Tamkaj opozori strežnik z zvončkom vernike na sv. obhajilo in moli klečeč na poprečni stopnici altarja v imenu ljudstva »Očitno spoved« v opomin, da še enkrat obudé kes nad grehi. Medtem vzame mašnik ciborij iz tabernaklja, ga postavi na korporal in ga odkrije.

Nato se obrne k vernikom in jim prosi za odpuščenje grehov, rekoč: »Usmili se vas vsemogočni Bog in po odpuščenih grehih vas pripelji v večno življenje.« Odg. »Amen.« »Prizanesenje, odvezo in odpuščenje vaših grehov vam podeli vsemogočni in usmiljeni Gospod.« Odg. »Amen.« Pri teh besedah prekriža ljudstvo z blagoslovnim križem.

Sedaj vzame hostijo iz ciborija in držeč jo nad ciborijem se obrne k ljudstvu z besedami: »Glejte jagnje božje, glejte, ki odjemlje grehe sveta«, opozarjajoč, kakor nekdanj sv. Janez krstnik, vernike na Jezusa (Jan. 1, 29); potem moli z besedami stotnikovimi (Mat. 8, 8): »Gospod nisem vreden, da greš pod mojo streho, ampak reci le z besedo, in ozdravljena bo moja duša« in sicer trikrat, da bi verniki toliko bolj spoznali svoje zadolženje in nevrednost. Ljudstvo govori te besede z mašnikom trkajoč se na prsa v znamenje, da pripozna v ponižnosti duha svojo nevrednost. Na to napravi križ s sv. hostijo nad ciborijem, govoreč: »Telo našega Gospoda Jezusa Kristusa ohrani tvojo dušo v večno življenje. Amen« in jo položi obhajancu na jezik.

Križ s sv. hostijo pomeni živo vero v pričujočnost Kristusovo ter nas spominja, da nam le po njegovi smrti vse milosti dohajajo. V cerkvi latinskega obreda se prejema sv. obhajilo kleče, v cerkvi grškega obreda pa stojé. Po dokončanem obhajilu si duhovnik prsta, s katerima je prejemal sv. hostije, oplakne v posodici tik tabernaklja in moli medtem predpevek in molitev o sv. Rešnjem Telesu. Nato blagoslovi (toda ne, če je delil sv. obhajilo med sv. mašo) obhajance z roko, rekoč: »Blagoslov vsemogočnega Boga, Očeta in Sina in sv. Duha pridi na vas in ostani vedno nad vami« Na nekaterih krajih pa je navada, da se dá s ciborijem blagoslov, če ni izpostavljeno sv. Rešnje Telo ali če ni mrliča v cerkvi.

Sv. popotnica. § 51. Obred, kako se deli sv. obhajilo kot popotnica.

Viaticum.

Sv. obhajilo, katero prejemajo katoliški kristjani na smrtni postelji ali v smrtni nevarnosti, se imenuje sv. popotnica. Popotnica se zove, ker krepi človeka na nevni poti v večnost.

Prejemavec.

Vsak katoliški kristjan, ki je v smrtni nevarnosti vsled bolezni ali kako drugači, je dolžen prejeti sv. popotnico. Tudi otroci, ki še niso bili pri sv. obhajilu, bi se naj, če je le mogoče, pripravili na sv. popotnico in celo pri slaboumnih se naj ne opusti, če imajo jasne trenutke. Le tistim bolnikom, ki ničesar ne prenašajo, se ne deli sv. popotnica; kateri pa težko požirajo, prejmejo le mali košček sv. hostije na vodi ali na vinu. Kot popotnica se deli v obče sv. obhajilo, če označi zdravnik bolezen za smrtno nevarno.

Če se ima sv. obhajilo kot popotnica deliti, si obleče duhovnik roket in belo štolo, vzame s seboj burzo, to je, malo vrečico na traku, da si jo more obesiti okoli vrata, ki je prekrita z ogrinjalom (velum). V tej vrečki ima posodici za sv. hostijo in sv. poslednje olje, majhen korporal in purifikatorij. Navadno se dá znamenje z zvonom, da se ljudje opozorijo na imenitno opravilo, ki se ima vršiti, da počaste Jezusa bodisi v cerkvi ali pred svojimi hišami ali da ga spremljajo na bolnikov dom. Ako se ima slovesno sv. obhajilo vršiti v bližini, se nese tja sv. Rešnje Telo v ciboriju, sicer pa v burzi.

Spremljevalec vzame s seboj svetilnico s prižgano svečo in zvonček. Sveča pomeni večno luč, to je, pričujočnost Jezusovo, z zvončkom pa se opozarjajo ljudje na prihajajočega Zveličarja. Verniki skazujejo sv. Rešnjemu Telesu čast, da kleče pričakujejo blagoslova. Med tem bi naj molili za bolnika, da bi vredno prejel sv. popotnico.

Lepa je navada, da se ljudje v okolici obvestijo o sv. obhajilu in se pravočasno pri križih in kapelah zberejo ter prepevajoč sv. pesmi Jezusa pozdravijo ali celo do bolnika spremljajo. Tudi pri hiši, kjer leži bolnik, naj bi zbrano ljudstvo sprejelo Zveličarja s pobožno molitvijo in s prižgano svečo in ga spremljalo do bolniške sobe.

Stopivši črez hišni prag reče mašnik: »Mir tej hiši in vsem, ki v njej prebivajo!«

V bolnikovi sobi mora biti z belim prtom pokrita miza in na njej sv. razpelo med prižganima svečama in posodica z blagoslovljeno vodo, pred mizo pa klečalnik ali podnožjak, kamor se poklekne.

Mašnik položi posodico s sv. hostijo na mizo na razgrnjeni korporale in počasti kleče z navzočimi božjega Zveličarja. Na to pokropi bolnika in sobo z blagoslovljeno vodo ter zmoli kratke molitvice. Potem pristopi k bolniku, ga opomni na veličastni obisk ljubega Jezusa. Če še bolnik ni spovedan ali če še ima kaj na vesti, se spove, med tem navzoči odstopijo. Po dovršeni spovedi vstopijo verniki na dano znamenje in molijo, duhovnik pa podeli sv. obhajilo po navadnem obredu, le besede, s katerimi položi sv. hostijo na jezik, so drugačne, namreč: »Brat (sestra) prejmi za popotnico telo našega Gospoda Jezusa Kristusa, ki te naj varuje hudobnega sovražnika in pripelje v večno življenje.« Odg. »Amen.« Na to si prste oplakne v žlici vode, (ki se vlije v ogenj ali pa jo zavžije bolnik) in potem dokonča zapovedane molitve.

Ako bi bolnik iz kakšnegakoli razloga ne mogel prejeti sv. obhajila, ga mora mašnik na isti način zopet nesti nazaj. Po sv. obhajilu napravijo vsi skupno zahvalne molitve in na koncu še podeli mašnik bolniku blagoslov. — Opisani obred za sv. popotnico velja tudi za bolnike, ki samo iz pobožnosti sv. obhajilo prejmejo, le mesto molitve: »Brat...« se rabi: »Telo našega...«

§ 52. Zakrament sv. pokore.

Zakrament sv. pokore je zakrament, v katerem v to pooblaščen mašnik namestu Boga odpusti grešniku po krstu storjene grehe, če se jih resnično kesa in odkritosrčno spove ter ima resno voljo poboljšati se in zadošče-
vati za nje.

Zakrament
sv. pokore.
Sacramen-
tum poeni-
tentiae.

Kat. 634.

Bistvena znamenja zakramenta sv. pokore so:
a) grehi, katere je grešnik storil (daljna stvarina) in kojih se mora kesati, se jih spovedati in za nje zadošče-
vati (bližnja stvarina); b) besede sv. cerkve, s katerimi dá duhovnik odvezo: »Jaz te odvežem tvojih grehov v imenu Očeta † in Sina in sv. Duha. Amen.« (Oblika.)

Delivci zakramenta sv. pokore so škofje in od njih pooblašeni mašniki. Ker je zakrament sv. pokore sodba, je treba delivcu razven mašniškega posvečenja še tudi spovedne sodnosti, to je, pravice, da sodi, brez katere bi bil zakrament neveljaven in katero podeli škof za svojo škofijo.

Delivec.

Prejemavec sv. pokore je vsak, kateri je po sv. krstu grešil. Neobhodno potrebna pa je sv. pokora le za tiste, ki so po sv. krstu smrtno grešili, ker se mali grehi tudi brez tega sv. zakramenta odpusté.

Prejemavec.

Sv. pokoro smo dolžni prejeti po zapovedi sv. cerkve vsaj enkrat v letu in kolikorkrat smo v smrtni nevarnosti, sicer pa hodimo večkrat k spovedi.

Kat.
692, 693.

Kristus je postavil zakrament sv. pokore na Velikonočno nedeljo, ko se je apostolom prikazal in v nje dihnil, rekoč: »Prejmite sv. Duha. Katerim boste grehe odpustili, so jim odpuščeni in katerim jih boste zadržali, so jim zadržani.« (Jan. 20, 22. 23.) To oblast so podelili apostoli po Jezusovem naročilu svojim naslednikom in ona ostane v sv. cerkvi do konca sveta.

V zakramentu sv. pokore se odpustijo grešniku vsi grehi, ako je le vreden. Vendar si pridržujejo papeži in škofje vsled višje sodnosti nekatere velike grehe, da, izvzemši smrtno nevarnost, od njih ne more nihče od-
vezati, kakor le oni sami ali od njih pooblaščen mašnik.

Pridržani
grehi.
Peccata
reservata.

To so pridržani grehi. V tem pa imajo najboljše namene, namreč 1. da bi se toliko bolj jasno pokazala hudobija in ostudnost tistih pregreh in 2. da bi jih grešnik zaradi tega toliko bolj obžaloval in se jih v prihodnosti skrbneje ogibal. V smrtni nevarnosti pa sme od teh grehov odvezati vsak duhovnik.

Ako pa bolnik ozdravi, se mora, če je bil spovedani greh strogo papežu pridržan, takoj obrniti po spovedniku ali pa sam do papeža.

Spoved.
Confessio.

§ 53. O spovedi.

Spoved je skesana obtožba, s katero grešnik razodene svoje grehe mašniku, pooblaščenemu za spovedovanje, da bi ga odvezal od njih.

Spoved je tako stara, kakor človeštvo. Že prvi stariši so se morali spovedati storjenega greha. Kajn se prvi ni hotel spovedati, če tudi ga je Bog opominjal; Davida je pripravil prerok Natan, da je pripoznal svoj greh in pri spravni daritvah so se Izraelci spovedovali svojih grehov.

Dolžnost se
spovedati.

Da se je v novem zakonu treba spovedovati, sledi iz nastopnih dveh razlogov:

1. ker je Jezus z sakramentsv. pokore kot sodbo postavil in ker spovednik ni vseveden, zato more le iz spovedi zvedeti, o čem naj sodi, in ali naj grehe odpusti ali zadrži. Da je grešnik vreden odveze, mora imeti zgrevano srce in to se le razodeva v ponižnem spovedovanju.

2. Jezus je dal cerkvi oblast »razvezovati« in »zavezovati«, in vsled te oblasti spovednik pri spovedi grehom primerno pokoro nalaga, česar bi nikakor storiti ne mogel, ako bi se grešnik vsaj smrtnih grehov ne obtožil.

Da so se prvi kristjani spovedovali, nam priča sv. pismo. V »dejanju apostolov« beremo: »Mnogo vernikov je prišlo in so naznanili in rekli, kar so storili.« (19, 18.) Sv. Jakob piše: »Spovejte se drug drugemu svojih grehov!« Jak. 5, 16. in sv. Janez pravi: Če se grehov spovemo, je Bog zvest in pravičen, da nam grehe odpusti in nas očisti vsake krivičnosti. I. Jan. 1, 9.

Isto nam spričuje tudi ustno izročilo, kakor ga najdemo zabeleženo pri apostolskih očetih in cerkvenih učenikih. Tako piše sv. papež Klement I. († 101): »Spovejmo se vseh svojih grehov, dokler živimo; kajti po smrti ni več spovedi in ne pokore«. (II. Ep. ad. Cor.) Sv. Hijeronim († 420) pravi: »Mašnik more le takrat določiti, ali naj odveže ali pridrži, ako je slišal vrsto grehov.« (Ad Mat.)

Spovedovali so se od začetka krščanstva sem tiho in sicer pooblaščenemu spovedniku in z namenom, da zadobijo odvezo. Po zapovedi sv. cerkve se mora spovedati vsak kristjan, ki je že pri pameti in je smrtno

grešil, vsaj enkrat v letu. Ako pa bi spoved slabo opravil ali bi ne dobil odveze, ne zadostuje cerkveni zapovedi.

Spoved pa bi se nikakor ne mogla vzdrževati, če bi ne bilo spovedne molčečnosti, to je, dolžnosti črez vse to strogo molčati, kar se zve v zakramentalni spovedi. K tej molčečnosti veže najprej 1. božja zapoved; ker je duhovnik namestnik Kristusov, se toraj spovedanec po duhovniku spove Kristusu. 2. Zapoved sv. cerkve, ki pod najostrejšimi večnimi in časnimi kaznimi zapoveduje molčati. 3. Ljubezen do bližnjega, po kateri je vsak dolžen molčati o tem, kar mu drugi razodene kot skrivnost.

Spovedna
molčečnost.
Sigillum
confessi-
onis.

Zavezani so molčati spovednik, tolmač in tisti, ki je sam rad ali pa slučajno kaj slišal iz spovedi.

Kat.
979, 682.

Da sme dobiti grešnik odvezo, mora biti njegova spoved natančna in odkritosrčna. Kdor bi se pa iz lastne krivde ne spovedal kakšnega smrtnega greha, bi bila njegova spoved neveljavna in storil bi božji rop.

Ko je grešnik s pomočjo sv. Duha, katerega mora pred vsem na pomoč poklicati, svojo vest skrbno izpraševal, in obudil kes nad storjenimi grehi s trdnim sklepom, ne več grešiti, poklekne k spovednici in prosi za blagoslov. Spovednik ga blagoslovi z znamenjem sv. križa in nato molí spovedenec očitno spoved. Po tej molitvi se spove svojih grehov in sklene spoved. Spovednik popraša, če spoved ni bila jasna ali natančna, da jo spopolni, dá potrebne nauke in napove ali nasvetuje pripomočke za prihodnje življenje. Potem mu naloži primerno pokoro in mu da odvezo, če spozna, da je vreden, rekoč: »Jaz te odvežem tvojih grehov v imenu Očeta † in Sina in sv. Duha. Amen!«

Kat. 694.

Odveza.
Absolutio.

Odveza se deli z znamenjem sv. križa, ker nas je Jezus na sv. križu spravil z Bogom. Po sprejetu odvezi gre spovedanec spoštljivo od spovednice in opravi naloženo pokoro natanko in brž, ko je mogoče. Če pa spovednik koga ne spozna vrednega sv. odveze, naj tisti njegovo sodbo ponižno sprejme in si tem bolj prizadeva, da se resnično poboljša ter tako pripravi na sv. odvezo.

§ 54. Pokora v prvih krščanskih časih.

V prvih krščanskih časih je bila dvojna spoved v navadi in sicer zasebna, na tihem pred škofom ali mašnikom in očitna, pred krščansko občino. Ako je namreč kdo dal očitno pohujšanje, se je moral tudi očitno svojih grehov obtožiti, če se ni bilo bati, da bi se še s

tem drugi pohujšali, vendar je ta očitna spoved še le sledila po zasebni spovedi. Takšni grešniki so morali delati tudi očitno pokoro.

Očitna pokora se je navadno začela prvi dan štiridesetdanskega posta. Spokorniki so prišli v spokornih oblačilih pred škofa, kateri jim je glave potrosil s pepelom (pepelnična sreda) ter jih opomnil, da bodo sedaj izobčeni iz cerkve, kakor je bil Adam zaradi greha izgnan iz raja; ob enem pa jih je tudi izpodbujal h gorečnosti in k zaupanju na božje usmiljenje. Potem so zapustili cerkev. Pokora je bila v tem, da 1. niso smeli biti pri sv. maši in ne pristopiti k sv. obhajilu, dokler ni dotekel za pokoro določeni čas, 2. da so skrbno opravljali glavna dobra dela, molitev, post in miloščino ter se vzdrževali vsakega razveseljevanja.

Očitni spokorniki so se delili v štiri vrste: 1. v jokajoče, 2. v poslušajoče, 3. v klečeče, 4. v stoječe.

Jokajoči so imeli svoj prostor v predvoru ter so prosili v cerkev gredoče vernike v spokornih solzah priprošnje. Poslušajoči so stali za katehumeni v cerkvi in so smeli biti navzoči pri »maši katehumenov« in pridigi. Klečeči so se smeli postaviti do pridiznice in so sprejeli po odhodu »poslušajočih« kleče po polaganju škofovih rok sv. blagoslov. Stoječi so smeli biti navzoči pri celi sv. maši, niso pa se smeli udeleževati darovanja in ne sv. obhajila. Ime imajo od tod, da so morali ostati na svojih prostorih, ko so drugi verniki šli k sv. obhajilu.

Pokora je bila naložena za krajši ali daljši čas, mnogokrat za več let ali tudi za celo življenje. Ako je grešnik kazal izredno spokornost, se mu je pokora skrajšala (nepopolni odpustek) ali popolno odpustila (popolni odpustek). Ravno tako se je pokora prikrajšala ali odpustila, če so mučeniki prosili za spokornika in za njega darovali svoje trpljenje (libellum pacis) ali pa so ga drugi kristjani podpirali s svojo priprošnjo, in to je začetek odpustkov. Pozneje so se spokorna dela izpremenjala tudi v druga dobra dela, na primer v miloščino ali romanje i. t. d.

Odpustek.
Indulgentia.

§ 55. O odpustkih.

Kat. 704.

Odpustek imenujemo odpuščenje časnih kazni, katero deli sveta cerkev izven zakramenta sv. pokore, ko je greh že odpuščen.

Krivda.
Culpa.

Spravna
kazen.
Reatus
poenae.

Vsak greh obsega dvojno hudo, namreč krivdo in spravno kazen. V zakramentu sv. pokore se nam sicer s krivdo vred odpusti tudi večna kazen, vendar navadno le tako, da se večna kazen spremeni v časno, to je, v kazen, katero moramo na tem svetu ali v vicah odslužiti.

Da izbrisemo časne kazni, se nam v zakramentu sv. pokore nalagajo spokorna dela, ki pa nikakor niso primerna zadolženju, kakor pri prvih kristjanih; zato še ostajajo časne kazni, katerih nas očiščujejo odpustki, ki so nekako dopolnilo zadoščevanja, ker so tudi odpustki zvezani s spokornimi deli.

V odpustkih se nam odpusté postavljene cerkvene kazni prvih kristjanov in pred Bogom zadolžene časne kazni, za katere se je dalo zadoščevanje s cerkvenimi pokorili. Zato pa se odpustki le zadobé, ako določene pogoje, to je, zapovedana spokorna dela opravimo natančno in z namenom, da zadobimo odpustke.

Odpustke deli sv. cerkev vsled oblasti, katero je Kristus dal sv. Petru z besedami: »Karkoli boš razvezal na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih.« (Mat. 16, 19. Jan. 20, 22. 23.) Z odpustki pa cerkev ne odveže le od časnih kazni, ampak zadoosti božji pravičnosti iz za- služenja sv. cerkve.

Kat. 707.

Redni delivec odpustkov za celo sv. cerkev je papež. Da pa cerkev dovoljeno in veljavno odpustke deli, mora za to imeti 1. pravične in pametne razloge; 2. mora določiti velikosti odpustkov primerna dobra dela.

Delivec.

Odpustkov se morejo udeležiti le udje sv. cerkve, ker ima le črez te cerkev sodno oblast (ne toraj nekrščeni ali izobčeni).

Udeležitelj.

Kdor hoče odpustek za sebe pridobiti, mora biti 1. v milosti božji in mora obuditi kes. Da se udeleži popolnih odpustkov, ne sme imeti nobenega prostovoljnega nagnenja tudi do najmanjšega greha ne. Vsaj ti pogoji morajo biti izvršeni, ko opravlja zadnje zapovedano dobro delo. 2. Mora opraviti za odpustke določena dobra dela tako natanko, kakor so bila zapovedana od cerkve in mora ob enem imeti namen, zadobiti odpustke.

Pogoji.

Kat. 709.

Pri popolnih odpustkih so zapovedana sledeča dobra dela: spoved, sv. obhajilo in molitev na namen sv. Očeta. (Pet očenašev, pet češčenamarij.)

Opazka. Spoved mora opraviti tudi tisti, ki je v milosti božji; le kdor ima navado, da vsak teden sv. zakramente prejema, tistemu zadostuje tedenska spoved za vse odpustke. Sv. obhajilo velja o d pred dneva; molitve pa, če je dan določen, od polnoči do polnoči. Če pa ima določen dan biljo, potem od prvih večernic predneva (od dveh popoldne) do večera za odpustke določenega dneva.

Odpustki so: a) popolni, če se odpusté vse časne kazni; b) nepopolni, če se odpusti le nekaj časnih kazni; taki so odpustki na 40, 100 ali 300 dni, sedem ali več let, to je, odpusti se toliko časnih kazni, kolikor bi jih

bil zbrisal grešnik z nekdašnjimi cerkvenimi pokorili v imenovanem številu dni ali let; c) za določen čas, ki jenjajo z zaznamovanim dnevom in za nedoločen čas, ki ne jenjajo, dokler se ne prekličejo; d) osebni, ki se podelé določenim osebam, na primer udom v bratovščinah; e) krajni, ki so navezani na kakšen kraj, na primer na cerkev ali altar, ki pa se zgubé, ako se kraja odpravita, ne pa, če se prenovita; f) rečni, ki so sklenjeni s kako rečjo, na primer s križcem, molekom in drugim.

Izmed popolnih odpustkov so posebno imenitni: 1. odpustek svetega leta; 2. odpustek za umirajoče; 3. občna odveza za umirajoče; 4. papežev blagoslov.

Sveto leto. Odpustek svetega leta ali jubilej se na Jubilaem. zelo slovesen način deli. Sveto leto je redno vsako petindvajseto leto in traja od Božiča do Božiča drugega leta in sicer naprej v Rimu, in naslednje leto pa za celo cerkev, vendar navadno za krajši čas. Izredno pa se ta odpustek razpiše le o posebno imenitnih priložnostih.

Bonifacij VIII. Prvokrat ga je razpisal papež Bonifacij VIII. 22. svečana leta 1300. za vsako stoto leto, Paul II. leta 1470. pa ga je določil za vsako petindvajseto leto in pri tem je ostalo. Tega odpustka so se nekdaž udeležili samo verniki, ki so šli romat v Rim in so tamkaj obiskali Pavel II. cerkve sv. Petra, sv. Pavla, sv. Janeza v Lateranu in Marije Snežne (1464—1471). ter sprejeli zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa.

Aleksander VI. Ker pa ni vsakemu dano, tako daleč romati, je Aleksander VI. leta 1500. za naslednje leto dovolil isti odpustek za celo cerkev in (1492—1508). pri tem je ostalo.

Sv. leto se začne s tem, da se na božično biljo pred prvimi večernicami slovesno otvorijo jubilejska vrata v cerkvi sv. Petra in se konča, da se slovesno zazidajo v pričo papeža in treh kardinalov.

Milosti sv. leta so sledeče: 1. Popolni odpustek; 2. pooblaščenje spovednikov, odvezati od vseh papežu in škofom pridržanih grehov in ž njimi zvezanih cerkvenih pokoril; 3. neslovesne obljube, razen obljube čistosti, izpremenjati v druga dobra dela ali jih celo spregledati. V svetem letu so vsi drugi živim odločeni odpustki, popolni in nepopolni, ustavljeni, izvzemši one za umirajoče.

Odpustek za umirajoče. Odpustka za umirajoče se udeležijo tisti, ki imajo pri sebi križec ali rožni venec, ki je blagoslovljen na ta odpustek, kakor tudi udje nekaterih bratovščin, na primer Srca Jezusovega. Prejeti pa morajo zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa, izgovarjati vsaj v srcu sv. ime Jezus in se vdati popolno v voljo božjo. Pripravne besede so za to: »Jezus, tebi živim, Jezus tebi umrjem, Jezus, tvoji sem živ in mrtev!«

Občna odveza za umirajoče. Občna odveza za umirajoče je poseben odpustek, katerega pooblaščen mašnik podeli umirajočim.

Že pri prvih kristjanih je bilo v navadi, vse cerkvene kazni (Papežev odpuščati tistim, ki so bili v smrtni nevarnosti, posebno ob času blagoslov za preganjanja na priprošnje mučnikov. Ta odpustek so delili papeži umirajoče.) sami ali pa po svojih poslancih umirajočim. Papež Benedikt XIV. pa je dal leta 1747. škofom oblast, deliti to odvezo in tudi duhovnike v to pooblaščeati, pa vsak le za lastno škofijo.

Prejeti morejo ta odpustek tudi otroci, kateri so že sposobni za odvezo, kakor tudi k smrti obsojeni, če se spokorno pripravljajo na smrt.

Papežev blagoslov je blagoslov s popolnim odpustkom, katerega deli papež o praznikih, ko slovesno mašuje in katerega se udeležijo verniki, ki so isti dan sprejeli zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa in ki molijo na namen sv. Očeta. Tudi škofje dobijo oblast, da ta blagoslov enkrat ali dvakrat na leto slovesno delijo svojim vernikom.

Papežev
blagoslov.

§ 56. Zakrament sv. poslednjega olja.

Sv. poslednje olje je zakrament, v katerem bolnik po maziljenju s svetim oljem in po mašnikovi molitvi prejme milost božjo v dušno zveličanje in večkrat tudi v telesno zdravje.

Zakrament
sv. posled-
njega olja.
Extrema
unctio.
Kat. 714.

Naznanil je Jezus ta zakrament takrat, ko je poslal apostole ljudi poučevat in oni so hudobne duhove izganjali in mazilili bolnike z oljem, in tisti so ozdraveli. Mark. 6, 13.

Bistvena znamenja pri sv. poslednjem olju so: maziljenje s sv. bolniškim oljem in besede mašnikove.

Bistvena
znamenja.
Tvarina.

1. Tvarina je čisto oljčno olje, posvečeno po škofu na veliki četrtek (daljna tvarina). S tem oljem se mazili bolnik na očeh, ušesih, nosu, ustih, na rokah znotraj, (pri duhovniku zunaj, ker je bil znotraj že maziljen s krstnim oljem pri sv. mašniškem posvečenju) in nogah (bližnja tvarina). Ako je sila, se mazili samo na čelu; če pa še ne umre, se morajo še tudi drugi udje maziliti. Na teh udih se mazili, ker so glavni viri ali sredstva grehov. 2. Oblika so besede, katere izgovarja duhovnik med maziljenjem posameznih udov: »Po tem svetem maziljenju in po najmilejšem usmiljenju odpusti ti Gospod, kar si grešil z vidom, sluhom i. t. d.«

Oblika.

Redni delivec sv. poslednjega olja je duhovnik in sicer, izvzemši silo, le župnik ali od njega pooblaščen mašnik.

Delivec.

Prejeti more sv. poslednje olje vsak katoliški kristjan, ki je že pri pameti in nevarno zbolí. Otroci, ki še niso pri pameti in blazni, ki nikdar niso bili pri pameti, ga ne morejo prejeti; ravno tako zdravi ne, če tudi so blizu smrti, kakor obešenci, vojaki pred bitko ali malo bolni. Pač pa ga smejo prejeti vsled starosti onemogli.

Prejemavec.

Če je sploh mogoče, naj prejme bolnik sv. poslednje olje, dokler še se popolno zaveda. Če pa se bolnik takrat ne zaveda, ko prejema ta sv. zakrament, mu sv. poslednje olje hasni le pod pogojem, da se zopet zavé in obudi vsaj nepopolni kes ali, če se več ne zavé, da ga je že bil prej obudil.

Sv. poslednje olje je zakrament živih, pomnožuje toraj posvečujočo milost božjo in odpušča male grehe, vendar izredno odpusti tudi smrtne grehe, če se jih bolnik več spovedati ne more, pa se jih vendar resnično kesa; zato se imenuje sv. poslednje olje »dopolnilo sv. pokore« in se je nekdaž delilo pred sv. obhajilom.

§ 57. Obred sv. poslednjega olja.

V bolnikovi sobi mora biti isto pripravljeno kakor za sv. popotnico, in razun tega še krožnik s sedmimi kosmiči prediva in s trohico kruha in soli za oznaženje prstov.

1. Če ima bolnik samo sv. poslednje olje prejeti, gre mašnik s sv. oljem v burzi k bolniku. Stopivši v bolnikovo sobo reče: »Mir bodi tej hiši in vsem, ki v njej prebivajo.«

2. Potem položi sv. olje na mizo, obleče roket in vijolično štolo, ter da bolniku križ poljubiti in pokropi sobo in navzoče z blagoslovljeno vodo. Če je treba, še spové bolnika, na to se moli »očitna spoved« in 50. psalm in če ni sile, tudi zato posebej odločene litanije. Preden začne maziliti, opomni navzoče, da molijo rožni venec in druge molitve za bolnika.

3. Na to stopi k bolniku, napravi trikrat križ nad njim in držeč stegnjeno roko nad bolnikovo glavo kliče angele in svetnike na pomoč. Potem pomoči palec v sv. olje in mazili bolnika na šestarih krajih v podobi križa, moleč: »Po tem sv. maziljenju i. t. d.« ter obriše maziljene ude s predivom. V podobi križa ga mazili, ker nam vse milosti dohajajo po Jezusovi smrti na križu.

Med maziljenjem se mora bolnik tako obrniti, da ga duhovnik lahko mazili na zaznamovanih udih; če pa se sam ne more, mu naj pomagajo domači. Usta mora imeti zaprta.

4. Po maziljenju si duhovnik očedi roke s soljo, kruhom in predivom ter moli tri molitve za dušno in telesno zdravje.

5. Potem bolnika blagoslavlja s križem, da bi spoznal, da pride vsaka milost po Kristusu križanem in bi mu bil zato tudi hvaležen.

6. Poslednjič mu še položi desnico na glavo prosee trojedinega Boga blagoslova ter mu dá križ poljubiti, da bi se z zaupanjem na usmiljenje božje vdal v božjo voljo.

Predivo s kruhom in soljo se sežgé.

Sv. poslednje olje in zakramenta sv. pokore in sv. Zakramenti Rešnjega Telesa se imenujejo za kramenti umirajočih. umirajočih. Nazadnje še podeli duhovnik občno odvezo ali papežev blagoslov za umirajoče. (Glej § 55.)

Zakrament
mašniškega
posvečenja.
Sacramen-
tum Ordinis.

§ 58. Zakrament sv. mašniškega posvečenja.

Jezus Kristus je odrešnik vsega človeštva in hoče, da bi vsi ljudje prišli k spoznanju resnice in se zveličali. Zato je ustanovil sv. cerkev in njej dal dvanajst apostolov za predstojnike, mesto sebe pa je postavil sv. Petra za vidnega poglavarja, med tem, ko je sam ostal nevidni poglavar. Z besedami: »Pojdite in učite vse narode in kršćujte jih v imenu Očeta in Sina in sv. Duha; učite jih spolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal« (Mat. 28, 19), izročil jim je trojno službo: učenisko, duhovniško in kraljevsko ter jih s tem posvetil v škofe.

Ker pa je sv. cerkev postavljena za vse čase, vse kraje in vsa ljudstva, apostoli pa niso vedno živeli in povsod mogli delovati, zato so po naročilu Jezusovem iz vernikov izbrali pobožne in sposobne može ter jih s pokladanjem rok postavili za svoje namestnike in naslednike z oblastjo in s poveljem, da tudi oni druge posvečujejo v svoje namestnike in jih postavljajo z ravno tisto oblastjo. Tako je stopil na mesto Juda Iškarijota sv. Matija; sv. Pavel in sv. Barnaba sta bila v Antiohiji sprejeta v apostolstvo. Sv. Pavel je postavil v Efezu Timoteja in na Kreti Tita za škofa.

Pravi nasledniki apostolov so le škofje.

Apostoli pa so postavljali s posvečenjem še druge namestnike, katerim niso dali vseh oblasti, ampak le učenisko in nekaj duhovniške in to so bili mašniki (prezbiteri) po vzgledu Jezusovem, ki je sprejemal učence.

Poleg teh še so apostoli postavili s posvečenjem dijakone (pomočnike), ki so imeli reveže na skrbi in so podpirali škofe in mašnike v oznanjevanju božje besede ter delili sv. krst in sv. obhajilo.

Kakor so apostoli podeljevali duhovne oblasti s posvečenjem, tako more le tisti prav opravljati cerkvene službe, kateri sprejme k temu duhovno oblast in milost po zakramentu sv. mašniškega posvečenja.

Svetomašniško posvečenje je zakrament, v katerem prejmejo posvečenci mašniško oblast in posebno milost, da morejo prav opravljati mašniško službo. Kat. (725—730).

Bistvena znamenja so polaganje rok (tvarina) in molitve, ki se vrše med polaganjem (oblika).

Delivec. Redni delivci celega mašniškega posvečenja so škofje kot nasledniki apostolov.

Prejemavec. Veljavno more prejeti ta zakrament vsak katoličan moškega spola, ki ima namen ga prejeti.

Vredno pa ga prejme, če je 1. v milosti božji; 2. če ima poklic; 3. če je voljen izpolnjevati vse dolžnosti, katere nalaga posvečenje; 4. če ima lastnosti, katere cerkev terja od svojih služabnikov.

Do mašništva se dospe po sedmerih stopnjah, ki se imenujejo sedmeri redovi. Delimo jih v štiri nižje redove in tri višje.

Nižji redovi so: red vratarstva, bravstva, zarotništva in strežništva.

Višji redovi so: subdijakonot, diakonat in prezbiterat.

Najvišje posvečenje je škofovsko.

V duhovski stan stopi in njegove pravice zadobi, kdor prejme tonzuro.

Vsi posvečenci se imenujejo skupno duhovstvo ali duhovščina. Dostojanstveni red, ki se nahaja v cerkvi po vrsti posvečenja in po oblasti, se imenuje hierarhija (duhovska vlada) ali duhovsko oblastništvo.

Tonsura.

§ 59. Tonzura.

Tonzuro deli škof s tem, da pristrizhe lase na temenu, na zatilniku in obeh sencih in moli s prejemnikom besede: »Gospod je del moje dedščine in keliha; ti si, ki mi podeliš dedščino!« (Ps. 15, 5.)

Predpodobo ima ta obred v levitih starega zakona, ki niso dobili posestva, ker so imeli služiti Gospodu. (Od tod ime »klerus«, to je »delež«, ker je Gospod njihov delež.) Škof obleče na to prejemniku bel roket v opomin, da mora obleči novega človeka, to je, živeti novo življenje. Pred darovanjem daruje prejemnik gorečo svečo v znamenje, da hoče svetiti z lepim vzgledom.

Delivec.

Redni delivec je škof, izredni kardinal-dijakon in samostanski opat, če je mašnik in od škofa posvečen v opata.

Prejemavec.

Prejeti sme tonzuro tisti, ki je že birman in od katerega je upati, da bo postal mašnik.

Tonzura pomeni krono Kristusovo, to je, zatajevanje, da se svetu odpove in služi Kristusu kralju, ki je nosil trnjevo krono.

§ 60. Nižji redovi.

Že od začetka svojega obstanka je cerkev odločevala za nekatera opravila pri službi božji posebne osebe s posvečenjem. Sčasoma so nehala tista opravila ali pa

so jih prevzeli svetni ljudje; vendar pa je cerkev obdržala posvečenja in jih deli tistim, ki nameravajo postati duhovniki, da s tem kaže imenitnost mašništva, na katerega pripravlajo in to so nižji redovi.

Nižjim redovom pripadajo:

1. Red vratarstva.

Red vratar-
stva.
Ostiaratus.

Vratarji so imeli dolžnost ob času preganjanja vernike skrivaj klicati k službi in jim natanko napovedati čas in kraj službe božje. Stražiti so morali pri vhodu, da se niso vtihotapili neverniki, odločevali so spokornikom in katehumenom prostore ter skrbeli za red. Ko so prišli zvonovi v rabo, so zvonili.

Na vse te dolžnosti spominja obred posvečenja. Posvečevavec izroči posvečencu cerkvene ključ z opominom, da mora, kakor odpira in zapira cerkvena vrata, tudi srca vernikov z besedo in dejanjem odpirati Bogu, zapirati pa hudemu duhu.

Novoposvečenec v znak prejete oblasti takoj odpre in zapre vrata ter pozvoní.

2. Red bravstva.

Red brav-
stva.
Lectoratus.

Bravec je imel nalogo, brati vernikom iz sv. pisma, popevati, ter blagoslovljati kruh in prvi sad. V znamenje oblasti, katera se mu podeli, mu poda škof knjigo listov in prerokb (lectionarium), da se je dotakne.

3. Red zarotništva.

Red zarot-
ništva.
Exorcista-
tus.

Zarotovavci so opravljali nad obsedenci in otroki pri sv. krstu cerkvene zarotilne molitve. Kristus sam je izganjal hude duhove in dal tisto oblast tudi apostolom in učencem. Pri posvečenju poda škof posvečencu knjigo, v kateri so cerkvene zarotilne molitve.

4. Red strežništva.

Red strež-
ništva.
Acolithatus.

Strežniki so imeli oskrbovati svečavo, posebno v časih preganjanja, ko so kristjani po noči in v podzemeljskih skrivališčih obhajali sv. skrivnosti. Razun tega so imeli na skrbi potrebne reči za sv. mašo, kakor kadilo, vino, vodo, sploh vse to, kar dandanašnji oskrbujejo cerkveniki in ministranti.

Posvečenje se vrši s tem, da mu škof ponudi svečnik s svečo in posodici za vino in vodo, da se jih dotakne ter ga opominja, naj bo sam luč po čednosti in pravičnosti.

Ti štirje redovi usposobljajo za nižja cerkvena opravila, pa še ne nalagajo dolžnosti, ostati v duhovskem stanu, ampak so le daljna priprava na mašniški stan. Te redove deli škof med sv. mašo hitro po »Kyrie.«

§ 6r. Višji redovi. a) Subdijakonat. (Podslužništvo.)

Višji redovi.
Ordines
maiores.

Subdijakonat se prišteva višjim redovom, ker se po njem podeljuje oblast do posvečenih posod.

Subdijakonat se zgodovinsko omenja v isti dobi z drugimi redovi za papeža Fabiana.

Fabian
(236—251).

S subdijakonom dobi posvečenec oblast svete posode nositi k altarcu in jih snažiti,

prati korporale in purifikatorije, pomagati dijakonu pri altarju, prilivati vode v kelih k vinu in brati list pri slovesni sv. maši.

Subdijakon prevzame dolžnost, živeti vse dni svojega življenja v duhovniškem stanu in v vednem devištvu ter moliti vsak dan brevir, Prejemavec. to je, duhovne molitve.

Kdor hoče prejeti subdijakonat, mora biti 21 let star in dovolj poučen. Med nižjimi redovi in subdijakonom bi naj vsaj eno leto preteklo, sicer pa sme škof vsled mu podeljene oblasti iz posebnih razlogov določiti tudi krajši obrok.

Delivec. Redni delivec je le škof.

(Duhovnik le s papeževim dovoljenjem).

Subdijakon se deli med sv. mašo in sicer po dokončanih kolektah na sledeči način:

Višji duhovnik, imenovan »arhidijakon«, pokliče posvečence po imenu, da se predstavijo škofu, sedečemu pri altarju na prenesljivem sedežu. Nato jih škof nagovori povdarjajoč dolžnosti, katere hočejo prevzeti s posvečenjem, da dobro premislijo, kajti sedaj še je čas, da odstopijo. Ako ostanejo posvečenci pri svojem sklepu, se vležejo pred altarjem na obličje v spoznanju svoje nevrednosti in škof moli kleče z navzočimi duhovniki litanije vseh svetnikov. Ob koncu litanij blagoslovi trikrat posvečence.

Na to jim navede zgoraj omenjene dolžnosti z opominom, da jih opravljajo pazno, zmerno in s čistim srcem.

Potem sledi bistveni del.

Škof poda vsakemu posvečencu prazen kelih s pateno, arhidijakon pa vrčka z vinom in vodo, mivnico in otiralo, da se jih dotakne z desnico. Po dovršenih molitvah jim izroči subdijakonska oblačila: humerale, albo, pas, manipel in tunicele. Naposled še jim podeli oblast brati pri sv. maši list s tem, da se vsak dotakne listnih bukev z desnico in da bere eden s škofom glasno list. Pred darovanjem daruje vsak subdijakon škofu gorečo svečo v znamenje, da hoče zvesto opravljati svojo službo.

Diaconatus.

§ 62. b) Dijakon. (Služništvo.)

Dijakon pripada strogo k zakramentu mašniškega posvečenja, zato se tudi na slični način deli.

Ta red so uredili apostoli po pooblaščenju in naročilu Kristusovem. Zapovedali so krščanski občini, da si izvoli može, kateri bodo prevzeli oskrbovanje ubožcev, in bilo jih je izvoljenih sedem, in te so s polaganjem rok in z molitvijo posvetili v službo, katero so prej sami opravljali. Izročili pa še so jim tudi oblast pridigovati in krščevati, (izgled: sv. Štefan in Filip), pri sv. maši streči škofu in mašniku in peti evangelij; izpostavljati sv. Rešnje Telo, deliti s privoljenjem sv. obhajilo in slovesno krščevati.

Dijakon se deli le med sv. mašo, in sicer po odbranem listu na sledeči način:

Arhidijakon pokliče imenoma subdijakone pred škofa. Subdijakon so oblečeni v humeral, albo in pas, in nosijo na levi roki dalmatiko in štolo, v desni pa svečo.

Arhidijakon prosi škofa v imenu cerkve, da bi navzoče subdijakone posvetil v diakone. Škof vpraša: »Ali veš, da so vredni?« Arhidijakon odgovori: »Kolikor človeška slabost premore vedeti, vem in spričujem, da so vredni za breme te službe!« Na to se obrne škof do vseh navzočih, da se naj oglasi, če ima kdo kaj zoper posvečenje katerega posvečencev.

Potem jim razloži dolžnosti novega reda.

Po dokončanem govoru se vležejo posvečenci na obraz in navzoči molijo kleče litanije vseh svetnikov. Na koncu da škof trojni blagoslov.

Sedaj sledi bistveni del posvečenja.

Škof položi desnico posameznim posvečencem na glavo, rekoč »Prejmi sv. Duha, da se z njegovo močjo zoperstavljaš hudemu duhu in njegovim skušnjavam v imenu Gospodovem!« Potem poda dijakonsko obleko, namreč štolo črez levo ramo, ki se zveže križem pod desno pazduho in dalmatiko. Poslednjič še jim podeli oblast brati evangelij pri sv. maši s tem, da se vsak posvečenec z desnico dotakne evangelijskih bukev in eden bere glasno s škofom evangeliij tistega dneva.

Mašniško
posvečenje.
Presbyteratus.

§ 63. c) Prezbyterat. (Mašniško posvečenje.)

Sedmi red je red mašništva in ima dve stopnji, namreč mašniško posvečenje in škofovsko posvečenje.

Mašniki prve cerkve so bili učenci, katere si je Kristus izbral (Luk. 10, 1) in postavil pod vodstvo svojih apostolov.

Prezbiter prejme oblast a) opravljati dajanje sv. maše; b) deliti sv. zakramente (izvzemši sv. mašniško posvečenje in zvečinoma sv. birmo), c) blagoslovljati; d) učiti z dovoljenjem škofovim in na kraju, ki se mu odkaže.

Posvečenec mora že imeti prejšnjih šest redov, in Prejema tudi namen, prejeti to sv. posvečenje; star mora biti 24 let; škof mu sme pregledati eno leto, več pa le papež.

Mašniško posvečenje more deliti le škof in sicer na kakšno nedeljo ali na praznik višje vrste. Delivec.

Bistvena znamenja mašniškega posvečenja so: polaganje škofovih rok (tvarina) in molitev (oblika), maziljenje rok in podaja keliha z vinom in patene s hostijo.

Prezbiterat se deli med sv. mašo in sicer pred zadnjo gradualno vrsto s sledečim obredom:

1. Kakor pri dijakonatu pokliče arhidijakon posvečence pred škofa. Oblečeni so v humerale, albo, pas, manipel in štolo črez levo ramo, v levici drže mašni plašč, v desnici pa svečo.

2. Na škofovo vprašanje, če so vredni, arhidijakon zatrdi in škof se obrne do navzočih, če bi imel kdo kaj zoper posvečenje. Potem

razloži dolžnosti mašništva in moli litanije vseh svetnikov z istimi obredi kakor pri dveh prejšnjih višjih redovih.

3. Na to položi škof vsakemu posvečencu obe roki na glavo brez vsake molitve in isto storé navzoči duhovniki; to je prvo pokladanje rok.

4. Hitro na to sledi drugo in sicer bistveno. Škof (in vsi mašniki) drži desnico razprostrto nad posvečenci in škof moli:

»Molimo, preljubi bratje, k Bogu, Očetu vsemogočnemu, da nad te svoje služabnike, katere je poklical v svojo službo, nebeške darove v obilni meri razlije, da bodo službo, katero imajo prejeti, vredno opravljali po njegovi pomoči!« S tem so posvečenci sprejeli posvečenje, zato jim škof dene štolo, ki je znak duhovske oblasti, okoli vratu ter jim jo križem na prsih zveže in na to še mašniški plašč, ki pa še ostane na hrbtu privit.

5. Sedaj začne škof moliti: »Veni Creator = pridi Stvarnik sv. Duh,« kar duhovniki nadaljujejo, med tem pa škof mazili s krstnim oljem vsakemu posvečencu oba palca, kazalca in obe dlani v znamenje, da ima oblast blagoslavljanja in posvečevanja, ter maziljeni roki sklene, kateri strežniki z belim trakom zvežejo.

6. Potem poda škof posvečencu kelih z vinom in z vodo in pateno s hostijo, da se obojega dotakne s kazalcema in s sredincema in med tem govori: »Prejmi oblast opravljati Bogu daritev sv. maše za žive in mrtve v imenu Gospodovem. Amen!« Nato si škof in posvečenci roke s kruhom in soljo osnažijo.

7. Škof sedaj sv. mašo nadaljuje do sv. obhajila. Pred darovanjem darujejo posvečenci goreče sveče. Od darovanja naprej molijo posvečenci glasno s škofom vse mašne molitve. Po »agnus Dei« da škof jednemu posvečencu objem miru (pax) in ta vsem drugim in po svojem obhajilu obhaja škof posvečence z malimi hostijami, katere je pri sv. maši posvetil.

8. Po sv. obhajilu govori škof na listovi strani prelepe besede Kristusove: »Od zdaj zanaprej vas ne bom več imenoval svojih služabnikov, ampak svoje prijatelje... Vi pa ste moji prijatelji, če boste spolnjevali, kar sem vam zapovedal!« Jan. 15, (12—15). Po teh besedah molijo vsi skupaj pred škofom apostolsko vero v znamenje, da hočejo sv. vero spoznavati in jo oznanjevati.

9. Nato poklekne posamezni posvečenec pred škofa, ki mu položi roki na glavo, rekoč: »Prejmi sv. Duha, katerim boš odpustil grehe, so jim odpuščeni, in katerim jih bodeš zadržal, so jim zadržani!« Jan. 20, (22—23). S tem zadobi posvečenec polno mašniško oblast, zato se mu na hrbtu plašč razvije.

10. Sedaj položi novoposvečeni svoji roki v škofove in škof ga vpraša: »Ali obljubiš meni in mojim naslednikom spoštovanje in pokorščino?« »Obljubim!« odgovori novoposvečeni in škof ga poljubi na lice rekoč: »Mir Gospodov bodi vselej s teboj!« Nato še dá škof opomine za bogoljubno življenje in poseben škofovski blagoslov, da bi vredno opravljali sv. službo in potem nadaljuje sv. mašo.

11. Slednjič še se škof pred zadnjim evangelijem obrne do posvečenih z nagovorom in veli v zahvalo za posvečenje brati tri sv. maše, in sicer eno v čast sv. Duhu, drugo v čast Materi božji in tretjo za verne duše ter obenem tudi za njega moliti. Sedaj še sledi zadnji evangelij.

Nova maša. Prva daritev, katero daruje novomašnik, se imenuje Prima missa. »nova maša« ali primicija.

Mašniki, ki dočakajo petdeseto leto mašništva, Zlata maša. obhajajo »zlato sv. mašo« ali sekundicijo, in kateri pa Biserna maša. šestdeseto leto, darujejo »biserno sv. mašo« v zahvalo za dobrote in prijete milosti.

§ 64. Škofovsko posvečenje.

Škofovsko
posvečenje.
Consecratio
episcopi.

Škofje so pravi nasledniki apostolov. Le mašniki se morejo posvetiti v škofe in posvečeni škofje so mašniki višjega reda.

Ce tudi so škofje nasledniki apostolov, vendar nima vsak za se že vseh apostolskih oblasti, ampak vsi škofje skupno. Posamezni škof je krajevno in stvarno omejen in papežu podrejen. Vsi škofje s papežem so namestniki apostolov s sv. Petrom. Škofje v zvezi s papežem se udeležujejo vesoljnega vladarstva sv. cerkve. V edinosti s papežem so nezmotljivi učitelji, kedar odločujejo kaj o katoliških verskih in нравnih naukih; oni so redni udje vesoljnih cerkvenih zborov in dajajo tamkaj združeni vesoljne cerkvene zapovedi.

Oblast posameznega škofa pa je omejena na njegovo lastno škofijo, za katero ima škofovsko oblast vladarstva in posvečevanja, medtem ko so imeli apostoli oblast za vso cerkev. Vendar pa imajo škofje svojo oblast od Boga tako, da tudi papež ne more spremeniti njihovih pravic in oblasti.

Škofovsko posvečenje je tisto posvečenje, po katerem se mašniku podeli oblast in milost, deliti zakrament sv. birme in mašniškega posvečenja in vladati cerkev, ki mu je izročena.

Poleg oblasti posvečevanja ima škof najvišjo učeniško oblast v svoji škofiji, vsled katere oskrbuje in nadzoruje krščansko odgojo mladine; nadalje ima oblast, da daje ukaze in zapovedi za svojo škofijo, da sodi cerkvene prepire in kaznuje pregreške. On ima v svoji škofiji prednost pred vsemi drugimi škofi in nadškofi, izvzemši lastnega nadškofa.

Ako je škofov sedež izprazen, se novi škof voli ali po stolnem kapitlju, (v Avstriji samo v Olomucu in Solnogradu), ali pa ga imenuje vladar. Le solnograški nadškof ima pravico škofe sekovske in lavantinske vsakokrat, krškega pa vsakega tretjega imenovati in posvetiti.

Volitev
novega
škofa.

Novoodbranega škofa mora papež potrditi (praeconisatio). Novopotrjeni škof se mora dati vsaj v treh mesecih posvetiti in sicer po nadškofu ali škofu, katerega določi papež. Škofu posvečevavcu morata streči še dva druga škofa ali s papeževim dovoljenjem en škof in en duhovnik ali dva duhovnika, ki imata pravico nositi škofovska znamenja (dignitarja).

Škofovsko posvečenje se mora vršiti v nedeljo ali na apostolski praznik ali s papeževim dovoljenjem na kak drug praznik in sicer med sv. mašo.

Obred posvečenja je sledeči:

Papežovo
potrdilno
pismo.

1. Pred vsem se prebere papežovo potrdilno pismo.
2. Potem obljubi posvečenec z besedo: »Jaz hočem« na osem Mandatum mu stavljenih vprašanj zvestobo in pokorščino papežu, čednostno apostolicum.

življenje in usmiljenje do ubogih; na drugih devet prašanj pa z besedo »verujem« zvestobo sv. evangeliju.

3. Na to se prične skupna sv. maša, katero bere posvečevavec pri glavnem altarju, posvečenec pa pri drugem, ki je blizu glavnega nalašč v ta namen postavljen. Predstopnjiške molitve molita skupno pred glavnim altarjem, vse drugo pa do konca graduala vsak pri svojem altarju.

4. Sedaj se poda posvečenec h glavnemu altarju, kjer mu posvečevavec našteje škofovske dolžnosti, potem se vleže na obraz in molijo se kleče litanije vseh svetnikov in na koncu da posvečevavec trojni blagoslov.

5. Po dokončanih litanijah se položijo posvečencu odprte evangelijske knjige na pleča in zatilnik v opomin, da je škof prvi oznanjevalec besede božje.

Sedaj sledi bistveni del posvečenja.

6. Posvečevavec položi s škofi-strežniki roki posvečencu na glavo, rekoč: »Prejmi sv. Duha!«

7. Nato zapoje posvečevavec: »Pridi Stvarnik sv. Duh« (Veni Creator) in pevci nadaljujejo pesem, med tem pa mazili s sv. krizmo teme in roki posvečencu v znamenje polne oblasti mašništva.

8. V znamenje podeljene oblasti, časti in službe se mu izročijo pastirska palica in prstan, in slednjič evangelijske bukve z besedami: »Prejmi evangelij, pojdi in oznanjaj ga tebi izročenemu ljudstvu!« V znamenje edinosti ga vsi trije škofje poljubijo rekoč: »Mir s teboj!« in on vsakemu odgovori: »In s tvojim duhom!«

9. Novoposvečeni se vrne k svojemu altarju in nadaljuje sv. mašo do darovanja. Takrat gre zopet h glavnemu altarju in daruje posvečevavcu dve sveči, dva hleba kruha in dva sodčka vina. Kruh in vino pomenita kot poglavitni živež življenje. S temi darovi toraj izrazi, da hoče biti z lepimi vzgledi krščanskega življenja luč in da je pripravljen dati tudi življenje za nje.

10. Od darovanja naprej bereta posvečevavec in novoposvečeni na velikem altarju skupno sv. mašo, toda le z eno hostijo in z enim kelihom ter prejmeta tudi sv. obhajilo od ene hostije in iz enega keliha v znamenje edinosti in bratovske ljubezni.

11. Po danem zadnjem blagoslovu postavi posvečevavec novoposvečenemu mitro na glavo, mu obleče rokavice in natakne prstan.

12. Potem ga pelja na škofovski sedež (Inthronisatio) in tamkaj sedečemu poljubujejo domači duhovniki prstan v znamenje udanosti, ako se vrši posvečenje v njegovi lastni škofovski cerkvi; sicer pa se intronizacija vrši poznej, ko pride v svojo škofijo, v njegovi lastni stolni cerkvi.

13. Nato zapoje »Te Deum« in med popevanjem te pesmi gre v škofovski opravi spremljan od škofov-strežnikov po cerkvi in blagoslavlja vernike in na koncu še da slovesno škofovski blagoslov izpred altarja.

14. Slednjič se novoposvečeni škof obrne do posvečevavca in zapoje v zahvalo trikrat z vedno višjim glasom »Ad multos annos = na mnoga leta« in vsi škofje ga objamejo.

Obletnica škofovskega posvečenja se vsako leto obhaja v stolni cerkvi.

§ 65. Hierarhija.

Cerkev je duhovno kraljevstvo, če tudi ne iz tega sveta, vendar na tem svetu, zato mora imeti urejeno ustavo. Prvo ustavo je dal Kristus sam svojej cerkvi in jo uredil tako, da tista sloni na papežu kot vidnem poglavarju in

na ž njim zvezanih škofih, mašnikih in dijakonih. Ti so namreč od Boga prejeli oblast učeniške, duhovniške in kraljevske službe, in jo izvršujejo podredjeni papežu in v edinosti ž njim.

Sv. cerkev se deli pred vsem v krščanske občine ali župnije, katerim stojé na čelu od škofa postavljeni župniki.

Župnik je namestnik škofov, ki v njegovem imenu deluje v župniji in ima edini pravico in dolžnost opravljati učeniško in duhovniško službo in tudi kraljevsko vmeri, v kateri je pooblaščen od škofa, kakor tudi obveznost, da mašuje vsako nedeljo in določene praznike za župljane. Župniki prvotnih župnij se imenujejo nadžupniki, ker so od tam bile ustanovljene podružne župnije.

V večjih župnijah so župnikom pridjani kaplani, da pomagajo v dušoskrbju. Če so ti navezani na kako cerkveno nadarbo, se imenujejo nadarbeniki ali beneficiani.

Več župnij skupaj tvarka dekanijo, ki se navadno imenuje po najstarejši in najimenoitnejši župniji. Predstojnik dekanije se zove dekan in ima v imenu škofa nadzorovati župnike in župljane njemu poddanih župnij in tiste enkrat na leto obiskati, nove župnike umeščevati, in umrle duhovnike pokopavati.

Dekanije ene dežele ali velikega okraja tvorijo škofijo, katere predstojnik je škof. V Avstriji imajo nekateri škofje priimek »knez«, toraj knezoškof.

Več škofij skupaj tvori cerkveno provincijo, katere glava je nadškof ali metropolit.

Apostoli in njih nasledniki so ustanavljali po glavnih mestih (metropolis) cerkvene občine in škofovske sedeže. Od tam se je vera širila na vse strani in še le potem so se tudi po sosednih mestih osnovala krščanske občine s škofovskimi sedeži, ki pa so bile odvisne od prvotne škofije in njihovi škofje so se zvali sufragani; tako so na primer lavantinski, sekovski, krški, tridentinski in brikenski škofje sufragani solnograškega nadškofa.

Zborovanja sufraganov pod predsedništvom nadškofovim so provincialne sinode, kjer imajo sufragani odločini glas (suffragari, glasovati, odtod toraj njihovo ime). Nadškofje imajo nekaj sodnih predpravil in častno pravico nositi palij, posvečenja pa nimajo višjega od škofov.

Nazovni škofje so tisti, ki so posvečeni na ime škofje, ki ni več last katoliške cerkve.

Nazovni škofje so pravi škofje in delujejo 1. kot pomožni škofje v velikih škofijah ali pa so v podporo onemoglim škofom; 2. kot misijonski škofje (apostolski vikariji) v krajih, kjer še se ne dajo ustanoviti stalne škofje; 3. kot vojaški škofje za katoliško vojaštvo; 4. kot papeževi poslanci na dvorih katoliških vladarjev 5. kot sodelovavci v papeževih uradih.

Nazovne škofo imenuje papež in so naravnost njemu podložni. Škofovska opravila pa smejo opravljati le v tej meri, kakor jim določuje škof, v katerega škofiji so nastavljeni.

Primati so škofje, kateri imajo posebne pravice črez škofo in nadškofje kakšne dežele ali narodnosti; na primer solnograški nadškof je primas Nemčije; ostrogonski

Župnija.
Parochia.
Župnik.
Parochus.

Nadžupnik.
Archiparochus.

Kaplan.
Capellanus.

Nadarbenik.
Beneficiatus.

Dekanija.
Decanatus.
Dekan.
Decanus.

Škofija.
Diocesis.
Škof.
Episcopus.
Nadškof.
Archiepiscopus,
metropolit.

Nazovni
škof.
Episcopus
titularis.

Primas.

nadškof je primas Ogerske; gneženski je primas Polske i. t. d. Polno primatsko oblast ima dandanes samo ostrogonski, pri vseh drugih je le bolj časten naslov.

Patriarcha. Patriarhi so škofje z najvišjo škofovsko oblastjo.

V izhodnih deželah so se nahajali v Antiohiji, v Jeruzalemu, v Aleksandriji in v Carigradu patriarhi, od katerih dejanski od leta 1847. zdaj le jeruzalemski zopet obstoji. Patriarh zapada je rimski škof. Stalni častni naslov patriarha ima škof beneški.

(V prednji Aziji imajo Armeni v Alepu, Maroniti v Antiohiji, Melhiti in Sirci istotam in Kaldajci v Babilonu svoje patriarhe)

Škofje, nadškofje, primati in patriarhi imajo isto škofovsko posvečenje.

Consistorium. Škofje imajo svoj svetovalni zbor, konzistorij
Kanonik. po imenu, kojega udje se zovejo kanoniki ali kapi-
Canonicus. tulari.

Kanoniki so duhovniki, ki so imeli nekdanj skupno življenje po stalnih pravilih (canon), zato ime »kanonik«, in vsak dan se je bralo eno poglavje (caput) iz sv. pisma, za to ime »kapitular.«

Kanoniki so svetni ali redovni. Svetni kanoniki so zopet kanoniki stolne cerkve, ali kolegijatni ali častni kanoniki.

Dolžnost kanonikov je v tem, da molijo skupno brevir in da so pri skupni sv. maši ali »konvencionalni maši.« Ostajati morajo doma in se udeleževati skupnih kapiteljskih sej. Kanoniki stolnih cerkvá morajo škofu streči pri cerkvenih opravilih, pomagati v vladanju škofije in ga podpirati z nasveti. Zato jih škof lahko vsak čas k posvetovanju skliče in je celo dolžen v imenitnih rečeh se vezati na njihov svet.

Kapiteljski vikar. Ako je škofov sedež izprazen, pride škofovska sodnost v glavnih rečeh na skupino stolnih kanonikov, ki se imenuje kapitelj, ta pa izvoli v osmih dneh svojega vikarja ali zastopnika, na katerega prenese vso oblast.

Mozetta. Zunanje znamenje svoje časti imajo kanoniki v koru roket, črez tistega večji koler, »moceta« imenovan in križec ali zvezdo obešeno na prsih.

H kapitlju pripadajo redno dandanes dignitarji (častnostniki), navadno stolni prošt in stolni dekan. Ona smeta pri slovesnih sv. mašah rabiti mitro in pastorale in tudi škofa, če je bolan ali zadržan, ob velikih praznikih nadomestujeta. Dignitarji zavzemajo prva mesta, drugi kanoniki pa sledijo po starosti v kanonikatu. Častni kanoniki zavzemajo zadnje mesto med njimi.

Generalni vikar. Škofje v večjih škofijah ali tudi v manjših, če ne
Vicarius in morejo opravljati vseh škofovskih dolžnosti, si izvolijo
spiritualibus namestnika v duhovni vladí škofije in ta se imenuje ge-
generalis. ralni vikarij.

§ 66. Kardinali.

Vzvišeni cerkveni dostojanstveniki so kardinali, ki so prvi svetovavci papeževi. Po vzgledu Mozesovem, ki si je

izvolil 70 starešin, da vlada ž njihovo pomočjo izvoljeno ljudstvo, je papež Sisk V. določil število kardinalov na 70, in sicer šest kardinalskofov, petdeset kardinalmašnikov in štirinajst kardinaldijakov. Sisk V.
(1585–1590).

Imena škof, mašnik, dijakon ne pomenjajo tukaj duhovnih redov, ampak le stopnjo časti; kardinalskofoje so škofje rimske provincije, kardinalmašniki so zvečinoma nadškofoje imenitnih škofij in veliki učenjaki, kardinaldijakoni so deloma mašniki, deloma dijakoni, ki so nastavljeni v imenitnih papeževih uradih.

Kardinale imenuje (creare) papež in sicer ali iz lastnega nagiba ali po nasvetu starejših kardinalov ali pa po nasvetu katoliških vladarjev, zato ime »kronski kardinali.«

Značna znamenja kardinalov so: rdeč talar izvzemši redovnike, rdeč biret in solideo, rdeč klobuk s širokimi krajniki in petnajstimi čopi in prstan s safirom. Vsak kardinal ima svojo cerkev v Rimu, svoj grb s kardinalskim klobukom in prednost pred vsemi svetnimi dostojanstveniki izvzemši vladarje. V vesoljnih cerkvenih zborih imajo odločilni glas in so podvrženi le papeževemu sodišču.

Kardinali tvorijo skupaj kardinalski zbor ali kolegij, katerega predsednik je kardinaldekan, ki je najstarejši kardinal med kardinalškofi in je škof v Ostiji.

Papež skliče kardinale k skupnemu posvetovanju v papežovo palačo, kjer sam predseduje in to zborovanje se imenuje konzistorij.

Konzistorij je izreden ali očit en in red en ali taj en.

Izreden je takrat, če je namenjen kakemu slovesnemu opravi lu, na primer, da se izroči komu kardinalski klobuk ali da se da odlok za proglašenje kakšnega svetnika ali da se slovesno sprejme kak vladar.

Ta konzistorij se javno in jako slovesno obhaja.

Red en ali taj en je tisti, h kateremu imajo samo kardinali pristop, in ta se vrši, če se gre za kako imenitno tajno reč, na primer za imenovanje kardinala ali škofa, za podelitev palija i. t. d.

Papež vlada cerkev po kardinalskih odsekih ali konzistorijah, ki so sestavljene iz kardinala kot predsednika, iz tajnika, navadno kakšnega škofa, in pomočnikov, posebno v tisti stroki izvednih mož. Kardinalski
odseki.
Congregationes
cardinalium.

Kardinali se naslavljajo z naslovom: »Vaša Eminenca.«

§ 67. Papež.

Papež.
Papa.

Papež je vidni poglavar sv. cerkve in namestnik Kristusov na zemlji, zato se imenuje »Najvišji duhovnik = summus pontifex« ali od Gregorija Velikega sem »Služabnik služabnikov božjih = servus servorum Dei.« Ako se nagovori, se mu da naslov: »Vaša Svetost = Sanctitas Vestra« ali »Sveti Oče = Sanctissime Pater,« kar izražuje prevzvišeno čast.

Gregor
Veliki.
(590–604).

Papež je obenem tudi rimski škof, ker je sv. Peter umrl kot rimski škof in nadškof rimske provincije;

da lje primas Italije in bližnjih otokov in patriarh zapada, kakor tudi najvišji samodržec ali suveren cerkvene države in ima svoje poslanike na dvorih katoliških vladarjev, kjer zavzemajo prvo mesto med vsemi poslaniki.

Papeževa najvišja vladarska oblast z vsemi pred-
Primatus. pravicami se označuje s skupnim imenom »primat.«

Papež ima redno škofovsko oblast, ki je združena s papeštvom, pa ne samo za eno škofijo, ampak za celo sv. cerkev in sicer tako, da lahko razodeva svojo oblast neposredno do vsakega vernika; zato morajo papeževim ukazom biti pokorni vsi verniki in njih dušni pastirji v rečeh, ki pripadajo cerkvenemu postavodajstvu. Iz tega pa sledi, da ne more nihče braniti, da papež občuje z verniki, in daje zapovedi, ter da njegovi ukazi ne potrebujejo nobenega potrdila.

Papež ima: 1. Vrhovno zakonodajno oblast, da lahko daje edini za celo cerkev obvezne postave, ali da sme obstoječe cerkvene postave premeniti ali odstraniti.

2. Vrhovno učeniško oblast, ki je zvezana z nezmotljivostjo, če kot učenik vesoljne cerkve slovesno odločuje o verskih in nravnih naukih za vesoljno cerkev.

3. Vrhovno sodno oblast, da vsak lahko napravi priziv na papeža, od papeževe razzodbe pa se ne more več nikamor prizivati.

4. Vrhovno cerkveno oskrbnništvo, nadzorništvo in vodstvo učeče cerkve.

Apostolsko
pismo.
Literae
apostolicae.
Okrožnica.
Encyclicae.

Papeževa pisma na vesoljno cerkev ali na velik del sv. cerkve se imenujejo apostolska pisma, ako pa so naravnana na vse škofo sveta ali katere države, se imenujejo okrožnice.

Nikolaj II.
(1058—1061).

V prvih časih krščanstva so volili papeža duhovniki z ljudstvom ali pa samo duhovniki. Od leta 1059. ga volijo po določbi Nikolaja II. samo kardinali. Po določbi tretjega lateranskega cerkvenega zbora leta 1179. mora imeti voljeni dve tretjini glasov. Po naredbi drugega lijonskega zbora leta 1274. se mora vršiti volitev v zaprtju, ki se imenuje »Konklave,« to se pravi, v papeževi palači, kateri se vrata zazidajo, da ne more nihče vplivati na volitev in da se volivci toliko hitreje zedinijo.

Zaprtje.
Conclave.

Volitev. Deseti dan po papeževi smrti se zberó kardinali v Vatikanu k sv. maši, katero bere kardinaldekan na čast sv. Duhu, potem se poje »Veni Creator = pridi Stvarnik sv. Duh« in v Sikstinski kapeli se jim prebero zakoni o volitvi, na katere prisežejo. Drugi dan se podajo v konklave, kjer ima vsak svojo sobo. Vrata se zazidajo in nihče ne sme noter in ne ven, izvzemši, da kdo nevarno zbolí, tisti pa potem ne voli. Volitev se vrši po listkih. Izvoljeni, če sprejme izvolitev, si pridene novo ime in ima že papeško sodnost, zato mu natakne kardinal kamornik »ribičev prstan.« To je pečatni prstan, ki se ob smrti papeževi potre.

Nato se zaprtje otvori in najstarejši kardinaldijakon naznani iz balkona izvolitev. Med tem izvoljenega oblečejo v papeška oblačila, v bel talar in rdeč plašč.

Kardinali obljubujejo izvoljenemu zvestobo s tem, da mu, ko se poje »Te Deum,« poljubujejo roko in nogo, on pa vsakega objame. To še se ponavlja poznej v Sikstinski kapeli in cerkvi sv. Petra.

Novi papež dá rimskemu mestu in celemu svetu apostolski blagoslov. Če še novoizvoljeni ni bil škof, ga kardinaldekan po posebnem obredu posveti v škofa in potem sledi kronanje.

Kronanje. Za kronanje se odloči nedelja ali pa praznik. Papeža nesejo v slovesnem obhodu v cerkev sv. Petra in med obhodom zažge obredar tri kosmiče prediva pred papežem, govoreč besede: »Sveti oče, tako mine veličastvo sveta!« v opomin, da naj v svoji najvišji službi na zemlji ne pozabi minljivosti vsega posvetnega in da bodi iz srca ponižen.

V cerkvi služi slovesno sv. mašo. Po dokončani »očitni spovedi« v predstopnjiških molitvah molijo trije kardinalskofje nad njim, da bi prejel darove sv. Duha v polni meri in potem mu ogrnejo palij v znamenje, da ima nadškofijske in patriarhalske pravice.

Po dokončani sv. maši zanesejo papeža na mostovž cerkve sv. Petra. Drugi v redi kardinaldijakonov mu odvzame infulo, katero je do zdaj nosil in prvi kardinaldijakonov ga krona s tiaro, rekoč: »Prejmi tiaro s trojno krono in vedi, da si oče knezov in kraljev, vladar sveta na zemlji in namestnik odrešenika našega Jezusa Kristusa, kateremu bodi čast in slava na vekov veke Amen.« Nato se oznani popolni odpustek in novi papež dá papežev blagoslov vesoljnemu svetu.

§ 68. Redovniki.

Duhovskemu stanu pripadajo tudi redovniki.

Začetek redovništva sega v prve krščanske čase. Že takrat nahajamo kristjane, kateri so gojili vedno devištvo in se odpovedali vsakemu svetnemu veselju. Da bi popolnejše Bogu služili, odšli so v samoto, zato so jih imenovali samotarje.

Število teh samotarjev se je posebno namnožilo ob času preganjanja pod cesarjem Decijem. Mnogo kristjanov, ki se ni čutilo dovolj trdnih, da bi prenašali muke, je zbežalo v puščavo, od koder pa se niso več vrnil.

Od začetka so ti samotarji živeli za se, potem pa so se združili pod skupnim poglavarjem, kateri se je imenoval »opat« (abbas = oče). Bivali so ali v skupni hiši, katero so imenovali samostan ali pa tako, da je imel vsak za se sobico in da so se le zbirali k službi božji in k pobožnim vajam.

Sv. opat Anton puščavnik († 356) je prvi uredil samostansko življenje ter določil čas za molitev in delo. Sv. Pahomij je prvi samotarje združil v skupnem bivališču ter jim dal pravila za skupno življenje na nilskem otoku Tabeni. Tako se je začelo pravo samostansko življenje. Na višjo stopnjo je bilo samostansko življenje povzdignjeno po sv. Baziliju († 379) in sv. Benediktu († 553), ki sta ustanovila duhovne redove.

Duhovni red je družba vernikov, ki se za-duhovnired. vežejo po pravilih, katera je potrdila sv. cerkev, Ordo svoje življenje vravnati in hrepeneti po kr. religiosus. ščanski popolnosti z izpolnjevanjem obljub radovoljnega uboštva, vednega devištva in vedne pokorščine pod duhovnim predstojnikom.

Od tistega časa je nastalo več duhovnih redov, Redovniški stan. moških in ženskih. Duhovni redovi se imenujejo s skupnim Status imenom redovniški stan. religiosus.

Redovniki.
Religiosi.

Samotar.
Monachus.

Decij
(249—251).

Samostan.
Clastrum.

Bistveni pogoji za redovniški stan so sledeči:

a) večna obljuba, ki je obvezna za celo življenje; b) obljuba uboštvā, devištva in pokorščine; c) odločno in stalno potrjenje od sv. cerkve (papeža), in da vsaj en del redovnikov zaobljubi slovesne obljube.

Če potrjenje ni stalno (definitivno) in obljube niso slovesne, je red v širjem pomenu, duhovna družba ali kongregacija.

Če pa manjka kateri bistvenih pogojev, potem je samo bratovščina ali nabožna družba (congregatio pia).

Redovi so po svoji upravi dvojne vrste in sicer:

1. redovi, katerih posamezni samostani nimajo nikakoršne zveze med seboj in se redovniki ne morejo premestiti v drug samostan istega reda. Pri teh ima vsak samostan svojega predstojnika »opata«, katerega volijo redovniki in ki je le od papeža odvisen.

2. redovi, v katerih so posamezni samostani med seboj v zvezi, da se lahko redovniki iz enega samostana v drugega premestijo.

Predstojniki posameznih samostanov so začasno postavljeni in se imenujejo gvardian ali prior ali superior. Več takih samostanov tvori redovno provincijo, katere predstojnik je provincial. Predstojnik cellega reda pa je redovni general, ki navadno stoluje v Rimu in se voli na tri leta ali za celo življenje. Papež ga mora potrditi in je le njemu podložen.

Noviciatus. Sprejem v redovni stan. Kdor hoče postati redovnik, mora pred vsem napraviti novicijat, to je, preživeti mora pod vodstvom posebnega voditelja ali voditeljice eno, dve ali tri leta po samostanskih pravilih, da se poskusi, če ima poklic za samostansko življenje.

Professio. V začetku novicijata prejme kandidat tonsuro, redovno oblačilo in novo ime (izvzemši jezuite) v znamenje, da hoče biti nov človek. Po dovršenem novicijatu stori novic, ako so se predpostavljene prepričali o njegovem poklicu, obljubo na tri leta in potem sledi profes, to je obljuba za celo življenje.

Profes se vrši po obredniku istega reda in sicer pred višjim redovnim predstojnikom; pri ženskih redovnicah v roke škofove. Naslovujejo se redovniki z besedo »pater = oče«, če je duhovnik, neduhovnik pa »frater = brat« ali pri ženskah »soror = sestra.«

Redovni predstojniki se ne posvečujejo, izvzemši opate, ki so za celo življenje izvoljeni. Ti imajo škofovsko palico, naprsni križ, in škofovsko kapo in naslov »prelat.«

Pomen redovništva za človeštvo je neprecenljiv.

Skupne molitve, vsakdanja pokorila in zatajevanja, mnogo-vrstna dobra dela posvečena po obljubah, so vedna daritev, ki odvraca jezo božjo od grešnega človeštva.

Redovniki so nadalje neutrudljivi učenci narodov v resnicah sv. vere, v potrebnih znanostih, v poljedelstvu, živinoreji in vinoreji. Oni so gojitelji vseh ved in umetnosti. S ponosom lahko kažejo na veliko število redovnih bratov, katere diči krona učenitva v vseh strokah. Redovniki so neutrudljivi učenci mladine. Kjer koli označujejo vero, tam otvarjajo tudi šole. Redovniki so brezplačni

strežniki bolnikov in oskrbniki zapuščenih vdov in sirot. Redovniki so neustrašljivi spoznavci Kristusovi, katere diči na milijone krona mučeniška.

§ 69. Zakrament svetega zakona.

Sv. Zakon.
Sacra-
mentum
matrimonii.

Zakrament sv. zakona je zakrament, v katerem se neoženjen kristjan in neoženjena kristjanka nerazdružno zvežeta ter prejmeta od Boga milost, da moreta dolžnosti zakonskega stanu do smrti zvesto izpolnjevati.

Kat. 732.

Zakon je Bog v raji postavil in Kristus ga je po-
višal v zakrament, to je, v vir milosti.

Podoba zakonske zveze je zveza Kristusova z njegovo cerkvijo.

Bistveno znamenje sv. zakona sta ženin in nevesta (tvarina) in njuno medsebojno privoljenje (oblika), katero razodeneta z besedo ali z znamenjem, ki nadomestuje besedo. Dati pa se mora to privoljenje pred dvema pričama in pred lastnim župnikom ženinovim ali nevestinim, ali pred v to pooblaščenim duhovnikom.

Kat. 737.

Veljavno morejo ta zakrament prejeti le samo kristjani, če ni nobenega razdiralnega zadržka med njimi. Zadržke morata ženin in nevesta sama javiti in obe pričati pri vpisovanju, da njima ni znan noben zadržek. Razun tega pa še se ženin in nevesta trikrat pri očitni službi božji okličeta, da vsakteri lahko zadržke javi, ki bi branili zakon.

Prejemavec

Kat. 739.

Da se zakon vredno prejme, morata biti v milosti božji; zato se prijazno opomnita, da prejmeta pred poroko zakrament sv. pokore (če mogoče dolgo spoved) in sv. Rešnjega Telesa.

Delivca zakramenta sta zaročenca sama, župnik pa je javna priča.

Delivec.

§ 70. Obred sv. zakona.

1. Duhovnik, oblečen v roket in belo štolo, gre spremljan od strežnika k altarju, kjer se nahajata zaročenca z dvema pričama.

2. Po nagovoru, v katerem pojasnjuje svetost in imenitnost zakonskega stanu, vpraša ženina in potem nevesto s trojnim vprašanjem, če je njuna resnična, dobro premišljena in neprisiljena volja po redu in postavi sv. cerkve stopiti v zakon in ostati do smrti v njem stanovitna, na kar vsak pritrdi s trojnim »da« ali »hočem.«

3. Nato jima poda duhovnik prstana, katera v začetku ali pa sedaj blagoslovi in sicer natakne ženin nevesti prstan na četrti prst leveice in potem nevesta ženinu.

4. Prstan pomeni brezkončno ljubezen in zvestobo.

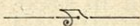
5. Na to si podasta desnici v znamenje, da si pred Bogom in krščansko srenjo zaprisežeta, da ne bodeta v nobeni sili drug drugega zapustila.

6. Duhovnik ovije sklenjeni roki s štolo in ju blagoslovi v imenu Očeta in Sina in sv. Duha.

7. Potem še molijo skupno »Oče naš« in »Češčeno Marijo« in po opravljenih kratkih molitvah pokropi duhovnik z blagoslovljeno vodo zaročenca.

Kaj lepo je, če zaročenca skleneta sv. zakon pred sv. mašo, katera se nato za nju bere in med sv. mašo pa prejmeta slovesno zakonski blagoslov.

Ako zakonska preživita 50 let v zakonski zvestobi, obhajata zlato poroko, to je, slovesno zahvalo za božje dobrote s prošnjo, da bi ju ljubi Bog potrdil v dobrem do konca.

IV. oddelek.

Blagoslovila.
Sacramen-
talia.

O zakramentalih ali blagoslovilih.

§ 71. O zakramentalih v obče.

Sv. zakramenti naklanjajo človeštvu milosti, katere je zaslužil Kristus na križu. Toda izvirni greh ni prišel samo na človeka, ampak v svojih nasledkih tudi na vse stvarstvo, kakor je rekel Gospod: »Prekleta bodi zemlja v tvojem delu«, zato žega stvarstvo po božjem blagoslovu, katerega deli sv. cerkev v zakramentalih.

Kat. 745. Zakramentali so: 1. zakramentom podobna sveta dejanja, na primer: zarotovanja, blagoslavljanja in posvečevanja, katera je postavila sveta cerkev, da nam naklanja posebne milosti in dobrote, ali da posvečuje osebe in stvari; 2. reči, katere je posvetila cerkev, da jih rabi pri božji službi, ali da jih mi pobožno rabimo, na primer blagoslovljena voda.

Že v stari zavezi nahajamo blagoslavljanja in posvečevanja. Bog blagoslovi stvarstvo, očaki blagoslavljaajo sinove in duhovniki ljudstvo. Po maziljenju z oljem in z molitvijo so se posvečevali duhovniki, kralji in tempeljska oprava. V novi zavezi blagoslavlja Jezus kruhe, ribe, otroke in apostole; naroči apostolom in učencem blagoslavljati, rekoč: »Če stopite v hišo, recite: »Mir bodi tej hiši! In če bo vredna, bo prišel vaš mir nad njo.« Mat. 10, (12—13).

Ker so zakramentali zakramentom podobni, razločujemo tudi pri njih: stvarino in obliko. *a)* Tvarina je vsaka od cerkve določena reč ali oseba, ki se ima posvetiti ali blagosloviti, ali pa že posvečena in blagoslovljena reč, s katero se izvršuje; na primer blagoslovljena voda, s katero se ljudstvo kropi, košček sv. križa, s katerim se daje blagoslov. *b)* oblika, to je, 1. klicanje najsvetejšega imena; 2. znamenje sv. križa; 3. v to določene cerkvene molitve; 4. maziljenje, pokladanje rok, pokajanje in 5. škropljenje z blagoslovljeno vodo.

Zakramentali ne delujejo iz sebe kakor zakramenti, ampak le po priprošnji sv. cerkve.

Redni prejemavec zakramentalov je le človek, Prejemavec. ki je ud sv. cerkve in v milosti božji, ter veren in udan v božjo voljo. Cerkev je postavila zakramentale v človekov dušni in telesni blagor; ako se toraj reči blagoslavljajo, se to godi le s tem namenom, da bi bile človeku v prid.

Delivec zakramentalov je *a)* za celo sv. cerkev papež; *b)* za škofijo škof, izvzemši tiste zakramentale, katere si papež pridrži, na primer blagoslovljenje palija; *c)* za župnijo župnik in v to pooblaščen župnijska duhovščina, izvzemši zopet one zakramentale, ki si jih škof pridrži ali ki le škofu pripadajo, na primer posvečenje sv. olja. Nekatera blažila delé po navadi le redovniki, na primer blagoslavljanje križevega pota. Delivec.

Zakramentali se opravljajo pri altarju ali pa jih deli, če se vrše na slovesen način, duhovnik v pluvialu ali v albi s štolo. Pri zakramentalih, v katerih je zarotovanje, se rabi vijolična barva, sicer pa dnevna, če ni za to posebnega cerkvenega določila.

Zakramentali se bistveno razločujejo od zakramentov in sicer v tem, 1. da je zakramente postavil Jezus, zakramentale pa je vpeljala sv. cerkev po Kristusovem pooblaščenju; 2. da zakramenti podeljujejo milost božjo, zakramentali pa jo le izprosijo; 3. da imajo zakramenti svojo moč, bodisi delivec in prejemavec vreden ali nevreden, učinek zakramentalov pa je odvisen od vrednosti delivca in prejemavca, kakor tudi od božje modrosti, če hoče uslišati prošnjo; 4. zakramenti so k zveličanju potrebni, zakramentali pa samo hasnoviti.

Zakramentali imajo večjo moč kakor molitve posameznikov, ker ostane Jezus vedno v svoji cerkvi, da po njej deli blagoslov.

Glavni zakramentali so: 1. zarotovanje; 2. blagoslavljanje; 3. posvečevanje.

§ 72. Zarotovanje.

Zarotovanje.
Exorcismus

Zarotovanje imenujemo molitve, po katerih se odtegujejo osebe in reči vplivu hudega duha.

Kat. 747.

Hudi duh napada človeka ali pa posede telesne moči človekove tako, da sta v človeku po pravici dve osebi,

človekova in hudega duha (obsedeni), ali pa z božjim pripuščenjem škoduje človeku na telesu ali imetju.

Jezus je dal apostolom in njihovim naslednikom oblast črez hudobne duhove, (Mat. 10, 1; Mark. 16, 17) in cerkev je tudi rabila to jej podeljeno oblast, zato je postavila v ta namen posebni red zarotništva. Zarotovanje smejo izvrševati samo mašniki in sicer 1. pri sv. krstu nad krščenci; 2. pri blagoslavljanju nekaterih stvari, da se odtegnejo oblasti hudega duha; na primer pri blagoslavljanju soli; 3. nad obsedenci, kateri pa se smejo le zarotovati po zadobljenem pismenem škofovem privoljenju.

Blagoslov.
Benedictio.

Kat. 748.

§ 73. Blagoslovi.

Cerkev blagoslavlja osebe in reči, zato razločujemo dvojni blagoslov, osebni in rečni.

Osebni blagoslovi so tista sv. opravila, po katerih cerkev prosi milosti in varstva za kakšno osebo.

Rečni blagoslovi pa so sveta opravila, po katerih cerkev prosi Boga, da bi reči služile tistim, ki jih pobožno rabijo, v dušni in telesni blagor.

I. Osebni blagoslovi.

Osebni blagoslovi so ali splošni, ako se ob enem več osebam podeljujejo ali posebni, če se le posameznim delé.

A. Splošnim osebnim blagoslovom se prištevajo:

1. blagoslov s svetim Rešnjim Telesom;
2. blagoslov s svetinjami;
3. škofov in mašnikov blagoslov;
4. slovesni papežev blagoslov in papežev blagoslov ali občna odveza za umirajoče.

1. Blagoslov s svetim Rešnjim Telesom.

Duhovnik izpostavi sv. Rešnje Telo v monštranci (ali v ciboriju), ga trikrat kleče pokadi, potem se ogrne s poramnim ogrinjalom (velum), da s tistim prime za sv. posodo v znamenje, da tukaj Kristus sam blagoslavlja. Med blagoslavljanjem preneha petje in orgljanje. Pred blagoslovom bi se naj izpela »Tantum ergo« in »Genitori.«

2. Blagoslov s svetinjami.

Ako so v kakšni cerkvi potrjene svetinje Gospodove (drobtinice sv. križa) ali svetniške, se smejo z dovoljenjem škofovim izpostaviti v češčenje in sme se tudi z njimi blagoslavljeti. Ako so Gospodove svetinje izpostavljene, tiste mašnik stojé trikrat pokadi, svetnikove pa samo dvakrat in potem ogrnjen s poramnim ogrinjalom dá molčeč z njimi blagoslov.

3. Škofov in mašnikov blagoslov.

Ta blagoslov se deli tako, da se napravi z roko grški ali blagoslovni križ in se ob enem izgovorijo besede: »Blagoslovi vas vse-mogočni Bog Oče † Sin in sv. Duh.« Deli se ob koncu sv. maše, pri-

dige in po obhajanju. Mašnik blagoslavlja z enkratnim, škof pa s trikratnim prekrizanjem.

Škof deli blagoslov tudi na koncu sv. birme in sv. redov in ima oblast v svoji škofiji zunaj cerkve javno blagoslavljati ljudstvo s tem, da ga molče prekriza. Navadni duhovnik sme zunaj cerkve le zasebno deliti blagoslov.

Novomašnikom je dovoljeno deliti novomašniški blagoslov s posebno molitvico in s polaganjem rok.

4. Slovesni papežev blagoslov in papežev blagoslov za umirajoče. (Glej § 55.)

B. Posebnim osebnim blagoslovom se prištevajo:

1. Kronanje kralja; 2. slovesni blagoslov novoporočenih; 3. blagoslavljanje zakonske matere po porodu ali vpeljevanje; 4. blagoslov, ki se deli romarjem; 5. blagoslov, ki se deli umirajočim; 6. blagoslavljanje mrliča.

1. Kronanje kralja.

Kralja krona prvi škof v deželi in drugi škofje strežejo.

a) Pred vsem priseže kralj pravičnost cerkvi in ljudstvu.

b) Nato se vleže na altarske stopnjice in molijo se kleče litanije vseh svetnikov. Potem ga škof mazili na desnici in med pleči s krstnim oljem, kar pomeni moč. Sedaj se začne sv. maša.

c) Po dokončanih gradualnih molitvah izroči kralju meč, postavi mu na glavo krono, mu poda žezlo, prstan in državno jabolko, znamenja vladarske oblasti in časti ter ga posadi na prestol.

d) Sv. maša se nadaljuje. Pri darovanju daruje kralj en zlat, po »Agnus Dei« prejme poljub miru in po mašnikovem obhajilu pristopi k sv. obhajilu. V kraljevi opravi mahne z mečem na vse štiri strani v znamenje, da hoče braniti pravico in resnico.

2. Slovesni blagoslov nad novoporočenimi. (Glej § 70.)

3. Blagoslov nad zakonsko materjo po porodu ali vpeljevanje.

V starem zakonu je morala mati po porodu dečka ostati doma štirideset dni, po porodu deklice pa osemdeset dni in potem iti v tempelj in darovati enoletno jagnje in dva goloba ali dve grlici, če pa je bila uboga, pa samo dva goloba ali dve grlici.

Ako je bil deček prvorojenec, ga je predstavila Gospodu in potem odkupila. (3. Moz. 12.) Tako je storila tudi Marija, če tudi ni bila zavezana kot Mati božja. (Svečnica.)

Akoravno postave starega zakona ne vežejo več v novem zakonu, je vendar cerkev odobrila navado, da se dajo krščanske matere vpeljati, ne sicer, da bi se očiščevale kakor v stari zavezi, ampak 1. da posnemajo Marijo, mater božjo; 2. da se Bogu zahvaljujejo za otroka in 3. da otroka darujejo Bogu.

Obred vpeljevanja je sledeči:

1. Mašnik, oblečen v roket in belo štolo, gre pred cerkvena vrata, kjer stoji mati s prižgano svečo v roki, jo pokropi z blagoslovljeno vodo in moli 23. psalm, ki izražuje prošnjo za božji blagoslov.

2. Potem jej poda štolo v znamenje, da jo kot namestnik božji pelje v cerkev pred altar, zato reče: »Pojdi v hišo božjo in moli Sina blažene Device Marije!«

3. Pred altarjem mati poklekne in duhovnik moli za milost in varstvo božje, da bi z otrokom vred dosegla večno zveličanje. Nato še jo enkrat pokropi z blagoslovljeno vodo.

Prizgano svečo drži celi čas v roki v znamenje, da je ohranila luč sv. vere, kakor je obljubila pri sv. krstu, in da hoče tudi otroka v tej luči izgojevati in mu svetiti z lepim vzgledom krščanskega življenja.

Ta blagoslov se ne deli nezakonskim materam in ne onim, ki so v mešanem zakonu in otroke v krivi veri izgojujejo. Če se vrši sv. krst na domu, se tamkaj ne more mati vpeljati.

4. Blagoslov, ki se deli romarjem.

Romarji se zberó k sv. maši, ki se opravlja na njihov namen. Po sv. maši moli duhovnik primerne molitve nad klečečimi romarji ter jih pokropi z blagoslovljeno vodo.

Commen-
datio
animae.

5. Blagoslov, ki se deli umirajočim.

Cerkev spremlja človeka od zibe do groba in kot dobra mati skrbi vsak čas za svoje otroke, posebno pa v smrtni sili. Ona spremlja umirajočega s sledečimi obredi v večnost:

1. Mašnik oblečen v roket in vijolično štolo pokropi bolnika, posteljo in navzoče z blagoslovljeno vodo, dá bolniku križ, da ga poljubi, potem pa položi ali obesi križ tako, da more bolnik nanj videti in se osrčevati v zaupanju na božje usmiljenje.

2. Nato se prižge blagoslovljena sveča in vsi pokleknejo in molijo kratke litanije in druge molitve za umirajoče.

3. Ko se bližajo zadnji trenotki (umiravica), izgovarja umirajoči ali, če tisti več ne more, pa duhovnik počasi ime »Jezus.«

Umiralec
ali zvon
zadnjih
zdihljajev.

Sedaj bi moral zazvoniti umiralec ali zvon zadnjih zdihljajev v opomin vernikom, da molijo za umirajočega. Le redko kedaj je mogoče ravno takrat zvoniti, zato pa se pozvoni poznej, ko se je že ločila duša, z mrtvaškim zvonom.

Kropljenje z blagoslovljeno vodo pomeni pomoč zoper hudega duha. Križ označuje trdno zaupanje na končno zmago. Vsak kristjan bi naj imel križec, ki je blagoslovljen na odpustke za umirajoče in tega bi naj vsak večer poljubil z mislijo, da bo na zadnjo uro njegova tolažba.

Goreča sveča pomeni luč žive vere, katero je sprejel pri sv. krstu, ki bi ga imela spremljati k prvemu sv. obhajilu in mu svetiti skozi celo življenje, dokler ne pride ženin, kateremu mora iti nasproti. (Mat. 25.) Sveča bodi blagoslovljena.

Umirajoči zadobi popolne odpustke, če je v milosti božji, izgovarja ime »Jezus« in se vda v voljo božjo. Raba zvona za umirajoče je že iz časov sv. Bede († 735) v navadi; da bi ga živi le nikdar ne preslišali!

§ 74. Nadaljevanje.

Krščanski
pogreb.
Exequiae.

6. Blagoslov nad mrličem ali krščanski pogreb.

Ko se je duša ločila od telesa, se truplo umije, ker je po sv. krstu ud Kristusov (I. Kor. 6, 15), posvečen tempelj sv. Duha (I. Kor. 6, 9), v katerem moramo Boga nositi in povelečevati (I. Kor. 6, 20) in ker bo častitljivo vstalo kot orodje, s katerim je duša delala za čast božjo. Mrliča oblečejo v čisto obleko ali, če je po obleki njegov stan izražen, v stanovsko obleko, kakor pri duhovnikih, redovnikih, vojakihi. Deviški stan ima belo obleko z vencem ali s šopkom svežih cvetlic.

Kat. 244.

Mrliča položijo na mrtvaški oder, roke mu sklenejo in ovijejo z rožnim vencem v znamenje, da je bil zvest otrok in častilec Marijin, ali mu dajo med prste sv. razpelo v znamenje, da je imel Kristusa za vodnika na potu križa in zatajevanja in da upa po daritvi na križu večno zveličanje.

K mrličevemu zgavju se postavi sv. razpelo vsaj z eno lučjo ali z več gorečimi svečami, kar pomeni, da je bil rajni po sv. krstu luč v Kristusu (Efež. 5, 8), da je živel v živi veri in umrl kot otrok luči, kot sin sv. kato-liške cerkve. Zraven tega pa še pomeni luč ponižno prošnjo sv. cerkve: »Večna luč naj mu sveti!« K vžnožju odra se postavi posodica z blagoslovljeno vodo in z vejico ali s škropilom, da verniki, ki pridejo molit, kropijo rajnega, želeč mu večni mir z besedami: »Bog ti daj večni mir in pokoj in večna luč naj ti sveti, počivaj v miru. Amen.«

Zapovedano je, da leži mrlič osemindirideset ur na odru, če za slučaj ne ukrene svetna oblast drugače. Po doteklem času se položi mrlič v krsto, ki se zabije in nato se nese k pogrebu.

A. Obredi pri pogrebu odraslih.

1. Ob določeni uri gre postavljeni mašnik iz cerkve z roketom in črno štolo, pri slovesnih pogrebih s pluvi-alom sam ali z drugimi duhovniki, ki imajo oblečene samo rokete ali pa dalmatike, pred hišo ali na kraj, kjer se nahaja mrlič. Naprej se nese križ, potem sledijo strežniki in duhovniki.

Ko dospejo do mrliča, se po stari krščanski navadi nažgejo sveče in duhovnik pokropi krsto in začne peti ali moliti 129. psalm »De profundis = iz globočine,« ter v mrličevem imenu prosi usmiljenja. Potem se odkrije in začne z besedami »Kyrie eleison« medsebojne molitve, katere sklene z daljšo molitvijo za rajnega. Nato pokropi in pokadi krsto, želeč, da bi Bog pokrepčal rajnega in ga očistil časnih kazni.

2. Mrliča nato vzdignejo in v procesiji zanesó k cerkvi ali na pokopališče. Duhovnik gre pred krsto in moli ali poje 50. psalm »Miserere = usmili se,« katerega je zložil David, ko je po Natanu opozorjen spoznal svoj greh in ga obžaloval. V istem spokornem duhu cerkev moli ta psalm v imenu rajnega, katerega duša, če še je v vicah, spozna svoje grehe in srčno zdihuje po odrešenju. Med procesijo zvonovi mlo pojó glasno oznanjujoč, da je bil rajni ud sv. cerkve in v opomin vernikom, da molijo za njega. Med procesijo naj bi se molil sv. rožni venec.

3. Ako se mrlič zanese v cerkev, mora se, če ni bil mašnik, tako postaviti, da je obrnjen z licem k altarju, če pa je bil mašnik, pa z licem proti ljudstvu, kakor je bil obrnjen proti ljudstvu, ko ga je poučeval. Na krsto se pritrdi križ v znamenje, da je bil kristjan.

Če je pogreb dopoldne, se molijo navadno mrtvaške molitve, tako imenovane bilje in opravi se daritev sv. maše v črni barvi, če to dovolijo za tisti dan cerkvene postave, drugači pa v dnevni barvi, ali pa se sv. maša preloži na drug dan; vsekako pa sledi sedaj kakor tudi, če je pogreb popoldne, pretresujoči »Libera,« v katerem prosi cerkev umrlemu odpuščenja grehov in milostne sodbe. Nato pokropi in pokadi mrliča.

4. Po dokončanem opravi v cerkvi nesó mrliča v procesiji na pokopališče k izkopani jami. Mašnik pokropi grob v imenu presv. Trojice in krsta se spusti v jamo, med tem ko duhovnik govori: »Vzemi zemlja, kar je tvojega in naj prejme Bog, kar je njegovega; telo je iz zemlje napravljeno, duh pa je od zgoraj vdihnjen!« Potem še mrliča v grobu moleč pokropi in pokadi. Slednjič vrže z lopatico trikrat zemlje na krsto rekoč: »Spomni se človek, da si prah in da se v prah povrneš!«

Nato duhovnik nadaljuje cerkvene molitve in sklene obred s tem, da zmoli z navzočimi tri očenaše, tri češčenamarije in vero za rajne ter še enkrat pokropi mrliča in navzoče.

Navada je, da žalujoči mečejo zemlje na krsto v znamenje odkritosrčne ljubezni, s katero mu želijo večni mir. Tu in tam se hitro po pogrebu bere sv. maša v beli barvi v zahvalo za vse dobre, katere je rajni od Boga sprejel.

Ker je po nekaterih krajih prepovedano, po drugih pa je prišlo iz navade, da bi mrlič nosili v cerkev, posebno tam, kjer so pogrebi popoldne, zato gre procesija z mrtvecem naravnost na pokopališče in molitve, ki bi se imele gredoč k cerkvi moliti, se opravljajo na potu na pokopališče in na pokopališču. Cerkevne molitve pa in sv. maša za rajnega se vrše drugi dan in na prostoru, kjer bi imela stati krsta z mrličem, se postavi mrtvaški

oder ali »katafalk;« če pa tega ni, pa zadostuje na tistem prostoru razgrnjen mrtvaški prt s križem in z gorečimi svečami.

B. Obredi pri pogrebu nedolžnih otročičev.

Posebni obred je cerkev odločila za nedolžne, to je za take otroke, ki še niso razločevali dobrega od hudega (blizu do sedmega leta) in še toraj tudi niso smrtno grešili, ampak so umrli v krstni nedolžnosti.

Zategadelj gre mašnik k pogrebu z belo štolo; ker bela barva označuje nedolžnost in svetost.

Tudi psalmi, ki se pojejo med pogrebom, izražujejo zaupanje, da vživa otrokova duša nebeško veselje in molitve so polne zahvale, da je Bog povišal otroka brez njegovega zasluženja. Ako se bere sv. maša, se opravi tista v zahvalo ali pa za rajne sorodnike, za katere se tudi pri grobu moli.

Ker je katoliško pokopališče svet kraj in cerkveni pogreb duhovna reč, zato more le cerkev določiti, kdo se sme cerkveno pokopati.

Njena nepremakljiva trditev pa je, da kdor v življenju ni bil v njenem občestvu ali ni rabil iz lastne krivde dobrot tega občestva ali jih je celo zaničeval, s tem tudi cerkev po njegovi smrti ne more imeti nobenega občestva.

Zato odreka cerkev cerkveni pogreb: 1. nekrščenim; 2. krivovercem; 3. izobčenim; 4. samomorivcem, ki so bili pri pameti, če niso pred smrtjo dali znamenja, da se kesajo storjenega zločina; 5. v dvoboju usmrčenim, če tudi so pred smrtjo dali znamenja, da se kesajo svojega čina; 6. vsem v nespokornosti trdovratnim, kateri so se pred pričami branili na smrtni postelji prejeti sv. zakramente za umirajoče.

Vsem drugim udom pa nakloni cerkev dobrote svoje matrne ljubezni. Tudi nad tistimi, ki so bili od vseh zapuščeni in črez vse revni, zmoli cerkev vse molitve, kakor pri slovesnem pogrebu in blagoslovi grob, kakor pri najiminitnejših pokopih.

§ 75.

II. Rečni blagoslovi.

Kakor je božji Zveličar blagoslavljal kruh in ribe, tako tudi cerkev blagoslavlja jestvine in pijače. V prvih krščanskih časih so nosili verniki kruh, sadje in drugo v cerkev, da bi jim po božjem blagoslovu služilo v dušni in telesni blagor. Tako še sedaj blagoslavlja cerkev ob praznikih sv. Štefana sol, sv. Janeza novo vino in o Veliki noči pa različne jestvine.

Kristus je tudi naročil svojim apostolom in učencem blagoslavlјati hiše, kamor pridejo, in tako blagoslavlјa cerkev stanovališča, in posebno blagodejne človeške naprave, kakor šole, bolnišnice, železnice, mostove in drugo.

Na nekaterih krajih je kaj lepa navada, da hodijo duhovniki vsako leto ob Treh kraljih hiš blagoslavlјat.

Ker je od božjega blagoslova vse odvisno, se blagoslavlјajo tudi vinogradi in žitna polja.

§ 76. O posvečevanjih sploh.

Posveče-
vanje.
(Blagoslav-
ljanje.)
Benedictio.
Consecratio.
Kat. 749.

Posvečevanje odločuje osebe in stvari, katerim se podeli, stalno za božjo službo ali kako reč za pobožno rabo in se toraj ne sme ponavlјati.

Posvečevanje ima vsakokrat svojo moč, bodi delivec ali prejemavec vreden ali ne.

Posvečevanja so dvojna, osebna in rečna.

A. Osebna posvečevanja sme deliti le škof in tem pripadajo nižji redovi in slovesno posvečevanje opatov.

B. Rečna posvečevanja so zopet dvojna in sicer a) takšna, ki se izvršujejo ob določenih dnevih cerkvenega leta, ker so v zvezi s skrivnostjo, ki se tisti dan obhaja; b) takšna, ki se vršé takrat, kedar jih nanese potreba.

§ 77. Rečna posvečevanja, ki so navezana na določen dan cerkvenega leta.

Rečna posvečevanja, ki so navezana na določen dan, so sledeča:

1. Blagoslavlјanje sveč na Svečnico. (Glej § 107.)
2. Blagoslavlјanje pepela na pepelnično sredo. (Glej § 110.)
3. Blagoslavlјanje palem, oljk in različnega mladičja na cvetno nedeljo. (Glej § 111.)
4. Posvečevanje krstnega olja, krizme in bolniškega olja na veliki četrtek.

Olja sme samo škof posvečevati na veliki četrtek med sv. mašo v stolni cerkvi. Olje se hrani v srebrni ali kositerni posodi, ki je ogrnjena s plaščem in zaznamovana z začetnimi črkami.

Bolniško olje se posvečuje pred zadnjo molitvijo v kanonu, krizma in krstno olje pa po sv. obhajilu.

Obred posvečevanja je sledeči:

a) Bolniško olje. Škof gre po dokončani tihi maši k mizi, ki je v prezbiteriju nalašč za olja pripravljena. Obdaja ga dvanajst du-

Posveče-
vavec.

hovnikov, ki so oblečeni v bela mašna oblačila v spomin dvanajsternih apostolov; nadalje sedem dijakonov in sedem subdijakonov, ker jih je toliko bilo nekdanj nastavljenih pri vsaki škofovski cerkvi in ti prinašajo in odnašajo posode z oljem. Škof posveti s posebnimi molitvami bolniško olje in prosi, da bi bilo bolnikom v dušno zveličanje in telesno zdravje. Nato se posoda s sv. oljem odnese in škof se vrne k altarju in nadaljuje sv. mašo.

b) Krizma. Po zavživanju se škof zopet vrne k mizi. Dijakoni in subdijakoni prinesejo v slovesni procesiji in med petjem posode z oljem na mizo.

1. Škof pred vsem posveti balzam, ga pomeša z oljem, ki je odločeno za krizmo, kar pomeni božjo in človeško naravo Kristusu. 2. Nato dihne trikrat v podobi križa v olje in za njim dvanajsteri mašniki, kar znači moč sv. Duha. 3. Potem moli škof posvečevalno molitev in pozdravi trikrat sv. krizmo z besedami »Ave sanctum chrisma = bodi pozdravljena sveta krizma« in poljubi v zahvalo za sv. zakramente rob posode. Isto storé tudi dvanajsteri mašniki, ki iz spoštovanja pri vsakem pozdravu pokleknejo na eno koleno.

c) Krstno olje. Krstno olje se posveti po posvečevanju sv. krizme z istimi šegami, le pozdrav se glasi: »Ave sanctum oleum = bodi pozdravljeno sv. olje.«

Sv. olja se na veliki četrtek razdelé na dekanije, dekani pa jih razpošljejo na župnije, ker se na veliko soboto pri posvečevanju krstne vode že morajo rabiti nova olja. Ostalo olje iz preteklega leta se sežge v večni luči in posode se spodobno osnažijo.

Olja rabi cerkev pri raznih priložnostih.

Krstno olje se rabi pri sv. krstu, pri mašniškem posvečenju, pri posvečevanju altarjev in krstne vode in pri maziljenju kraljev. Krizma se rabi pri sv. krstu in sv. birmi; pri posvečenju škofov, pri posvečevanju cerkev, altarjev, zvonov in kelihov.

Bolniško olje se rabi pri zakramentu sv. poslednjega olja in pri posvečevanju zvonov.

5. Posvečevanje ognja, velikonočne sveče na veliko soboto in krstne vode na veliko in binkoštno soboto. (Glej § 114.)

6. Blagoslavljanje kropilne vode. Kropilna voda se blagoslavlja navadno vsako nedeljo, izvzemši velikonočno in binkoštno, ker se takrat rabi v soboto posvečena voda.

Voda je znak dušnega očiščenja in ker izvršuje očiščenje sv. Duh, toraj tudi znak sv. Duha, kakor to Kristus sam naznanja, ko pravi: »Kdor v mene veruje, iz njegovega osrčja bodo tekli potoki žive vode.« To pa je rekel o sv. Duhu, katerega bodo sprejeli tisti, ki bodo v njega verovali. (Jan. 7, 38.)

Vodo so rabili Judje in neverniki, da so očiščevali s škropljenjem in z umivanjem osebe, reči in kraje.

Veliko višje pa še je Jezus povzdignil vodo, ker jo je izvolil za tvarino sv. krsta. Ni čuda toraj, da je cerkev že od prvih časov sem blagoslavljala vodo, da bi po njej 1. očiščevala vernike, ki jo rabijo v duhu pokore, malih grehov, 2. da bi jih krepila zoper

Blagoslov-
ljena voda.
Aqua bene-
dicta, aqua
lustralis.

zalezovanje hudobnega duha in 3. jih obvarovala telesnega zlá.

Blagoslavljanje vode se vrši v tem, da mašnik očiščuje sol in vodo s posebnim zarotovanjem in potem med molitvijo vsiplje trikrat soli v podobi križa v vodo.

Blagoslovljeno vodo rabi cerkev skoraj pri vseh blagoslavljanjih in posvečevanjih in verniki si jo nosijo po navodilu sv. cerkve domu, da se kropijo, ko odhajajo od hiše, ko gredo spat, i. t. d.; da kropijo hiše, hleve, polja in drugo.

Cerkev zaukazuje, da se v stolnih in župnih cerkvah vsako nedeljo pred glavnim opravilom verniki slovesno pokropé z blagoslovljeno vodo, da bi bili z očiščenim srcem in gorečo pobožnostjo pri sv. maši navzoči in bi se s hvaležnostjo spominjali dobrot sv. krsta.

Obred kropljenja se vrši na nastopni način:

Duhovnik, oblečen v albo in štolo, ali še tudi v pluvial, poklekne pred altarjem, pokropi trikrat altar in potem samega sebe ter zapoje »Asperges me«, v velikonočnem času pa »Vidi aquam«, to so začetne besede psalmov, in te pevci nadaljujejo med tem, ko mašnik po cerkvi vernike kropi. Vrnivši se k altarju še zmoli eno molitev in nato gre maševat.

§ 78. Rečna posvečevanja, ki niso navezana na cerkveno leto.

Rečnim posvečevanjem, ki niso navezana na posebni čas ali dan cerkvenega leta, prištevamo 1. posvečevanje cerkve; 2. blagoslavljanje pokopališča; 3. posvečevanje zvonov; 4. blagoslavljanje križev, podob in rožnih vencev.

Posvečevanje cerkve.
Dedicatio ecclesiae.

79. Posvečevanje cerkve.

Posvečevanje cerkve je tisti slovesni obred, po katerem postane cerkev hiša božja, kjer se opravlja katoliška božja služba, posebno daritev sv. maše.

Da se kraj očitne službe božje po posebnem svetem pravilu odloči Bogu, to zahteva že naravni zakon; zato najdemo tudi pri nevernikih posebne običaje, po katerih so odločevali templje bogovom.

V starem zakonu najdemo, da je Mozes posvetil sv. šotor, Salomon pa zelo slovesno tempelj.

Da se v novem zakonu posvečujejo hiše božje, to zahteva razun naravnega zakona nepopisljiva svetost katoliške službe božje.

Vkladni kamen.
Lapis primarius.

A. Posvečevanje vkladnega kamena.

Preden začnejo s pravo stavbo cerkve, se položi po škofu ali pooblaščenem mašniku vkladni kamen.

1. Na dan pred polaganjem vkladnega kamena postavi duhovnik na kraj, kjer bi imel stati glavni altar, križ. 2. Drugi dan, ko se položi vkladni kamen, stopi škof, ogrnjen s pluvialom, z mitro na glavi in s pastirsko palico v roki pred križ, posveti vodo in pokropi med molitvijo in petjem prostor, kjer stoji križ. Potem opravi nad vkladnim kamenom posvečevalno molitev, ga pokropi in mu vreže tri križe v imenu Očeta † in Sina † in svetega † Duha. 3. Potem se molijo litanije vseh svetnikov in nato se položi in vzida med molitvijo vkladni kamen. 4. Zdaj še škof pokropi pričeto ali zaznamovano obzidje, kakor ves notranji prostor, opravljajoč zato določene molitve. Na koncu ima govor in podeli blagoslov.

Vkladni kamen ima v sredini vdolbino, v katero se dene dobro zamašena pločevinasta posodica. V njej pa je shranjen pergament, na katerem je zaznamovana letnica, ime posvečevalca, stavbarja in župnika, sploh kratka zgodovina začete stavbe. Vkladni kamen pomeni Kristusa. (Mat. 21, 42.)

B. Posvečevanje dodelane cerkve.

Consecratio.

Če tudi prvi kristjani niso smeli očitno obhajati službe božje, je vendar gotovo, da so stalno za božjo službo odločene kraje posvečevali. Kajti, kakor hitro je zadobila cerkev za cesarja Konstantina Velikega svobodo, že najdemo, da papež Silvester I. posvečuje po posebnih obredih Zveličarjevo cerkev v Rimu. Dandanes mora biti vsaka cerkev posvečena ali vsaj blagoslovljena, da se sme v njej opravljati daritev sv. maše.

Slivester I.
(314—335).

Posvečevati sme cerkev le škof, blagosloviti pa vsak od škofa pooblaščen mašnik.

Posvečevavec.

Ker je posvečevanje cerkve jako imenitno delo, ki bi se naj vršilo redno le ob nedeljah in praznikih, zato je dan pred posvečevanjem za posvečevalca in za celo župnijo strogo zapovedan post, ki se prejšnjo nedeljo vernikom oznani. Na predvečer posvečevanja so nastopni obredi:

Sveti ostanki, ki se imajo drugi dan položiti v altar, se denejo s tremi kadilnimi zrni in s koščekom pergamenta, na katerem je letnica posvečevanja, ime škofovo in imena svetnikov, katerih svetinje so tamkaj, v majhno pušico, ki se zapečati. Tri kadilna zrna pomenijo sveto življenje na zemlji in stalno molitev božjih svetnikov v nebesih. Te svetinje se postavijo na predvečer v bližnjo cerkev ali kapelico ali pa v šotor pred novo cerkvijo med goreče sveče. Tam molijo zvečer mašniki skupno na čast svetnikom, katerih svetinje so tamkaj, duhovne molitve. Po noči pa bi naj verniki pri njih prebedeli v molitvah in pobožnih pesmih.

Posvečevanje se vrši drugi dan na sledeči način:

1. Škof moli z zbrano duhovščino na prostoru, kjer so svetinje, sedem spokornih psalmov. Potem gre v albi, v pluvialu bele barve, z mitro na glavi in s pastirsko palico pred zaprta glavna vrata nove cerkve in moli tam kleče litanije vseh svetnikov do prošnje: »vsega hudega reši nas o Gospod.« Nato vstane, posveti vodo, pokropi s tisto sebe in navzoče in gre v procesiji dvekrat na desno okoli cerkve kropeč stene prvokrat zgoraj, kakor visoko doseže, drugokrat ob tleh, tretjokrat na levo pa v sredini vedno ponavljajoč besede: »V imenu

Očeta in Sina in sv. Duha.» Kropljenje pomeni božje varstvo zoper hudega duha, kateremu se odtegne poslopje.

2. Kolikorkrat dojde do velikih vrat, obstane in potrka s spodnjim koncem palice na vrata, rekoč: »Vzdignite knezi svoja vrata, vzdignite se vrata, da bo vstopil kralj slave,« in diakon, ki je v cerkvi, vpraša: »Kdo je ta kralj slave?« Škof odgovori dvakrat: »Gospod močni in mogočni, Gospod mogočni v boju.« Ko tretjekrat potrka, odgovori na prejšnje prašanje diakonovo: »Gospod vojnih trum je kralj slave« (psalm 23, 7—10) in zakliče trikrat z duhovnikistrežniki: »Odprite!« Škof napravi na prag s palico znamenje križa, rekoč: »Glej znamenje križa,« sedaj se vrata odpro in škof vstopi z duhovščino v cerkev in nato se vrata zaklenejo.

Križ odpre vrata, ker nam je Jezus po svoji smrti na križu odprl nebeška vrata.

3. Stopivši v cerkev reče škof: »Mir tej hiši!« V sredini cerkve poklekne in pokliče za sledeče posvečevanje sv. Duha na pomoč z besedami: »Pridi, Stvarnik sv. Duh« (Veni, Creator Spiritus). Medtem, ko se ta pesem moli, posuje strežnik cerkvena tla s pepelom v obliki Andrejevega ali poševnega križa. Na to se molijo vnovič litanije vseh svetnikov in sicer cele in na koncu blagoslovi škof s trojnim blagoslovom cerkev, rekoč: »Da jo blagosloviš, posvetiš in s posvečevanjem potrdiš, te prosimo o Gospod« in prosi, da bi Bog sprejel cerkev za svoje bivališče. V pepelni križ zapiše s palico latinsko in grško abecedo v znamenje, da je sv. cerkev vesoljna, odločena za vse narode. Duhovščina moli med tem Caharijevo pesem »Benedictus.«

4. Posvečevanje altarja. Škof pokliče klečé trikrat Boga na pomoč z besedami »Adiutorium nostrum in nomine Domini = naša pomoč je v imenu Gospodovem« in nato posveti tako imenovano »vodo sv. Gregorja«, to je zmes vina, vode, soli in pepela.

Vino pomeni božjo naravo Kristusovo, voda človeško, toraj zmes vina in vode Boga in človeka Kristusa. Sol pomeni neumrljivost duše, pepel umrljivost telesa, toraj zmes soli in pepela človeka. Zmes vseh štirih snovi znači toraj zedinjenje ljudi s Kristusom po daritvi sv. maše. Ta voda se imenuje Gregorjeva, ker je Gregor Veliki ta obred vpeljal.

Gregor
Veliki I.
(590—604).

Preden začne škof s posvečevanjem altarja, gre h glavnim vratom in napravi s palico zgoraj in spodaj križ v znamenje, da postavi notranji prostor cerkve pod varstvo sv. križa. Nato se vrne k altarju, namoči palec v Gregorjevo vodo in napravi na altarski plošči pet križev in sicer v sredini in na štirih voglih, v spomin Jezusovih peterih ran.

5. Potem vzame v roko šopek, ki je napravljen iz hisopa ali iz drugih hisopu podobnih rastlin, gre sedemkrat okoli altarja, ga kropeč z vodo in med tem se moli 50. psalm.

Sedaj se pretrga posvečevanje altarja in se nadaljuje posvečevanje cerkve.

6. Škof se postavi za altar in začne od tam gredoč na desno kropiti cerkvene stene provokrat ob tleh, drugokrat višje in tretjekrat pa hodeč od altarja na levo še višje. Med obhodom se pojejo psalmi. Vrnivši se zopet k altarju, prehodi cerkev od altarja do velikih vrat in od ene stranske stene do druge kropeč cerkvena tla. Nato se postavi v sredini cerkve, razlije vode na vse štiri strani in moli obrnjen h glavnim vratom molitev in prefacijo.

Sedaj nadaljuje zopet posvečevanje altarja.

7. Škof napravi z Gregorjevo vodo in s cementom malto, da se pozneje vzdajo svetinje, ostalo vodo pa razlije po tleh pred altarjem.

8. Nato gre v izprevodu k šotoru po svetinje, zmoli tamkaj nekatere molitve, potem vzdigneta dva mašnika svetinje, druga dva jih pokajata in procesija gre okoli cerkve in med obhodom vsi glasno

kličejo za usmiljenje božje rekoč: »Gospod usmili se nas.« Dospevši do velikih vrat nagovori škof ljudstvo, mazili cerkevna vrata s krizmo in izprevod gre zdaj s svetinjami v cerkev med veselim petjem k velikemu altariju. Svetinje se postavijo na mizo med prižgane sveče.

9. Škof posveti na to »grob,« to je, jamico, ki je vsekana v altarsko ploščo za svetinje in sicer s tem, da ga mazili s krizmo; potem vanj položi pušico s svetinjami, ga pokadi in nato zadela s krovno ploščico, ki je tudi maziljena s krizmo, in ploščica se vzdiga z blagoslovljeno malto in potem še se od zgoraj mazili.

10. V znamenje, da se bodo od zdaj znanaprej daritve in molitve kakor prijeten vonj povzdigovale k Bogu, pokadi škof altar in to pokajanje nadaljuje mašnik, ki v enomer pokaja altar od zgoraj in ob straneh. Škof se vsede in strežniki obrišejo altarsko ploščo z belim prtom.

10. Na to mazili škof kameno ploščo, na kateri se bo opravljal sv. daritev, na sredini in na štirih voglih, kjer so vsekani mali križci dvakrat s krstnim oljem in enkrat s krizmo. Po vsakem maziljenju gre okoli altarija in ga pokaja. Med maziljenjem in naslednjim posvečevanjem nadaljuje mašnik pokajanje hodeč okoli altarija.

11. Po tretjem maziljenju razlije škof krstnega olja in krizme na ploščo in oboje z desnico trdno razmaže po celi plošči.

Olje pomeni molitve in daritve, ki se bodo opravljele na altariju; krizma pa obilnost milosti, ki bodo rosile na mašnika in na verno ljudstvo.

12. Pa ne samo altar, ampak cela cerkev bi naj bila kraj milosti, zato gre škof za altar in od tod na desno po cerkvi ter s krizmo mazili cerkvene stene na dvanajstih mestih, ki so zaznamovana s križi, ki se imenujejo »apostolski križi« in jih pokaja.

S tem maziljenjem so vse stene posvečene tako, da bi cerkev izgubila posvečenje, če bi za polovico ometa odpadlo. Nad križi so pritrjeni svečniki s svečami, ki med celim posvečevanjem goré in se vsako leto prižgejo na praznik posvečevanja cerkva. Na dvanajstih mestih se vrši maziljenje v spomin na apostole, katere je Kristus postavil za stebre sv. cerkve (Efež. 2, 20) in ki so luč sveta, ker so oznanjevali Jezusov nauk po svetu.

13. Škof se vrne in blagoslovi 25 kadilnih zrn, položi po pet na vsak križec, kjer je prej altar mazilil in na zrna pa dene voščene križce, katere vžge, da zgoré s kadilnimi zrni vréd. To pomeni Kristusa Jezusa, ki se bo daroval na altariju v prijetno daritev večnemu Bogu.

14. Potem še mazili škof altarjevo pročelje v podobi križa, kakor tudi vse štiri altarjeve vogle na mestu, kjer je zgornja altarska plošča spojena s podstavom. Zato zgubi altar posvečenje, če se zgornja plošča odtrga od podstava.

15. Slednjič blagoslovi škof altarsko opravo, prte, svečnike in križ; potem opravo cerkve, podobe, zastave, posode in lepoticje. Po dovršenem posvečevanju daruje škof ali navaden mašnik sv. mašo, v kateri pride Jezus, visoki duhovnik v cerkev, da bi tam prebival in milosti delil.

Posvečena cerkev je hiša božja, toraj tudi hiša molitve in hiša milosti. Spomin na posvečevanje se obhaja vsako leto tretjo nedeljo vinotoka. (Glej § 124.)

§ 80. Blagoslavljanje pokopališča.

Pokopališče.
Coemeterium.

Pokopališče je kraj, kjer se pokopavajo trupla umrlih.

Po rimski postavi so se smeli mrliči pokopavati povsod, le v mestu ne. Neverniki so kaj radi pokopavali svoje rajne tik glavne ceste, kjer so jim stavili spomenike, da bi toliko bolj v spominu ostali.

Kristjani so pokopavali ob času preganjanja v podzemeljskih votlinah (katakombah), kamor so polagali tudi trupla mučenikov in kjer so se zbirali k službi božji. Tja so verniki kaj radi zahajali obiskovat mučenikov in pri tisti priložnosti so molili tudi za druge rajne kristjane ter jih priporočali priprošnji sv. mučenikov.

Ko pa je za cesarja Konstantina Velikega nehalo preganjanje, so prenašali mučeniška trupla v novopostavljene cerkve. Sedaj se je zbudila tudi v vernikih srčna želja, da bi počivali blizu poveličanih sv. mučenikov, zato so začeli pokopavati mrliče okoli cerkve.

V cerkvi sami pa je bilo prepovedano pokopavati, izvemžni visoke dostojanstvenike duhovskega in svetnega stanu, kakor škofe, opate, kneze in ustanovitelje cerkve.

Nastala so toraj pokopališča okoli cerkve, kakor še se vidijo ali vsaj poznajo pri starih cerkvah. Imela pa so taka pokopališča velik pomen za žive in mrtve, ker so verniki gredé v cerkev ali iz cerkve postajali pri grobovih svojih rajnih ter jih priporočevali božjemu usmiljenju, pa si tudi sami živo predočevali svojo smrt in se na njo pripravljali.

Pokopališče ima tudi ime »mirodvor«, ker počivajo tam trupla po trudapolnem življenju; tudi »njiva božja«, ker bodo prenovljena vstala, kakor sv. Pavel piše: »Seje se v trohljivosti, vstalo bo netrohljivo.« (I. Kor. 15, 42.)

Pri vseh narodih se pokopavajo mrlič z nabožnimi obredi, kar kaže na splošno vero, da je duša neumrljiva, zaradi katere se tudi telo časti. Krščanstvo pa terja več! — Ker so telesa bila po sv. zakramentih posvečena, za to blagoslavlja cerkev tudi slovesno prostor, kamor se imajo mrliči pokopati. Vera na občestvo svetnikov zahteva skupna pokopališča, iz katerih so izključeni vsi, ki niso bili v življenju udje skupne matere, sv. katoliške cerkve.

Za pokopališče odmenjeni prostor se obda z zidom ali pa z ograjo, ker postane po blagoslavljanju svet prostor, da se ne oskruni; na sredini se postavi velik križ s podobo Križanega v znamenje, da je Kristus »vstajenje in naše življenje.« (Jan. 11, 25.)

Slovesno blagoslavljanje izvršuje škof, manj slovesno pa od škofa pooblaščen mašnik.

Blagoslavlja se pokopališče po sledečem obredu:

1. Na predvečer pred blagoslavljanjem se postavi pet križev, in sicer na sredini večji, drugi štirje pa ob ograji pokopališča tako, da tvorijo z večjim križem skupno velik križ. Pred vsak križ se postavi kol s tremi rogi za sveče. To velja le takrat, če škof blagoslavlja; če pa navaden mašnik, potem pa se postavi le na sredini križ s kolom.

Sveče pomenijo večno luč, koli trupla v grobovih, noč med pripravljanjem in blagoslavljanjem pomeni noč smrti, ki bo trajala do vstajenja.

2. Škof pride na pokopališče v beli obleki in takoj se prižgejo sveče pred križi. Nato poklekne pred srednjim križem in moli litanije vseh svetnikov v znak zveze med vojskujočo, trpečo in poveljučano cerkvijo in na koncu blagoslovi trikrat prostor.

3. Po litanijah gre škof ob ograji po vsem pokopališču in kropi na desno in levo z blagoslovljeno vodo in med tem se poje 50. psalm »miserere.«

4. Vrnivši se pred srednji križ moli, da bi Bog podelil poveličanje vsem, ki bodo tamkaj počivali.

5. Potem pokaja vsak križ posebej, vzame sveče s kolov ter jih natakne jedno vrh križa, drugi na desno in levo stran poprečnice. Premeščenje sveč pomeni zmago Križanega nad smrtjo, ker bo obudil mrtve.

Ako pooblaščen mašnik blagoslavlja, rabi domači obrednik in opravlja navedene obrede pred srednjim križem.

Verni stavijo h grobovom svojih rajnih križe in druga krščanska znamenja smrti z napisi. Ravno ti napisi nas učé, da smrt nobeni starosti ne prizanaša in da vse zenači, bogate in uboge, plemenite in prostake.

Ker je pokopališče svet kraj, zato je sveta dolžnost, da se tamkaj resno in dostojno vedemo. Ako bi se tam zgodil samoumor, poboj ali nečisti greh, bi se pokopališče oskrunilo, in moralo bi se s posebnim blagoslavljanjem očistiti.

Pri pokopališčnih vratih ali tudi na posameznih grobovih bi se naj nahajala posodica z blagoslovljeno vodo, da se grobovi kropijo in obenem opravljajo molitve za rajne.

Na blagoslovljenih pokopališčih mora biti tudi posebno odločen prostor za nekrščene, izobčene, samoumorce in drugoverce.

§ 81. Posvečevanje zvonov.

Zvon.
Campana.

V prvih krščanskih časih, dokler še cerkev ni uživala svobode, je vernike klical k službi božji poseben služabnik (cursor, praeco, sel), kateri je hodil od krščanske obitelji do obitelji ter napovedoval čas in kraj službe božje. Ko pa je cerkev zadobila prostost, so klicali k službi božji s trobento ali s tem, da so tolkli na suho desko, ki je bila obešena na zvišenem kraju. Nato še nas spominjajo drdre ali škrbetulje v zadnjih dneh velikega tedna.

V drugi polovici petega stoletja so začeli rabiti zvonove, ki so bili zbiti iz štirih ali treh železnih plošč. Kdo je začel prvi zvonove zlivati, se ne vé. Ker zvonarji časté sv. Forkerna, irskega škofa († 490), kot svojega zaščitnika, se njemu ta čast pripisuje. Gotovo so zvonove v samostanih najprej rabili. Začetka so bili majhni in zato so jih postavljali v lesen stolpič nad cerkveno streho. Ko pa se je umetnost zvonarstva spopolnila in so začeli večje zvonove zlivati, morali so staviti posebne zvonike.

Tvarina, iz katere se zvonovi zlivajo, se imenuje zvonovina in sestoji iz 77 do 80 odstotkov bakra in iz 20 do 23 odstotkov kositerja. Glas zvona pa je odvisen od zvonovine, od razmerja, v ka-

terem sta visokost in obseg zvona in od debelosti stene ali krila. Glavni glas mora biti v obroču, kamor bije kladivo ali camelj.

Največji zvonovi so: carski zvon v Moskvi, cesarski zvon v Kolinu; zvon v cerkvi Jezusovega Srca na Montmartre v Parizu in zvon stolnice v Olomucu.

Zvonovi so nekako glas božji, ki spominjajo človeka na glavne trenutke dneva, leta in življenja. Zvonovi vabijo vernike k molitvi in službi božji, naznanjajo praznike in cerkvene svečanosti. Spremljajo kristjana skozi življenje, naznanjajo njegov odhod v večnost in mu pojó smrtno pesem pri pogrebu.

Posve-
čevavec.

Ker so zvonovi tako pomenljivi, zato se tudi slovesno posvečujejo. Zvonove posvečevati ima pravico škof ali od papeža v to pooblaščen mašnik. Vendar imajo škofje nekaterih škofij od papeža oblast, da v to pooblastijo katerega mašnika.

Zvonovi se posvečujejo po sledečem obredu:

1. Škof, oblečen v bela škofovska oblačila, zmoli sedem spokornih psalmov, nato umije z nalašč v to posvečeno vodo zvonove od znotraj in od zunaj v znamenje, da moramo biti s čistim srcem pri službi božji, kamor nas zvonovi kličejo.

2. Mazili zvon na zunanji steni z bolniškim oljem najprej v podobi velikega križa, proseč sv. Duha, da bi po glasu zvona nas napolnil s pobožnostjo in polja obvaroval nesreče. Potem še nadalje mazili z bolniškim oljem od zunaj na sedmih krajih v podobi manjših križev in na znotranji steni pa na štirih krajih s sv. krizmo v znamenje sedmerih darov sv. Duha in štirih poglavitnih čednosti katere si moramo pridobivati. Med maziljenjem dobi zvon ime kakšnega svetnika, kar je vpeljal Janez XIII. leta 968., ko je posvetil veliki zvon (965—972). lateranske cerkve. Oseba, ki napove ime, se imenuje zvonov boter ali botra.

Kat.
185; 811.
Janez XIII.
(965—972).

3. Pod zvon se postavi v posodi žrjavica in na tisto se potrosi timian, kadilo in mira v opomin, da bi naj zvon v nas budil pobožnost in vdanost v božjo voljo ob času trpljenja. Nato se še bere evangelij, kjer se opisuje krasni prizor, ko Jezus uči v Lazarjevi hiši in reče Marti: »Le eno je potrebno« (Luk. 10, 42), da bi nikdar ne pozabili na večni poklic, na katerega nas zvonovi vsak dan opominjajo.

Opazka. Zvon nosi navadno podobo svetnika, na kojega ime je bil krščen, z imenom zvonarja, z letnico in z napisom, od koga in na kakšen namen je bil naročen.

Posvečeni zvonovi se smejo rabiti le v cerkvene namene, izvemši velike nesreče.

Ne sme se zvoniti od gloriije velikega četrtega do gloriije velike sobote v znamenje žalosti. Zvonenje se more tudi prepovedati v kazni, katero cerkev nalaga kakšnemu kraju ali deželi. (Interdictum = prepoved.)

§ 82. Blagoslavljanje križev, podob in rožnih vencev.

Razun ostankov Kristusovega križa, rabi sv. cerkev v bogočastju mnogovrstno križ (liturgični križ) bodisi samo kot križ bodisi kot razpelo, in sicer:

1. Na altarju v znamenje, da se tamkaj obhaja daritev Križanega.

2. Pri stavbi cerkve na peterih krajih altarske plošče, na dvanajsterih na cerkvenem zidu in na stolpu. V srednjem veku so obešali nad ali pred altarjem, kjer se je po nedeljah za ljudstvo maševalo, velik križ v znamenje, da se ponavlja daritev na križu in takšne križe še na mnogih krajih nahajamo.

3. Kot obhodni križ, pri procesijah in slovesnih izhodih škofovih.

4. Kot naprski križ, katerega nosijo kardinali, škofje, prelati, opati in vsled posebnega dovoljenja kanoniki.

5. Kot križ, ki se rabi na pridiznici, v žagradu, na pokopališčih, na polju, ob cestah in krščanskih hišah, ker je znamenje odrešenja.

6. Kot misijonski križ z odpustki, postavljen v spomin na milostipolni čas sv. misijona.

7. Kot postajni križ, blagoslovljen za križev pot.

8. Kot križ za umirajoče, blagoslovljen na odpustke za umirajoče. Takšen križ bi naj vsak kristjan imel pri svoji postelji.

Križi, ki so postavljeni na očitnih prostorih, se slovesno blagoslavljajo po škofu ali v to pooblaščenem mašniku. Isto velja o podobah in kipih, ki se postavijo v cerkve ali na očitne prostore.

Križce z odpustki, rožne vence in škapulirje blagoslavljajo v to pooblašчени svetni mašniki ali redovniki, katerim je podeljeno pooblastilo od papeža.

V. oddelek.

Cerkvene pobožnosti.

K cerkvenim pobožnostim prištevamo molitve, svete pesmi in pobožnosti, katere je cerkev odredila v vnanje češčenje božje in te so naslednje: 1. očenaš; 2. češčenamarija; 3. angel Gospodov; 4. vera; 5. sv. rožni venec; 6. litanije; 7. svete pesmi; 8. popoldanska božja služba; 9. izpostavljenje sv. Rešnjega Telesa; 10. sv. križev pot; 11. brevir; 12. kvaterni dnevi; 13. procesije; 14. bratovščine; 15. božja pota.

Kat. 281—304.
Pater noster. § 83. a) Očenaš; b) češčenamarija; c) angel Gospodov.

a) Očenaš ali Gospodova molitev je najimenitnejša molitev, ker jo je učil Jezus in sestoji iz nagovora in sedem prošenj.

Ave Maria. b) Češčenomarijo je sestavila od sv. Duha razsvetljena cerkev in ima tri dele: 1. pozdrav nadangela Gabriela; 2. pozdrav sv. Elizabete in 3. besede sv. cerkve.

Kat. 305—316.
Angelus Domini. c) Angel Gospodov sestoji iz treh skrivnosti in te so: 1. angel Gospodov je oznanil Mariji in spočela je od sv. Duha; 2. glej dekla sem Gospodova, zgodi se mi po tvoji besedi; 3. in Beseda je meso postala in med nami prebivala.

Vpeljana je bila ta molitev v današnji obliki v šestnajstem stoletju, da bi se kristjani vsaj trikrat na dan spominjali učlovečenja Sina božjega, zato se z v o n i z j u t r a j, opoldne in zvečer.

Kdor takrat moli, ko zvoni ali, če takrat ni mogoče, pa kakor hitro se ponudi priložnost in sicer klečé, izvzemši soboto večer in nedeljo ter velikonočni čas, ko se moli stojé, zadobi odpustke (100 dni za enkrat in v mesecu enkrat popoln odpustek.)

Vsak večer še po angelovem češčenju pozvoni tudi z manjšim zvonom v opomin, da bi molili za verne duše.

Kdor zmoli klečé en očenaš in eno češčenomarijo s pristavkom: »Večni mir in pokoj daj jim, o Gospod, in večna luč naj jim sveti, naj počivajo v miru«, zadobi 100 dni odpustkov.

V četrtek zvečer še po zvonjenju za verne duše zazvoni z velikim zvonom v spomin Jezusovih smrtnih bridkosti in njegovega krvavega pota na Oljski gori.

(Moli tri očenaše ali molitve: glej kat. str. 213.)

V petek zvoni z velikim zvonom ob devetih dopoldne ali ob treh popoldne v spomin Kristusove smrti.

(Moli klečé 5 očenašev in 5 češčenamarij (odpustek 100 dni), ali pa molitve: glej kat. str. 214.)

Vera.
Symbolum.

§ 84. Vera ali veroizpoved.

Veroizpoved je od sv. cerkve določen obrazec, v katerem je na kratko vse zadržano, kar moramo verovati.

Sv. cerkev rabi v svojem bogočastju sledeče veroizpovedi:

1. Apostolsko veroizpoved, ki sega v apostolske čase in katero so apostoli vsaj v glavnih delih sestavili, zato ima 12 členov. Molili so jo krščenci pred sv. krstom kot poznatno znamenje krščanstva. Dandanes se moli pri sv. krstu in mašniškem posvečenju. Duhovniki jo molijo v duhovnih molitvah in verniki bi jo naj molili v vsakdanjih molitvah.

2. Nicejsko-carigrajsko veroizpoved, ki je bila sestavljena na vesoljnem cerkvenem zboru v Niceji leta 325. zoper Ariane, ki so

tajili božjo naravo Jezusovo, in v Carigradu leta 381. zoper Macedonce, ki so zavrgli božjo naravo sv. Duha. Prvič se je rabila na cerkvenem zboru kaicedonskem leta 451. Moli se pri sv. maši že od leta 1014.

3. **Atanazijansko**, ki se tako imenuje po sv. Atanaziju, škofu aleksandriškem († 373), in ki ima resnice o presv. Trojici in o učlovečenju Besedi božji natančneje razložene. Imenuje se po sv. Atanaziju, ker je on o teh resnicah natančneje razpravljal; sestavljena pa ni bila od njega, ampak pozneje. Rabi se že od devetega stoletja sem v breviju.

4. **Tridentinsko veroizpoved**, ki je bila zložena na vesoljnem tridentinskem cerkvenem zboru (1545—1563) zoper krivoverce šestnajstega stoletja, na vatikanskem (1870) pa je bila spopolnjena in se rabi pri škofovskem posvečenju in kot uzorec službene prisega za cerkvene službe.

§ 85. Rožni venec.

Rožni venec.
Rosarium.

Rožni venec je molitev, v kateri preišljujemo na poseben, od sv. cerkve določen način skrivnosti učlovečenja, trpljenja in vstajenja Jezusa Kristusa, in v kateri posebno častimo brezmadežno Devico Marijo, ker je bila kot mati Jezusova v najtesnejši zvezi s temi skrivnostmi.

»Rožni« venec se imenuje ta molitev, ker so skrivnosti odrešenja za blaženo Devico Marijo vir novega veselja in časti, kar se označuje v roži.

Deli se v tri dele in sicer:

1. V **veseli del**, ki nam predočuje učlovečenje, rojstvo in detinstvo Jezusovo. Moli se od prve adventne nedelje do pepelnice srede. Veseli del.
Rosarium
gaudiosum.

2. V **žalostni del**, ki nam predočuje trpljenje in smrt Jezusovo. Moli se od pepelnice srede do Velike noči. Moli se tudi med črno sv. mašo. Žalostni del.
Rosarium
dolorosum.

3. V **častitljivi del**, ki nam predstavlja poveličanje Jezusovo in Marijino. Moli se od Velike noči do adventa. Častitljivi del.
Rosarium
gloriosum.

Rožni venec v današnji obliki ima svoj izvor od sv. Dominika († 1221). Papež Pij V. je molitev sv. rožnega venca v posebnih okrožnicah vernikom priporočal, da bi izprosili krščanski vojski zmago zoper Turke. In ko so bili Turki res pri Lepantu premagani leta 1571., dal je obhajati zahvalni praznik na čast Kraljici sv. rožnega venca in podelil je vsem, ki bi ta dan rožnivenško cerkev obiskali in prejeli zakramente sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa, popolne odpustke, kar je Pij IX. leta 1862. z novega potrdil. Leo XIII. pa je v dvajsetih okrožnicah priporočal rožni venec in zapovedal lavretanskim litanijam pridjati prošnjo: »Kraljica sv. rožnega venca, prosi za nas.« Pij IX.
(1846—1878).

Da se zadobé rožnivenški odpustki, je treba v to blagoslovljenega »moleka« ali »rožnega venca« (číslo), ki pa se ne sme podati, če je že blagoslovljen in ne podariti, če smo ga že rabili, ker zgubi blagoslov za odpustke. Ako se rožni venec skupno moli, zadostuje, če ima le eden blagoslovljen molek.

Molitev sv. rožnega venca se posebno goji v rožnivenških bratovščinah.

Molitev sv. rožnega venca je sestavljena:

1. iz apostolske vere; (na moleku zaznamovana v križcu)
2. iz očenašev (na moleku: velike jagode);
3. iz češčenamarij (na moleku: majhne jagode);
4. iz skrivnosti, ki se vežejo s češčenamarijo.

Skrivnosti pa so sledeče:

V veselem delu:

1. ki si ga, Devica, od svetega Duha spočela;
2. ki si ga, Devica, v obiskovanju Elizabete nosila;
3. ki si ga, Devica, rodila;
4. ki si ga, Devica, v templju darovala;
5. ki si ga, Devica, v templju našla.

V žalostnem delu:

1. ki je za nas krvavi pot potil;
2. ki je za nas bičan bil;
3. ki je za nas s trnjem kronan bil;
4. ki je za nas težki križ nesel;
5. ki je za nas križan bil.

V častitljivem delu:

1. ki je od mrtvih vstal;
2. ki je v nebesa šel;
3. ki je svetega Duha poslal;
4. ki je tebe, Devica, v nebesa vzel;
5. ki je tebe, Devica, v nebesih kronal.

Litanije.
Litaniae.

§ 86. Litanije.

»Litanija« je grška beseda in pomeni »milo prošnjo«. Svoj začetek imajo litanije v prvotni prošnji: »Kyrie eleison, Kriste eleison,« katero so pri procesijah in pri sv. maši verniki tako dolgo ponavljali, dokler ni dal škof znamenja, da nehajo. Od tod imajo tudi procesije na Markovo in v križevem tednu ime »litanije,« in sicer prve »večje« in druge »manjše litanije.«

Litanijam, katere je cerkev potrdila za očitno službo božjo, se prištevajo 1. litanije vseh svetnikov; 2. lavretanske litanije; 3. litanije Jezusovega imena; 4. litanije presv. Srca Jezusovega.

Litanije vseh
svetnikov.
Litaniae
omnium
sanctorum.

I. Litanije vseh svetnikov.

Najstarejše so litanije vseh svetnikov. Začnejo se, kakor vse druge, z besedami: »Gospod usmili se nas, Kristus usmili se nas,« to je, s ponižno prošnjo do trojedinega Boga. Ker je pa vojskujoča cerkev zvezana s poveljano po občestvu svetnikov, za to kliče v priprošnjo tiste na pomoč, in sicer pred vsemi Devico Marijo kot kraljico vseh angelov in svetnikov; potem angele božje, nato svetnike stare zaveze in med njimi kot zastopnika sv. Janeza Krstnika in sv. Jožefa. Nadalje se obrne do svetnikov nove zaveze, in sicer do apostolov, evangelistov, mučnikov, do škofov in spoznovavcev, do cerkvenih učnikov, do mašnikov in levitov, do menihov in puščavnikov, do devic in vdov. Povsod imenuje nekatere zastopnike, izvzemši apostole in evangeliste, pri katerih vse našteva.

Ko se je priprošnje povečane cerkve zagotovila, razodene vsebino svojih prošenj in sicer:

1. da bi Bog rešil vernike vsega hudega na duši in časnih kazni za greh. Svojo prošnjo podpira s tem, da se sklicuje na zasluženje Kristusovo;

2. da bi Bog podelil, kar je potrebno za časno in večno srečo. (Prosimo te, usliši nas.) Ker pa je Jezus srednik in priprošnik pri Očetu, zato se sklenejo litanije z besedami »Jagnje božje.«

Litanije vseh svetnikov se molijo pri delitvi višjih redov, pri sv. poslednjem olju, pri posvečevanju cerkve in pokopališča, na Markovo in Križovo in ob nedeljah in praznikih svetnikov pri popoldanski božji službi. Pri posvečevanju krstne vode in pri umirajočih se rabijo prikrajšane litanije.

II. Lavretanske litanije ali litanije Matere božje.

»Lavretanske« litanije se imenujejo po mestu Lavretu, kjer se nahaja Marijina hišica. Legenda pripoveduje, da je bila Marijina hišica prenesena iz Nazareta v Tersat pri Reki leta 1291, ko so se mohamedani polastili mesta Akona in porušili v Nazaretu cerkev, katero je sv. Helena postavila črez Marijino hišico. V Trsatu je ostala do leta 1294 in potem se je preselila na posestvo neke gospe, Lavreta po imenu, v Spodnji Italiji.

Tam je postavil sloveči stavbar Bramante veličastno cerkev nad hišico in v tej cerkvi so prepevali vsako soboto večer slovesno litanije.

Osnova teh litanij je sledeča: Prošnje so naravnane do trojedinega Boga. Marija pa se kliče na pomoč z najlepšimi naslovi, kateri zedinjujejo v sebi skrivnosti njene časti, in sicer kot Mati božja in kot Devica; s častnimi imeni iz starega zakona in z naslovi, katere si je pridobila s priprošnjo v novi zavezi in slednjič kot kraljica nebeška.

Molijo se lavretanske litanije ob Marijinih praznikih in njihovih osminah, po sobotah zvečer in v adventu.

III. Litanije presv. Jezusovega imena.

Litanije presv. Jezusovega imena povečujejo najsvetejše ime, brez katerega ni zveličanja.

Osnovane so tako, da se v prvih n a z i v i h proslavlja Jezus kot edinorojeni Sin božji, v drugih pa kot Bog in človek. V drugem delu ga prosimo za rešitev od dušnih zlegov in opiramo prošnjo na skrivnosti njegovega odrešenja.

Pij IX. je te litanije leta 1862 na prošnjo škofov potrdil za celo cerkev, in Leon XIII. je jih obdaril z odpustki 300 dni. Molijo se ob Gospodovih praznikih in o njihovih osminah.

IV. Litanije presvetega Jezusovega Srca.

Te litanije izražujejo češčenje skrivnosti ljubezni gorečega Jezusovega Srca. Molijo se na praznik presv. Jezusovega Srca in pri pobožnostih, ki se najsvetejšemu Srcu na čast obhajajo.

§ 87. Cerkveno petje.

Petje je prav pripravno sredstvo, s katerim se Bog časti in se izbuja v človeških srcih sveta čuvstva. Že v stari zavezi so rabili petje pri službi božji. David je odredil 4000 pevcev za tempeljsko službo. V novi zavezi pa ima cerkveno petje posebno imeniten prostor. Kristus sam je prepeval pri zadnji večerji s svojimi apostoli zahval-

Lavretanske litanije.
Litaniae beatae Mariae Virginis.

Litanije
prev. Jezusovega imena.
Litaniae de sanctissimo nomine Iesu.

Litanije
presv. Srca Jezusovega.
Litaniae sacratissimi Cordis Iesu.

nice. Mat. 26, 30. Apostoli pa opominjajo vernike, da naj hvalo prepevajo Gospodu s psalmi, s hvalnicami in duhovnimi pesmimi. (Efež. 5, 19; Kol. 3, 16.)

Cerkev rabi pri božji službi 1. pesmi iz sv. pisma; 2. pesmi, katere so zložili za sveto reč navdušeni pesniki in koje je cerkev sprejela in potrdila za službo božjo.

Svetopisemskim pesmim prištevamo: A. psalme. B. hvalnice.

A. Psalmov je 150, katerih večino je zložil kralj David. Po vsebini so psalmi 1. čistilni; 2. hvalni; 3. prošilni; 4. spokorni in 5. mesijanski, ki napovedujejo mesija.

Hvalnica.
Canticum.

B. Hvalnice so druge pesmi, ki se nahajajo v sv. pismu, na primer Marijina pesem »Magnificat.« Luk. 1, 46.

Pesmim, ki niso vzete iz sv. pisma, prištevamo: a) himne in b) nabožne pesmi, katere je potrdila sv. cerkev za službo božjo.

Himni so svete pesmi, katere so zložili cerkveni pesniki, posebno cerkveni učenci, za določene praznike, dneve ali ure; na primer »Te Deum laudamus« je zložil sv. Ambrožij († 397).

Prelepi so himni, ki se rabijo kot sekvence: 1. Na velikonočni praznik: »Victimae paschali = velikonočnemu jagnjetu.« 2. O binkoštih: »Veni, sancte Spiritus = pridi, sv. Duh«, zložil kralj Robert II. († 1031) ali pa papež Inocencij III. Podobna tej pesmi je »Veni, Creator Spiritus = pridi, Stvarnik sv. Duh«, zložil Gregor Veliki ali Raban Maver († 856.) 3. Ob Telovem: »Lauda Sion = poveljčuj Sion« ki izražuje v čudovito lepi besedi nauk o sv. Rešnjem Telesu. Pri procesiji pa se ta dan poje »Pange lingua = oznanuj jezik« in zadnji kitici te pesmi »Tantum ergo« in »Genitori« se pojeta pred slovesnim blagoslovom s sv. Rešnjim Telesom. Obe pesmi je zložil sv. Tomaž Akvinčan († 1274). 4. Na praznik Marije sedem žalosti: »Stabat mater dolorosa = žalostna je Mati stala,« opisuje Marijino žalost pod križem, zložil Jacopone da Todi († 1306). 5. Pri sv. mašah v črni obleki: »Dies irae = dan jeze«, opisuje sodnji dan. Zložil Tomaž Čelanski († 1255.)

Nabožne pesmi, katere je cerkev potrdila za božjo službo.

Cerkev je od svojega začetka sem gojila cerkveno petje in ustanavljala pevske šole; tako na primer papež Silvester I. ali sv. Ambrožij, milanski škof. Vendar največje zasluge si je pridobil za cerkveno petje Gregor Veliki, kateri je cerkvene pesmi zbral, popravil in z novimi spopolnil ter v knjigi »Antiphonarius cento« zedinil. Melodijo je s posebnimi znamenji, ki se »neumes« ali »note« zovejo, nad besedami označil. To knjigo je dal na altar sv. Petra pritrditi, da bi se po njej popravile cerkvene pesmarice. Sam je ustanovil pevsko šolo in jej bil vodja, in tista še dandanes obstoji in se Gregorijanska šola. »gregorijanska šola« imenuje.

Schola Iz Rima se je širilo pravilno petje po celi sv. cerkvi. Šole za gregoriana. petje so se ustanavljale po samostanih in imenitnih mestih; posebno, ki je Gvido Areški izumil glasovsko lestvico. Od Gregorja Velikega Stalno petje. urejeno petje se imenuje gregorjansko ali koralno petje in Cantus figuralnemu petju nasproti tudi stalno petje. Koral je enoglasno firmus vel petje. Cerkev pa odobruje tudi večglasno petje, ako se naslanja na planus. koral in rabi od cerkve potrjene besede.

V tem oziru so kaŝipot slavni skladatelji: Janez Alojzij iz Palestrine ali sploh Palestrina imenovan, posebno po skladbi »Missa s. Marcelli«, († 1594.) Skladbe v njegovem duhu zložene se zovejo skladbe v Palestrinovem slogu. Orlando Lasso (1594) in Jakob Gallus (Petelin), Slovenec († 1594).

V istem duhu deluje tudi cecilijansko društvo, katero je ustanovil Dr. Witt leta 1867.

Tudi na cerkveno petje je cerkev kot pospeševavka vseh umetnosti vedno pazila in še pazi po rimskem papežu, po vesoljnih cerkvenih zborih in celo posebno pa po »družbi za svete obrede.« Dala je v tem oziru potrebna navodila za celo cerkev in sicer, da bi naj bili pri petih sv. mašah in pri slovesnih litanijah napevi v latinskem jeziku; da se mora »gloria« in »credo« po besedah duhovnikov povzeti in do konca izpeti; da se ima »sanctus« peti pred izpremenjevanjem in »benedictus« po izpremenjevanju.

Pri neslovesni službi boŝji in pri raznih cerkvenih poboŝnostih pa se sme peti v domačem jeziku, če so pesmi in napevi potrjeni od višje cerkvene oblasti.

Petje se v cerkvi spremlja z orglami. Orgle so edino pravo muzikalično orodje za cerkev.

Orgle.
Organum.

Rabiti so se začele orgle v cerkvi za papeŝa Vitaliana. Cesar Konstantin V. je daroval orgle kralju Pipinu in seznanili so se s tem orodjem kmalu menihi, ki so ga začeli izdelavati po samostanih in se vaditi v orgljanju. Obod orgel se napravlja v slogu cerkve.

Vitalian
(657—672).
Konstantin V.
(741—775).

Papeŝ Klement VIII. je dal pravila, kedaj in kako se naj rabijo orgle v cerkvi. Od glorijske velikega četrtka do glorijske velike sobote se ne orgla; ravno tako bi naj orgle utihnile pri slovesni službi boŝji v adventu in postu, izvzemši tretjo adventno in četrti postno nedeljo. V grški cerkvi, v sikstinski kapeli in pri nekaterih redovih, na primer kartuzijanih, se ne rabijo orgle.

Pipin
(751—768).
Klement
VIII.
(1592—1605).

§ 88. Popoldanska služba boŝja.

K popoldanski službi boŝji pripada a) razlaganje krščanskega nauka, poduk o bratovščinah, v postu po mestnih cerkvah »postne pridige«; b) ob kvaternih nedeljah sv. roŝni venec; c) sv. kriŝev pot; d) litanije in blagoslov s sv. Rešnjim Telesom.

V stolnih in samostanskih cerkvah se molijo ali pojejo »večerice«, to so duhovne molitve, ki so odločene od sv. cerkve za večerno molitev tistega dne.

§ 89. Izpostavljenje sv. Rešnjega Telesa.

Sveto Rešnje Telo se izpostavlja ali v monštranci ali v ciboriju. Izpostavljanje sv. Rešnje Telesa je prišlo v navado v trinajstem stoletju, ko je cerkev vpeljala praznik sv. Rešnjega Telesa. Monštranca ali ciborij se postavi na korporale in, dokler ostane Najsvetejše izpostavljeno, naj gori mnogo luči, če je mogoče, vsaj dvanajst sveč.

V šestnajstem stoletju je nastal običaj, da se izpostavlja sv. Rešnje Telo za celih štirideset ur v spomin, da je Jezusovo telo počivalo štirideset ur v grobu in z namenom, da bi verniki Jezusa molili in ga prosili za od-

Izpostavljenje
sv. Rešnjega
Telesa.
Expositio ss.
Sacramenti.

Štirideset-
urna
molitev.

vrnitev nesreč ter mu ob enem tudi zadoščevali za neštevilna razžaljenja. Ta pobožnost se imenuje štirideseturna molitev. Začela se je v Rimu.

Sv. Filip Neri in očetje Jezuiti so to pobožnost razširjali posebno o pustnih dneh, da bi verniki zadoščevali božjemu Zveličarju za grehe, ki se v tem času vršé, da bi se odvracevali ljudje od pregrešnih veselíc in da bi molili za tiste, ki v teh dneh pozabijo na Boga, naj bi jim bil milostljiv.

Pri nas se izpostavlja sv. Rešnje Telo samo tri dni, na pustno nedeljo, pustni ponedeljek in torek. Kdor v teh dnevih vsaj nekoliko časa moli pred Najsvetejšim in prejme zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa, ter moli na namen sv. cerkve, prejme popolne odpustke.

Sv. križev
pot.
Sancta via
crucis.
Kat. 323.

§ 90. Sveti križev pot.

Križev pot je pobožnost, pri kateri v duhu spremelamo božjega Odrašenika ob štirinajstih postajah od ondot, ko je bil k smrti obsojen, dotlej, ko je bil v grob položen, ter ob enem premišljujemo njegovo bridko trpljenje in smrt.

Pobožno izročilo nam poroča, da je po Kristusovem vnebohodu blažena Devica Marija pogosto prehodila pot, po kateri je nosil božji Sin težki križ. Njen vzgled so posnemali apostoli in prvi kristjani. Premišljevali so po potu trpljenje Kristusovo in postajali na mestih, kjer se je kaj posebnega prigodilo in tako je nastalo 14 postaj ali stacijonov.

Od vseh krajev sveta so prihajali pobožni kristjani v Jeruzalem, da obiščejo sv. mesta, pred vsem pa sveti križev pot. Papeži so obiskovanje križevega pota obdarovali z obilnimi odpustki. Ker pa le malo število ljudi more priti v Jeruzalem, zato so papeži dovolili, da se postavljajo tudi na drugih krajih, po cerkvah in kapelah križevi poti in da se obiskovavci teh križevih potov udeležijo tistih milosti kakor v Jeruzalemu.

Ker so frančiškani že od leta 1342. varili božjega groba in vodniki na križevem potu, je jim podeljena predprava, da blagoslovijo križeve pote, sevéda z dovoljenjem škofovim. Od leta 1871. se sme postaviti v vsaki očitni cerkvi križev pot; kjerkoli pa se postavi, se mora o tem svedočba napisati in zvesto hraniti.

Da je križev pot veljavno postavljen, mora imeti štirinajst križev, ki predočujejo štirinajst postaj v Jeruzalemu in ti križi se blagoslovijo in na nje so navezani odpustki. Podobe, ki predstavljajo dogodke štirinajstih postaj niso bistveno potrebne, in tudi ni potrebno, da bi bile blagoslovljene. Kedar se križi blagoslovijo, že morajo biti na tistih mestih postavljeni, kjer imajo pozneje ostati in se pritrčiti.

Pobožnost križevega pota se opravlja na sledeči način:

1. Molivec gre od postaje do postaje.

Če se skupno moli in je cerkev napolnjena, da ni lahko mo- goče, da bi vsi verniki hodili od postaje do postaje, zadostuje, če duhovnik gre, verniki pa na svojih prostorih z duhovnikom vstajajo in

poklekujejo obrnjeni proti postaji. Da pa bi tudi duhovnik na mestu ostal, na primer na pridržnici, bi moral imeti za to poseben odlok iz Rima.

2. Premišljuje trpljenje Kristusovo bodisi od tiste postaje ali pa sploh nekaj iz trpljenja Gospodovega. Dobro je, da zmoli očenaš in češčenomarijo, ter obudi kes, vendar pa ni bistveno.

3. Že v začetku pobožnosti napravi namen, da se hoče udeležiti odpustkov za sebe in za verne duše ali pa za eno rajno osebo.

Ako pa je kdo vsled bolezni ali iz drugega tehtnega razloga zadržan, da bi obiskal v cerkvi križev pot, se vendar lahko odpustkov križevega pota udeleži, ako ima iz trdne tvarine napravljen križec, ki je na odpustke križevega pota blagoslovljen. Moliti mora dvajset očenašev, češčenamarij in čast bodi Očetu..., in sicer štirinajst v čast štirinajsterih postaj, pet v čast sv. peterih ran in jednega pa na namen sv. Očeta. Med molitvijo mora držati križec v roki. Vsi, kateri ž njim molijo, se udeležijo istih milosti.

§ 91. Brevir ali duhovne dnevnicе.

Breviarium.

Brevir je pobožnost, ki je sestavljena iz psalmov, beril, pesmi in molitev. Že v starem zakonu so bile štiri molitvene ure in sicer prva (prima), tretja (tertia), šesta (sexta), in deveta (nona). Te ure so prvi kristjani pridržali in še jim pridjali jutranjice (matutinum) in hvalnice (laudes), katere so po noči molili. Pobožnost se sklene z večernicami (vesperae) in s sklepno molitvijo (completorium).

Brevir moliti so zavezani 1. vsi tisti, ki so prejeli katerega treh višjih redov; 2. ki imajo kakšno cerkveno nadarbo, če tudi nimajo višjih redov; 3. samostanci, ki so storili redovniške obljube.

§ 92. Kvaterni dnevi.

Kvaterni dnevi.
Quatuor tempora.

Kvaterni dnevi so postni in spokorni dnevi, katere je cerkev odločila za vsako četrtnetjo in sicer so 1. sredo, petek in sobota po tretji nedelji v adventu (za zimo); 2. po prvi postni nedelji (za pomlad); 3. po binkoštni nedelji (za poletje) in 4. prvo sredo po zvišanju sv. križa (14. kimovca za jesen).

Ta post ima že v stari zavezi svojo predpodobo, kjer Bog po preroku Cahariju zapoveduje štirikratni post v letu. Katoliška cerkev ga že strogo terja za papeža Leona I. in sicer v zahvalo za prejete dobrote v pretečenem letnem času in s prošnjo, da bi Bog ne odtegnil svojega blagoslova v prihodnem letnem času. Leon I. (440—461).

Papež Gelazij je odredil za tiste dni posvečenje mašnikov tako, da verniki prosijo tiste dni tudi za dobre dušne pastirje. Gelazij (492—496).

Teden, v katerem se zapoveduje ta post, se imenuje »k v a t e r n i t e d e n« in je strogo zapovedan post v sredo,

petek in soboto, to je, da je dovoljeno, se le enkrat na dan nasititi, v sredo in petek le postne jedi uživati, v soboto se sme sicer meso jesti, pa moliti se morajo molitve za post. (3 očen., 3 češč. in vera.) V nedeljo se obhaja sv. maša pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom in popoldne se moli sv. rožni venec.

Procesija.
Processio.

§ 93. Procesije ali cerkveni obhodi.

Slovesne cerkvene obhode, pri katerih s skupno molitvijo očitno slavimo Boga, ga zahvaljujemo za prejete dobrote, ter ga prosimo, naj od nas odvrne hudo in nam podeli raznih milosti, imenujejo procesije.

Procesije so po namenu ali prosilne ali spokorne ali čistilne.

Nekatere so tesno zvezane z božjo službo (doceliven del službe božje), na primer procesija z blagoslovljenimi svečami; druge pa so cerkvena svečanost za se, na primer križeve procesije.

Procesije so nadalje redne, ki se vsako leto obhajajo ob tisti cerkveni svečanosti in izredne, ki se obhajajo o posebnih priložnostih, na primer v svetem letu, ali zaobljubne procesije. Vsaka procesija se mora začeti in končati pri altarju; vršiti se mora pred sv. mašo, izvzemši ono na Telovo.

Procesija se vrši na naslednji način. Naprej se neše križ, tako, da poboba križanega gleda naprej, v znamenje, da je Kristus naš vodnik v nebeško domovino. Udeleženci gredo v vrsti, ločeni po spolu, stanovih in društvih. Posamezni oddelki ali društva imajo svoje zastave, znake bojevalne in zmagovalne cerkve.

Procesije je vpeljala sv. cerkev, da se po njih 1. očitno spoznava sv. vera; 2. da se skupno in slovesno poveljuje Bog; 3. da se zbujata duh pobožnosti in spokornosti.

Tudi v stari zavezi nahajamo procesije; tako na primer zahvalno procesijo po prehodu Izraelcev skozi rudeče morje; prosilno procesijo okoli Jerihe, kjer se obenem kaže moč skupne molitve, ko se poruši zidovje; slovesno čistilno procesijo, ko prenese David škrinjo zaveze na Sijonsko goro, posebno pa, ko jo Salomon preseli v tempelj na gori Moriji.

Se celo pagani so obhajali slovesne obhode svojim bogovom na čast.

Bratovščina.
Confraternitas.

§ 94. Bratovščine.

Bratovščine so od cerkvene oblasti potrjena društva, katera imajo namen svoje ude po opravljanju posebnih pobožnosti in telesnih in duhovnih del usmiljenja navajati h krščanski popolnosti.

Bratovščine svojih udov ne vežejo z nikakoršno obljubo. Kdor izstopi iz bratovščine, še zato ne greši, ravno tako tudi tisti ne, ki ne izpolnjuje bratovskih dolžnosti.

Biti ud kakšne cerkvene bratovščine, je jako koristno in sicer zato, 1. ker se udje izpodbujajo, da opravljajo vsaj obvezne molitve natančno, in ker tvorijo udje ene bratovščine posebno skupino, je njihova molitev tudi mogočna, kajti o njej velja obljuba Kristusova: »Kjer sta dva ali kjer so trije zbrani v mojem imenu, tam sem jaz v sredi med njimi« (Mat. 18, 20.); 2. ker opravljajo dobra dela, katera jim nalaga bratovščina, redno in v duhu krščanske ljubezni; 3. ker medsebojni vzgledi potrjujejo ude v dobrem ter jih navajajo, da redno prejemajo sv. zakramente; 4. ker se ponuja pogosto priložnost, da se udeležijo odpustkov.

Kat. 276.

Posebno priporočljive bratovščine so naslednje: presv. Srca Jezusovega in Marijinega, sv. rožnega venca, škapslirska in za zedinjenje razkolnikov sv. Cirila in Metoda.

Vsaka bratovščina ima v neki gotovi cerkvi svoj glavni sedež in po raznih deželah pa navadno svoje podružnice.

Različne od bratovščin so družbe, ki nimajo določenega sedeža ali doma; na primer družba sv. Mohorja, sv. Leopolda, sv. Detinstva.

Družba.
Sodalitas,
associatio.

Imenitna so katoliška društva raznih stanov, kakor mladeniška društva, delavska društva i. t. d., ki imajo namen pospeševati versko življenje, pridnost in varčnost.

§ 95. Božja ali romarska pota.

Božja pot.
Peregrinatio.

Ako kristjan potuje iz pobožnega namena na kak svet kraj, pravimo, da je šel na božjo pot ali romat. Če jih pa več skupaj roma s križem ali zastavo in s posebnim vodjem tako, da skupno molijo in pojejo, potem je to romarska procesija.

Romarska pota so pobožna obiskovanja svetih krajev, kamor romamo, ker nas taki kraji bolj nagibljejo k pobožnosti, ker tam prisrčneje in zaupneje molimo in ker Bog ondi neredkokrat nekako celo čudežno uslišuje pobožno molitev.

Kat. 326.

Človeško srce hrepeni po tem, da vidi kraje, ki so v zvezi z njegovo člasno in večno srečo. Če dospe tja, zbuja pogled na kraj čustva hvaležnosti in občudovanja, in hrepenenje, da posnema zvišene vzglede.

Zato nahajamo pri raznih narodih romarska pota. Pagani so zahajali v Delfi v svetišče Zenovo, ali v Efez v Dianin tempelj. Judje so hodili k sv. šotoru (Elkana in Ana) in pozneje v tempelj in sicer moški vsako leto trikrat, ženske in otroci niso bili zavezani, vendar so tudi hodili, kakor vidimo na Mariji in dvanajstletnem Jezusu.

Po vnebohodu Kristusovem so prvi kristjani začeli zahajati v Jeruzalem in, ko je sv. Helena s svojim sinom Konstantinom na svetih krajih postavila cerkve, obiskovali so tudi Betlehem in Na-

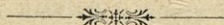
zaret. Prihajali so iz daljnih krajev. Saj je tudi sv. Pavel hitel v Jeruzalem, da bi bil tamkaj o binkoštnih praznikih. (Dej. ap. 20, 16.)

In kaj so bile križarske vojske drugzega kakor velikanske romarske procesije oboroženih čet, da rešijo brate sužnosti, svete kraje pa oskrunjenja in da se Bogu zahvalijo za neskočno milost odrešenja. Kristjani pa niso le spoštovali krajev odrešenja, ampak tudi tiste svete osebe po katerih jim je Bog naklonil sadove odrešenja, in to so pred vsem apostoli in med njimi zopet prvaka apostolov, sv. Peter in Pavel. Že zgodaj so romali v večni Rim h grobu sv. apostolov prvakov in v Kompostelo h grobu sv. Jakoba Starejšega. Ravno tako častijo razni narodi svoje blagovestnike, kakor Slovani sv. Cirila in Metoda, Nemci sv. Bonifacija, katerih grobove hvaležno obiskujejo.

Pred vsem pa je ljubezen in zaupanje kristjane gnalo k sve tiščem Matere božje. Posebno znani romarski poti Marijini so: Loreto, Trsat, Marijino Celje, Čenstohau, Ruše, Marija Pomagaj, Višarje in v novejšem času Lurd. Bog je te kraje posebno osrečil z obilnimi čudeži.

Romanje pa donša tudi svoj hasek in sicer 1. da se človek odtrga vsakdanjim skrbem ter zbere svojega duha v pobožnosti; 2. da nosi težave potovanja v duhu spokornosti; 3. da ga tamkaj med neznanimi ljudmi ne moti prazni strah pred svetom v pobožnosti; 4. da sam sebi prepuščen lažje izprašuje vest in se mirno in natanko izpoveduje; 5. da ga v pobožnosti podpirajo vzgledi drugih; 6. da se udeleži tudi odpustkov, ki se zadobe v romarskih cerkvah. Poleg vsega tega budé pridige, petje in čudežni dogodki zaupanje.

Opazka. Ako verski nasprotniki porekó, da je romanje prazno, ker je ravno tisti Bog doma, kakor drugod, se na to odgovori: Kakor je Bog na raznih krajih odprl zdravilne vrelce, tako tudi na raznih krajih deli posebne milosti in v večji meri.

IV. DEL.

O svetih časih.

Cerkveno
leto.

§ 96. Cerkveno leto.

Človek sestoji iz umrljivega telesa in iz neumrljive duše in ne živi samo od kruha, ampak od vsake besede, ki pride iz ust božjih; zato je tudi poseben čas, v katerem skrbimo za telo in poseben čas, v katerem skrbimo za dušo, prvi se imenuje solnčno ali svetno leto, drugi cerkveno ali duhovno leto. Solnčno leto se ravna po nebнем solncu in se deli v mesece in dneve, cerkveno

leto pa se ravna po nebeškem solncu Jezusu Kristusu in ima svoje svete čase, v katerih se obhajajo redno glavne skrivnosti odrešenja in posvečenja.

Sicer bi moral biti vsak dan Bogu posvečen čas, ker pa človek mora skrbeti tudi za časni blagor, zato je cerkev odločila posebne dni, ob katerih človek preneha od časne skrbi za telo in se popolnoma posveti za čast božjo in za skrb svoje duše, in ti dnevi se imenujejo svetki ali prazniki v širjem pomenu. Urejena skupina vseh svetkov, kakor jih cerkev obhaja v teku enega leta, se imenuje cerkveno leto.

Cerkveno leto se začne s prvo adventno nedeljo in se konča z zadnjo binkoštno nedeljo. Deli se v tri dobe in sicer:

I. v božično dobo, ki traja od prve adventne nedelje pa do tretje predpostne nedelje z glavnim praznikom: »Božič«;

II. v velikonočno dobo, ki sega od tretje predpostne nedelje pa do Vnebohoda Kristusovega z glavnim praznikom: »Velika noč«;

III. v binkoštno dobo, ki se začne s prvim dnevom po Vnebohodu Kristusovem in se končuje s soboto pred prvo adventno nedeljo z glavnim praznikom: »Binkošti.«

§ 97. Cerkevni svetki sploh.

Cerkveni svetki so dnevi, katere je cerkev odločila edino v to, da jih popolnoma posvetimo službi božji in skrbi za svojo dušo.

Cerkveni svetki se delijo v nedelje in praznike.

Prazniki so nadalje 1. Gospodovi prazniki, 2. Marijini prazniki, 3. prazniki angelov in 4. prazniki svetnikov.

1. Po načinu, kako se prazniki obhajajo, so:

a) zapovedani, ki se morajo tako posvečevati in praznovati kakor nedelje;

b) nezapovedani, katere le cerkev zasebno obhaja v sveti maši in duhovnih molitvah.

K tem zadnjim pripadajo tudi soprazniki, to so prazniki, ki so bili nekdanj zapovedani, pa so sedaj odpravljeni in še jih ljudstvo nekako sveti.

II. Z ozirom na čas so prazniki

1. nepremakljivi, kateri se vsako leto isti dan v mesecu obhajajo, na primer Božič;

2. premakljivi, ki se ne obhajajo ob istem dnevu v mesecu, na primer Velika noč.

III. Z ozirom na kraj so prazniki

a) vesoljni, katere obhaja cela sv. cerkev;

b) zasebni, kateri se obhajajo v posebnih deželah ali škofijah.

Cerkveni
svetki.
Festa.

Kat.
(479—485).

Pred-
praznik.
Vigiliae.

Imenitni prazniki imajo svoje predpraznike ali bilje in sicer s postom ali brez posta. Svoj začetek imajo predprazniki v prvih krščanskih časih, ko so verniki večji del noči prebudeli v molitvah in petju, da so se vredno pripravili na praznik.

Osmina.
Octava.

Ravno tako imajo nekateri prazniki svoje osmine, to je, praznikova skrivnost se obhaja skozi celih osem dni v duhovnih molitvah in v sv. maši.

Nedelja
Dominica.

§ 98. Nedelja.

Kat.
(394—401).

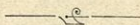
V raju je Bog ob koncu stvarjenja blagoslovil sedmi dan v tednu in ga posvetil. Na Sinajski gori je v tretji božji zapovedi na novo zatrdil posvečevanje sedmega dneva ali sobote. Posvečevanje pa je bilo v tem, da so Izraelci počivali od vsakdanjega dela ter se popolnoma posvetili Bogu. Posvečevanje sedmega dneva je bilo zapovedano pod kaznijo kamenovanja. (Eks. 16, 22.)

Namesto sobote je bil v krščanski dobi v svetek odločen prvi dan v tednu, to je nedelja (Dej. ap. 20, 7) in sicer zato, ker je Jezus v nedeljo vstal od mrtvih in poslal sv. Duha.

Vsaka nedelja je ob enem praznik presv. Trojice, kajti v nedeljo je začel Bog stvarjati svet, v nedeljo nas je Sin božji prestvaril z odrešenjem in sv. Duh popolnil s posvečenjem.

Vsakega kristjana veže stroga dolžnost, da v nedeljo opušča hlapčevska dela, se udeležuje božje službe in opravlja dobra dela. Kjer se nedelja ne svetí, tam ni božjega blagoslova, ampak razdivjanost srca in nravni propad človeške družbe.

Kar velja o nedeljah, ravno isto velja tudi o zapovedanih praznikih.

I. oddelek.

Božična doba.

Božična
doba.

§ 99. O božični dobi sploh.

Božična doba traja od prve adventne nedelje do nedelje »septuagesima«, to je, do sedemdesetega dneva pred Veliko nočjo ali do 3. predpostne nedelje. V tej dobi se nam predočuje ljubezen nebeškega Očeta, ki je poslal svojega edinorojenega Sina, da je odrešil svet.

V božični dobi izraža cerkev čas, ko je Bog po obljubah napovedoval Zveličarja, prihod Odrešenikov na svet, njegovo detinstvo in skrivno življenje in njegovo učenje. Kat.
(124—143).

V božični dobi razločujemo:

A. pripravljanje na božične praznike ali advent;

B. Božič;

C. božični čas.

A. Pripravljanje na božične praznike ali advent.

§ 100. O adventu sploh.

Adventus.

Na božične praznike se pripravljamo v adventu, ki obsega štiri nedelje. Advent se začne s prvo adventno nedeljo, to je, s tisto nedeljo, na katero pride praznik sv. Andreja 30. listopada ali, če na nedeljo ne pride, na tisto, ki je temu prazniku najbližja, toraj v času od 27. listopada do 3. grudna.

Nekdaj so začenjali advent po prazniku sv. Martina dne 11. listopada, kakor še dandanes nekateri samostanci začenjajo, in zadnji dan pred adventom so navadno obhajali z razveseljevanjem. (Martina nova gos.)

Advent (adventus = prihod) se imenuje ta čas, ker nas pripravlja na trojni prihod Gospodov: 1. na časni in telesni prihod, ko je bil rojen iz Marije Device; 2. na duhovni prihod, ko pride po svoji milosti in v sv. obhajilu v naša srca; 3. na slavnostni prihod, ko bo prišel sodit živih in mrtvih.

V svojih obredih ima cerkev prvi prihod Gospodov pred očmi, zato spominjajo štiri adventne nedelje na štiri tisoč let, ko so pravični stare zaveze s hrepenenjem pričakovali Odrešenika.

§ 101. Kako obhaja sv. cerkev sveti adventni čas?

Nesreča greha, ki je v stari zavezi težila vse človeštvo, se v novi zavezi še ponavlja v posameznem človeku. Sv. cerkev skuša zato v vernikih duha pokore obuditi s tem,

1. da bere sv. evangelij o poslednji sodbi in o sv. Janezu Krstniku v puščavi; 2. da rabi ob nedeljah in tistih delavnikih, ko se ne obhaja god kakšnega svetnika, vijolično barvo; 3. da prepoveduje ženitovanja in očitne veselice in 4. da zapoveduje post po sredah (pritržek) in petkih.

Akoravno je advent čas pokore, je vendar tudi čas veselega upanja, da bomo, ker smo gotovo odrešeni, tudi poveljani, zato rabi sv. cerkev pri sv. maši in v duhovnih molitvah »alleluja.«

Advent izražuje čas hrepenenja po Zveličarju, Marija pa je juterna zarja izhajajočega zveličavnega solnca Jezusa Kristusa, zato se v adventu vsak dan, izvzemši nedelje in večje praznike, poje sv. maša na čast Mariji Devici, ki se zove: »Rorate« (rosite); tako pa se imenuje po introitu, ki je vzet iz preroka Izaija (45, 8.) Slovenski pravimo tej sv. maši »zorjenica« ali »zornica« ali »svitanica«, ker se obhaja ob zori.

V adventni čas je postavljen tudi praznik brezmadežnega spočetja Marijinega (8. grudna), ker je brezmadežno spočetje temelj slave Marijine, da bi njeno čistost posnemali in jo prosili milosti, da bi tudi naša srca bila vredno prebivališče božjemu Detetu. Po tretji adventni nedelji je kvaterni teden.

Sveti post
ali sveti
večer.
Vigilia
Nativitatis.

Najbližja priprava na Božič je bilja pred Božičem ali »sveti post«, tudi »sveti večer« imenovana. Ta dan je zapovedan post, ako ni nedelja; če je pa nedelja, se post preloži na prejšnjo soboto. Na božično biljo se obhaja praznik Adama in Eve v spomin, da je Kristus prišel na svet, da nas reši po prvih stariših podedovanega greha.

Božično
drevo.

Po nekod je navada to večer ali že nekatere dni prej postavljati »božično drevo«, to je, smrečico, ki je okrašena z lučicami, s trakovi, s pozlačenimi orehi, z jabolki in drugimi darili. Božično drevo nas spominja »drevesa spoznanja dobrega in hudega« v raj, katerega sad sta jedla Adam in Eva, ter s tem grešila in prinesla nepopisno zlo na ves svoj zarod. Božično drevo pa je tudi znamenje sv. križa, drevesa spoznanja dobrega in hudega v novem zakonu, na katerem je Kristus s svojo pokorščino zadostil za nepokorščino prvih starišev. Zato pomenijo lučice resnice svete vere, katere je Kristus na svet prinesel in jih potrdil s svojo smrtjo na križu. Zlato je znak božje ljubezni, zato pomeni pozlačeno sadje božje milosti, katere je Kristus prislužil.

Hvalevredna je navada, da dobrodelna društva postavljajo božično drevo ali napravljajo »božičnico« za revne otroke ter jih ob tej priliki obdarujejo z oblačili in jestvinami, dobro vedoč, da obdarujejo v ubogih otrokih božje Dete samo. Tudi stariši napravljajo na sv. večer božično drevo svojim otrokom. Da bi jim pač tudi pri tej priložnosti razložili pomen božičnega drevesa in jim globoko vsadili v srce ljubezen do božjega Deteta!

Božič ali
sveti dan.
Nativitas
Domini.

B. § 102. Božič ali Sveti dan.

Božič ali Sveti dan je postavljen v spomin Kristusovega rojstva in se obhaja v cerkvi latinskega obreda petindvajstega grudna.

Skrivnost tega praznika je predpodobljena v rojstvu Mozesovem in v njegovem poklicu, da reši Izraelsko ljudstvo egiptovske sužnosti.

Sveta cerkev izražuje svoje veselje ta dan s tem, da dovoljuje vsakemu mašniku trikrat maševati v spomin trojnega rojstva Kristusovega, in sicer časnega iz Marije Device, duhovnega v srcih pravičnih in večnega iz Boga Očeta.

Prva slovesna sv. maša se bere o polnoči (polnočnica), ker je bil Jezus, kakor nam ustno izročilo poroča, o polnoči rojen. Zaradi tega se bere evangelij, ki govori o Gospodovem rojstvu. Ta sv. maša se imenuje »angelska« in v njej se zahvaljujemo za milost odrešenja.

Druga slovesna maša se bere ob zori in nas spominja duhovnega rojstva Gospodovega. Pri tej se bere evangelij, ki pripoveduje, kako so pastirji prvi prišli molit božjega Deteta. Imenuje se »pastirska« maša in v njej prosimo, da bi se udeležili odrešenja.

Tretja je slovesna sv. maša, ki se obhaja o belem dnevu kot pozna božja služba v spomin večnega rojstva iz Očeta, zato se bere začetek Janezovega evangelija, ki o tem poroča. Ta sv. maša se z največjo slovesnostjo služi, ker v njej molimo in proslavljamo Jezusa kot večnega Boga.

Pred polnočnico se molijo duhovne molitve, jutranjice, kar spominja na bedede pastirje na betlehemiški planjavi. Akoravno so polnočnice živi spomin na Jezusovo rojstvo, se vendar po mestih v obče in deloma tudi na deželi opuščajo, ker brezverni ljudje oskrinjajo sveti čas in svete kraje.

Od trinajstega stoletja sem je prišlo v navado postavljati »betlehem« ali »jaslice.« To šego je pričel sv. Frančišek Asiški leta 1223. Da bi si lažje uboštvo božjega Deteta predočeval, dal je v nekem gozdu blizu svojega bivališča napraviti hlev in v tistem postaviti altar in jaslice z Detetom, poleg Marijo z Jožefom in angele s pastirji. Na sveto noč se je napotil tja s svojimi samostanskimi brati in z veliko množico ljudi. Tam je bila slovesna sv. maša, pri kateri je sv. Frančišek stregel kot diakon in po tisti je pridigoval o uboštvu božjega Deteta. Ta svečanost se je tamkaj vsako leto ponavljala in šega, postavljati jaslice, pa se je udomačila po celem krščanskem svetu.

C. Pobožni čas.

§ 103. Božična osmina.

Cerkvena ali prazniška osmina obsega osem dni, v katerih se spominjamo prazniške skrivnosti s tem, da se vseh osem dni bere prazniška maša ali da se v dnevni maši tudi molijo prazniške zbirne, tihe in poobhajilne molitve.

V božični osmini se obhajajo ti-le prazniki:

1. Praznik sv. Štefana, diakona in prvega mučenika, (26. grudna), je zapovedan praznik. Prvi kristjani so imenovali smrtni dan sv. mučnikov rojstni dan za nebesa. Sv. Štefan pa je bil prvi, ki je radovoljno umrl za Kristusa mučeniške smrti in je toraj lastnovoljno in v dejanju dal za Kristusa spričevanje. Ta dan se blagoslovita sol in voda.

2. Praznik sv. Janeza, apostola in evangelista, (27. grudna), kateri je bil sicer mučen, pa je edini

Božična
osmina.
Octava nati
vitatis
Domini.

izmed apostolov umrl naravne smrti, kakor mu je Gospod napovedal. On je toraj mučenik po volji, pa ne v dejanju. Na ta praznik se blagoslovi vino, katero primešajo novemu vinu ali ga rabijo za bolnike; imenujejo ga »janževce«.

3. Praznik nedolžnih otročičev (28. grudna), to je, onih otročičev, katere je dal Herod pomoriti, ko je iskal Jezusa. Ti otročiči so bili sicer neprostopoljni, pa v dejanju mučeniki, krščeni s krstom krvi. Ta praznik se obhaja, ako ni nedelja, v vijolični barvi, ker so še otroci morali v predpeklju čakati na odrešenje.

Praznik sv. Janeza in nedolžnih otročičev nista zapovedana praznika.

Zadnji dan solnčnega leta se imenuje »staro leto«. Ta dan vabi cerkev vernike, da bi se zahvaljevali Bogu za vse dobre, ki so jih v pretečenem letu prejeli na duši in na telesu. Poje se »Te Deum« in v večjih mestih so tudi zahvalne pridige. Ta dan se obhaja praznik sv. papeža Silvestra († 335), odtod ime »Silvestrov večer«.

Obrezovanje
Gospodovo
ali Novo leto.
Circumcisio
Domini.

§ 104. Praznik Obrezovanja Gospodovega.

Osmi dan po Božiču (1. prosinca) obhaja cerkev spomin na Obrezovanje Gospodovo ali Novo leto.

Obrezovanje je bilo predpoda sv. krsta in zapovedano za vsakega izraelskega otroka moškega spola. (1. Moz. 17.) Jezusa ta zapoved ni vezala, ker ni imel izvirnega greha, pa hotel se ji je podvreči, da izpolni postavo. Vršilo se je obrezovanje osmi dan in takrat je prejel ime »Jezus«, kakor je bilo po angelu naznanjeno. (Luk. 2, 21.)

Razglašenje
Gospodovo
ali sv. Trije
kralji.
Epiphania.

§ 105. Praznik Razglašenja Gospodovega ali sv. Treh kraljev.

Praznik Razglašenja Gospodovega pripada najstarejšim in največjim praznikom sv. cerkve in se obhaja 6. prosinca. Imenuje se praznik Razglašenja Gospodovega, ker se ta dan obhaja spomin tistih prigradeb, po katerih je bil Zveličar razglašen človeštvu kot Bog in človek, preden je začel očitno učiti. Prigradebe pa so sledeče: 1. Prihod treh modrih, 2. Jezusov krst in 3. prvi čudež v Kani.

1. Bog je poklical modre po zvezdi, da so prišli Deteta Jezusa molit.

Modri so bili, kakor jih sv. evangelist Matevž imenuje »magi«, to je, čarodejci, ker so se pečali s skrivnostnimi vedami, posebno z zvezdoznanstvom, in ker je veljal njihov stan za kraljevim za najimenitnejšega, zato se imenujejo tudi »kralji«.

Papež Leon I. govori o treh kraljih, ki se v legendi imenujejo Kaspar, Melhior in Baltazar. Melhior, zastopnik Jafetitov, je počastil Jezusa z zlatom v znak, da je Jezus kralj. Kaspar, zastopnik Semitov, mu je daroval kadilo v znamenje, da je Jezus pravi Bog, ker se kadilo le Bogu zažiga in Baltazar, zastopnik Kamitov, mu je prinesel mire v znamenje, da je Jezus pravi človek, ki bo umrl, ker so z miro malizili mrlice.

Zvezda ali prikazen, po kateri jih je Bog peljal k Jezusu, bila je napovedana po preroku Balaamu. (Num. 24, 17).

Opazka. Trije kralji so se pozneje po pridigi sv. Tomaža poprijeli sv. vere in jo tudi oznanjevali svojim deželanom. Njihova trupla je poiskala sv. Helena in prenesla v Čarigrad. Poznej so prišla v Benetke in leta 1164. za cesarja Miroslava I. v Kolin, kjer še sedaj počivajo in kamor so tudi Slovenci hodili na božjo pot.

Mirolav I.
(1152—1190).

Trije kraji so prvenci nevernikov, ki so prišli k Jezusu in ž njimi smo bili poklicani tudi mi, zato bi se morali na ta praznik hvaležno spominjati daru sv. vere in božjemu Detetu darovati zlata, kadila in mire z miloščino, molitvijo in potrpežljivostjo.

2. Jezus je bil v Jordanu krščen in nebeški Oče ga je vpričo zbranega ljudstva čudežno razglasil za svojega Sina.

V spomin na to dogodbo se je v grški cerkvi ta dan delil slovesno sv. krst, dandanes pa se z veliko slovesnostjo posvečuje voda, navadno voda v bližnji reki ali v bližnjem potoku. Tudi v cerkvi latinskega obreda se posvečuje voda »sv. Treh kraljev«, s katero škropijo verniki stanovališča in obenem zaznamujejo s kredo posamezna vrata z začetnicami imen sv. Treh kraljev K † M † B in z letnico, da bi Bog po priprošnji sv. Treh kraljev obvaroval hišo in vse, ki v njej prebivajo, vsega hudega. Ponekod je navada, da hodijo dušni pastirji v tej osmini blagoslavljat hiš.

3. Jezus je spremenil v Kani na ženitnini vodo in vino ter se s tem sam razglasil posebno učencem kot obljubljenega Odrešenika in vsemogočnega Boga.

§ 106. Nedelje po Razglašenju Gospodovem.

Božična doba obsega po prazniku sv. Treh kraljev šest nedelj, ki se imenujejo »nedelje po Razglašenju Gospodovem ali po sv. Treh kraljih«. Vendar se navadno vse ne obhajajo v tem času, ker se to ravna po Veliki noči, če tista prej ali slej pride. Kolikor nedelj se sedaj ne more obhajati, tiste pridejo na vrsto po trinjdvajsti nedelji po Binkošti. Če se ob teh nedeljah ne obhaja poseben praznik, je barva zelena.

Drugo nedeljo po Razglašenju Gospodovem obhajamo praznik presv. Jezusovega imena.

Sicer je božje Dete že pri obrezovanju prejelo ime »Jezus«, kar se obhaja na dan Novega leta, vendar še hoče cerkev to presveto Ime s posebnim praznikom slaviti, da vernikom pridočuje milosti, katere nam po Jezusu, to je, Odrešeniku, prihajajo in da ni drugo ime ljudem dano, v katerem bi se mogli zveličati. (Dej. ap. 4, 12.) Da verni kristjani svoje češčenje do najsvetejšega Imena izražajo, se pozdravljajo po šegi pobožnih pradedov s pozdravom: »Hvalen bodi Jezus Kristus!« Odgovor: »Na vse veke Amen!« Cerkev uči, da se moramo pri izgovarjanju imena »Jezus« odkriti in če nismo pokriti, pa ponižno prikloniti glavo. Da bi vernike za češčenje tega presvetelega Imena toliko bolj vnela, deli cerkev na praznik in v celi osmini popoln odpustek tistim, ki vredno prejmejo

Praznik
presv.
Jezusovega
imena
Festum
sanctissimi
nominis Jesu.

Kat.
110, 111.

Kat.
str. 220.

zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa in molijo na namen sv. cerkve. Iz istega namena je vpeljala tudi litanije Jezusovega imena.

Tretjo nedeljo po Razglasenju Gospodovem se obhaja praznik sv. Družine, Jezusa, Marije in sv. Jožefa, katerega je postavil papež Leon XIII. leta 1893, da bi se krščanske družine priporočale sv. Družini in se na njej vzgledovale.

Svečnica.
Purificatio
beatae
Mariae
Virginis.

§ 107. Praznik Marijinega očiščevanja ali Svečnica.

Štirideseti dan po rojstvu Gospodovem, to je, drugega svečana, obhaja cerkev Svečnico, ki je Gospodov in Marijin praznik ob enem.

Svečnica je Gospodov praznik, ker se obhaja v spomin, da je bil Jezus darovan v templju. (Luk. 5, 22. 23.)

Gospod je pomoril prvorojence v Egiptu po svojem angelu, Izraelci pa so bili ohranjeni, ker so pokropili obdurje z jagnjetovo krvjo, kakor jim je bilo naročeno. V spomin na ta čudež je Bog odločil vse prvorojene za svojo službo. (Eks. 13, 2.) Ker pa je bil pozneje Levijev rod odločen za božjo službo, je Bog zapovedal, da se morajo vsi prvorojenci postaviti pred Gospoda in odkupiti z darom. (Num. 18, 15.) Če tudi Jezusa ni vezala ta postava, ker je bil Sin božji, jo je vendar izpolnil, da nam je dal vzgled pokorščine.

Svečnica je Marijin praznik, ker se obhaja v spomin Marijinega očiščevanja.

Po Mozesovi postavi je bila vsaka mati po porodu postavno nečista in ni smela v tempelj, dokler ni duhovnik za njo opravil očiščevalnih obredov in zapovedanih molitev. (Glej § 73.) Marija ni bila navezana na to zapoved, ker je bila brezmadežna mati in devica, pa iz pokorščine in ponižnosti je izpolnila tudi to postavo. Takrat je Simeon razsvetljen po sv. Duhu razglasil Jezusa kot Zveličarja in kot »luč v razsvetljenje nevernikov.« (Luk. 2, 32.)

Ta dan se pri slovesnem opraviilu blagoslavlja jo sveče, odtod ime »Svečnica« in sicer v spomin, da je Jezus s svojim naukom razsvetil neverni svet, kakor ga Simeon imenuje »luč v razsvetljenje nevernikov.«

Gelazij
(492—496).

Papež Gelazij je uvedel slovesni obhod z gorečimi svečami, da bi nevernikom dal toliko ugodnejšo priložnost, da se poprimejo krščanstva, ker so pagani obhajali v tem času luperkalije, to je, svečanost v čast pastirskemu bogu z nedostojnimi obhodi in s plamenicami.

Procesija z gorečimi svečami nas spominja na daljno pot, katero sta imela Marija in Jožef z Jezusom storiti, obenem nam pa bodi tudi v izpodbudo, da z veseljem prejmemo Jezusa, luč in življenje naše, da po njegovem nauku živimo in po njegovi milosti hrepenimo, da bomo vredni ob smrtni uri mu nasproti iti z lučjo posvečujoče milosti božje in dobrih del. — Pri slovesni sv. maši drže verniki med evangelijem in od kanona do zavživanja goreče sveče v rokah.

To je zadnji praznik v božični dobi.

Opazka. Tretjega svečana je praznik sv. Blaža, škofa in mučenika. Ta dan se ponekod deli sv. Blažev blagoslov s tem, da duhovnik, držeč križem dve sveči na vrat posameznikov, prosi, da bi jih Bog varoval hudega, posebno vratnih bolezni. Sv. Blaž je namreč z molitvijo in blagoslovom ozdravil nekega dečka, kojemu je ribja kost v grlu obtičala.

II. oddelek.

Velikonočna doba.

§ 108. O velikonočni dobi sploh.

Velikonočna
doba.

Velikonočna doba nam predočuje ljubezen Sina božjega, katero razodeva kot visoki duhovnik, ko postavi nekrvavo daritev in se za nas daruje na križu, ko vstane od mrtvih in se vrne v svoje veličastvo k Očetu.

Velikonočna doba traja od tretje predpostne nedelje (septuagesima) do Vnebohoda Gospodovega in se deli

A. v čas pripravljanja;

B. v velikonočni praznik;

C. v povelikonočni čas.

A. Čas pripravljanja na Veliko noč.

Čas pripravljanja obsega predpostni čas in štiridesetdanski post.

§ 109. Predpostni čas.

Predpostni čas je čas pokore in obsega tri nedelje

1. tretjo predpostno nedeljo (septuagesima), 2. drugo predpostno nedeljo (sexagesima) in 3. prvo predpostno nedeljo (quinguagesima).

Na raznih krajih so namreč začenjali post ob različnih časih. Na nekaterih krajih so ga začenjali s petdesetim dnevom pred Veliko nočjo, ker se na veliki četrtek in veliko soboto niso postili, zato ime quinguagesima, to je, petdeseti dan. Na drugih krajih so začenjali s šestdesetim dnevom, ker se po četrtilih niso postili, ker je ta dan postavil Jezus sv. Rešnje Telo, zato sexagesima, to je, šestdeseti dan. Zopet na drugih krajih so začenjali s sedemdesetim dnevom, ker se razven četrtega tudi po sobotah niso postili, ker je ta dan Mariji posvečen, zato septuagesima, to je, sedemdeseti dan pred Veliko nočjo.

Cerkev oblači v tem času kakor v celem štiridesetdanskem postu ob nedeljah in tedenskih dnevih, ko nobenega praznika ne obhaja, vijolično oblačilo, opušča glorio in allelujo, moli trakt in benedicamus Domino.

Že prvi kristjani so imeli navado, da so se postili 40 dni v spomin, da se je Jezus postil v puščavi 40 dni in posnemajoč Kristusove predpodobe v stari zavezi, Mozesa in Elija. Papež Urban II. je zapovedal na cerkvenem zboru v Beneventu leta 1091., da se ima postni čas na pepelnično sredo začeti in mora trajati 40 dni, kar se zvrši s tem, da se odštejejo nedelje, ki niso postni dnevi.

Urban II.
(1088—1099).

§ 110. Štiridesetdanski post.

Štiridesetdanski post se začne s pepelnično sredo in traja do Velike noči.

Štirideset-
danski post.
Tempus
quadra-
gesimale.

Kat. Cerkev v tem času *a)* zapoveduje post za vsak
493—501. dan tudi za praznike, izvzemši nedelje; *b)* prepoveduje
Kat. slovesno ženitovanje od pepelnične srede do bele nedelje,
506, 507. pa tudi vse druge očitne veselice; *c)* zakrije podobo
cerkvenega patrona in nadomesti tisto s podobo Kri-
žanega; *d)* rabi vijolično barvo in razlaga trpljenje
Gospodovo.

Pepelnična Prvi postni dan je pepelnična sreda. Ta dan
sreda. so začenjali očitni grešniki svojo pokoro. (Glej § 54.) Ko
Feria quarta pa je v ednajstem stoletju jenjala očitna pokora, so se
cinerum. verniki prostovoljno za tisto oglašali in si dali pepela po-
trositi na glavo in to je ostalo kot stalni obred sv. cerkve.

Pepel je znamenje žalosti in pokore. Tako beremo v sv. pismu,
da so Job (42, 6), ninivljanski kralj (Jon. 3, 6) in Daniel (9, 3) delali
pokoro v pepelu in tudi božji Zveličar o takšni pokori večkrat go-
vori. (Mat. 11, 21; Luk. 10, 13.) Pepel je ostanek uničenih stvari, ako se
toraj ž njim potrosimo, pripoznamo, da smo prah in pepel. Najbolj
pa nam to predočujejo besede, katere izgovarja duhovnik, ko trosi
pepel na čelo, rekoč: »Memento homo, quia pulvis es et in pulverem
reverteris« — spomni se človek, da si prah in da se boš v prah po-
vrnil!« (Gen. 3, 19.) Te besede je prvokrat izgovoril Bog sam, ko je
izrekel sodbo črez Adama; spominjajo nas toraj prvega greha in po
grehu zasluženih kazni, posebno pa smrti in zato jih duhovnik po-
navlja nad vsakim katoliškim kristjanom pri pogrebu, ko vrže trikrat
zemlje na krsto.

Pepeljenje nam tako zbuja spomin na smrt; da pa bo smrt
srečna, se moramo na tisto pripravljati s tem, da odstranimo greh. Greh
pa bomo odstranili, ako spoznamo njegovo hudobijo. Hudobijo greha
pa nam kaže najbolj v živi podobi Kristus križani, ker je na njem
hožja pravičnost tako strašno kaznovala greh; zato se v postu pre-
mišljuje trpljenje Kristusovo v postnih pridigah, v pobožnosti
sv. križevega pota in v molitvi žalostnega rožnega venca.

Rabi se blagoslovljen pepel, ki je zakramentale, da po mo-
litvi sv. cerkve obudimo duha spokornosti in opravljamo spokorna
dela. Pepel se dobiva iz sežganih palmovih vejic, katere so se bile
blagoslovile na cvetno nedeljo v preteklem letu. Palme so znamenje
zmage. Palmov pepel nas uči, da le po potu pokore moremo priti
do zmage in večne slave.

Duhovnik, ki pepel blagoslovi, pokriža najprej sebe s
pepelom, potem vernike in nato služi sv. mašo.

Po pepelnični sredi obsega postni čas
štiri postne nedelje, tiho ali črna nedeljo in
cvetno nedeljo z velikim tednom.

Po prvi postni nedelji je kvaterni teden. Z drugo postno ne-
deljo se v lavantinski škofiji začenja čas za »velikonočno spoved«
in traja do vštete četrte nedelje po Veliki noči.

Sredpostna Četrta nedelja je sredpostna nedelja. To nedeljo
nedelja. blagoslovi papež zlato rožo, s katero obdari osebe, ki
Dominica so za cerkev posebno zaslužne ali od katerih pričakuje
mediana. kako posebno ugodljivost.

Tiha nedelja. Peta nedelja se imenuje tiha ali črna nedelja.
Dominica Cerkev jo imenuje nedeljo trpljenja, ker se začenja s tem
passionis. dnevom v svojih molitvah ozirati na trpljenje božjega

Zveličarja. Črna nedelja pa se zove, ker se ta dan zakrijejo križi s črnim ali vijoličnim ogrinjalom in ostanejo zakriti do velikega petka. Ta obred ima svoj povod v nedeljskem evangeliju, ki pripoveduje, da se je Jezus skril pred sovražnimi Judi. V nedeljski maši, kakor tudi med tednom, če ni nobenega praznika, se izpusti 42. psalm in mali slavospev.

Naslednji petek se obhaja spomin sedem žalosti Marije Device in ta dan se imenuje »žalostni petek«. Spominjamo se Marijinega trpljenja, katerega je prestala v življenju, posebno pa pod križem in ker se omenjajo v tistem posebno sedmeri dogodki, zato sedem žalosti. Pri sv. maši se moli sekvenca »Stabat mater«.

Žalostni
petek.
Festum
septem
dolorum
beatae
Mariae
Virginis.

§ III. Veliki teden.

Cvetna nedelja.

Veliki teden.
Hebdomada
maior.

Veliki se imenuje ta teden, ker so se v njem godile največje skrivnosti božje ljubezni.

Začne se veliki teden s cvetno nedeljo. To nedeljo obhajamo spomin veličastnega prihoda Jezusovega v Jeruzalem, ko je sedeč na osličinem žrebetu prihajal kot kralj miru in kot Zveličar v mesto. Velike trume so ga spremljale, razgrinjale svoja oblačila, trosile mladičje in ga pozdravljale z oljčnimi in palmovimi vejami v rokah, rekoč: »Hozana Sinu Davidovemu! Češčen bodi, ki pride v imenu Gospodovem!« (Mat. 21, 9.) Ta prihod Jezusov so predpodabljala jagnjeta, katera so vsako leto na ta dan gnali ovenčana v mesto, da so jih na veliki četrtek zaklali kot velikonočna jagnjeta. Verni kristjani prinašajo ta dan palme, ive in drugo vejevje okrašeno s prvim cvetjem in zelenjadjo (odtod cvetna nedelja), da se blagoslovi.

Cvetna
nedelja.
Dominica
Palmarum.

Cerkvena opravila se opravljajo v vijolični barvi s sledečimi obredi:

1. Duhovnik moli blagoslovne molitve, potem pokropi in pokadi palme, ki so pripravljene pri altarju ter jih razdeli.
2. Nato se vrši procesija s palmami ven iz cerkve do glavnih vrat.
3. Pri zaprtih vratih pojejo pevci zunaj in znotraj cerkve menjaje se hvalno pesem »pueri hebraeorum = hebrejski otroci.«
4. Po dokončani pesmi potrka subdijakon trikrat s križem na vrata, katera se na to odpró in procesija gre v cerkev.

Obhod s palmami pomeni Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem. Blagoslovljene palme so zakramentale in pomenijo, kakor blagoslovne molitve naznanjajo, 1. dobra dela, s katerimi moramo Kristusu nasproti iti, da pridemo v večno življenje; 2. mir in varstvo za vse, ki jih pobožno rabijo; 3. Jezusovo zmago čez smrt in moč vstajenja. Zaprta vrata nas spominjajo, da so bila nebeška vrata po prvem grehu zaprta in da jih je Jezus s svojo smrtjo na križu odprl.

Po dokončani procesiji se poje sv. maša. Pri sv. maši se bere ali poje »pasion«, to je, popis trpljenja Jezusa

Kristusa, kakor ga je popisal sv. evangelist Matevž. Med pasijonom drže duhovniki in verniki palme v rokah v znamenje, da pripoznajo Jezusa tudi v njegovem največjem poniževanju za svojega kralja in da mu hočejo ostati zvesti, nikakor pa nočejo posnemati judovskega ljudstva, ki mu je na cvetno nedeljo klicalo »hozana«, na veliki petek pa vpilo »križaj ga!« Pri besedah: »Jezus.. je izdihnil svojo dušo« vsi pokleknejo, da molijo neskončno ljubezem božjega Zveličarja, ki je za nas na križu umrl.

Pasion se bere tudi v torek in sicer po sv. Marku, v sredo po sv. Luku in v petek po sv. Janezu.

V velikem tednu ne obhaja cerkev v svojih obredih nobenega praznika in ne bere se črna sv. maša.

Če pride praznik Marijinega Oznanjenja na veliki petek ali veliko soboto, se preloži na ponedeljek po beli nedelji.

Veliki
četrtek.
Coena
Domini.
Sveta tri-
dnevnic.
Triduum
sacrum.
Jutranjice
teme.
Matutinum
tenebrarum.

§ 112. Veliki četrtek.

Z velikim četrtkom se začne »sveta tridnevnic«. Duhovne molitve vseh treh dni merijo na Kristusovo trpljenje. V škofovskih in samostanskih cerkvah se pojejo skupno jutranjice, ki se imenujejo »jutranjice teme«, ker so jih nekdanj molili o polnoči ali vsaj ob dveh zjutraj. Sedaj se molijo prejšnji večer.

V teh jutranjicah se pojejo žalostinke Jeremijeve, to so tiste pesmi, katere je prerok prepeval nad razvalinami jeruzalemskega mesta in v katerih objokuje žalostno usodo mesta in judovskega ljudstva ter prosi Gospoda rešitve in usmiljenja. Cerkev pa rabi te pesmi, da izražuje žalost nad trpljenjem Kristusovim in da vabi svoje otroke k pokori, zato se končuje vsaka žalostinka z besedami: »Jeruzalem (grešnik), Jeruzalem, spreobrne se h gospodu, svojemu Bogu!«

Ako se jutranjice slovesno opravljajo, postavi se pred altar na listovo stran trivoglat svečnik, na katerem gori petnajst sveč in sicer tako, da na vrhu stoji sveča iz belega voska, ob straneh pa po sedem iz žoltega.

Po vsakem odmoljenem psalmu se jedna žoltih sveč ugasne, nazadnje še gori le bela na vrhu. Med prepevanjem Caharijeve pesmi »Benedictus« se pogasé sveče na altanju. Potem prinese strežnik belo svečo pred altar na listovo stran in pri besedah: »Kristus je bil za nas pokoren do smrti« gre ž njo za altar. Po dokončanih molitvah udari prvi izmed mašnikov s kladivom na altarjeve stopnjice in strežnik prinese svečo zopet izzad altanja, jo natakne na svečnik in potem ugasne.

Zgodovinski pomen luči nas spominja na prejšnje čase, ko so po noči opravljali jutranjice. Duhovni pomen pa nam predstavlja, kako se Jezus, luč sveta, vedno bolj bliža smrti, dokler ne umre, kako sonce otemni in zemljo tema pokrije.

Luč je prinesel strežnik nazaj, da so videli iti iz cerkve; v duhovnem pomenu pa označuje, da Jezus ni ostal v grobu, ampak da je vstal in tudi nam zažgal luč upanja na čistljivo vstajenje.

Ropot pomeni običaj, da je predstojnik s potrkanjem naznanil konec molitve, v duhovnem pomenu pa nas spominja pretresljivih naravnih prikazni ob Jezusovi smrti. Ugašanje posameznih sveč pomeni tudi beg apostolov.

Sveta maša. Na veliki četrtek se bere le ena sv. maša, v kateri se spominja cerkev treh dogodkov, namreč 1. da je ta dan postavil Jezus sv. Rešnje Telo; 2. da je Juda Iškarijot Jezusa izdal in 3. da je Jezus umival apostolom noge.

Sv. maša se bere v beli barvi. Ko mašnik zapoje »gloria,« se z vsemi zvonovi pozvoni v znamenje veselja, ker je Jezus postavil sv. Rešnje Telo, potem pa orgle in zvonovi utihnejo do glorijske na veliko soboto v znamenje žalosti. Namesto zvonov se rabi lesena drdra ali škřebetulja, in namesto zvončkov klepetci.

Pri tej sv. maši pristopijo vsi mašniki k sv. obhajilu, da se živo predstavlja Jezusova sv. večerja sredi apostolov. Duhovniki imajo oblečen roket in štolo v spomin, da so nekdaj ta dan vsi mašniki v mašnem oblačilu s škofom služili sv. mašo.

Zasebne sv. maše niso dovoljene, izvzemši, če bi na velik četrtek prišel kak zapovedan praznik, potem bi se smelo pred slovesno sv. mašo maševati.

Sv. Rešnje Telo se prenese. Pri slovesni sv. maši posveti mašnik tri hostije in sicer eno za mašno sv. obhajilo, drugo za veliki petek in tretjo za božji grob. Po mašnem sv. obhajilu dene duhovnik obe hostiji v mašni kelih, ga pokrije s palo, pateno in kelihovim ogrinjalom ter zadnje priveže pod kupo s trakom na kelihov držaj. Na koncu sv. maše se prenese kelih in ciborij v slovesni procesiji, med katero se poje pesem o sv. Rešnjem Telesu »Pange lingua = poveljuj jezik«, k stranskemu altarju, da se tam shrani do drugega dneva. Altar je kolikor mogoče okrašen in v čast sv. Rešnjemu Telesu gori vsaj šest sveč in večna luč. Procesija pomeni Jezusovo pot na Oljsko goro po zadnji večerji. Pred tem altarjem se zmolijo duhovne večernice.

Nato gre duhovnik k ostalim cerkvenim altarjem ter jih odkriva moleč 21. psalm (mesijanski psalm), v katerem govori prerok o mesiju, da mu bodo slekli oblačila, si jih razdelili in vadlali za nje.

V stolnicah sledi sedaj umivanje nog s sledečimi obredi: 1. diakon poje evangelij, v katerem se pripoveduje, kako je Jezus apostolom noge umival; 2. škof, oblečen v albo in štolo in spremljan od diakona in subdiakona, umije dvanajsterim starčkom noge, jih obriše in poljubi ter vsakterega obdaruje; 3. zmoli še sklepno molitev.

Umivanje nog je posnemanje Jezusove ponižnosti, kakor je to Gospod apostolom zapovedal. (Jan. 13, 14.) Isto delajo katoliški vladarji in papeži v Rimu.

V škofovskih cerkvah se ta dan posvečujejo olja. (Glej § 77.)

Veliki petek.
Parasceve.

§ 113. Veliki petek.

Veliki petek je smrtni dan našega Gospoda Jezusa Kristusa. Akoravno je ta dan za nas po pravici dan veselja, ga vendar ne obhajamo v veselju, ampak v postu in žalosti. Smrtni dan mučencev se obhaja veselo, ker so mučenci s svojo smrtjo bili prerojeni za nebesa, kamor so tudi hitro po smrti prišli. Kristus pa je po smrti šel v predpekkel, oznanjevat dušam pravičnih odrešenja, zato še se le veselimo tretji dan, ko je častitljivo od mrtvih vstal. Na križu je sicer zadostil za greh, pa kot premagovavec smrti in hudega duha se nam kaže še le v svojem vstajenju.

Nekrvava daritev sv. maše se ta dan ne opravlja, ker imamo krvavo daritev Jezusovo pred očmi. Pri obredih velikega petka rabi cerkev oblačila črne barve v znak žalosti.

1. Duhovnik pristopi v črnem oblačilu k altarju, se vleže na stopnjice in premišljuje z zgrevanim srcem trpljenje Kristusovo in moli božjo ljubezen. Na altarju ne gori nobena sveča, tudi večna luč se ugasne v znamenje, da je ta dan ugasnil Jezus, prava luč sveta.

2. Nato gre duhovnik k altarju, pa ga ne poljubi, gre na listovo stran ter začne brati berila iz starega zakona, ki govoré o velikonočnem jagnjetu in se ozirajo na Gospodovo vstajenje.

3. Poje in bere se pasion, kakor ga je spisal sv. Janez, ki je bil priča Jezusovega trpljenja in smrti.

4. Opravijo se molitve za vse ljudi. Ker je Jezus ta dan za vse ljudi umrl, nas opozarja cerkev, da molimo za vse ljudi.

Molitve se vrše za papeža, škofa in duhovščino, za cesarja in vernike, za katehumene, za odvrnitev nesreč, za krivoverce in razkolnike, za jude in nevernike. Duhovnik vernike k molitvi izpodbuja z besedami »Flectamus genua = pripogibajmo kolena«, le pri molitvi za jude se izpusti ta opomin, ker so judje Jezusa s poklekovanjem zasramovali.

5. Mašnik odloži mašni plašč, vzame stoječ na listovi strani altarja zakrito razpelo v roke ter ga začne polagoma razkrivati in sicer najprej glavo, potem desno in levo roko in slednjič odstrani ogrinjalo. Pri vsakem odkritju zapoje v vedno višjem glasu: »Glejte les križa, na katerem je visel Zveličar sveta« in pevci odgovorijo: »Pridite, molimo ga!«

S križa se s trikratnim odkritjem ogrinjalo odstrani v spomin, da je bil Jezus trikrat očitno zasramovan in sicer a) na dvoru velikega duhovnika, ko so mu oči zavezali in ga v lice bili; b) ko so ga vojaki na dvoru Pilatovem kronali in ga kot kralja zasramovali; c) ko je oblačil oropan na križu visel in ga je ljudstvo pod križem zasramovalo rekoč: »Ako si Sin božji, stopi s križa.« (Mat. 27, 40.)

6. Razkrito razpelo zanese mašnik na za to pripravljeni prostor, ki je s črnim prtom pokrit ter ga položi na bla-

zinico; potem si sezuje črevlje, kakor nekdaž Mozes na gori Horeb pred gorečim grmom, poklekne ter moli Križanega v trikratnem odmoru se približujoč križu, in nazadnje poljubi svete rane. Ravno tako storijo drugi navzoči duhovniki.

Med češčenjem sv. križa se pojejo »Očitanja« (improperia), v katerih se naštevajo dobrote, katere je Bog skazoval judovskemu ljudstvu, pa tudi nam, mi pa smo jih povračevali z nehvaležnostjo. Navada češčenja sv. križa je pač gotovo vzeta od onega češčenja, s katerim se je častil pravi Jezusov križ, ki je bil najden leta 326.

7. Po dokončanem češčenju se prižgó sveče na altarju in duhovnik gre v procesiji po kelih, v katerem sta shranjeni posvečeni hostiji, ter ga prenese na glavni altar med petjem prelepe pesmi »Vexilla regis = zastava kraljeva«.

8. Sedaj se začne »missa praesantificatorum«, to je, maša že posvečenih podob, s sledečimi obredi:

Mašnik vlije v kelih vina in vode, nato pokaja altar, moli »Orate fratres« in poje »Pater noster«. Potem povzdigne eno hostijo, da bi jo verniki molili, jo razlomi na tri dele in spusti manjši košček v kelih. Nato opravi zadnjo molitev pred sv. obhajilom, prejme sv. hostijo in zavžije vino s koščekom sv. hostije.

Prava sv. maša se toraj ne opravlja, ker je Jezus ta dan daroval krvavo daritev.

9. Drugo posvečeno hostijo dene v monštranco, ki je z belim ogrinjalom ogrnjena v spomin, da je bilo Jezusovo telo zavito v prte, ter jo zanese v slovesni procesiji v božji grob, kjer ostane izpostavljena v spomin Jezusovega počitka v grobu. Verniki prihajajo božjega Zveličarja molit in se mu zahvaljevat za neskončno milost odrešenja. Ta dan je navadno zadnja postna pridiga.

§ 114. Velika sobota.

Na veliko soboto se obhaja spomin Jezusovega počitka v grobu, medtem ko je šla njegova duša v predpekel oznanjevat dušam pravičnih odrešenja.

Do osmega stoletja je bila velika sobota brez vsake svečanosti, še le ponoči so kristjani obhajali obrede velikonočne bilje. Ko pa so ponočne bilje prenehale, preložila je cerkev obrede velikonočne bilje na predpoldan velike sobote.

Cerkvenim pravilom velike sobote pripadajo: 1. posvečevanje ognja; 2. posvečevanje velikonočne sveče; 3. posvečevanje krstne vode; 4. sv. maša; 5. vstajenje. Navedena cerkvena opravila se vrše s sledečimi obredi:

Posvečevanje ognja. Pred cerkvijo se izkreše iz kremenca ogenj, v katerem se sežge bombaž, ki se je rabil med letom pri različnem maziljenju in snaženju svetih posod. Ob določeni uri pride mašnik v vijolični obleki, spremljan od strežnikov, ki nosijo kadilnico, trirožni sveč-

Velika
sobota.
Sabbatum
sanctum.

Kat.

(158—161).

nik, blagoslovljeno vodo in na krožniku petero večjih kadilnih zrn k ognju, ki ga posveti kakor tudi kadilna zrna s tem, da moli črez ogenj tri in črez zrna pa eno molitev in potem oboje pokropi in pokadi. Med tem se v cerkvi vse luči pogasijo, da se poznej z novim ognjem nažgó.

Kamen, iz katerega še izkreše ogenj, je Jezus, ki se imenuje vogelni kamen (Dej. ap. 4, 11); on nam je zaslužil sv. Duha, ki razsvetljuje in vodi sv. cerkev ter po njej deli posameznim udom milosti, da se morejo zveličati. Zunaj cerkve se ogenj napravi, ker je bil Jezus zunaj Jeruzalema pokopan in je tam od mrtvih vstal. Luči se v cerkvi pogasijo in z novim ognjem nažgejo v znamenje, da je stara zaveza končana in da se je s Kristusom začel novi zakon.

Procesija. Po posvečevanju ognja gre procesija v cerkev. V cerkvi prižge mašnik (ali dijakon v beli dalmatiki) sveče na trirožnem svečniku in sicer prvo hitro, ko vstopi v cerkev, drugo v sredini cerkve in tretjo pred glavnim altarjem. Vsakokrat, ko svečo nažge, poklekne na eno koleno in zapoje z vedno višjim glasom: »Lumen Christi = luč Kristusova« in pevci odgovorijo: »Deo gratias = hvala Bogu.«

Trirožni svečnik z enim stebлом pomeni presv. Trojico, zaporedno prižiganje sveč pa razširjanje sv. evangelija, po katerem smo prišli do spoznanja trojedinega Boga.

Posvečevanje sveče. Mašnik (dijakon) prosi klečé za blagoslov in začne peti prelepi »Exultet = raduj se«, hvalno pesem o zmagi Kristusu, v kateri je premagal smrt in nam priboril poročstvo nesmrtnosti in častitljivega vstajenja. Med prepevanjem vtisne pet kadilnih zrn v velikonočno svečo v podobi križa ter jo nažge z ognjem trirožniške sveče.

Velikonočna sveča je debela voščena sveča s peterimi jamicami v podobi križa za kadilna zrna in pomeni Jezusa v grobu. V njo se vtaknejo petera kadilna zrna v znamenje, da je Jezus obdržal rane na povelčanem telesu. Nažge se s svečo s trirožnika, kar pomeni, da je Kristus vstal od mrtvih z božjo vsemogočnostjo. Velikonočna sveča je toraj znak vstalega zveličarja, ki je naš vodnik v sveta nebesa, kakor je bil oblačni steber vodnik za Izraelce v obljubljeni deželi.

Z lučjo velikonočne sveče se nažgó sveče in svetilnice po cerkvi v znamenje, da se je luč sv. Kristusove vere širila in zmagovala nad temo nevere.

Velikonočna sveča se postavi na poseben svečnik na evangelijski strani altarja, kjer ostane do Vnebohoda Kristusovega. Nažiga se pri slovesnih sv. mašah in večernicah ob velikonočnih praznikih, potem v soboto pred belo nedeljo in ob vseh nedeljah do Vnebohoda v spomin, da je Jezus po svojem vstajenju še ostal štirideset dni na zemlji. Velikonočna sveča se rabi pri posvečevanju krstne vode.

Prerokbe. Po posvečevanju sveče bere mašnik v vijolični obleki dvanajst prerokb iz starega zakona, ki predočujejo v predpodbah in določenih napovedbah zgodovino človeštva od stvarjenja pa do vstajenja na sodni dan, kakor to molitve kažejo, ki se vmes molijo. Njihov smoter je, napolniti vernike z duhom, ki mora srca prešiniti o Veliki noči, zato se berejo tudi v cerkvah, kjer ni krstnega kamena.

Posvečevanje krstne vode. Na veliko soboto se posvečuje krstna voda, ker so se ta dan slovesno krščevali katehumeni.

Posvečevanje krstne vode.
Benedictio fontis.

Voda je v cerkvi velikega pomena, ker je vidno znamenje, po katerem se človek prerodi. Že pri vstvarjenju je bilo to nekako označeno v podobi, »ker je Duh božji plaval nad vodami.« (Gen 1, 2.) Predpodobljena pa je bila krstna voda 1. v vodi pri vesoljnem potopu, ki je imela pokončati greh sveta (Gen. 6, 5. 7); 2. v vodi Rrdečega morja (Eks. 14.) »Vsi so bili krščeni po Mozesu v oblaku in v morju« (I. Kor. 2.); 3. v jordanski vodi, v kateri je sv. Janez Krstnik krščeval ljudstvo.

Posvečevanje vode se vrši s sledečim obredom:

Mašnik gre s strežniki h krstnemu kamenu in začne peti v zlogu prefacije posvečevalne molitve, vmes pa opravlja znamenstvena (simbolična) znamenja in sicer:

1. Razdeli vodo v podobi križa, ker je Kristus milost sv. krsta zaslužil s svojo smrtjo na križu.

2. Dotakne se vode v znamenje, da je voda lastnina sv. Duha in pod njegovim varstvom.

3. Prekriža trikrat vodo, ker se krščenec le vsled smrti Jezusove na križu udeleži milosti Očetove, zasluženja Sinovega in darov sv. Duha.

4. Razdeli vodo in jo izpluskne na vse štiri strani. Kakor je studenec v raju po štirih rekah namakal svet, tako se izliva na vse strani sveta blagor zveličanja iz Jezusa, neusahljivega studenca.

5. Dihne v vodo trikrat v podobi križa. Kristus je apostole navdihnil in jim podelil sv. Duha. Duhovnik prosi, da bi trojedini Bog navdihnil vodo s svojo močjo, da ne bo samo teles, ampak tudi duše očiščevala.

6. Spusti trikrat velikonočno svečo v vodo vedno globlje in poje zraven trikrat vedno višje: »Naj pride v to vodo moč sv. Duha«, kar pomeni, da vstali Kristus pošilja sv. Duha nad vodo in da sv. Duh podeljuje po zasluženju Kristusovem očiščevalno moč sv. krsta. Sedaj se nekaj vode v zato pripravljeno posodo izpolje, da si je lahko verniki vzamejo na dom, obenem pa se ž njo pokropijo navzoči v cerkvi.

7. V vodo vlije krstnega olja, potem krizme in nazadnje oboje v podobi križa in moli vsakokrat zapovedane molitve ter vodo dobro pomeša. Prilivanje olja in krizme označuje moč sv. krsta in čast, katero zadobi krščenec. S tem je dovršeno posvečevanje krstne vode in v prejšnjih časih je hitro na to sledil krst katehumenov.

Duhovnik se vrne v slovesnem obhodu k altarju in med potjo se pojejo litanije vseh svetnikov. Dospevši do altarja se vleže na obraz in pri besedah »mi grešniki, prosimo te usliši nas« vstane in gre v žagrad, da si obleče mašno oblačilo bele barve, dokler se litanije ne končajo.

Sv. maša. Sv. maša ima značaj veselja. Začne se brez introita, ker tega nadomestujejo prejšnje molitve. Pri »gloria« zazvonijo zvonovi in orgle zadone. Po listu se zapoje trikrat »alleluja« v vedno višjem glasu. Ko se poje evangelij, se ne donšajo sveče, ker so jih imeli v rokah novokrščeni, pač pa kadilo, ker so žene prinesle dišav h grobu. Predpevek »offertorium« izostane, ker še

novokrščeni niso smeli darovati in ker je velikonočna sveča nadomestovala dar vernikov. »Agnus Dei« se izpusti, ker se je molil v litanijah, ravno tako »pax«, ker še čas posta in žalosti ni končan. Izostane tudi »communio« in na njeno mesto stopijo slovesne večernice.

V soboto je dovoljena samo jedna sv. maša.

Opazka. Pri sv. maši se naznanja veselje s prepevanjem »alleluja«. »Hallelu-jah« je hebrejska beseda in pomeni: »Hvalite Boga« in se v starem zakonu nahaja ob koncu hvalnih in častilnih psalmov: (104—106, 110—114, 134—135, 145—150). Judje so peli »alleluja« pri večerji velikonočnega jagnjeta, ob Binkošti in na praznik šotorov. Posebno imeniten je bil veliki hallel, to je, 135. psalm. Tudi sv. Janez apostol je slišal v »skrivnem razodetju« neštevilne trume nebeščanov prepevati »alleluja« (19, 1—6). Zategadelj je tudi cerkev vzela »alleluja« v obred, da obhaja zmagovalje Kristusovo in da se pridruži nebeškim duhovom v čiščenju trojedinega Boga. »Alleluja« se rabi pri sv. maši in pri duhovnih molitvah, posebno v velikonočnem času, zato se imenuje ta čas »tempus alleluaticum = čas alleluje.« Rabi se tudi v drugih letnih časih, pa bolj redko, izvzemši dobo od nedelje septuagesima do velike sobote, ko se ne rabi. Na Božič, ob sv. Treh kraljih in ob Telovem se rabi slično kakor ob Veliki noči.

Vstajenje. Popoldne velike sobote predočuje velikonočno jutro, zato se molijo vesele velikonočne jutranjice in se obhaja vstajenje (po nekod v nedeljo jutro na vse zgodaj). Vstajenje se vrši na sledeči način:

Mašnik gre s strežniki k božjemu grobu, postavi sv. Rešnje Telo na altar, sname ogrinjalo z moštrance, pokadi Najsvetejše in ogrnjen s poramnim ogrinjalom (velum) vzame monštranco v roke in zapoje obrnjen proti ljudstvu trikrat vedno višje »Alleluja«, na kar mu odgovarjajo pevci. Potem se zapoje velikonočna pesem in procesija gre iz cerkve. Naprej se nese kip vstalega Žveličarja med dvema svečama, nato sledi križ in za tistim verniki. Zvonovi doné in veselo petje se razlega. Procesija se vrne v cerkev h glavnemu altarcu in tam zapoje duhovnik »Te Deum.« Po odpetem »Tantum ergo« in »Genitori« se dá blagoslov.

Velika noč.
Dominica
resurrecti-
onis.

Kat.
(162—164).

§ 115. Velika noč. (Vuzem.)

Velika noč se obhaja po določilu vesoljnega cerkvenega zbora v Niceji leta 325. prvo nedeljo po pomladanskem ščipu (polni luni) med dvaindvajstim sušcem in triindvajstim malim travnom in po tem prazniku se ravnaajo vsi drugi časi cerkvenega leta.

Svojo predpodobo ima Velika noč v judovskem prazniku Pascha, to je, mimohod (Eks. 12, 11), katerega je obhajalo izvoljeno ljudstvo v spomin, da so bili po krvi jagnjetovi vsi prvorojenci rešeni smrti, vse ljudstvo pa egiptovske sužnosti. Kristus, božje jagnje, nas je rešil s svojo krvjo sužnosti greha in hudega duha, prešli smo iz kraja sužnosti in smrti k vstajenju otrok božjih, toraj pravi »Pascha.« Kakor ima Velika noč v starem zakonu svojo predpodobo, tako je ona sama zopet prodpodoba vesoljnega vstajenja in večne »alleluje.«

Ta praznik obleče cerkev najlepšo praznično obleko in postavi na altar kip vstalega Zveličarja. Cerkvene zastave se izobesijo v znamenje zmage, kakor ima tudi vstali Zveličar zastavo v roki. Ker je »alleluja« najkrajši izraz velikonočnega veselja, zato si verniki želijo »veselo allelujo.« Nekatere cerkvene molitve se v tem času stojé opravljajo, na primer »angel Gospodov«.

Na veliko soboto ali velikonočno nedeljo zjutraj se blagoslovi tako imenovana »pisanka«, to je, meso, kruh, jajca in druge jestvine, ker je post pri koncu, v katerem je bilo prepovedano nekdanje te jedi uživati.

Meso pomeni velikonočno jagnje, kruh Kristusa, katerega smo v sv. Rešnjem Telesu prejeli kot nebeški kruh v poročstvo čistiljivega vstajenja; jajce pomeni Kristusovo velikonočno in naše prihodnje vstajenje. Uživanje blagoslovljenih jedil nas sploh spominja, da človek ne živi le od telesnega, ampak tudi od duhovnega kruha.

Velika noč ima svojo osmino, ki sega od večernic velike sobote do prvih večernic bele nedelje; v tem času sta velikonočna nedelja in velikonočni ponedeljek zapovedana praznika. V sv. maši se bere sekvenca »Victimae paschali« in ite missa est ima dvojni »alleluja«.

§ 116. Velikonočni čas.

Velikonočni čas.
Tempus paschale.

Prva nedelja po Veliki noči se zove bela nedelja, ker so ta dan prvokrat novokrščeni prišli v cerkev brez belega oblačila, katero so nosili v znamenje krstne nedolžnosti od velikonočne sobote pa do sobote pred belo nedeljo. To nedeljo se začne velikonočni čas, ki traja do vštete sobote po Binkošti ali do trojiške nedelje. Ob dnevih, ko ni praznika, se rabi bela barva v znamenje veselja.

Druga nedelja po Veliki noči je nedelja dobrega pastirja, ker se bere prilika o dobrem pastirju. Tretjo, četrto in peto nedeljo se berejo odlomki poslovnega govora, ki ga je Gospod govoril po zadnji večerji, in v katerem tolaži apostole, jim obeta sv. Duha in jih opominja k molitvi.

V čas od Velike noči do Vnebohoda Kristusovega je cerkev postavila štiri prošnje procesije in sicer procesijo na dan sv. Marka, petindvajstega malega travna, in tri križeve procesije v ponedeljek, torek in sredo pred Vnebohodom Kristusovim.

Prošnje procesije.
Litaniae.

Procesija sv. Marka se je že obhajala od prvih krščanskih časov in sv. Gregor Veliki jo je postavil na dan 25. malega travna, ker je po ustnem izročilu ta dan prišel sv. Peter v Rim.

Markova procesija.
Litaniae maiiores.

Križeve procesije je uvedel najprej sv. Mamert, škof vijenski, (Vienne mesto na južnem Francoskem) v petem stoletju zaradi nesreč, ki so zadele mesto in okolico. Ta

Križeve procesije.
Litaniae minores.

lepa pobožnost se je kmalu razširila tudi po drugih de-
 Leon III. želah in papež Leon III. jo je zapovedal za Rim.
 (795 – 816).

Glavni smoter prošnjih obhodov je ta: 1. da zadošču-
 jemo božji pravičnosti; 2. da prosimo za blagoslov in od-
 vrnitev časnih nesreč in 3. da se zahvaljujemo za prejete
 dobrote. Te procesije imajo značaj spokornosti, zato se
 rabi pri sv. maši vijolična barva ter se izpusti »gloria« in
 »credo.«

Molijo ali pojejo se litanije vseh svetnikov.

Vnebohod
 Gospodov.
 Ascensio
 Domini.

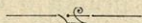
Kat.
 (165 – 169).

§ II7. Vnebohod Gospodov ali Križevo.

Štirideseti dan po Veliki noči (v četrtek) se obhaja
 »Križevo«, to je, spomin na tisti trenotek, ko je božji
 Zveličar šel z lastno močjo, z dušo in s telesom, v pričo
 svojih učencev, z Oljske gore v nebesa. Vnebohod Kri-
 stusov je dovršitev in krona skrivnosti našega odrešenja.

Skrivnost tega dneva je bila predpodobljena in napovedana v
 stari zavezi 1. v škrinji zaveze, katero so z veliko slovesnostjo pre-
 neli v tempelj (ps. 46, 6); 2. v zmagonosnem kralju, ki se vrača z
 velikim zmagoslavjem v svoje kraljestvo (ps. 67, 19) in 3. v velikem
 duhovniku, ki gre po dovršeni daritvi v Najsvetejše, da bi molil za
 ljudstvo. (Hebr. 9, 24.)

Na ta praznik se po odpetem evangeliju veliko-
 nočna sveča ugasne in odstrani; ravno tako se
 odnese kip vstalega Zveličarja v znamenje, da
 je Jezus odšel v nebesa, kakor o tem mašni evangelij po-
 roča. Ta praznik ima osmino, ki traja deset dni in pomeni
 oni čas, ko so se apostoli pripravljali na prihod sv. Duha
 ter izvolili Matija v apostola. S praznikom Vnebohoda
 Gospodovega se konča velikonočna doba.

III. oddelek.

Binkoštna
 doba.

Kat.
 (177 – 192).

Binkoštna doba.

§ II8. O binkoštni dobi sploh.

Binkoštna doba nam predočuje ljubezen sv. Duha,
 ki nam naklanja sadove Kristusovega odrešenja ter nas
 posvečuje. Središče te dobe je binkoštni praznik, spomin
 na prihod sv. Duha.

Binkoštna doba se deli v tri dele in sicer:

A. v čas pripravljanja;

B. binkoštni praznik;

C. v pobinkoštni čas.

A. § 119. Čas pripravljanja.

Daljnja priprava na binkoštni praznik se vrši skozi deset dni po Vnebohodu Gospodovem; bližnja priprava pa je predpraznik ali binkoštna sobota (bilja).

Ker se je na binkoštno soboto delil katehumenom sv. krst, se ta dan posvečuje krstna voda z istimi obredi, kakor na veliko soboto, izvzemši, da se bere le šest prerokb. Katehumeni so se na sv. krst in sv. obhajilo pripravljali s postom, zato je ta dan še tudi sedaj zapovedan post, da bi se verniki toliko lepše pripravili na milosti sv. Duha.

B. § 120. Binkoštni praznik ali Duhovo.

Binkošti.
Pentecoste.

Kat.
(177—192).

Božji Zveličar je poslal, kakor je obljubil, petdeseti dan po svojem vstajenju, ali deseti dan po svojem vnebohodu, to je, binkoštni praznik, sv. Duha, ko so se nad glavami apostolov prikazali goreči jeziki. Zato se tudi ta dan po škofovskih cerkvah in okoli Binkošti sploh deli zakrament sv. birme.

Apostole je sv. Duh razsvetil in potrdil, podelil jim je dar, da so govorili razne jezike in nezmotljivo označevali sv. evangelij. Učinek prve pridige je bil, da se je dalo 3000 ljudi krstiti, tako, da je binkoštni praznik dovršilni dan za sv. katoliško cerkev.

O Binkošti se rabi rdeča barva v znamenje, da je sv. Duh, Duh božje ljubezni, katero razliva po svojih svetih darovih na vse ljudi. Pri sv. maši se moli sekvenca.

Predpodobljeno je bilo Duhovo v binkoštnem prazniku stare zaveze, ki se je obhajal 1. v spomin, da je Bog dal na Sinajski gori petdeseti dan po izhodu iz Egipta zapovedi in 2. v zahvalo za žetev.

Na binkoštni praznik nove zaveze je zapisal sv. Duh postavbo novega zakona v srca apostolov in začela se je žetev sv. katoliške cerkve.

Duhovo ima svojo osmino, v kateri sta nedelja in ponedeljek zapovedana praznika. Binkoštni teden je ob enem kvaterni teden.

Pobinkoštni čas.

C. § 121. Pomen in obseg pobinkoštnega časa.

Čas od Binkošti do adventa predstavlja v svojih nedeljah in praznikih delavnost sv. Duha ali zgodovino božjega kraljevstva v človeštvu, kako sv. cerkev s pomočjo sv. Duha vodi vse ljudi k istem smotru, da bi bila ena čreda in en pastir.

Pobinkoštni čas obsega 1. praznik sv. Trojice; 2. Telovo s praznikom presv. Srca Jezusovega; 3. Cahejevo nedeljo in 4. pobinkoštno nedeljo sploh.

Praznik
presv.

§ 122. Praznik presv. Trojice.

Trojice.
Festum
sanctissimae
Trinitatis.
Janez XXII.
(1316–1337).

Kat.
(59–66). 35.

Prvo nedeljo po Binkošti obhaja sv. cerkev po zapovedi papeža Janeza XXII. praznik presv. Trojice. Sicer je vsaka nedelja posvečena presv. Trojici in vsak praznik mora veljati trojedinemu Bogu, vendar pa je ta praznik še posebej vpeljan, da nekoliko zadostujemo trojedinemu Bogu za malomarno posvečevanje praznikov med letom, in da se zahvalimo za brezštevilne milosti, ki so nam bile podeljene v imenu trojedinega Boga.

Prvo nedeljo po Binkošti pa se obhaja praznik presv. Trojice, ker se je po priходу sv. Duha oznanjevala skrivnost presv. Trojice in ker je ta praznik izpopolnitev vseh praznikov. Ker je skrivnost presv. Trojice najvišja skrivnost, so cerkvene molitve skupina najlepših molitev.

Telovo.
Festum
sanctissimi
Corporis
Christi.

§ 123. Praznik sv. Rešnjega Telesa ali Telovo.

Telovo se obhaja v četrtek po prazniku presv. Trojice ali deseti dan po Binkošti.

Sveto Rešnje Telo je za človeštvo dar največje ljubezni božje, ker se v njem zedini Jezus Kristus kot Bog in človek s človeštvom. Kristus je postavil sv. Rešnje Telo na veliki četrtek, to je, tisti večer pred svojim trpljenjem, ko je s svojimi apostoli pri zadnji večerji jedel velikonočno jagnje. Ker pa cerkev veliki teden žaluje in ne more takrat spomina na to skrivnost neizrekljive ljubezni obhajati s primerno slovesnostjo, zato je bil v to poseben praznik postavljen.

Urban IV.
(1261–1264).

Božja previdnost sama je po redovnici Julijani (iz samostana Cornillon-Mont pri Litihi) opozorila na ta praznik. Julijana je gledala v neki prikazni cerkveno leto v podobi meseca, ki pa je imel temno proggo. Po božjem razodetju je spoznala, da pomeni progga pomanjkljaj praznika sv. Rešnjega Telesa. To je razodela litiškemu škofu in papežev poslanec Hugon je vpeljal ta praznik v litiški in v sosednjih škofijah. Papež Urban IV. je leta 1264. določil dan, ko se ima praznik obhajati in vijenski cerkveni zbor je leta 1311. uvedel praznik za celo sv. cerkev. Duhovne in mašne molitve je sestavil sv. Tomaž Akvinčan († 1274).

Obredi tega praznika so sledeči:

Ob določeni uri se služi slovesna sv. maša pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom. Pri sv. maši se moli sekvenca »Lauda Sion.«

Po dokončani sv. maši se obhaja slovesna procesija s sv. Rešnjim Telesom in sicer jo vodi duhovnik, ki je maševal. Držeč monštranco v rokah zapoje proti ljudstvu obrnjen prve besede pesmi o sv. Rešnjem Telesu rekoč: »Pange lingua gloriosi« in pevci tisto nadaljujejo.

Naprej se nese križ, za tistim se vrstijo šolski otroci s svojo zastavo, različna društva s svojimi znamenji in zastavami, belo oblečene deklice, ki trosijo cvetlice, in pevci. Sv. Rešnje Telo se nese

pod »nebo« in se celo pot pokaja. Spremljajo ga z gorečimi svečami in svetilnicami. Za sv. Rešnjim Telesom gre svetna gosposka in ženstvo.

Koder procesija hodi, so ob hišah in cestah postavljena drevesca, in hišna okna so olepšana s cveticami in gorečimi svečami.

Na štirih krajih so postavljeni altariji, pri katerih procesija obstoji. Sv. Rešnje Telo se postavi na altar in pri vsakem altarju se poje začetek evangelija in sicer pri prvem začetek evangelija po sv. Matevžu, pri drugem po sv. Marku, pri tretjem po sv. Luku in pri četrtem po sv. Janezu v znamenje, da spričujejo evangelisti božjo in človeško naravo Jezusa Kristusa, ki je v najsvetejšem zakramentu resnično, dejansko in bistveno pričujoč.

Po dokončanem evangeliju in odmoljenih molitvah dá mašnik pri vsakem altarju z Najsvetejšim blagoslov proseč, da bi nas Bog rešil bliska in hudega vremena, (prvi blagoslov); kuge, lakote in vojske, (drugi blagoslov); nagle, neprevidne in večne smrti, (tretji blagoslov) in vsega zla (četrty blagoslov). Vrnivši se v cerkev, zmoli mašnik molitev v čast sv. Rešnjemu Telesu in nato zapojejo pevci »Tantum ergo« in »Genitori«, mašnik pa še dá enkrat brez vsake molitve blagoslov.

Procesija s sv. Rešnjim Telesom se obhaja kolikor mogoče slovesno, 1. da očitno spoznavamo vero v pričujočnost Jezusovo; 2. da se mu zahvaljujemo za neskončno ljubezen, da je med nami vedno pričujoč, da se za nas daruje in da je pri sv. obhajilu naša dušna hrana; 3. da mu zadoštujemo za neštivilna razžaljenja, ki se mu godé po nevernikih, ki vanj ne verujejo in po kristjanih, ki zanj ne marajo ali ga nevredno prejemajo.

Telovo ima osmino.

Po nekaterih krajih je navada, da obhajajo od tega praznika naprej do Jernejevega (24. velikega srpana) vsako nedeljo obhod s sv. Rešnjim Telesom, tako zvane »teoforične procesije.«

§ 124. Praznik presv. Srca Jezusovega.

Praznik presv. Srca Jezusovega se obhaja prvi petek po osmini praznika sv. Rešnjega Telesa, to je, deveti dan po Telovem.

Praznik
presv. Srca
Jezusovega.
Festum
sanctissimi
Cordis Jesu.

Vpeljan je bil ta praznik vsled prikazni, katero je imela redovnica, zveličana Margareta Alacoque (Alakok) v mestu Paray-le-Monial na Francoskem. Ko je Margareta 16. rožnika leta 1675. molila pred sv. Rešnjim Telesom, se ji prikaže Jezus s plamenečim srcem in ji reče: »Glej, to je srce, ki je ljudi tako močno ljubilo!« Obenem se pritožuje zaradi razžaljenja, ki se mu prizadeva od nevhaležnih ljudi ter jo opominja, da časti njegovo ljubee srce in to češčenje po mogočnosti razširja. Vsem častivcem presv. Srca obljublja obilen blagoslov. Češčenje se je jako širilo in papež Pij IX. je 13. velikega srpana leta 1856. določil, da se obhaja praznik presv. Srca Jezusovega v petek po osmini sv. Rešnjega Telesa in 16. rožnika leta 1875. so se kristjani celega sveta posvetili presv. Srcu.

Pij IX.
(1846–1878).

Mesec rožnik je posvečen češčenju presv. Srca Jezusovega.

Cahejeva
nedelja.
Dedicatio
ecclesiarum.

§ 125. Cahejeva nedelja ali praznik posvečevanja cerkvá.

Tretjo nedeljo vinotoka se obhaja praznik posvečevanja cerkvá v hvaležni spomin, da je Jezus po posvečevanju sprejel cerkev za svojo hišo.

Nekdaj je vsaka cerkev posebej obhajala obletnico svojega posvečevanja in vse cerkve v škofiji pa skupno obletnico škofovske cerkve, kot poglavitne cerkve, v kateri je škofovski sedež, kjer se za vse škofljane mašuje in kjer se posvečujejo mašniki in sv. olja.

Ta praznik ima osmino. Imenuje se Cahejeva nedelja, ker se bere evangelij o Caheju, katerega hišo je Gospod obiskal in celo njegovo obitelj preobrnil, kakor je to milost, še preden je vstopil, naznanil, rekoč: »Danes je tej hiši zveličanje došlo.« (Luk. 19.)

Med sv. mašo se nažgejo sveče pri apostolskih križih. Blagoslovljene cerkve nimajo tega praznika, ker niso posvečene. Župne cerkve pa se morajo posvetiti.

Verniki bi se naj na ta praznik zahvaljevali Bogu za neštevilne milosti, katere so v cerkvi prejeli.

Predpodobo ima ta praznik v slovesnosti, s katero so obhajali Makabejci očiščenje templja. (I. Mak. 4.)

§ 126. Pobinkošne nedelje.

Po Binkoštih štejemo navadno štirindvajset nedelj. Vendar jih je lahko več in to je odvisno od Velike noči. Ako pride Velika noč prej, potem se nekatere nedelje po Razglašenju Gospodovem izpušijo, ker se štiridesetdanski post ne sme prikrajšati in tiste izpadle nedelje se praznujejo po triindvajseti nedelji po Binkoštih. Ako pa pade Velika noč pozneje, se nedelje po Razglašenju Gospodovem obhajajo v večjem številu in vsled tega se skrči število pobinkošnih nedelj. Zadnja nedelja ostane vedno štirindvajseta z evangelijem o pokončanju sveta.

Ob nedeljah, ko se ne obhaja noben praznik, se rabi oblačilo zelene barve.

Prazniki
svetnikov.
Festa
Sanctorum.

Prazniki svetnikov.

§ 127. O praznikih svetnikov sploh.

Razun praznikov Gospodovih še obhaja cerkev med (372—381). cerkvenim letom praznike svetnikov, da bi verniki Boga (483—485). hvalili v njegovih svetnikih, da bi se priporočali priprošnji svetnikov in posnemali njihove čednosti.

- K praznikom svetnikov prištevamo:
1. praznike preblazene Device Marije;
 2. praznike angelov;
 3. praznike svetnikov in svetnic božjih.

§ 128. Prazniki Marije Device.

Kat.
376, 377.

Ker je Marija mati božja in ker po svoji milosti in svetosti presega vse angele in svetnike, zato jej skazuje sv. katoliška cerkev že od apostolskih časov sem posebno češčenje, ki se imenuje visoko češčenje.

Visoko
češčenje.
Cultus
hyperduliae.

Cerkev skazuje Mariji Devici visoko češčenje s tem:

1. da se ji priporoča v raznovrstnih molitvah;
2. da ji posvečuje cerkve, altarje in podobe;
3. da v njeno češčenje odločuje posebne čase in pobožnosti; na primer veliki traven in vinotok in razne bratovščine;
4. da bere njej na čast sv. mašo;
5. da postavlja v njeno slavo praznike.

Razločujemo dvojno vrsto praznikov Marijinih in sicer:

- A. zapovedane;
- B. nezapovedane.

A. Zapovedani Marijini prazniki so sledeči:

1. Brezmadežno spočetje Marije Device.

Brezma-
dežno
spočetje.
Immaculata
conceptio
beatae
Mariae
Virginis.

Ta praznik se obhaja 8. grudna in nas spominja verske resnice, da je bila Marija po posebni milosti božji z ozirom na zasluženje Jezusa Kristusa obvarovana izvirnega greha.

Kat.
102, 103.

Brezmadežno spočetje je Pij IX. 8. grudna leta 1854. proglasil za versko resnico, kar pa je ves krščanski svet že od nekdaj veroval, kajti že leta 675. so na jutrovm ta praznik obhajali. Klement XI. ga je leta 1708. zapovedal za celo sv. cerkev. Leon XIII. pa ga je leta 1879. povzdignil v praznik prve vrste z biljo ali s predpraznikom, ki je zvezan s postom (pritržkom v jedi) in z osmino. Leta 1883. je pridjal lavretanskim litanijam naziv: »Kraljica brez madeža izvirnega greha spočeta, prosi za nas!«

Klement XI.
(1700–1721).

V zvezi s praznikom brezmadežnega spočetja Marijinega je spomin na prikazen lurske Matere božje leta 1858., ki se obhaja 11. svečana.

Marijino
oznanjenje.
Annuntiatio
beatae
Mariae
Virginis.
Kat. 126.

2. Marijino očiščenje ali Svečnica (glej § 107.).

3. Marijino oznanjenje, ki se obhaja 25. sušca, izvzemši, če bi ta dan bil veliki petek ali velika sobota, potem se preloži na ponedeljek po beli nedelji. Obhaja se v spomin na oni blaženi trenotek, ko je nadangel Gabriel Mariji oznanil, da je izvoljena za Mater božjo.

Vnebovzetje
Marije
Device.
Assumptio
beatae
Mariae
Virginis.

4. Marijino vnebovzetje ali Velika maša, tudi Velika Gospojnica ali Veliki Šmaren, 15. velikega srpana. Ta praznik je postavljen v spomin, da je bila Marija po

posebni milosti božji z dušo in s telesom v nebesa vzeta. To je glavni praznik Marijin in se obhaja s predpraznikom, ki je zvezan s postom (pritržkom) in z osmino.

Rojstvo
Device
Marije.
Nativitas
beatae
Mariae
Virginis.

5. Marijino rojstvo ali Mala maša, tudi Mala Gospojnica ali Mali Šmaren, ki se obhaja 8. kimovca v spomin na srečen trenutek, ko se je porodila blažena Devica, zarja zveličanja.

Cerkev obhaja sploh le samo trojni rojstni dan, namreč sv. Janeza Krstnika, ki je jutranjica, Marije Device, ki je zarja in Jezusa Kristusa, ki je solnce odrešenja.

Tudi ta praznik ima osmino.

Praznik
Marijinega
imena.
Festum
nominis
beatae
Mariae
Virginis.

6. Praznik Marijinega imena. Obhaja se v nedeljo po Mali maši v hvaležen spomin, da so krščanske vojske zmagale Turke pri Dunaju leta 1683. Ta dan in celo osmino so dovoljeni na Avstrijskem popolni odpustki za tiste, ki prejmejo vredno zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa ter molijo na namen papežev.

Praznik
sv. rožnega
venca.
Solemnitas
sacratissimi
rosarii
beatae
Mariae
Virginis.

7. Praznik sv. rožnega venca, ki se obhaja prvo nedeljo vinotoka v spomin na slavno zmago Janeza Avstrijskega nad Turki pri Lepantu leta 1571. Ravno ta dan je namreč bratovščina sv. rožnega venca priredila v Rimu slovesne procesije, da bi izprosila zmago krščanski vojski. Papež Klement XI. je zapovedal ta praznik za celo cerkev, ko je avstrijski vojskovodja Evgen pri Petrovaradinu leta 1716. premagal Turke, da bi se kristjani s hvaležnim srcem spominjali pomoči Marijine. Papež Leon XIII. pa je leta 1883. določil, da se meseca vinotoka vsak dan moli po vseh stolnih, župnijskih in Marijinih cerkvah skupno sv. rožni venec z litanijami, katerim je pridjal nazivek: »Kraljica sv. rožnega venca, prosi za nas!«

B. Nezapovedani Marijini prazniki so sledeči:

1. Marijino darovanje 21. listopada v spomin na tisti dan, ko sta Joahim in Ana darovala dete Marijo Bogu.

2. Zaročenje Marijino s sv. Jožefom 23. prosinca.

3. Marija sedem žalosti na cvetni petek in tretjo nedeljo kimovca.

4. Marija pomočnica kristjanov 24. velikega travna.

Ta praznik je bil vpeljan od Pija VII. po petletni sužnosti v zahvalo za varstvo, katero je Marija skazovala sveti cerkvi in njenim poglavarjem. Lavretanskim litanijam pa je že Pij V. leta 1574. pridjal nazivek: »Pomoč kristjanov, prosi za nas!«

5. Obiskovanje Marijino 2. malega srpana v spomin, da je Marija obiskala svojo teto Elizabeto, katera jo je prva pozdravila za »Mater Gospodovo«, pri kateri priložnosti je Marija zapela zahvalno pesem »Magnificat = poveljuj.«

6. Marija Karmelska 16. malega srpana v spomin prikazni, v kateri je Marija izročila predstojniku karmelitov, Simonu Štoku, škapulir leta 1251.

7. Marija Snežnica 5. velikega srpana v spomin posvečevanja najimenitnejše cerkve Marijine v Rimu, kjer se shranjujejo jaslice Gospodove. Imenuje se »Maria maggiore = Maria večja.«

Snežnica se zove, ker je bilo torišče za stavbo cerkve naznanjeno po snegu, ki je 5. velikega srpana pokril hrib.

8. Srce Marijino, v nedeljo po osmini Marijinega vnebo-vzetja.

9. Varstvo Marijino, tretjo nedeljo listopada.

Razven teh praznikov je Mariji posvečena sobota, ker je po smrti Jezusovi do njegovega vstajenja Marija jedina ohranila živo vero v njegovo božjo naravo.

Nadalje je Mariji posvečen mesec veliki traven, ker že nekako narava zahteva, da se »skrivnostni roži« odloči mesec cvetic. V tem mesecu se obhajajo »šmar-nice«, katere je v drugi polovici osemnajstega stoletja uvedel v Rimu jezuit Frančišek Lalomia. Papež Pij VII. je to pobožnost leta 1815. potrdil in obdaril z odpustki.

Marijin mesec je tudi vinotok, posvečen kraljici sv. rožnega venca.

§ 129. Prazniki angelov.

Kat. (76—88).
(373—375).

Za blaženo Devico Marijo časti sv. katoliška cerkev v prvi vrsti angele, to je, tiste duhove, ki so Bogu zvesti ostali in katere je Bog poplačal z večnim zveličanjem v nebesih.

K češčenju angelov nagibljejo cerkev sledeči razlogi:

1. ker angele sv. pismo imenuje »sinove božje«, (Job 1, 6) »svetnike božje« (Dan 8, 13) in »nebeške prebivavce« (Mat. 18, 10); 2. ker so kot poslanci božji sodelovali na odrešenju človeštva; 3. ker so dani človeku za varihe.

Z imenom imenuje sv. pismo samo tri angele, katerih praznike cerkev posebej obhaja, in sicer sv. nadangela Gabriela (25. sušca), sv. Mihaela (29. kimovca) in sv. Ra-Ferdinand II. faela (24. vinotoka); ob teh treh praznikih pa se obhaja (1619—1637).
obenem tudi spomin vseh drugih angelov.

Na prošnjo cesarja Ferdinanda II. je bil za dežele njegovega cesarstva vpeljan praznik angelov varihov, katerega je papež Klement X. leta 1670. zapovedal za celo cerkev. Obhaja se navadno prvo nedeljo kimovca, ali pa drugega vinotoka in ima osmino.

Praznik
angelov
varihov.
Festum
sanctorum
angelorum
costodum.

Klement X.
(1670—1676).

§ 130. O svetnikih sploh.

Svetnikom se prištevajo 1. pravični stare in nove zaveze, katerih svetost spričuje sv. pismo; 2. tisti pobožni nove zaveze, kateri se časté s privoljenjem cerkve že od starodavnih časov; 3. tisti, katere papeži proglasijo slovesno za svetnike.

Preden se kdo proglasi za svetnika, ga papež postavi med »zveličane«, to je, zaradi junških (heroičnih) Zveličani.
Beatus.

čednosti, s katerimi se je v življenju odlikoval in zaradi čudežev, ki so se po njegovi priprošnji godili, se sme po nekaterih krajih, po nekaterih škofijah ali v katerem redu častiti.

Častiti pa se sme le v tisti meri, kakor je določeno od papeža. Njegova podoba se ne sme na altar postavljati, njegovi ostanki se ne smejo v slovesnih obhodih nositi in očitno se sme le v molitvah, ki so potrjene od papeža, na pomoč klicati. Sv. maša se sme le na določenem kraju in če so duhovniki določeni, na primer duhovniki kakšnega reda, le od tistih njemu v čast opravljati.

Da se kdo zveličanim prišteje, mora biti dokazano, 1. da je imel junaške čednosti, to je, da je v nekaterih čednostih dosegel najvišjo stopnjo popolnosti; med temi čednostmi morajo posebno biti tri božje in štiri po-
glavitne čednosti, pred vsem pa tiste, katere je zahteval njegov stan. V vseh teh čednostih je moral stalno napredovati ali vsaj ni smel nikdar omahovati; 2. da ga je Bog po smrti povelical s čudeži.

Kat.
(300–816).

Aleksander
III.
(1159–1181).

V prvih časih so v teh dveh pogojih preiskovali škofje, poznej nadškofje in ob času preganjanja pa so bili posebni zapisovavci ali notarji, ki so poročali o mučenikih. Od leta 993. so to raziskovanje prevzeli papeži sami in papež Aleksander III. je leta 1170. izdal ukaz, da se brez papeževega dovoljenja ne sme nihče očitno častiti kot »zveličan.«

O junaških čednostih in čudežih se vrši strogo raziskovanje in sicer po treh škofih, katere v to odloči papež in s pomočjo prisežnih prič in zvedencev v tisti stroki, h kateri pripadajo čudeži. To raziskovanje se sme vršiti še le petdeset let po smrti razglašenca, izvzemši posebnega spregleda papeževega. Ako se po treh glavnih sejah junaške čednosti in čudeži potrdijo, se v pričo papeža razglasi zveličanim s tem, da se v cerkvi sv. Petra njegova podoba slovesno odkrije in počasti.

Posveta.
Canonisatio.

Da pa se sme zveličani kot »svetnik« po celi sv. cerkvi častiti, mora se v svetnika proglasiti ali kanonizirati.

Razglašenje v svetnika je svečana izpoved papeževa, da je zveličani prištet svetnikom in da se sme kot tak častiti po celi sv. cerkvi.

Da se to razglašenje zvrši, morata se še vsaj dva čudeža od časa, kar je bil zveličanim proglašen, po njegovi priprošnji dogoditi, katera raziskovavec življenja kot neovrgljivo resnična potrdi.

Razglašenje se vrši na sledeči način:

Zapisnik
svetnikov.
Canon
sanctorum.

Na določen dan gre slovesna procesija s škofi, kardinali in papežem v vatikansko cerkev. Tamkaj se molijo litanije vseh svetnikov, potem se zapoje »Veni, Creator Spiritus« in nato papež slovesno izreče, da se zveličani zapiše v zapisnik svetnikov in da se njegov spomin na določen dan v letu po celi cerkvi obhaja. Konečno se slovesno zapoje »Te Deum« in papež ali pa kateri kardinalov služi slovesno sv. mašo svetniku na čast.

Papež izda o kanonizaciji posebno pismo, v katerem govori o življenju in o čudežih proglašnega.

§ 131. Češčenje svetnikov.

Sv. cerkev deli svetnike v svetnike stare in nove zaveze.

Svetnikom stare zaveze prišteva očake in preroke.

Svetnike nove zaveze pa ureja v sledeče vrste:

1. v apostole in evangeliste;
2. v mučenike;
3. v spoznovavce, in sicer škofo in neškofo;
4. v device mučenice in samo device;
5. v nedevce mučenice in samo nedevce.

Sv. cerkev časti svetnike s tem:

1. da jih kliče v svojih molitvah na pomoč;
2. da predložuje njihove čednosti vernikom v vzgled;
3. da časti njihove svetinje;
4. da njim na čast stavi cerkve, altarje, kipe in podobe;

5. da opravlja jim na čast daritev sv. maše;
6. da odločuje posebne dneve v njihovo češčenje.

V prvih treh stoletjih so obhajali kristjani praznike apostolov in mučnikov. Spomin mučnikov, to je, tistih kristjanov, ki so za vero dali svoje življenje, se je obhajal na obletnico njihove smrti s tem, da so na njihovih grobovih darovali sv. mašo.

Praznike spoznovavcev, to je, takšnih svetnikov, ki so sicer veliko prestali za Jezusa, vendar ne mučeniške smrti, ali ki so se odlikovali po posebnih čednostih, in drugih svetnikov, je začela cerkev obhajati s četrtem stoletjem. Obhaja se dan njihove smrti.

Prazniki svetnikov so ali zapovedani ali nezapovedani.

Zapovedani prazniki božjih svetnikov so sledeči:

1. praznik sv. Štefana, 26. grudna (glej § 103.).
2. Praznik sv. apostolov Petra in Pavla, dne 29. rožnika. Ta dan sta umrla namreč sv. apostola pod cesarjem Neronom mučeniške smrti in sicer je bil sv. Peter križan na vatikanskem griču z glavo k zemlji obrnjen in sv. Pavel pa je bil obglavljen pri Salvijskih vodah (aquae Salviae) ob cesti proti Ostiji.

Praznik se obhaja že od četrtega stoletja sem z veliko slovesnostjo, kakor to spričujejo pridige sv. cerkvenih učnikov tistega časa, na primer sv. Gregorja Nacijančenskega, ali sv. Ambrozija in drugih. Obhaja se s predpraznikom, ki je zvezan s postom (pritržkom) in z osmino. Obenem pa se slavi ta dan spomin vseh apostolov, če ravno imajo tudi tisti svoje praznike, ki pa niso zapovedani.

Praznik Vseh
svetnikov.
Festum
omnium
sanctorum.

3. Praznik vseh svetnikov, dne 1. listopada.

V prvih časih krščanstva so častili mučenike le na krajih njihovega mučeništva. Pozneje pa so začeli mučeniške ostanke v druge kraje prenašati, da so jih tudi drugod častili in tako se je ukoreninila misel, da je vsak svetnik priprošnik za celo cerkev in se mora toraj tudi po celi cerkvi častiti. Ker pa ni mogoče se vsakega posameznega svetnika med letom po sebeh spominjati, zato je odločila cerkev vesoljni praznik vseh svetnikov.

Bonifacij IV.
(608—615).

Fokas
(692—610).

Gregor III.
(781—741).

Gregor IV.
(827—844).

Ta praznik pa še sloni na posebni zgodovinski podlagi. Papež Bonifacij IV. si je od cesarja Foka izprosil »Pantheon«, to je, stavbo, katero je Marko Agripa, zet cesarja Avgusta, sezidal leta 27. pred Kristusom na čast vsem bogovom. Tja je dal imenovani papež prepeljati veliko mučeniških ostankov iz katakomb ter je posvetil ta paganski tempelj v cerkev na čast Materi božji in vsem mučenikom. Gregor III. je postavil spomin svetnikov na 1. listopad in Gregor IV. je leta 834. odločil ta praznik za celo cerkev.

Praznik vseh svetnikov izraža živo vero v občestvo svetnikov in nas izpodbuja, da se z zaupanjem priporočamo božjim svetnikom in njihove vzglede posnemamo.

4. Praznik deželnega patrona.

Patron ali varih je tisti svetnik, katerega si dežela, (škofija, kraj) s škofovim dovoljenjem izvoli za svojega zaščitnika. God deželnega patrona je za tisto deželo zapovedan praznik z osmino.

Deželni patroni različnih avstrijskih dežel so sledeči :

Za Štajersko, sv. Jožef 19. sušca.

» Kranjsko, sv. Jurij 24. malega travna in sv. Jožef.

» Koroško, sv. Ilj 1. kimovca in sv. Jožef.

» Tirolsko, sv. Vigilij 26. rožnika in sv. Jožef.

» Predarlško, sv. Gebhart 27. velikega srpana.

» Primorsko, sv. Jožef.

» Trst, sv. Just 2. listopada.

» Dalmacijo, sv. Hijeronim 30. kimovca in sv. Spiridijon 14. kimovca.

» Solnograško, sv. Rupert 24. kimovca.

» Gornje Avstrijsko, sv. Florijan 4. velikega travna in sv. Leopold 15. listopada.

» Spodnje Avstrijsko, sv. Leopold.

» Moravsko, sv. Ciril in Metod 5. malega srpana.

» Češko, sv. Janez Nepomučan 16. velikega travna in sv. Venceslav 28. kimovca.

» Šlezijo, sv. Hedviga 15. vinotoka.

» Ogersko, sv. Štefan 20. velikega srpana.

» Hrvaško, sv. Elija 20. malega srpana in sv. Rok 16. velikega srpana.

» Sedmograško, sv. Ladislav 27. rožnika.

» Galicijo, sv. Mihael 29. kimovca.

Tudi vsaka cerkev ima svojega patrona in župnijske cerkve obhajajo njegov praznik z osmino, vendar se glavna slovesnost preloži na nastopno nedeljo.

Slednjič ima vsak kristjan svojega krstnega in, če je že birman, birmskega patrona.

Kristjan bi naj poznal svojega deželnega, škofijskega, posebno pa župnijskega in svojega lastnega patrona po življenju in čednostih, da se jim more v različnih težavah življenja z zaupanjem priporočati in njihov vzgled posnemati.

Zraven tega častijo različni stanovi svoje varihe, tako na primer deviški stan brezmadežno Devico Marijo in sv. Alojzija, možje sv. Jožefa, žene sv. Ano; kmetje sv. Izidora, i. t. d., obrtniki sv. Jožefa, sv. Floriana i. t. d. Učeca mladina nižjih in srednjih šol slavi sv. Alojzija in sv. Stanislava (11. listopada) kot zaščitnika, visokošolci pa sv. Tomaža Akvinčana.

V čas tsv. Alojziju se opravlja šestnedeljska pobožnost pred ali po njegovem godu s tem, da se vsako nedeljo ali tudi v soboto prejmeta zakramenta sv. pokore in sv. Rešnjega Telesa in da se posnemajo svetnikove čednosti ter da se v nedeljo opravljajo molitve in dobra dela svetniku v čast. Vseh šest nedelj se dobé popolni odpustki.

Tudi za različne potrebe se zatekajo verniki posebnim varihom, na primer sv. Roku zoper kužne bolezni i. t. d.

§ 132. Vseh vernih duš dan.

Vernih duš dan.

Spomin vernih duš ali tistih rajnih kristjanov, katerih duše še morajo v vicah trpeti časne kazni za grehe, obhaja sv. cerkev 2. listopada; če pa je ta dan nedelja ali zapovedan praznik, pa tretjega ali četrtega listopada. Ta praznik je vpeljal benediktinski opat sv. Odilon leta 998. za benediktinske samostane in kmalu nato se je razširil po celi sv. cerkvi.

Commemoratio fidelium defunctorum.

Kat. 236.
(861—866).

Spomin vernih duš obhaja sv. cerkev s sledečimi obredi:

1. Na praznik vseh svetnikov popoldan se postavi v cerkvi mrtvaški oder (tumba), to je oder, ki je podoben nosilom s krsto ali zvršenemu grobu; pokrit je z mrtvaškim prtom in na njem stoji razpelo, ki je obrnjeno k altarju, ob straneh odra pa gorijo sveče.

2. Duhovniki molijo skupno večernice za rajne, potem sledi pridiga in nato »Libera« pri mrtvaškem odru, ki predstavlja grob vseh rajnih, zato se pokropi in pokadi in se pri njem opravijo molitve za vse mrtve.

3. Nato gre procesija na pokopališče. Po poti se moli rožni venec in se poje »miserere.«

4. Na pokopališču se v kapeli ali če tiste ni, pred velikim križem še enkrat poje »libera« s pripadajočimi molitvami.

5. To večer ali drugo jutro se zvoni za rajne po vseh župnijskih cerkvah vernikom v pretresljivi opomin, da molijo za umrle brate in sestre.

6. Drugo jutro se molijo jutranjice za rajne in bere se slovesna črna sv. maša.

Ta dan vsi mašniki v črni obleki mašujejo in sv. maša je zvezana s popolnim odpustkom za rajne.

Kristjani imajo lepo navado, da na vseh svetnikov večer dičijo grobove svojih rajnih z venci, s cveticami in z lučicami. Venci značijo veselo upanje, da bomo častljivo vstali; luči pa izražujejo goreče prošnje, da bi rajnim svetila večna luč.

Ta dan in celi mesec listopad nas cerkev opominja k molitvi za rajne z besedami Jobovimi: (19, 21) »Usmilite se, usmilite se mene vsaj vi prijatelji moji!«

O. A. M. D. G.

KAZALO.

Uvod.

	Stran
I. O službi božji sploh	5
II. Vnanja služba božja svete katoliške cerkve	5
III. Ali je vnanja služba božja potrebna?	6
IV. Kdo čuva in razlaga vnanjo službo božjo?	7
V. Kolikera je vnanja služba božja v sv. katoliški cerkvi	7
VI. V katerih jezikih se je opravljala vnanja služba božja in še se opravlja?	8
VII. Razdelitev liturgike	9

I. DEL.

O svetih prostorih	10
------------------------------	----

O katoliški cerkvi ali hiši božji.

§ 1. O cerkvi sploh	10
§ 2. Kolikere cerkve razločujemo?	11
§ 3. Zunanost cerkve	12
§ 4. Znotranost cerkve	13
§ 5. Cerkevna zidava	14
§ 6. Notranja oprava cerkve	16
§ 7. Kako nam predočuje krščanska umetnost v slikah in kipih verske skrivnosti, angele in svetnike?	20

II. DEL.

O bogoslužbnih rečeh	22
--------------------------------	----

I. Cerkevna oblačila.

§ 8. O cerkvenih oblačilih sploh	22
§ 9. Mašna oblačila	23
§ 10. Skofovska oblačila in znamenja škofovske časti	25
§ 11. Barva mašnih oblačil	26

II. Cerkevna posoda in cerkvene knjige.

§ 12. Cerkevna posoda in njena oprava	27
§ 13. Cerkvene knjige	31

III. DEL.

Sveta opravila in cerkvene osebe.

§ 14. O svetih opravilih sploh	31
--	----

I. oddelek.

§ 15. O simboličnih dejanjih	32
--	----

II. oddelek.

O daritvi sv. maše.

	Stran
16. O daritvah sploh	34
17. Daritev Jezusa Kristusa	35
18. Nekrvava daritev Kristusova ali sv. maša	36
19. O tvarini sv. maše	37
20. Sad sv. maše	38
21. Kedaj, kolikokrat in kje se sme maševati?	39

A. Pred maša.

Razdelitev.

22. Predstopnjiška molitev	40
23. Vhod	41
24. Kyrie	41
25. Gloria	41
26. Kolekte	42
27. List ali berilo	42
28. Vmesne molitve	43
29. Evangelij	43

B. Maša vernih.

I. glavni del.

Darovanje.

30. Vera (Credo)	44
31. Darovanje kruha in vina	45
32. Predglasje	47

II. glavni del.

Izpremenjevanje.

33. Kanon ali tiha maša	48
34. Kanon pred izpremenjevanjem	49
35. Kanon med izpremenjevanjem	50
36. Kanon po izpremenjevanju	51

III. glavni del.

Sveto obhajilo.

37. a) Priprava na sv. obhajilo	52
38. b) Sv. obhajilo	54
39. c) Zahvala za sv. obhajilo	55
40. Sklep sv. maše	55
41. Slovesna ali velika sv. maša	57
42. Črna sv. maša	58

III. oddelek.

O svetih zakramentih.

43. O svetih zakramentih sploh	59
44. Sveti krst	60
45. Obred sv. krsta	62
I. Pred krščevanjem.	64
II. Pri krščevanju.	64
III. Po krščevanju.	64

	Stran
46. O sv. birmi	65
47. Obred sv. birmе	66
48. Zakrament sv. Rešnjega Telesa	68
49. Ali smo dolžni sv. obhajilo prejemati in pod katero podobo?	69
50. Obred, kako se sv. obhajilo v cerkvi deli	71
51. Obred, kako se deli sv. obhajilo kot popotnica	72
52. Zakrament sv. pokore	73
53. O spovedi	74
54. Pokora v prvih krščanskih časih	75
55. O odpustkih	76
56. Zakrament sv. poslednjega olja	79
57. Obred sv. poslednjega olja	80
58. Zakrament sv. mašniškega posvečenja	81
59. Tonzura	82
60. Nižji redovi	82
61. Višji redovi: a) Subdijakonat	83
62. b) Dijakonat	84
63. c) Prezbyterat	85
64. Škofovsko posvečenje	87
65. Hierarhija	88
66. Kardinali	90
67. Papež	91
68. Redovniki	93
69. Zakrament sv. zakona	95
70. Obred sv. zakona	95

IV. oddelek.

O zakramentalih ali blagoslovilih.

71. O zakramentalih v obče	96
72. Zarotovanje	97
73. Blagovslovi. I. osebni blagoslovi	98
74. Nadaljevanje	100
75. II. Rečni blagoslovi	103
76. O posvečevanjih sploh	104
77. Rečna posvečevanja, ki so navezana na določen dan cerkvenega leta	104
78. Rečna posvečevanja, ki niso navezana na cerkveno leto	106
79. Posvečevanje cerkve	106
80. Blagoslavljanje pokopališča	109
81. Posvečevanje zvonov	111
82. Blagoslavljenje križev, podob in rožnih vencev	112

V. oddelek.

Cerkvene pobožnosti.

83. Očenaš, češčenamarija in angel Gospodov	114
84. Vera ali veroizpoved	114
85. Rožni venec	115
86. Litanije	116
87. Cerkveno petje	117
88. Popoldanska božja služba	119
89. Izpostavljenje sv. Rešnjega Telesa	119
90. Sveti križev pot	120
91. Brevir ali duhovne dnevnicе	121
92. Kvaterni dnevi	121
93. Procesije ali cerkveni obhodi	122
94. Bratovščine	122
95. Božja ali romarska pota	123

IV. DEL.

O svetih časih.

	Stran
§ 96. Cekveno leto	124
§ 97. Cerkveni svetki sploh	125
§ 98. Nedelja	126

I. oddelek.

Božična doba.

§ 99. O božični dobi sploh	127
--------------------------------------	-----

Pripravljanje na božične praznike ali advent.

§ 100. O adventu sploh	127
§ 101. Kako obhaja cerkev sv. adventni čas?	127
§ 102. Božič ali sveti dan	128
§ 103. Božična osmina	129
§ 104. Praznik Obrezovanja Gospodovega	130
§ 105. Praznik Razglašenja Gospodovega ali sv. Treh kraljev	130
§ 106. Nedelje po Razglašenju Gospodovem	131
§ 107. Praznik Marijinega očiščevanja ali Svečnica	132

II. oddelek.

Velikonočna doba.

§ 108. O velikonočni dobi sploh	133
§ 109. Predpostni čas	133
§ 110. Štiridesetdanski post	133
§ 111. Veliki teden	135
Cvetna nedelja.	
§ 112. Veliki četrtek	136
§ 113. Veliki petek	138
§ 114. Velika sobota	139
§ 115. Velika noč	142
§ 116. Velikonočni čas	143
§ 117. Vnebohod Gospodov ali Križevo	144

III. oddelek.

Binkoštna doba.

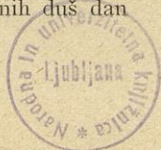
§ 118. O binkoštni dobi sploh	144
§ 119. Čas pripravljanja	145
§ 120. Binkoštni praznik ali Duhovo	145

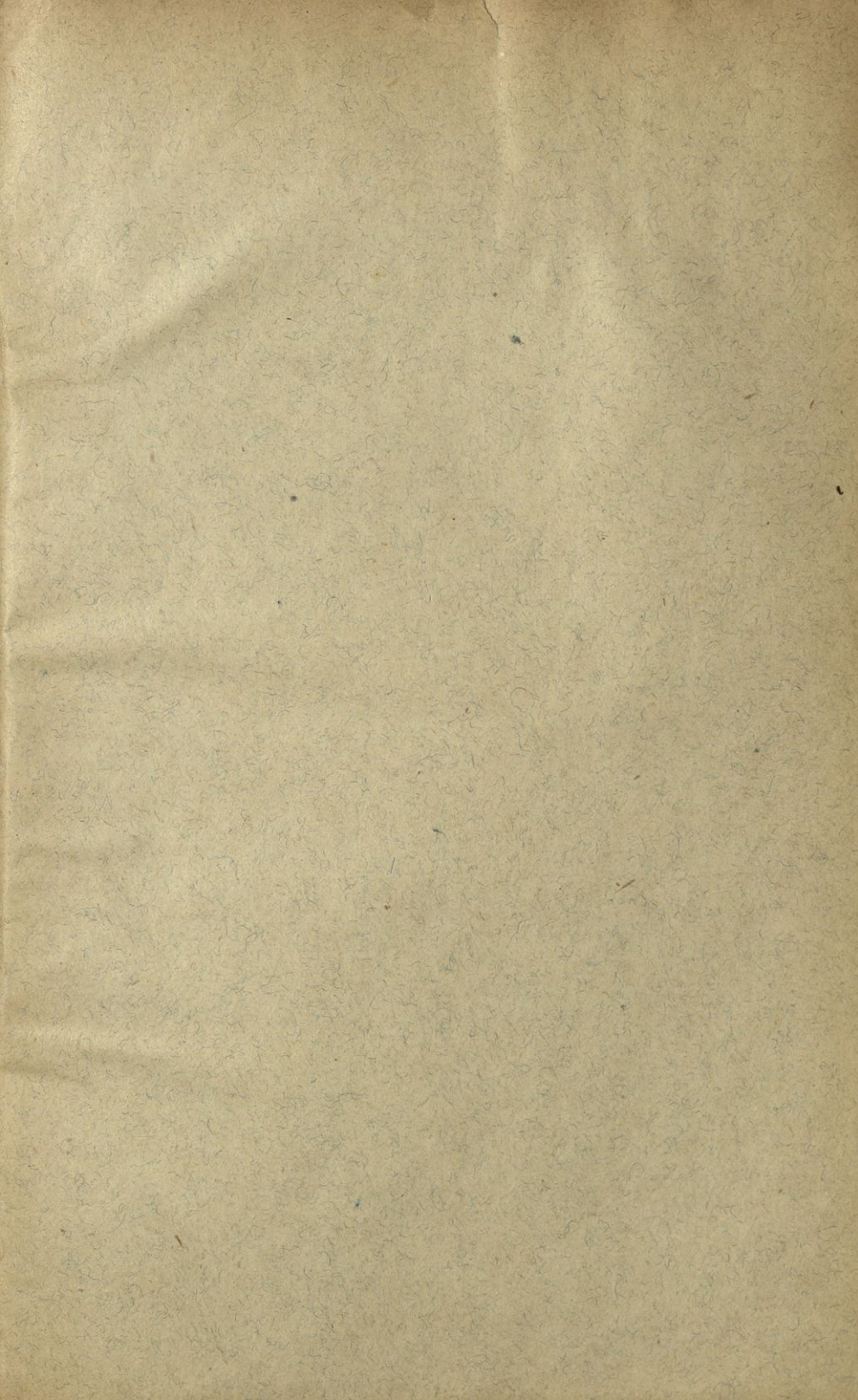
Pobinkoštni čas.

§ 121. Pomen in obseg pobinkoštnega časa	145
§ 122. Praznik presv. Trojice	146
§ 123. Praznik sv. Rešnjega Telesa ali Telovo	146
§ 124. Praznik presv. Srca Jezusovega	147
§ 125. Čahejeva nedelja ali praznik posvečevanja cerkva	148
§ 126. Pobinkoštna nedelje	148

Prazniki svetnikov.

§ 127. O praznikih svetnikov sploh	148
§ 128. Prazniki Marije Device	149
§ 129. Prazniki angelov	151
§ 130. O svetnikih sploh	151
§ 131. Češčenje svetnikov	153
§ 132. Vseh vernih duš dan	155

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000511519

